

Ketil Eide, Vibeke Krane, Kjell Ivar Øvergård,
Reidun Follesø, Eva Lill Fossli Vassend,
Øyvind Kvello, Anita Hegdahl-Galterudhøgda,
Tina Gerds-Andresen

Flyttinger i regi av barnevernet

Skriftserien fra Universitetet i
Sørøst-Norge nr. 145
2024

Ketil Eide, Vibeke Krane, Kjell Ivar Øvergård,
Reidun Follesø, Eva Lill Fossli Vassend,
Øyvind Kvello, Anita Hegdahl-Galterudhøgda,
Tina Gerds-Andresen

Flyttinger i regi av barnevernet

© Ketil Eide, Vibeke Krane, Kjell Ivar Øvergård, Reidun Follesø, Eva Lill Fossli Vassend,
Øyvind Kvello, Anita Hegdahl-Galterudhøgda, Tina Gerds-Andresen, 2024
Universitetet i Sørøst-Norge
Horten

Skriftserien fra Universitetet i Sørøst-Norge nr. 145

ISBN 2535-5325

ISSN 978-82-7206-853-9

Denne publikasjonen er lisensiert med en Creative Commons lisens. Du kan kopiere, distribuere og spre verket i hvilket som helst format eller medium. Du må oppgi korrekt kreditering, oppgi

en lenke til lisensen, og indikere om endringer er blitt gjort.

Se fullstendige lisensbetingelser på <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.no>

Forord

Dette er den avsluttende rapporten for forskningsprosjektet «Flyttinger i regi av barnevernet» som består av følgende tre delprosjekter: (1) litteraturoppsummering av eksisterende kunnskap om bruk av fosterhjem i familie og nært nettverk, (2) litteraturoppsummering av eksisterende kunnskap om tilbakeføring etter en plassering i fosterhjem eller institusjon, og (3) innhentede erfaringer fra og kunnskap om henholdsvis bruk av fosterhjem i familie og nært nettverk og tilbakeføring etter en plassering i fosterhjem eller institusjon.

Vi ønsker å takke alle som har bidratt så vi har kunnet gjennomføre prosjektet. En særskilt takk til Norsk fosterhjemsforening, Bufetat, og statsforvalteren og Barneverns- og helsenemnda for å ha lagt til rette, bidratt og kommet med aktive innspill for å sikre at prosjektet kunne gjennomføres som planlagt. Takk til alle de ulike aktører som har bidratt med rekruttering av informanter og respondenter til studien. Her har både kommunale, private og statlige barnevernsaktører bidratt aktivt for å sikre så bredt kunnskapsgrunnlag som mulig. Vi kunne ikke gjennomført studien uten deres hjelp.

Videre ønsker vi å takke alle barnevernstjenester, Bufetat og Barneverns- og helsenemnda som har lagt til rette for uthenting av journaldata. Stor takk rettes også til alle barn, foreldre, fosterforeldre, beredskapsforeldre, institusjonsansatte, barnevernsansatte og ulike samarbeidende instanser som har tatt seg tid til å dele av sine erfaringer.

En stor takk rettes også referansegruppen som har bidratt aktivt med innspill og refleksjoner til alt fra utarbeidelse av spørreskjemaundersøkelsen, uttrekk av journaldata, til rekrutteringsstrategi og analyse av resultater.

Avslutningsvis vil vi takke vår kontaktperson i Bufdir, Hedvig Torvik, for godt samarbeid og konstruktive innspill gjennom hele prosjektet.

Sammendrag

Denne rapporten handler om flyttinger av barn i regi av barnevernet. Forskningsprosjektet har to overordnede fokusområder: 1) plasseringer i familie- og nære nettverksfosterhjem og 2) tilbakeføring til foreldrehjemmet etter plassering i fosterhjem eller institusjon. I oppdraget fra Bufdir er det bestilt til sammen 22 problemstillinger for disse to fokusområdene som skal undersøkes og besvares. Oppdraget er gjennomført av forskere ved Universitetet i Sørøst-Norge, Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag. Formålet med studiene har vært å få kunnskap om hvordan **familie- og nettverksplasseringer** fungerer og virker for de involverte. Likeledes å skape kunnskap om **tilbakeføringer**, slik som hvor mange barn som tilbakeføres etter et opphold utenfor hjemmet, hvordan tilbakeføringen foregår, og hvilke tiltak som tilbys barn og foreldre der tilbakeføring gjennomføres. Andre formål har vært hvordan vurderinger dokumenteres, og hvordan forberedelser og gjennomføring av tilbakeføringer etter en plassering i fosterhjem eller institusjon foregår. I tillegg har prosjektet gjennomført to systematiske litteraturstudier på de samme områdene. Disse studiene er fremstilt i to forskningsrapporter (Gerds-Andresen et al., 2022a; Gerds-Andresen et al., 2022b).

Datamaterialet i rapporten er basert på to kilder: kvalitative intervjudata og kvantitative retrospektive journaldata. Dataene fra intervjuene ble først kodet etter de problemstillingene som lå i oppdraget. Disse ble lagt inn i NVIVO og analysert i samsvar med prinsipper i tematisk analyse. De kvantitative dataene fra journalene ble bearbeidet gjennom bruk av et kodeskjema for de 1324 journalene. Det ble benyttet ulike statistiske analysemetoder for å belyse de relevante problemstillingene som lå i oppdraget.

Hovedfunn når det gjelder familie- og nettverksplasseringer er at familiefosterhjem har vært plasseringsalternativ i cirka 1/3 av utvalget som er studert via journaldata. Journaldatastudien viser også at ved svært mange av disse sakene foreligger mangelfull dokumentasjon. Videre mangler dokumentasjon av politiattest i 69 prosent av sakene, mens godkjenningsrapport for familiefosterhjem kun er dokumentert i 10 prosent av de studerte sakene.

Barn er i liten grad tatt med på råd i spørsmål om hvor de skal bo, også ved familie- og nettverksplasseringer. I saker der barn var fylt 6 år på tidspunkt for flytting, var barnets

mening dokumentert i 13 prosent av tilfellene, mens i de resterende 76 prosent forelå ingen dokumentasjon på at barnet hadde blitt spurt. Der barnets mening er dokumentert, ser vi at de var enig i flytting i 80 prosent av sakene. Barn fortalte at det kjennes trygt å komme til noen de kjenner, samtidig som de kan føle at de forstyrrer familien de kommer til.

Fosterforeldre i slekt og nært nettverk opplever gjerne å bli kontaktet av barnevernet når en situasjon blir akutt, og plasseringen gjøres ofte midlertidig. Når dette gjelder familie, kan det være vanskelig å si nei, selv om oppgaven gjerne er større enn det man er klar til å ta på seg. Flere opplever å stå alene i oppfølging både av barnet og av foreldre.

Hovedfunn når det gjelder tilbakeføringer viser at både barn, foreldre, beredskapsforeldre, fosterforeldre og samarbeidsinstanser opplever fravær av planlagte tilbakeføringer.

Dokumentasjon av mål for plassering mangler i 71 prosent av de studerte tilfellene. Lignende funn gjelder manglende oppfølging av foreldre og mangel på hjelpetiltak som kan muliggjøre tilbakeføring. I 84 prosent av sakene der barnet bor i fosterhjem eller nært nettverk, foreligger ingen dokumentasjon på tilbakeføringsplan.

Barn og foreldre opplever i liten grad å bli involvert i planlegging og gjennomføring av tilbakeføring. Journalstudiene viser imidlertid at i et flertall (72 %) av sakene er det dokumentert at barna har blitt spurt om de vil tilbakeføres. Dokumentasjon på hvorvidt foreldre er spurt om sine tanker rundt tilbakeføring, foreligger i mindre enn halvparten av sakene. Det er lite dokumentasjon på at foreldre er informert om hva en tilbakeføring vil innebære, eller spurt om hvilken hjelp og støtte de ville trenge i en slik prosess.

De sakene der barnevernstjenesten har snakket med foreldrene i forbindelse med tilbakeføringen, viser seg å ha tre ganger så høy andel av planlagte tilbakeføringer som der dette ikke er dokumentert. Igangsatte hjelpetiltak i forkant av tilbakeføringen er assosiert med fire ganger så stor sannsynlighet for planlagt tilbakeføring. Årsakene som hyppigst begrunner tilbakeføring, er oppsigelse av plass (12,6 %), fulgt av at barn blir værende i foreldrehjemmet og motsetter seg å dra tilbake til plasseringshjem (9,7 %). Til sammenligning oppgis endringer i foreldrenes omsorgsevne som årsak i åtte prosent av sakene.

Barnevernsansatte fremhever at foreldrenes medvirkning avhenger av om de jobber i riktig retning mot å få en tilbakeføring, blant annet om de har akseptert at barna er omsorgsplassert, eller om de primært fører saken videre i rettsapparatet. Institusjonsansatte på sin side beskriver et systematisk samarbeid med foreldre i saker hvor det er planlagt tilbakeføring. De

knytter god praksis ved tilsiktet tilbakeføring til om samarbeidet i forkant har vært godt, at det har skjedd positive endringer i holdninger til tilbakeføring, betydningen av samarbeid og at det er en helhetlig plan for gjenforeningen og oppfølging i ettertid.

Dokumentasjonsgraden på barnevernets samarbeid med andre instanser er gjennomgående lav. Barnevernsansatte uttrykker et sterkt ønske om gode samarbeid med øvrig hjelpeapparat, men erfarer at dette er krevende å få til i praksis. Når det lykkes, fremstår det mer som skippertak enn som følge av en helhetlig plan.

Enighet mellom barnevernet og alle de andre partene øker sannsynligheten for en tilbakeføring. Ved enighet om ikke å tilbakeføre er det kun enighet mellom barnevernet, barnet og fosterforeldre som har en statistisk signifikant assosiasjon.

Studiens **konklusjoner og implikasjoner** som presenteres i rapportens del IV, kan oppsummeres som følger:

Skadevirkninger ved mange og utilsiktede flyttinger. Det er knyttet bekymring og et stort alvor til at barn utsettes for en ustabil oppvekst under det offentliges omsorg. Det er viktig at disse barna og ungdommene får trygghet, stabilitet og forutsigbarhet i nære relasjoner og omsorgsbasis, da dette er en forutsetning for å kunne ivareta barnet og bidra til positiv utvikling. De mange flyttingene er nært forbundet med **barns mangelfulle medvirkning** i de beslutninger som fattes. Ansatte i barnevernet påpeker at barn er sårbare, og at medvirkning må vurderes opp mot risiko for følelser av skyld, skam, dårlig samvittighet, ansvar og lojalitet. Det stilles spørsmål ved om hvorvidt spesialiserte funksjoner bidrar til at barn i større grad får medvirke i flytteprosessene. Viktigere enn spesialisering er at det skapes en kontekst for medvirkning som tar hensyn til barnets alder, modenhet, sårbarhet og tillit.

Studien viser mangelfull **dokumentasjon og oppfølging av familie- og nettverksplasseringer**. Plassering i slekt og nært nettverk skjer ofte brått, noe som kan gjøre det vanskelig å følge vanlige rutiner. I de undersøkte sakene finner vi at det mangler dokumentasjon på politiattest i 69 prosent av tilfellene. Studien viser også at det er manglende oppfølging av disse omsorgsplasseringene. Dette er bekymringsfullt, da det er viktig at også disse fosterhjemmene får nødvendig veiledning og oppfølging for å kunne sikre barnet en stabil og god omsorg.

Utskifting av kontaktpersoner fører til mangel på kontinuitet i oppfølgingen av og kontakten med barn, foreldre og øvrige samarbeidspartnere. Stadige utskiftninger bidrar til uforutsigbarhet. Dette kan være med å forsterke inntrykket av at beslutninger om flyttinger og tilbakeføringer styres av tilfeldigheter og uforutsigbarhet.

Manglende oppfølging hindrer samarbeid om planlegging av tilbakeføring. Forholdet mellom barnevernstjenesten og foreldre er ofte preget av konflikt og lange perioder med pågående saker i rettssystemet. Dette kan vanskeliggjøre et samarbeid om planlegging av tilbakeføring. I studien mangler dokumentasjon på tilbakeføringsplan i 84 prosent av de studerte sakene der barnet bor i fosterhjem. Stabilitet og kontinuitet i kontakten mellom barnevernet og familien mens barnet er plassert, vil kunne bidra til mer planlagte, mer skånsomme og mer vellykkede tilbakeføringer.

Udekkede hjelpebehov i etterkant av tilbakeføring. Studien viser at lite støtte fra hjelpeapparatet er på plass når barn tilbakeføres til foreldrene. Foreldre opplever at oppfølging etter tilbakeføring er lite systematisk og helhetlig, og at det består av fragmenterte, kortvarige og noe tilfeldig bruk av både interne og eksterne tjenester. Det er et stort behov for en større grad av oppfølging og støtte av foreldre og barn, både i tilbakeføringsprosessen og etter tilbakeføring. Videre er det behov for at flere tjenester kobles på, og at hjelpen koordineres.

Faglige anbefalinger: Prosjektrapporten avsluttes med faglige anbefalinger ved plassering i familie- og nettverksfosterhjem, og ved tilbakeføring til hjemmet etter plassering i fosterhjem eller institusjon. Likeledes beskrives anbefalinger på systemnivå i barnevernstjenestene og anbefaling når det gjelder fremtidig statistikk innen barnevernsfeltet.

Innhold

Del I: Innledning og rammeverk		1
1	Forskningsteamet og organisering av prosjektet.....	1
2	Relevante studier og øvrig litteratur	2
2.1	Fosterhjemsplassering i familie og nære nettverk.....	2
2.2	Tilbakeføring etter plassering i fosterhjem eller institusjon	3
2.3	NOU 2023:24 Med barnet hele vegen	5
2.4	Samarbeid, oppfølging og koordinering av hjelp til barn og foreldre.....	7
2.5	Oppfølging av fosterhjem	8
2.6	Barns medvirkning.....	9
3	Organisering av studien.....	11
4	Journaldata.....	12
4.1	Forskningsdesign for journaldata.....	12
4.1.1	Datainnsamling for journalstudien	13
4.1.2	Demografisk beskrivelse av utvalg i journalstudien	14
4.2	Bearbeiding av kvantitative data	15
4.3	Statistiske analyser av kvantitative data	15
4.3.1	Frekvensanalyser og prosentfordeling.....	16
4.3.2	Kji-kvadratanalyse.....	17
4.3.3	Odds ratio	17
4.3.4	Binær logistisk regresjonsanalyse	17
4.3.5	Lineær regresjonsanalyse	18
4.3.6	t-test.....	18
5	Intervjudata.....	20
5.1	Informanter	20
5.2	Gjennomføring av intervjuer	22
5.3	Bearbeiding av intervjuedata	22
5.3.1	Troverdighet og gyldighet.....	23
5.3.2	Analysenes begrensninger.....	23
6	Etiske vurderinger og godkjenninger.....	25
DEL II: Resultatdel: Plassering i familie- og nære nettverksfosterhjem.....		26
7	Spørsmål 1: Hva karakteriserer fosterhjem i barnets egen familie?	26
7.1	Journaldata	26
7.1.1	Familierelasjon.....	28
7.1.2	Familiefosterforeldrenes økonomiske situasjon	28
7.1.3	Familiefosterforeldrenes jobbsituasjon	29
7.1.4	Familiefosterforelderens utdanningsnivå	29
7.1.5	Familiefosterhjemmets bosituasjon	29

7.1.6	Familiefosterhjemmets helsesituasjon.....	30
7.1.7	Godkjenning av fosterhjemmene ved familieplassering	31
7.2	Oppsummering.....	32
8	Spørsmål 2: Hva karakteriserer fosterhjem i barnets nære nettverk?.....	33
8.1	Journaldata	33
8.1.1	Relasjon ved nettverksplasseringer.....	34
8.1.2	Nettverksfosterhjemmets økonomiske situasjon.....	36
8.1.3	Nettverksfosterforeldrenes utdanningsnivå.....	36
8.1.4	Nettverksfosterhjemmets bosituasjon.....	36
8.1.5	Nettverksfosterforeldrenes helsesituasjon.....	37
8.1.6	Politiattest ved nettverksplasseringer	37
8.1.7	Godkjenning av fosterhjemmet.....	37
8.2	Oppsummering.....	37
9	Spørsmål 3: Hva kjennetegner barnets oppfatning av plasseringen når hen er plassert hos familie eller nære nettverk?.....	38
9.1	Journaldata	38
9.1.1	Er barnet spurt om hva det mener om valg av fosterhjem?	38
9.1.2	Hva mener barnet om flytting til familie og nært nettverk?	39
9.2	Oppsummering.....	40
10	Spørsmål 4: Hva kjennetegner organiseringen av fosterhjemsarbeidet i de kommuner der hvor familie- og nettverksplasseringer lykkes?	41
10.1	Journaldata	41
10.1.1	Oppfølging av barns utvikling og helse.....	41
10.1.2	Oppfølging av foreldre.....	42
10.1.3	Journalføring av oppfølgingsbesøk	42
10.1.4	Journalføring av tilsynsbesøk.....	43
10.1.5	Journalføring av samarbeidsmøter	43
10.2	Intervjudata	44
10.2.1	Intervjuer med barnevernsansatte.....	44
10.3	Oppsummering.....	45
11	Spørsmål 5: Hva er fosterfamilienes opplevelse av oppfølgingen fra barnevernstjenesten når barnet er i fosterhjem i familie eller nært nettverk sammenlignet med det man vet om hvordan ordinære fosterhjem følges opp?	46
11.1	Journaldata	46
11.1.1	Journalføring av oppfølging	46
11.2	Intervjudata	48
11.2.1	Intervjuer med fosterforeldre	48
11.2.2	Familie- og nettverksplasseringer.....	48
11.2.3	Ordinære fosterhjems plasseringer	49
11.2.4	Sammenligning av opplevelsen av oppfølging.....	51
11.3	Oppsummering.....	53

12	Spørsmål 6: Hvilke andre tiltak har kommunen satt inn for at plasseringen ble gjennomført som planlagt?	54
12.1	Journaldata	54
12.1.1	Sammenligning av fosterhjem i familie og nært nettverk, med og uten hjelpetiltak	55
12.1.2	Lineær regresjonsanalyse med tiltak og antall flyttinger	57
12.1.2.1	Regresjonsanalyse av tiltak og antall planlagte flyttinger	57
12.1.2.2	Regresjonsanalyse av tiltak og antall utilsiktede flyttinger	58
12.1.3	Regresjonsanalyse av tiltak og totalt antall flyttinger	59
12.1.4	Samvariasjon mellom totalt antall hjelpetiltak og flyttinger	60
12.2	Fokusgruppeintervjuer med barnevernstjenesten	61
12.3	Oppsummering	61
13	Spørsmål 7: Hvordan planlegges det for tilbakeføring etter plasseringen?	63
13.1	Journaldata	63
13.2	Forekomst av tilbakeføringsplan og mål om tilbakeføring	63
13.2.1	Forekomst av tilbakeføringsplan	64
13.2.2	Forekomst av mål om tilbakeføring	64
13.2.3	Forekomst av tiltak fordelt på plasseringssted	65
13.2.4	Forekomst av tiltak mot foreldre	65
13.2.5	Forekomst av tiltak rettet mot barnet	66
13.2.6	Tiltak for fosterfamilien i familie eller nært nettverk	67
13.3	Intervjudata	67
13.3.1	Intervjuer med beredskapsforeldre	67
13.3.2	Intervjuer med fosterforeldre	68
13.3.3	Intervjuer med barnevernsansatte	69
13.4	Oppsummering	71
14	Spørsmål 8: Hvordan sikrer barnevernstjenesten innblikk i, og oppfølging av, foreldre og ivaretagelse av barnets egenart, herunder kulturelle hensyn og språk underveis i plasseringen?	72
14.1	Journaldata	72
14.1.1	Dokumentasjon av endringer i familiemønstre i barnets opprinnelige familie	73
14.1.2	Dokumentasjon av foreldreoppfølging	73
14.1.3	Ivaretagelse av barnets egenart	74
14.2	Intervjudata	75
14.2.1	Intervjuer med barnevernsansatte	75
14.2.2	Intervjuer med fosterforeldre i familie- og nettverk	75
14.3	Oppsummering	75
DEL III: Resultatdel: Tilbakeføring		77
15	Spørsmål 9: Hvor mange barn og unge flytter hjem etter et opphold utenfor hjemmet, og hvor stor andel av disse er utilsiktede?	77

15.1	Journaldata	77
15.1.1	Plasseringssted og tilbakeføring.....	77
15.1.2	Planlagte og utilsiktede tilbakeføringer	78
15.2	Oppsummering.....	79
16	Spørsmål 10: Hva oppgis som årsak til tilbakeføringene? Hvilke begrunnelser og vurderinger gjøres ved tilbakeføring etter en plassering i fosterhjem, beredskapshjem eller institusjon?	80
16.1	Journaldata	80
16.1.1	Årsaker til tilbakeføring.....	80
16.1.2	Årsaker og planlagte/utilsiktede flyttinger	81
16.2	Oppsummering.....	82
17	Spørsmål 11: Hvordan medvirker barnet i tilbakeføringen?.....	83
17.1	Journaldata	83
17.1.1	Barnets medvirkning i tilbakeføring	83
17.1.2	Barnets enighet til tilbakeføring og flytting	84
17.2	Intervjudata	85
17.2.1	Intervjuer med barn	85
17.2.2	Intervjuer med foreldre	87
17.2.3	Intervjuer med beredskapsforeldre.....	87
17.2.4	Intervjuer med fosterforeldre	88
17.2.5	Intervjuer med barnevernsansatte.....	88
17.3	Oppsummering.....	90
18	Spørsmål 12: Hvordan medvirker foreldre/foresatte i tilbakeføring?	92
18.1	Journaldata	92
18.1.1	Foreldrenes medvirkning i tilbakeføringer.....	92
18.1.2	Foreldres enighet i tilbakeføring og flytting	93
18.2	Intervjudata	93
18.2.1	Intervjuer med foreldre	93
18.2.2	Intervjuer med beredskapsforeldre.....	95
18.2.3	Intervjuer med fosterforeldre	95
18.2.4	Barnevernsansatte	96
18.2.5	Intervjuer med institusjonsansatte	97
18.3	Oppsummering.....	97
19	Spørsmål 13: Hva er god praksis vedrørende en tilsiktet (planlagt) tilbakeføring? ...	99
19.1	Journaldata	99
19.1.1	Praksis og planlagte versus utilsiktede tilbakeføringer	99
19.2	Intervjudata	100
19.2.1	Intervjuer med barn	101
19.2.2	Intervjuer med foreldre	102
19.2.3	Intervjuer med beredskapsforeldre.....	102

19.2.4	Intervjuer med fosterforeldre	103
19.2.5	Intervjuer med barnevernsansatte	104
19.2.6	Intervjuer med institusjonsansatte	105
19.2.7	Intervjuer med samarbeidende instanser	106
19.3	Oppsummering	107
20	Spørsmål 14: Hva er utfordringene med hensyn til tilbakeføring og for hvem?	109
20.1	Journaldata	109
20.1.1	Utfordringer med hensyn til tilbakeføring	109
20.1.2	Utfordringer og tilbakeføring – bivariate relasjoner	110
20.1.3	Utfordringer og tilbakeføringer – regresjonsanalyse	111
20.1.4	Antall utfordringer og tilbakeføring	112
20.1.5	Utfordringer og planlagt vs. utilsiktet tilbakeføring	113
20.1.6	Utfordringer og planlagt eller utilsiktede tilbakeføringer	114
20.2	Oppsummering av journaldata	115
21	Spørsmål 15: Hvilke erfaringer har barna og foreldre/foresatte vedrørende tilbakeføring?	116
21.1	Intervjudata	116
21.1.1	Intervjuer med foreldre	116
21.2	Oppsummering av intervjudata	117
22	Spørsmål 16: Hvilke erfaringer har andre involverte? Vi tenker her for eksempel på hvordan fosterforeldre, søsken, saksbehandler i barnevernstjenesten, særkontakt på institusjon opplever planlagte og ikke-planlagte tilbakeføringer	118
22.1	Intervjudata	118
22.1.1	Intervjuer med samarbeidende instanser	118
22.2	Oppsummering	118
23	Spørsmål 17: Hvordan jobber barnevernstjenestene for å oppfylle målsettingen om at barn skal tilbakeføres når forholdene som skyldtes plasseringen er endret til det bedre?	119
23.1	Journaldata	119
23.1.1	Tiltak for å få til tilbakeføring	119
23.1.2	Dokumentasjon på hyppighet av oppfølging og tilsyn	120
23.1.3	Oppfølging og tilrettelegging av samvær	121
23.2	Oppsummering	121
24	Spørsmål 18: Hvordan sikres oppfølgingen/involveringen av eventuelt annet hjelpeapparat, og hvordan er samarbeidet mellom barnevernstjenesten og andre aktører?	122
24.1	Journaldata	122
24.1.1	Dokumentasjon på samarbeidsmøter	122
24.2	Intervjudata	123
24.2.1	Intervjuer med foreldre	123
24.2.2	Intervjuer med beredskapsforeldre	124

24.2.3	Intervjuer med fosterforeldre	124
24.2.4	Intervjuer med barnevernsansatte	124
24.2.5	Intervjuer med institusjonsansatte	126
24.2.6	Intervjuer med samarbeidende instanser	127
24.3	Oppsummering	128
25	Spørsmål 19: I hvilken grad benyttes nettverksmøter, familieråd, støttende tiltak eller veiledende tiltak ved tilbakeføring?	130
25.1	Journaldata	130
25.1.1	Dokumentasjon av tiltak benyttet ved tilbakeføring	130
25.2	Oppsummering	131
26	Spørsmål 20: Er det forskjell på oppfølging etter tilbakeføring når plasseringen har vært i familie og nære nettverk, ordinære fosterhjem og når barn flytter fra et institusjonsopphold?	132
26.1	Journaldata	132
26.1.1	Veiledende tiltak og plasseringssted	132
26.1.2	Økonomiske støtte og plasseringssted	132
26.1.3	Avlastningstiltak og plasseringssted	133
26.1.4	Andre kompenserende tiltak og plasseringssted	133
26.2	Oppsummering	134
27	Spørsmål 21: Hvilke tiltak er satt inn for særlig å ivareta fosterfamilien ved en tilbakeføring, inkludert egne barn?	135
27.1	Journaldata	135
27.1.1	Manglende dokumentasjon på iverksetting av tiltak	135
27.2	Intervjudata	135
27.2.1	Intervjuer med fosterforeldre	135
27.2.2	Intervjuer med barnevernsansatte	136
27.2.3	Intervjuer med samarbeidende instanser	137
27.3	Oppsummering	138
28	Spørsmål 22: Påvirker enighet/uenighet mellom partene om hvorvidt tilbakeføring bør finne sted, hvorvidt tilbakeføring finner sted eller hvilken oppfølging og bistand barnet og dets foresatte mottar? Vi tenker her på begrunnelse for tilbakeføring, overgangsordninger, oppfølging, skolegang, helseoppfølging, nettverksbygging, tidsperspektiv etc.	139
28.1	Journaldata	139
28.1.1	Forholdet mellom enighet/uenighet og tilbakeføring	139
28.1.1.1	Barns enighet om tilbakeføring	140
28.1.1.2	Foreldres enighet om tilbakeføring	140
28.1.1.3	Samarbeidende instansers enighet	141
28.1.1.4	Barnevernstjenestens enighet om tilbakeføring	142
28.1.1.5	Sammenstilling av tabellene 48–52	142
28.1.2	Har enighet mellom partene noen betydning for tilbakeføring?	143
28.1.2.1	Enighet mellom barnet og barnevernstjenesten om tilbakeføring	144

28.1.2.2	Enighet mellom foreldre og barnevernstjenesten om tilbakeføring	144
28.1.2.3	Enighet mellom samarbeidende instanser og barnevernstjenesten om tilbakeføring	145
28.1.2.4	Enighet mellom fosterforeldre og barnevernstjenesten om tilbakeføring..	145
28.1.3	Forholdet mellom grad av enighet/uenighet og oppfølging og bistand	146
28.2	Intervjudata	147
28.2.1	Intervjuer med foreldre	148
28.2.2	Intervjuer med beredskapsforeldre	149
28.2.3	Intervjuer med fosterforeldre	149
28.2.4	Intervjuer med barnevernsansatte	150
28.2.5	Intervjuer med institusjonsansatte	151
28.3	Oppsummering	153
Del IV: Avsluttende drøfting og anbefalinger		155
29	Oppsummering og drøfting av resultater	155
29.1	Plasseringer i familie og nære nettverksfosterhjem	155
29.2	Tilbakeføring til hjemmet etter plassering i fosterhjem eller institusjon	156
30	Drøfting	159
30.1	Skadevirkninger ved mange og utilsiktede flyttinger	159
30.2	Barns mangelfulle medvirkning	161
30.3	Dokumentasjon og oppfølging av familie- og nettverksplasseringer	164
30.4	Utskifting av kontaktpersoner fører til mangel på kontinuitet	166
30.5	Manglende oppfølging hindrer samarbeid om planlegging av tilbakeføring	167
30.6	Udekkede hjelpebehov i etterkant av tilbakeføring	169
31	Anbefalinger – implikasjoner for praksis	172
31.1	Faglige anbefalinger	172
31.2	Anbefalinger for fremtidig statistikk	173
32	Litteraturliste	178
Appendix:		181

Del I: Innledning og rammeverk

1 Forskningsteamet og organisering av prosjektet

Forskningsteamet har bestått av Tina Gerdts-Andresen (førsteamanuensis, USN), Ketil Eide (professor, USN), Reidun Follesø (professor, USN), Eva Lill Fossli Vassend (førsteamanuensis, USN), Øyvind Kvello (professor 2, USN), Vibeke Krane (førsteamanuensis, USN), Kjell Ivar Øvergård (professor, USN), og Anita Hegdahl-Galterudhøgda (universitetslektor USN).

Gerdts-Andresen og Hegdahl-Galterudhøgda var ansvarlig for rekruttering av informanter. Hegdahl-Galterudhøgda har hatt ansvar for organisering av intervjuene og gjennomført intervjuer sammen med Krane, Eide, Heidi Sanden (universitetslektor, USN), Follesø, Gerdts-Andresen, og to vitenskapelige assistenter. Eide, Follesø, Krane og Vassend har vært ansvarlig for analysene av intervjudata med bidrag fra Kvello og Gerdts-Andresen.

Gerdts-Andresen har hatt ansvar for organisering og uthenting av journaldata, bistått av Heidi Sanden og to vitenskapelige assistenter. Gerdts-Andresen, Hegdahl-Galterudhøgda og Vassend har med bistand fra vitenskapelige assistenter kodet journaldata. Øvergård og Gerdts-Andresen har gjennomført de kvantitative analysene. Fortolkning av resultatene av de kvantitative analysene ble utført av Kvello, Gerdts-Andresen og Øvergård.

Tina Gerdts-Andresen var prosjektleder frem til 02.11.23. Hans A. Hauge (instituttleder og førsteamanuensis, USN) overtok rollen i perioden 02.11.23 - 19.01.24, mens Ketil Eide var prosjektleder fra 19.01.24.

Alle i forskningsteamet har bidratt til arbeidet med denne rapporten. Eide, Follesø og Krane har stått for sammenstilling og fullført skriving av den endelige rapporten, med bistand fra Vassend (intervjudata og forskningslitteratur) og Øvergård (journaldata).

2 Relevante studier og øvrig litteratur

Som del av forskningsoppdraget knyttet til prosjektet *Flyttinger i regi av barnevernet* ble det utarbeidet to kunnskapsoversikter i 2022, gjennomført som to modifiserte scoping review. Det ble utgitt to delrapporter; en relatert til fosterhjemsplassering i familie og nære nettverk (Gerds-Andresen et al., 2022a), og en relatert til tilbakeføring til foreldrehjemmet etter plassering i fosterhjem eller institusjon (Gerds-Andresen et al., 2022b). Funnene fra disse bidrar med viktig bakgrunnskunnskap i utarbeidelsen av denne rapporten. I dette kapittelet gjengis relevante funn fra de to delrapportene, der vi også redegjør for sentrale områder ved NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen. Barnevernsinstitusjoner som har barnets tillit*. Videre vil vi kort presentere funn fra andre rapporter og utredninger i tillegg til litteratur som har relevans for denne rapportens forskningstematikk. Overordnet tematikk som vil bli berørt, er: 1) samarbeid, oppfølging og koordinering av hjelp til barn og foreldre, 2) oppfølging av fosterhjem og 3) barns medvirkning

2.1 Fosterhjemsplassering i familie og nære nettverk

Kunnskapsoversikten som omhandlet fosterhjemsplassering i familie og nære nettverk, inkluderte 85 internasjonale studier fra perioden 2011–2021. Her fremkom det at familiefosterhjem ofte består av besteforeldre, oldeforeldre, tanter, onkler, søsken, søskenbarn, grandtanter og grandonkler (Gerds-Andresen et al., 2002a). I tillegg benyttet flere av studiene seg av en kategori definert som «andre slektninger». Besteforeldre utgjør den klart største andelen av familiefosterforeldre. Som nettverksfosterhjem er det familievenner, naboer, foreldre til barnets venner, stebesteforeldre, kollegaer og ikke-familiære relasjoner som familien kjenner forut for plasseringen, som ofte rekrutteres til fosterhjem (Gerds-Andresen et al., 2002a).

Studiene viste flere positive aspekter for barna ved familie- og nettverksplasseringer. De fleste barna opplevde det positivt å få bo i familie og nære nettverk, og ønsker å bo der over lengre tid. Videre viste flere studier at barn i slike fosterhjem har færre internaliserte og eksterne vansker, sammenlignet med barn i andre fosterhjemsordninger. Når det gjelder stabilitet og varighet av plasseringen, viser studiene at familie- og nettverksfosterhjem er like stabile som, og ikke mer stabile enn, ordinære fosterhjem. Barn som bor hos besteforeldre, har færrest utilsiktede flyttinger (Gerds-Andresen et al., 2022a). Studiene pekte også på særskilte utfordringer. Endring i familieroller, kommunikasjon og det å enes om rammer og regler, og

dessuten at barnet må tilpasse seg en ny omsorgssituasjon, ble beskrevet som utfordringer. Videre viser flere studier at rolleendringene som oppstår som følge av plasseringen i familie- og nettverksfosterhjem, kan føre til utfordringer som kan skape konflikter og vanskelige situasjoner. Disse utfordringene kunne bli konfliktfylt og føre til emosjonelt krevende familiekonstellasjoner som det kunne være krevende å skjerme barna for (Gerds-Andresen et al., 2022a). Det var også særskilte utfordringer knyttet til samvær. Samarbeidet mellom fosterhjem og biologiske foreldre viste seg å være av stor betydning for positiv opplevelse av plasseringen. Et positivt samarbeid viser seg å bidra til vekst, utvikling og til et positivt forhold mellom barn og foreldre, mens mangelfull dialog, rivalisering og negative holdninger til foreldrene viser seg å påvirke kontakten mellom barnet og biologiske foreldre negativt, når det gjelder både hyppighet av kontakt og barnets trivsel og velvære (Gerds-Andresen et al., 2022a).

Et par studier pekte på at foreldrene ikke opplever å få den hjelpen de har behov for, eller å ikke bli inkludert i beslutningsprosesser som knytter seg til barnets situasjon. Videre viser studier at familie- og nettverksfosterhjem får mer begrenset oppfølging av barnevernstjenesten, sammenlignet med ordinære fosterhjem. Også godkjenningsprosessen er ulik. Mens ordinære fosterhjem obligatorisk må gjennomgå godkjenning og opplæring forut for plasseringen, viste studier at familie- og nettverksfosterhjem mottok lite eller ingen opplæring (Gerds-Andresen et al., 2022a). Det samme gjaldt tilbudet om tiltak underveis i plasseringsforløpet, der familie- og nettverksfosterhjem mottok færre tiltak og krevde mindre oppfølging i omsorgsutøvelsen. Dette gjaldt også økonomisk støtte.

2.2 Tilbakeføring etter plassering i fosterhjem eller institusjon

Kunnskapsoversikten som omhandler tilbakeføring til foreldrehjemmet etter plassering i fosterhjem eller institusjon, inkluderte 65 internasjonale studier fra perioden 2011–2021. Kunnskapsoversikten viser at 40–50 prosent av barna gjenforenes med sine biologiske foreldre, hvorav den største gruppen (63–85 prosent) tilbakeføres i løpet av det første året etter at barnet er plassert (Gerds-Andresen et al., 2022b). Av faktorer på tjeneste- og systemnivå som øker sannsynligheten for tilbakeføring, fremheves følgende: årsak til omsorgsovertakelsen, forhold ved plasseringen, plasseringens varighet og kontaktpersonens holdninger. Barn utsatt for vanskjøtsel hadde lavest sannsynlighet for å bli tilbakeført, sammenlignet med barn som hadde vært utsatt for fysisk, psykisk, emosjonell eller seksuell

mishandling. På familienivå viste studiene at økonomiske forhold, rusmiddelmisbruk, psykisk uhelse og bosituasjonen til biologiske foreldre kunne vanskeliggjøre muligheten for tilbakeføring. Biologiske foreldre som anerkjente et behov for å endre egen praksis, hadde større sannsynlighet for å få igjennom en tilbakeføring, sammenlignet med foreldre som ikke gjorde det.

Kunnskapsoversikten viste at barn som er plassert i familiefosterhjem, hadde lavere sannsynlighet for å bli tilbakeført, sammenlignet med barn i ordinære fosterhjem. Videre at søsken som var plassert hver for seg, hadde høyere sannsynlighet for å bli tilbakeført, sammenlignet med søsken som var plassert i samme fosterhjem. I tillegg medførte brudd i plasseringssted en redusert sannsynlighet for at barnet ble tilbakeført til biologiske foreldre. Her var det imidlertid også en studie som konkluderte med at gjentatte flyttinger mellom fosterhjem økte sannsynligheten for tilbakeføring (Gerds-Andresen et al., 2022b). Når det gjelder gjentatte flyttinger og tilbakeføring til biologiske foreldre, viser kunnskapsoversikten at barn som plasseres i familie- og nettverksfosterhjem, har lavere risiko for gjentatte flyttinger, mens barn plassert i ordinære fosterhjem har høyere sannsynlighet for å bli tilbakeført til foreldre, i tillegg til å ha kortere plasseringstid. Denne forskjellen viste seg imidlertid å utjevne seg over tid, hvis barnet ble boende lenge i fosterhjemmet (Gerds-Andresen et al., 2022b). Særlig viste plasseringer som hadde hatt en varighet over to år, og plasseringer som ble betegnet som stabile og positive, seg å redusere sannsynligheten for tilbakeføring (Gerds-Andresen et al., 2022b).

Barnets alder og helse ble fremhevet som viktige faktorer knyttet til tilbakeføring. Blant annet hadde barn som ble plassert i spedbarnsalder, lavere sannsynlighet for tilbakeføring, sammenlignet med barn som var eldre. Videre ble barn med funksjonsnedsettelse eller barn med psykiske utfordringer vurdert å ha en lavere sannsynlighet for å bli tilbakeført biologiske foreldre (Gerds-Andresen et al., 2022b). Når det gjelder ungdommer i institusjon, viser kunnskapsoversikten at unge som var plassert på institusjon, hadde en redusert mulighet for tilbakeføring når de var 15 år eller eldre, eller hvis de hadde bodd på institusjonen i tre år eller mer. Det samme gjaldt hvis de hadde fått endret tilbakeføringsplanen, eller opplevd å bli plassert på nytt etter en mislykket tilbakeføring.

Tillit ble fremhevet å ha en stor betydning i samarbeidet mellom fosterforeldre og biologiske foreldre, fordi det bidro til bedre plasseringer og økte muligheten for tilbakeføring. Tilgang til

tjenester og det å ha tid til endringsarbeid for biologiske foreldre var viktige faktorer for at tilbakeføring kunne skje (Gerds-Andresen et al., 2022b). For å få til positive tilbakeføringer ble støttetiltak som skal bidra til å øke foreldrenes foreldreferdigheter, økonomisk støtte og støtte som ivaretar barnets behov, fremhevet som vesentlig (Gerds-Andresen et al., 2022b). Betydningen av et tverrfaglig og helhetlig tilbud ble trukket frem som positivt, samtidig som dårlig koordinering av tiltak ble trukket frem som en potensiell belastning for foreldrene. Kunnskapsoversikten viste at oppfølgingsperioden etter tilbakeføring ofte er kortvarig, og at mange saker avsluttes til tross for bekymring for omsorgssituasjonens stabilitet, noe som igjen øker sannsynligheten for at barnet må plasseres på nytt (Gerds-Andresen et al., 2022b). Videre ble ustabilitet i oppfølging som følge av sykemeldinger og skifte av saksbehandlere funnet å være faktorer som kunne påvirke både spørsmålet om tilbakeføring og oppfølgingen underveis i plasseringsforløpet (Gerds-Andresen et al., 2022).

2.3 NOU 2023:24 Med barnet hele vegen

Barnevernsinstitusjonsutvalget (NOU 2023: 24) hadde som mandat å vurdere hvilke oppgaver, rammer og omfang fremtidens institusjonsbarnevern skal ha, og å peke på alternative måter å organisere det samlede tilbudet ut ifra barnas behov. Vi viser her til utvalgets beskrivelser og anbefalinger som ansees som særlig relevant for studien.

Utvalget påpeker at urovekkende mange barn opplever ikke-planlagte flyttinger fra fosterhjem og institusjon. I tillegg har mange av barna som kommer på institusjon, flyttet mye i forkant av institusjonsplasseringen. Ifølge utvalget vil et forløp for barn som flytter mye, ofte starte med et frivillig opphold i et familietiltak som beredskaps- eller fosterhjem. Først etter at en rekke familietiltak er forsøkt, flytter barnet til en omsorgsinstitusjon som viser seg å være utilstrekkelig. Slik flyttes barna mellom familie, nettverk og fosterhjem før de ender opp i institusjon, for så igjen å måtte flytte mellom ulike institusjoner. De hyppige flyttingene medfører ofte at hjelpen barna får, blir fragmentert, lite fleksibel og ikke tilstrekkelig tilpasset barnas behov, samtidig som det kan være utfordrende å rekruttere nye fosterhjem til barn som har flyttet mye. Det pekes i den forbindelse også på at enkelte barn trenger den faglige oppfølgingen de kan få på institusjon, før de er klare til å knytte nære relasjoner i et fosterhjem. Slik fremhever utvalget at barn påføres belastninger og brudd ved at de ikke får tilbudet de behøver, og at om lag halvparten av barn som flytter i fosterhjem, opplever å måtte flytte minst en gang til. Dette er tall som ikke inkluderer flytting i beredskapshjem, eller andre

flyttinger før barna flyttet til det første fosterhjemmet. Risikoen for brudd er betydelig høyere det første året, sammenlignet med barn som har bodd i fosterhjemmet over tid.

Videre peker utvalget på at dagens institusjonstilbud differensierer barn i for mange målgrupper, noe som bidrar til unødvendige flyttinger der barn må flytte langt for å få det tilbudet de har krav på. De mener at dagens ordning blir for spesialisert, og dermed for lite fleksibelt, til å kunne ivareta barnas ulike behov som også vil endre seg over tid.

Utvalget understreker i den forbindelse at barn med omfattende og sammensatte behov har høyere risiko for utilsiktede flyttinger, samtidig som flyttingene i seg selv kan vanskeliggjøre utfordringene barnet har. Samlet bidrar dette til en oppstykket barndom med mange og brå overganger, noe som svekker kontinuiteten i både skolegang og hjelp. Samtidig får ikke barna ro til å skape og opprettholde relasjoner, noe som vil kunne skade deres normalutvikling og hindre dem i å tilegne seg nødvendig kompetanse for å knytte trygge relasjoner. Utvalget mener derfor at dagens tilbud kan gjøre vondt verre for mange barn, og bidra til negativ utvikling ved at barnas fortvilelse og aggresjon eskalerer. Samtidig kan barnas stressnivå påvirke mulighetene de har til å medvirke i situasjonen, noe som igjen kan føre til mistillit til systemet som skal hjelpe dem, og en mistillit til samfunnet som helhet.

Også økonomiske hensyn kan overskygge barnas behov, ved at tiltak avsluttes for tidlig, eller ved at kommuner etablerer rimeligere alternative tiltak som ikke er underlagt tilsyn og krav til kvalitet. Utvalget mener også at det må være en realistisk forventning til hvor mange egnede, stabile fosterhjem det er mulig å rekruttere, og kritiserer Norge for i altfor liten grad å ha helhetlige og koordinerte tjenester som setter barnas behov først. De mener det bør vurderes endringer som sikrer at barn som må ha et tilbud utenfor hjemmet får være i ro, slik at de kan få mulighet til å etablere og opprettholde betydningsfulle relasjoner. Videre foreslås etablering av helseteam som kan sikre barns helsebehov på institusjon, mens helseforetakene må organisere dette i kommunene. Utvalget foreslår at antall institusjonstyper må reduseres, der hver institusjonsenhet bør ha ulike avdelinger som kan møte bredden i barnets behov. Det bør i den forbindelse også undersøkes hvordan man kan etablere tiltak og en organisering som bidrar til å unngå utilsiktede flyttinger, slik at barna isteden får hjelp på lavest effektive forvaltningsnivå, samtidig som de kan bli boende i nærområdet. Dersom barnet likevel må flytte, ansees det viktig at flyttingene gjennomføres smidigst mulig, slik at barna unngår at alt må avbrytes og startes opp på en gang. Samtidig må det jobbes målrettet og legges gode

planer for hva som skal skje etter en flytting, slik at nye flyttinger unngås. Dette gjelder også for at gode tilbakeføringer til foreldrehjemmet skal kunne skje. Det understrekes at dette vil være enklest å lykkes med dersom institusjonen ligger i den aktuelle regionen og ikke for langt unna barnets bosted.

2.4 Samarbeid, oppfølging og koordinering av hjelp til barn og foreldre

Samarbeid, oppfølging og koordinering av tjenester når barn er i offentlig omsorg, har vært tema i en rekke rapporter de seneste årene. Vi vil her kort redegjøre for særlig relevante funn.

Barneombudet gjennomførte en undersøkelse der 32 barn og unge med erfaring fra å bo i fosterhjem ble intervjuet. Undersøkelsen som er gjengitt i rapporten *Blod er ikke alltid tykkere enn vann* (Barneombudet, 2023), viste at barna ønsket seg en mest mulig normal hverdag, mens flere opplevde at barnevernstjenesten bidro til det motsatte – ikke minst på grunn av unødvendig mange samtaler og møter. Samtlige barn som deltok i studien, hadde byttet kontaktperson, noe de opplevde som strevsomt. Flere fortalte om belastningen ved gjentatte ganger å måtte fortelle sin livshistorie til en person de ikke kjenner. Også de barnevernsansatte beskrev utfordringer ved tjenestens tilgjengelighet, og dessuten hvordan høy turnover kunne være krevende både for barnevernstjenesten og for fosterhjemmene. De opplevde det som krevende å flytte barn til andre kommuner, særlig med tanke på etablering av samarbeid og tjenester fra øvrige deler av kommunen hvor fosterhjemmet ligger. De var videre opptatt av at foreldre må følges godt opp når barn bor i fosterhjem, og at de må involveres tidlig i prosessen. Flere barnevernsansatte gav uttrykk for at oppfølgingen av foreldre i mange saker ikke har vært god nok.

En systematisk kunnskapsoversikt over studier vedrørende foreldreoppfølging i familievernet etter omsorgsovertakelse er gjennomført av Folkehelseinstituttet (Johansen et al., 2022). 17 studier ble inkludert, de fleste fra Skandinavia. Her konkluderes det med at mange foreldre hadde behov for bistand av en støtteinstans på et tidlig tidspunkt i omsorgsovertakelsen, og at foreldre som fikk slik oppfølging, opplevde en bedring i samarbeidet med barnevernstjenesten. De fleste foreldrene hadde også et stort bistandsbehov over lang tid etter at omsorgsovertakelsen hadde skjedd.

Flere rapporter peker på at det er nødvendig å samordne og koordinere tjenester for å kunne gi et helhetlig tilbud, og for å sikre at barn, unge og familier får den støtten de har behov for. Tøssebro et al. (2023) har sett på tjenester til barn og unge med sammensatte behov. Funnene peker på at det er summen av utfordringer i møte med et komplekst hjelpeapparat som er problemet, herunder at veien for å få på plass tjenestene skaper ekstra belastninger for familiene.

I Helsetilsynets rapport *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjoner har mistet livet* (2023) understrekes at tjenestene må samarbeide på tvers på en helt annen måte enn de hittil har gjort der barn har sammensatte behov. Rapporten fremhever alvoret ved at barn har mistet livet mens de har vært under offentlig omsorg. Det er avgjørende at barnet blir satt i sentrum, og at det skapes en felles forståelse av hva som er barnets behov og barnets beste. En rekke flyttinger mellom ulike omsorgsbaser og institusjoner, i tillegg til stadige brudd i relasjoner og kontakt med tjenester, var et mønster i alle sakene som ble gjennomgått. Rapporten understreker at det ikke alltid er nok at den enkelte tjenesten gjør det den skal innenfor egne rammer.

Buudir gjennomførte i 2022 en nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved barnevernstjenester og institusjoner med høy turnover. Med turnover menes her gjennomtrekk av ansatte i løpet av et kalenderår. Over halvparten av de barnevernsansatte som deltok i undersøkelsen, oppgir at det har vært høy turnover i tjenesten hvor de jobber siste året, fire av ti oppgir at høy turnover utgjør et problem. Fire av ti barnevernsansatte opplyser at de aktivt søker etter ny jobb, mens syv av ti oppgir at de vil fortsette å jobbe innenfor kommunalt barnevern på lengre sikt.

2.5 Oppfølging av fosterhjem

Norsk Fosterhjemsforening gjennomfører årlige undersøkelser blant sine medlemmer. I undersøkelsen *Hva skal Norge gjøre uten fosterhjemmene?* som ble publisert i 2023, svarte 1528 av totalt 3400 medlemmer. Her oppgav 58 prosent barnets omfattende omsorgsbehov som den største utfordringen ved å være fosterhjem, mens 38 prosent oppgav fosterforeldres manglende partsrettigheter. Videre rapporterte 54 prosent av fosterforeldrene at de opplevde å ha et godt samarbeid med barnevernstjenesten, mens 35 prosent viste til samarbeidsvansker eller konflikt. Årsaken til samarbeidsvanskene handlet om uenighet om barnets behov,

uenighet om samvær og manglende mulighet for fosterforeldre til å ta del i beslutninger. I tillegg trakk de frem hyppige bytter av kontaktperson. Fosterforeldrene opplevde i stor grad uforutsigbare økonomiske rammebetingelser som bidro til opplevelse av utrygg familieøkonomi. Som årsak til utilsiktede flyttinger oppgir fosterforeldre at barnet hadde et større omsorgs- og rehabiliteringsbehov enn de så seg i stand til å ivareta, et vanskelig samarbeid med barnevernstjenesten eller at barnet avviste omsorgen som ble gitt.

I den tidligere omtalte undersøkelsen *Blod er ikke alltid tykkere enn vann* (Barneombudet, 2023) ble 20 fosterforeldre intervjuet. Disse fremhevet opplevelsen av å ikke få tilgang til nødvendig informasjon om barnet. Flere opplevde manglende oppfølging, støtte og hjelp fra barnevernstjenesten, og beskriver oppfølgingen som personavhengig. De barnevernsansatte som deltok i studien, fremhevet betydningen av god og tett oppfølging, og da særlig i den første tiden etter innflytting. Flere av dem opplevde å ikke strekke til i dette arbeidet. Rapporten konkluderer med at det foreligger store variasjoner og uforutsigbare økonomiske rammevilkår for fosterforeldre. Det er ulikt hvordan kommunene forholder seg til Bufdirs faglige anbefalinger om økonomiske rammevilkår for fosterhjem.

2.6 Barns medvirkning

Barns rett til medvirkning følger av flere bestemmelser i barnevernsloven. Barnevernsloven § 1-4 sier at et barn som er i stand til å danne seg egne meninger, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter barnevernsloven. Barnet skal ha tilstrekkelig og tilpasset informasjon, skal lyttes til, og barnets mening skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Barnevernsloven § 14-20 tredje ledd slår fast at det av barneverns- og helsenemndas vedtak skal komme frem hva som er barnets mening, og hvilken vekt barnets mening er tillagt. Dette vil eksempelvis gjelde i en sak der det er spørsmål om opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse. Også i barnevernsloven § 12-5 er det nedfelt krav om at barnets mening skal fremgå, og hvilken vekt barnets mening er tillagt. Kravet gjelder for vedtakene barnevernet fatter. Uavhengig av årsak til at barnet har vært i offentlig omsorg, har barnet følgelig rett til medvirkning etter barnevernsloven, i tråd med barnets alder og modenhet.

Medvirkning er en komplisert og sammensatt rettighet som kan forklares og gjennomføres på svært mange måter – enten det er beskrivelser av fenomenet medvirkning, eller forsøk på å

utforme maler for praktisk gjennomføring. Brodie et al. (2009) viser, på bakgrunn av en litteraturstudie, til fire overordnede prinsipper. Disse er også omtalt av Backe-Hansen (2016) i en tekst om hvorfor og hvordan barn og unge medvirker i barnevernet. Det første prinsippet er at medvirkning er *erfaringsbasert*, noe som betyr at man tar utgangspunkt i det enkelte barns ståsted og forutsetter at barnet har erfaringer som påvirker hvordan de medvirker. Det andre er medvirkningens *kontekst*, der stedet og omgivelsene har betydning for hvordan en samtale om medvirkning utvikler seg. Det tredje er *relasjoner*, der trygghet og tillit har betydning for hvem barna åpner seg for i samtaler. Det fjerde prinsippet er *maktrelasjoner*. Et eksempel på dette kan være hvordan relasjonen mellom voksne og barn kan skape ulikevekt som gir dårlig grunnlag for medvirkning. Backe-Hansen (2016) påpeker at modeller og manualer for medvirkning må sees i sammenheng med disse fire prinsippene, og at det «for barnevernets del er viktig å huske på at medvirkning både skjer individuelt og kollektivt».

Studier viser at betydning av god kjemi og relasjon til kontaktpersonen i barnevernet er helt avgjørende og den viktigste faktoren for å fremme medvirkning for barn i barnevernet (Paulsen et al., 2016; Paulsen, 2022). Dette understreker betydningen av at det legges til rette på et systemnivå slik at barnevernsansatte kan bygge stabilitet og tillit i møte med barnet for å fremme medvirkning (Eide et al., 2020). Videre er det viktig med ytterligere kvalifisering i barnesamtaler (Strandbu, 2011; Kvello, 2021).

3 Organisering av studien

For å belyse oppdragets formål, operasjonalisert gjennom 22 spørsmål, var det behov for et forskningsdesign som favner bredt, og samtidig gir grunnlag for mer inngående beskrivelser av erfaringer med flytting og tilbakeføring. Vi har kombinert intervjudata med kvantitative data fra journaler. Data som svares ut gjennom kvalitative intervjuer, kan også være relevant for flere andre forskningsspørsmål, og det henvises derfor også til disse.

De 22 spørsmålene som skulle besvares i prosjektet, er delt inn i to hovedområder: 1) plasseringer i familie- og nære nettverksfosterhjem (spørsmål 1 til 8, «område 1»), og 2) tilbakeføring til foreldrehjemmet etter plassering i fosterhjem eller institusjon (spørsmål 9 til 22, «område 2»).

Område 1 skulle belyse hva som kjennetegner fosterhjem og barnets oppfatning av disse plasseringene, hva som kjennetegner organiseringen av fosterhjemsarbeid som lykkes, fosterfamiliens opplevelse av oppfølging sammenlignet med ordinære fosterhjem, og dessuten hvilke andre tiltak kommunen har satt inn for at plasseringen ble gjennomført som planlagt. Det skulle også besvares hvordan det planlegges for tilbakeføring, og hvordan oppfølging og innblikk i endringer i familiemønstre sikres.

Område 2 skulle besvare hvor mange barn som flytter hjem, hvor mange av disse flyttingene som er utilsiktet, årsaker til tilbakeføring, og hvordan barn og foreldre/foresatte medvirker i tilbakeføringsprosesser. Det skulle også besvares på hva som er god praksis i planlagte tilbakeføringer, og hva som er utfordringene. Videre hvilke erfaringer barn, foreldre og andre aktører har i tilbakeføringsprosesser, hvordan barnevernstjenestene arbeider mot tilbakeføringer, involvering av annet hjelpeapparat og dessuten om støttetiltak og oppfølging ved tilbakeføringer. Det skulle også besvares på hvilke støttetiltak som er satt inn for fosterfamilien ved tilbakeføring, og om enighet/uenighet om tilbakeføring har betydning for gjennomføring av prosessene.

4 Journaldata

I denne studien er det innhentet journaldata fra barnevernstjenesten, Bufetat og Barneverns- og helsenemnda. Det er 16 barnevernstjenester som inngår i denne studien. Av disse er tre interkommunale tjenester, en bydelstjeneste og tolv barnevernstjenester tilhørende en kommune. Valg av barnevernstjenester ble gjort på bakgrunn av følgende utvalgsriterier: (1) variasjon i befolkningsstørrelse, hvor utvalget både inkluderer store, mellomstore og små kommuner, (2) kommuner med variasjon i levekårsforhold i befolkningen og (3) geografisk spredning, hvor alle seks barnevernsregioner er representert:

- Nord-Norge: 2 barnevernstjenester
- Midt-Norge: 3 barnevernstjenester
- Sør-Norge: 4 barnevernstjenester
- Øst-Norge: 4 barnevernstjenester
- Vest-Norge: 2 barnevernstjenester
- Oslo: 1 bydel

Barnevernslederne i et utvalg av barnevernstjenestene som oppfylte utvalgsriteriene, fikk tilsendt et informasjonsskriv og en skriftlig forespørsel om å delta i forskningsprosjektet.

Bufetat og Barneverns- og helsenemnda har til forskjell fra barnevernstjenesten et landbasert journalføringssystem. Vi henvendte oss derfor til administrasjonen ved henholdsvis regionskontor i Bufetat og Sentralenheten for barneverns- og helsenemnda for bistand til tilgang. Vi kontaktet postmottak@bufetat.no og samtlige direktører tilhørende de fem ulike regionene. Det var administrasjonen ved Bufetat som bistod.

4.1 Forskningsdesign for journaldata

Journaldatamaterialet består av data innhentet gjennom en omfattende journalstudie, med forskningsdesign som samsvarer med en *retrospektiv journalstudie* med mål om å undersøke hvordan eksponering for risikofaktorer påvirker utfall (Powell & Sweeting, 2015). Journalene blir kodet i henhold til en kodemal slik at dataene kan analyseres statistisk.

Dette forskningsdesignet har følgende styrker i: 1) at kodemalen for koding av informasjonen fra journalene ble definert *før* starten av datainnsamlingen, 2) seleksjon av journaler ble gjort komplett for barnevernstjenesten og nemda over tre år gitt inklusjonsriteriene, 3) at søknaden gjennomgikk etisk godkjenning, 4) kodemalen og selve kodingen av journalene har blitt gjennomgått, evaluert og kvalitetssikret av flere personer der det var mulig, 5) tidsrekkefølgen

på de forskjellige variablene og kodene er kjent, slik at man kan gjennomføre tidsbaserte analyser, noe som vil redusere effekten av reversert kausalitet på våre slutninger, 6) det kan gjennomføres analyser med undergrupper avhengig av eksponering, noe som muliggjør sammenligning av grupper.

Svakheter med dette forskningsdesignet er blant annet at: 1) det er en *observasjonsbasert studie* – og i mangel av eksperimentelle manipulasjoner så vil det være vanskelig å trekke konklusjoner om årsakssammenhenger fra dataene. Vi har forsøkt å tilkjennegi dette i måten vi omtaler og beskriver data og resultater. 2) Vi har ikke komplette data på alle variabler, dette gjør at vi ikke har kontroll på utvalgsstørrelsen på alle spørsmål, at vi på noen spørsmål ikke vil ha tilstrekkelige data til at det er meningsfullt å fortolke resultatene fra analyser. Der dette er tilfelle, vil vi påpeke dette. 3) Journalføringen er ikke enhetlig og strukturert på tvers av barnevernstjenester i Norge. Dette innebærer at måter å uttrykke seg på, eller hvorvidt en informasjonsenhet føres inn i journalen, kan variere systematisk på tvers av journaler og barnevernstjenester. 4) Det har ikke vært mulig å gjennomføre case-kontroll eller matching for å kunne sammenligne de med eksponering med dem uten eksponering, Dette på grunn av punkt b og punkt c, som innebærer at man må bruke forskjellige grupper som sammenligningsgrunnlag for hvert enkelt spørsmål, noe som er uhensiktsmessig.

Totalt sett vil den retrospektive journalstudien være en strukturert måte å tilnærme seg forskningsspørsmålene som Bufetat har stilt oss. En slik tilnærming vil bare bli bedre når/om man får etablert felles rutiner for journalføring – noe som vil kunne redusere forekomsten av manglende datapunkter.

4.1.1 Datainnsamling for journalstudien

Utvalget er identifisert via tre ulike kilder, basert på forhåndsdefinerte utvalgskriterier. Gjennom Barneverns- og helsenemnda ble det identifisert 843 saker hvor spørsmål om tilbakeføring var behandlet i tidsrommet 01.04.20 til 30.07.22. I tillegg ble det via barnevernstjenesten identifisert 331 saker hvor barnet enten (1) bodde i fosterhjem i familie eller nært nettverk på tidspunkt for uthenting av informasjon, (2) var registrert med tre flyttinger eller mer, og hvor minst én flytting var innenfor perioden mai 2019 til uthentingstidspunktet (høst 2022), eller (3) var registrert med tilbakeføring innenfor perioden mai 2019 til uthentingstidspunktet (høst 2022). Gjennom Bufetat ble det identifisert 1269

potensielle saker som møtte inklusjonskriteriene. Forskergruppen rakk imidlertid kun å hente ut data i et tilfeldig utvalg av 150 saker innenfor tidsrammen for forskningsprosjektet.

Avhengig av om det var en sak som omhandlet et barn som bodde i fosterhjem i familie eller nært nettverk, om det var et barn med gjentatte flyttinger, eller om det var et barn med erfaring fra tilbakeføring, så ble det benyttet et utarbeidet kodeskjema med forhåndsstilte spørsmål som skulle besvares med utgangspunkt i de opplysninger som var tilgjengelig i journalen. All dataauthenting ble gjort ved at forskeren fylte ut et elektronisk kodeskjema for hver sak. Datamaterialet består av tilgjengelig informasjon i journalene, herunder meldinger, postjournaler (inn- og ut-post), journalføringer, planer, rapporter, interne notater, oppfølgingsnotater, fosterhjemsmapper, vedtak og oppdragsavtaler. Informasjon som relaterte seg til prosjektets problemstillinger, ble hentet ut gjennom avkrysning, anonymisert avskrift av relevant dokumentasjon (tekstutdrag) eller en nedtegning av eksempelvis samværsomfang, antall oppfølgingsbesøk per år, antall tilsynsbesøk per år mv.

4.1.2 Demografisk beskrivelse av utvalg i journalstudien

Det er totalt 1324 barn som inngår i denne delen av studien: 70 prosent er opplyst med etnisk norske foreldre, 7 prosent er opplyst å ha en etnisk norsk forelder og en forelder med annen etnisk bakgrunn, 4 prosent er opplyst å ha foreldre med en annen europeisk etnisitet enn norsk, 9 prosent er opplyst å ha afrikanske foreldre, 10 prosent er opplyst å ha asiatiske foreldre, og om lag en halv prosent er opplyst å ha amerikanske foreldre. Barna var ujevnt fordelt i alderen 1 år til 17 år på tidspunkt for uthenting av data, 642 jenter og 682 gutter. Av 1324 barn var det 34 prosent som bodde med begge foreldre på tidspunkt for flytting til offentlig omsorg, 49 prosent bodde bare med mor, mens 12 prosent bodde bare med far. Om lag 5 prosent av barna bodde sammen med enten mor eller far, og forelderens nye partner, mens det i 1 prosent av sakene manglet informasjon om hvem barnet bodde hos forut for flytting til offentlig omsorg. I 54 prosent av sakene ble barnet beskrevet med en adekvat utvikling, mens det i 46 prosent av sakene var dokumentert anmerkninger på barnets utvikling knyttet til enten (1) barnet fysiske helse, (2) barnets mentale helse, (3) barnets atferd eller en kombinasjon av de nevnte.

4.2 Bearbeiding av kvantitative data

De kvantitative dataene ble utarbeidet gjennom bruk av et kodeskjema for de 1324 journalene. Kodeskjemaet ble utarbeidet før datainnsamlingen for å kunne besvare 20 av de 22 spørsmålene. Unntaket er spørsmål 15 og 16 som handler om erfaringer som best besvares med intervjudata. Alle de kvantitative variablene som ble kodet fra journaldataene, inklusive variabelnavnet, type variabel, forklaring på variabel, kvantitativ koding og hvilke spørsmål variabelen er brukt for å besvare, er oppgitt i appendiks 1.

4.3 Statistiske analyser av kvantitative data

Nedenfor gir vi en detaljert redegjørelse for analysemetodene vi har brukt i arbeidet med de kvantitative dataene. Det var for få respondenter på spørreskjemaundersøkelsene til at de kan danne grunnlag for statistiske analyser. I analyser av de kodede dataene fra de 1324 journalene har vi brukt følgende analyseformer:

- 1) Frekvensanalyser
- 2) Kji-kvadratanalyser
- 3) Odds ratio
- 4) Binær logistisk regresjon
- 5) Pearsons lineære korrelasjonskoeffisient
- 6) Lineær regresjonsanalyse
- 7) *t*-test

Hvilke spørsmål de statistiske analysene er brukt for å besvare, er oppgitt i tabellen nedenfor.

Spørsmål	Statistiske analyser						
	Frekvens	Kji ²	OR	Log. Reg.	r	lin reg.	t-test
1	X						
2	X						
3	X	X					
4	X						
5	X		X				
6	X		X		X	X	X
7	X		X				
8	X		X				
9	X		X				
10	X	X					
11	X						
12	X						
13	X		X				
14	X		X	X			
15							
16							
17	X						
18	X						
19	X		X				
20	X	X					
21	X						
22	X		X				X

Forkortelser: **Frekvens** = frekvensanalyse, **Kji²** = Kji-kvadratanalyse, **OR** = Odds ratio, **Log. Reg** = Binær logistisk regresjon, **r** = Pearsons lineære korrelasjonskoeffisient, **Lin reg.** = lineær regresjon, **t-test** = t-test for to uavhengige grupper. Vi har justert for fylkesmessige forskjeller i lineær regresjon og i korrelasjonskoeffisienter der hvor det er hensiktsmessig.

Nedenfor vil vi beskrive de følgende analyseformene i detalj slik at en leser skal kunne forstå hva de forskjellige statistiske testene gjør. De som ønsker en mer utførlig inngang, bes konsultere statistisk litteratur.

4.3.1 Frekvensanalyser og prosentfordeling

En frekvensanalyse er en oppsummering av hvor mange observasjoner som har de ulike verdiene på en variabel. Frekvensanalysen sier bare noe om fordeling av verdiene på en variabel, det er en såkalt univariat (uni = en) analyse (Tuftes, 2018, s. 48ff). Frekvensanalysen fungerer godt på kategoriske eller rangordnede data og kan også brukes som grunnlag for kji-kvadratanalyser og utregning av Odds ratio.

4.3.2 Kji-kvadratanalyse

Kjikvadratanalyse (eng. «chi-square analysis») er en statistisk metode som brukes for å evaluere om det er en statistisk sammenheng mellom to kategoriske variabler. Den undersøker om det er en statistisk signifikant forskjell mellom de forventede og observerte frekvensene innenfor ulike kategorier.

4.3.3 Odds ratio

Odds ratio (OR) er en statistisk måling som kan tallfeste hvor stor samvariasjonen er mellom to hendelser. OR brukes for å sammenligne sannsynligheten for at noe skjer med sannsynligheten for at det ikke skjer. Odds ratio er forholdet mellom oddsen for at hendelsen skjer i den eksponerte gruppen, til oddsen for at hendelsen skjer i den ikke-eksponerte gruppen. Formelen for odds ratio er:

$$OR = \frac{\text{Odds for hendelse i eksponert gruppe}}{\text{Odds for hendelse i ikke-eksponert gruppe}} \quad (1)$$

Hvis OR er større enn 1, indikerer det at hendelsen er mer sannsynlig å skje i den eksponerte gruppen. Hvis OR er mindre enn 1, indikerer det at hendelsen er mindre sannsynlig å skje i den eksponerte gruppen. En OR på 1 indikerer at oddsen er like i begge gruppene.

4.3.4 Binær logistisk regresjonsanalyse

Binær logistisk regresjonsanalyse er en statistisk metode som brukes når vi har en binær (to-nivå) avhengig variabel. Den binære logistiske regresjonsmodellen er spesielt egnet for situasjoner der den avhengige variabelen er kategorisk. Den brukes ofte til å forutsi sannsynligheten for at en hendelse skal inntreffe, for eksempel «suksess» eller «feil», «godkjent» eller «ikke godkjent», «ja» eller «nei». Variablene som brukes i en binær logistisk regresjonsanalyse, deles ofte inn i avhengig variabel og uavhengige variabler. *Avhengig variabel* er den binære variabelen som vi ønsker å forutsi. Den representerer vanligvis en kategorisk respons, for eksempel om en hendelse *forekommer* (1) eller *ikke forekommer* (0). *De uavhengige variablene* er variablene som brukes til å forutsi eller predikere den binære avhengige variabelen. Det kan være én eller flere uavhengige variabler. Det bør foreligge en teoretisk eller meningsfull grunn for at man skal inkludere en uavhengige variabel i en regresjonsmodell.

4.3.5 Lineær regresjonsanalyse

Lineær regresjon er en statistisk metode som brukes til å modellere forholdet mellom en avhengig variabel (den variabelen du prøver å forutsi) og en eller flere uavhengige variabler (variablene som antas å påvirke den avhengige variabelen). Målet med lineær regresjon er å finne den beste tilpasningen (linjen) til dataene, slik at feilen mellom de faktiske observasjonene og de forutsatte verdiene (prediksjonene) blir minimal.

I en enkel lineær regresjon er det bare én uavhengig variabel, og forholdet mellom variablene antas å være lineært, det vil si at det kan representeres som en rett linje. Modellen uttrykkes matematisk som:

$$Y = \alpha + \beta_1 X_1 + \varepsilon \quad (14)$$

Hvor:

- Y er den avhengige variabelen
- α er verdien hvor regresjonslinjen krysser Y-aksen (verdien av Y når X er null)
- β_1 er stigningen av linjen (endringen i Y for hver enhetsendring i X_1)
- X_1 er den uavhengige variabelen
- ε representerer målefeilen («residualen») dvs. det som er igjen i Y etter at vi har trukket $\alpha + \beta_1 X_1$ fra Y

Målet med lineær regresjon er å finne de beste estimatene for å minimere summen av kvadrerte feil (sum of squared errors) og dermed lage en linje som best passer dataene. Modellen kan deretter brukes til å forutsi verdier av den avhengige variabelen for nye verdier av den uavhengige variabelen.

Når vi har kontrollert for fylke i noen av analysene våre, har vi først brukt fylke som den eneste uavhengige variabelen i en regresjonsanalyse som skal forklare variasjon i den avhengige variabelen. Vi har så lagret residualen av denne modellen og brukt denne nye residual-variabelen i analysene – og på den måten har vi tatt ut den variasjonen som kan forklares av fylke fra den avhengige variabelen. Residual-variabelen er så brukt som avhengig variabel i de nye analysene.

4.3.6 t-test

En t -test er en statistisk test som estimerer i hvilken grad gjennomsnittet ($\bar{X}$) i to grupper kommer fra samme fordeling med samme gjennomsnitt og standardavvik. Vi presenterer

resultater fra t -tester med å oppgi den observerte forskjellen mellom gruppene (forskjell i gruppenes gjennomsnitt) og å estimere et 95 prosent konfidensintervall (CI) rundt det observerte estimatet. Hvis et CI ikke inneholder nullhypoteseverdien (i dette tilfellet er $H_0 = 0$, dvs. at gruppegjennomsnittene er identiske), så kan man si at den estimerte forskjellen er entydig siden både laveste og høyeste verdi i 95 prosent. CI har samme fortegn. Et 95 prosent CI vil i 95 prosent av tilfellene inneholde den sanne parameterverdien som eksisterer i populasjonen.

5 Intervjudata

5.1 Informanter

Informantgruppene som inngår i studien, omfatter barn, foreldre, fosterforeldre, beredskapsforeldre, institusjonsansatte, barnevernsansatte og ansatte fra ulike samarbeidende instanser. Informanter ble rekruttert gjennom en rekke ulike kanaler som e-post, posting på relevante grupper på Facebook og via telefonhenvendelser til barnevernsledere, mellomledere, institusjoner og private aktører som tilbyr barnevernstjenester. Snøballmetoden bidro til at informanter rekrutterte videre i eget nettverk.

Barn ble rekruttert via henvendelse til barnevernstjenester og institusjoner, der det også ble informert om at deltakelse fra barn under 16 år krevde samtykke fra dem som har foreldreansvar. Videre ble henvendelse gjort til Landsforeningen for barnevernsbarn, Forandringsfabrikken, og også her ble det rekruttert via Facebook på barnevernsfaglige grupper. Barna fikk gavekort på 500 kr som takk for deltakelse, etter nærmere vurdering og tilslutning fra SIKT.

Det er gjort individuelle intervjuer med 17 barn og unge i alderen 11–20 år. Videre er det gjennomført tre gruppeintervjuer med totalt 11 unge mellom 15 og 19 år, alle bosatt på institusjon på tidspunkt for intervju. Analysen er gjennomført med individuelle intervjuer som primærkilde, og med gruppeintervjuer som supplerende informasjon.

Foreldre ble rekruttert via henvendelse sendt til barnevernstjenestene og institusjoner. Henvendelse ble gjort til Organisasjonen for barnevernsforeldre (OBF), Voksne for barn (VfB), og Foreldre for alltid, med forespørsel om videreformidling av invitasjon til deltakelse i intervju til egne medlemmer.

Det er gjennomført intervjuer med 20 foreldre, herav 17 kvinner og 3 menn. 16 av foreldrene hadde erfaring med tilbakeføring. I ett tilfelle ble mor og barn intervjuet sammen, etter eget ønske. Ellers er det ingen kobling mellom barn og foreldrene som har deltatt i intervju.

Foster- og beredskapsforeldre ble rekruttert via Fosterhjemsforeningen, med forespørsel om å videresende til egne medlemmer. Det ble annonsert og rekruttert via Facebook, via

barnevernsfaglige grupper med moderator, der flere postet henvendelsen videre på egne private profiler.

Seks beredskapsforeldre har deltatt i intervju, herav en beredskapsfar og fem beredskapsmødre. Et av intervjuene er gjennomført individuelt, mens de øvrige fem deltok i fokusgruppeintervjuer bestående av henholdsvis to og tre deltakere. I tillegg ble det rekruttert 18 fosterforeldre til deltakelse i intervju, herav 2 fosterfedre og 16 fostermødre. Fem av intervjuene ble gjennomført individuelt, mens de øvrige fosterforeldrene deltok gjennom fokusgruppeintervjuer bestående av to til tre deltakere.

Institusjonsansatte ble rekruttert via mottaksmail fra Bufdirs oversikt, der både private og statlige institusjoner var inkludert. Det ble annonsert og rekruttert via Facebook, og via barnevernsfaglige grupper med moderator, der flere postet henvendelsen videre på egne private profiler. Videre ble det tatt direkte kontakt med institusjoner med forespørsel om deltakelse.

Det er til sammen gjennomført intervjuer med 33 institusjonsansatte, hvorav ett ble gjennomført som individuelt intervju, mens øvrige informanter delte sine erfaringer gjennom å delta i fokusgruppeintervjuer bestående av 2–5 institusjonsansatte. Både institusjonsansatte fra omsorgs-, akutt-, atferds- og behandlingsinstitusjoner er representert i utvalget.

Barnevernsansatte ble rekruttert gjennom invitasjonshenvendelser til et tilfeldig utvalg barnevernstjenester i landet, og gjennom annonse på Facebook og via barnevernsfaglige grupper med moderator. Det ble tatt telefoniske henvendelser til barnevernsledere og mellomledere. Snøballmetoden bidro til at informanter rekrutterte videre i eget yrkesnettverk.

Det er gjennomført åtte fokusgruppeintervjuer (2 fysiske og 6 digitale) med ansatte i barnevernstjenesten (barnevernsansatte). Totalt 22 barnevernsansatte har deltatt i disse intervjuene (2 menn og 20 kvinner). Når det gjelder utdanningsbakgrunn, er 57 prosent barnevernspedagoger, og 43 prosent er sosionomer. I tillegg har tre av informantene masterutdanning, og de fleste har gjennomført en eller flere relevante videreutdanninger.

Samarbeidende instanser ble rekruttert gjennom annonse gjennom Facebook og via barnevernfaglige grupper med moderator. Det ble også sendt ut invitasjon til deltakelse i

fokusgruppeintervju til ulike offentlige instanser, som et tilfeldig utvalg skoler og BUP. Snøballmetoden bidro til at informanter rekrutterte videre i eget yrkesnettverk.

Det er gjennomført fem fokusgruppeintervjuer (1 fysisk og 4 digitale) og tre individuelle intervjuer med ansatte i samarbeidende instanser. Til sammen deltok 16 informanter i intervju, og hvor 13 av dem deltok gjennom fokusgruppeintervju på 2–5 deltakere. Informantene var familieveiledere som leverer tjenester til eksempelvis barnevernstjenesten (3), ansatt i skole (2), ansatt i PPT (1), ansatt i barne- og ungdomspsykiatrien (BUP; 3), beredskapskonsulent (1), spesialrådgivere innen barnevern (3) og ansatt i rus- og psykisk helsetjeneste i kommunen (2). I tillegg deltok en barnevernsansatt og en institusjonsansatt i et fokusgruppeintervju med tre samarbeidende instanser.

5.2 Gjennomføring av intervjuer

Intervjuene ble gjennomført i perioden mai 2022–juni 2023. I forkant av hvert intervju fikk deltakerne et informasjonsskriv som presenterte studiens hensikt og deltakernes rettigheter. Dette ble så igjen gjennomgått i forkant av selve intervjuet der også muntlig samtykke ble tatt opp som lydfil. Dersom deltaker var yngre enn 16 år, ble det innhentet samtykke fra både de som har foreldreansvar og barnet selv.

Intervjuene ble gjennomført som en kombinasjon av digitale og fysiske møter. Styrende for valget av intervjuform var geografisk beliggenhet og informantenes egne ønsker. Intervjuene fulgte en semistrukturert intervjuguide, utarbeidet i fellesskap mellom forskerne med utgangspunkt i oppdragets spørsmål. Informantene ble også invitert til å fortelle om erfaringer de ønsket å formidle som ikke intervjuguiden fanget opp, og ble oppfordret til å komme med konkrete eksempler.

5.3 Bearbeiding av intervjudata

Intervjuene er analysert i samsvar med prinsippene for tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006, 2022). Denne tilnærmingen innebærer å systematisere innholdet i tekster som er relevante for spesifikke problemstillinger. Det transkriberte datamaterialet ble fordelt mellom fire av forskerne og lest gjennom i sin helhet før vi i fellesskap kodet materialet i lys av oppdraget. Følgende spørsmål fra Bufdir belyses med dette datasettet:

- Fosterhjem i familie og nært nettverk: 3, 4, 5, 6, 7, 8 (se kapittel 1.1.1).
- Tilbakeføring fra plassering i fosterhjem eller institusjon: 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21 og 22 (se kapittel 1.1.2).

Med utgangspunkt i spørsmålene ble det utarbeidet nøkkelord som ble lagt inn som koder i Nvivo. Deretter ble data analysert med henblikk på fellestrekk og avvik fra disse.

Tilnærmingen som startet deduktivt, har hatt klare elementer av induktiv analyse etter hvert som vi gikk dypere inn i materialet. Det deduktive utgangspunktet innebærer at det i all hovedsak er data som direkte kan knyttes til hvert spørsmål, som er tatt inn i analysen. Her vil finnes unntak, da enkelte spørsmål går over i hverandre, og/eller det fremkommer tematikk som kan belyse relevante temaer som ikke eksplisitt er formulert i spørsmålene.

5.3.1 Troverdighet og gyldighet

Begrepene validitet og reliabilitet som anvendes i kvantitativ forskning, har sitt kvalitative søsterpar i begrepene troverdighet og gyldighet (Dragset & Ellingsen, 2010). Troverdighet innebærer at forskeren har frembrakt resultater som er pålitelige, gyldige og overførbare. I vår studie har tilfanget av data fra flere informantgrupper gitt et stort og rikt materiale. Det grundige og felles arbeidet med forberedelser, koding og analyse bidrar ytterligere til å styrke troverdigheten. Forskernes kompetanse som både forskere, undervisere, praktikere og deres erfaring fra samarbeid med brukergrupper og organisasjoner bidrar også til at ulike blikk har gjort det mulig å utvikle nyanserte forståelser av et rikt datamateriale. Gyldighet dreier seg enkelt sagt om at man har undersøkt det man skulle undersøke. Her vil semistrukturerte intervjuer, kombinert med åpenhet for informantene til å supplere, konkretisere og eksemplifisere, bidra til å sikre datas gyldighet.

5.3.2 Analysenes begrensninger

Med et så stort datamateriale finnes en fare for at mønster og nyanser forsvinner i mangfoldet. Ulike informantgrupper snakker ikke nødvendigvis om det samme, slik at sammenstillinger og sammenligninger kan være utfordrende. Vi anser det likevel som en styrke at studien omfatter både individuelle og gruppeintervjuer. Selv om disse ikke bygger direkte på hverandre, vil individuelle intervjuer gi en dybde og en personlig stemme som ikke nødvendigvis kan la seg fange i en gruppe. Gruppeintervjuene kan på sin side bidra til bredde, nyanser og felles forståelser.

En ytterligere begrensning gjelder hvem som takker ja til å delta i intervju. Å dele erfaringer fra et liv som ikke har gått som ønsket, kan være en krevende øvelse for enhver. Å være en mor eller far som er fratatt omsorgen for ett eller flere barn vet vi kan oppleves som svært krevende og et synlig nederlag (Bunkholdt, 2022; Aamodt et al., 2023). Flere av foreldrene i denne studien er både sinte og fortvilte. Det er ikke utenkelig at dette medfører en skjevhet i denne informantgruppen, forstått som at det er de som har mest sinne som tar kontakt for å dele sine erfaringer. Dette gir imidlertid ingen grunn til å avskrive dem. Deres fortellinger er like reelle, og elementer fra deres fortellinger vil også kunne finne gjenklang i andres.

6 Etiske vurderinger og godkjenninger

Prosjektet som helhet ble meldt kunnskapssektorens tjenesteleverandør (SIKT; nr. 924988), som gav tilråding til gjennomføring av prosjektet som skissert. Før gjennomføring av journalstudien ble gitt tilråding, var det imidlertid nødvendig å søke fritak fra taushetsplikten. Det var to grunner til dette. For det første ble det vurdert at innhenting av samtykke til deltakelse i studien risikerte for lav deltakelsesandel til at studien vil ha vitenskapelig relevans sett ut fra oppdragsrammene. Det ble derfor søkt om fritak fra taushetsplikten jf. forvaltningsloven § 13 hos Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (Bufdir) med begrunnelse i studiens samfunnsrelevans. Søknaden ble av Bufdir forelagt Rådet for taushetsplikt og forskning, som tilrådte innvilgelse innenfor den avgrensede tidsperiode som fremkom av søknaden, da nytten i prosjektet ble vurdert å være større enn ulempen et slikt fritak ville innebære ved å gi tilgang til de aktuelle journaler.

Etter at vedtaket om fritak fra taushetsplikt forelå, ble det utarbeidet en personvern-konsekvensvurdering (DPIA), og hvor informasjon om studien ble publisert via USNs nettside. Det ble også gjennomført rådføring med regional etisk komité (REK) som vurderte at prosjektet ikke var behandlingspliktig av REK med begrunnelse i at prosjektet ikke ble karakterisert som helseforskning. Prosjektet er utført i tråd med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Tre fra forskergruppen (Kvello, Sanden og Gerds-Andresen) var gitt fritak fra taushetsplikten jf. fvl. § 13d (ref 2021/57589) av hensyn til samfunnsnytt av prosjektet og at prosjektet vil komme den sårbare gruppen til gode. Ytterligere to vitenskapsassistenter ble senere gitt dispensasjon for å bistå med uthenting av informasjon.

DEL II: Resultatdel: Plassering i familie- og nære nettverksfosterhjem

Den videre teksten følger spørsmålsrekken som ligger i oppdraget. Under hvert spørsmål presenteres funn fra henholdsvis journal- og intervjudata, med unntak av enkelte spørsmål som kun har funn fra én datakilde. Hvilke dette gjelder, vil fremgå av tekst. Hvert spørsmål avsluttes med oppsummerte funn.

7 Spørsmål 1: Hva karakteriserer fosterhjem i barnets egen familie?

Dette spørsmålet besvares med journaldata.

7.1 Journaldata

For å svare på hva som karakteriserer fosterhjem i barnets egen familie, har vi, med utgangspunkt i dagjeldende fosterhjemsforskrift (forskrift 18. desember 2003 nr. 1659)¹ § 3 sett nærmere på følgende forhold: (1) familierelasjon, (2) fosterforeldrenes økonomiske situasjon og jobbsituasjon, (3) utdanningsnivå, (4) bosituasjon, (5) fosterforeldrenes helsesituasjon, (6) politiattest og (7) hvorvidt det foreligger en godkjenningsrapport på fosterhjemmet. Det følger av retningslinjer for fosterhjem (Q-1072B) at fosterhjem i barnets egen familie som utgangspunkt skal vurderes etter samme kriterier som vanlige fosterhjem. Kravene kan imidlertid fravikes noe hvis det utvilsomt er til barnets beste å bli flyttet til nettopp dette familiemedlemmet (Q-1072B).

I denne studien er familiebegrepet innenfor konteksten av «fosterhjem i egen familie» avgrenset mot «nært nettverk». Når vi refererer til «familie», refererer vi derfor til «juridisk familie». Dette inkluderer genetisk, biologisk og rettslig familie, og avgrenser seg opp mot de sosiale relasjonene også omtalt som psykologisk familie. De psykologiske familiebandene beskrives som «fosterhjem i nært nettverk».

¹ Forskrift 18. desember 2003 nr. 1659 om fosterhjem ble opphevet ved ikrafttredelsen av ny forskrift om fosterhjem (forskrift 13. oktober 2023 nr. 1632) i kraft fra 1. januar 2024.

Tabell 1 viser antall ganger de ulike plasseringskategoriene forekommer i datasettet (totalt N = 1324). Barn med fosterhjem i egen familie (såkalt «familieplassering» eller «familiefosterhjem») utgjør 33 prosent av disse sakene (totalt 433 familieplasseringer), hvorav 213 jenter (49 %) og 220 gutter (51 %).

Tabell 1: Plasseringskategori og kjønnsfordeling for hele datasettet

Plasseringskategori	Antall	Prosent	Barnets kjønn ^a	
			Jente	Gutt
Familieplassering	433	33 %	213	220
Nettverksplassing	93	7 %	56	37
Fosterhjem (annet)	591	45 %	266	325
Institusjonsplassing	207	16 %	107	100
Total	1324	100 %	642	682

^a Med kjønn refereres her til juridisk kjønn slik det kommer frem i journaldataene.

Tabell 2 gir en oversikt over omsorgskommunens geografiske tilhørighet, fordelt på fylkesinndeling per 2023. Fra og med 1. januar 2024 vil det være 15 fylker. Samtlige 15 fylker er representert gjennom journaldataene i denne studien. Som vi ser av tabell 2, er de ulike fylkene ujevnt representert med familieplasseringer i denne studien.

Tabell 2: Familieplassering fordelt på fylke

Fylke	Antall	Prosent
Vestfold og Telemark ^a	81	19 %
Agder	65	15 %
Viken ^b	62	14 %
Vestland	46	11 %
Troms og Finnmark ^c	42	10 %
Rogaland	36	8 %
Innlandet	30	7 %
Møre og Romsdal	21	5 %
Oslo	16	4 %
Nordland	19	4 %
Trøndelag	15	3 %
Totalt	433	100 %

^aFra og med 1. januar 2024 vil Vestfold og Telemark deles i to fylker: Vestfold og Telemark. ^bViken er en sammenslåing av fylkene Akershus, Buskerud og Østfold. Fra og med 1. januar 2024 vil Viken oppløses i de nevnte tre fylker. ^cFra og med 1. januar 2024 vil Troms og Finnmark deles i to fylker: Troms og Finnmark.

Fordi utvalget baserer seg på et avgrenset utvalg, vil det ikke være av statistisk verdi å si noe om forekomst på fylkesnivå, eller sammenligne på tvers av fylker. Tabellen gir et oversiktsbilde på fordeling av de inkluderte saker hvor det er benyttet familieplassering.

7.1.1 Familierelasjon

Med familierelasjoner henvises her til juridiske familierelasjoner. Dette inkluderer genetisk, biologisk og rettslig familie, og avgrenser seg opp mot de sosiale (psykologiske) relasjonene. Tabell 3 gir en oversikt over hvordan de inkluderte familieplasseringene fordeler seg på familierelasjon.

Tabell 3. Relasjon ved familieplasseringer

Relasjon ved familieplassering	Antall	Prosent
Besteforeldre	208	48 %
Tante/onkel	154	36 %
Annen forelder	41	9 %
«Annen familie»	16	4 %
Bror/søster	14	3 %
Total	433	100 %

Tabell 3 viser at besteforeldre (48 %) og tante/onkel (36 %) er de familierelasjonene som barnet oftest plasseres hos når det velges fosterhjem i familie. Innenfor kategorien «annen familie» er det eksempler på fosterhjemsplassing hos foreldres tante/onkel (grandtante/grandonkel), barnets oldeforeldre, både foreldres og barns søskenbarn, og foreldres tremenning.

7.1.2 Familiefosterforeldrenes økonomiske situasjon

For å kunne si noe overordnet om familiefosterforeldres økonomiske situasjon valgte vi å dele «økonomisk situasjon» inn i følgende kategorier: «Lav inntekt» (familier som mottar uføretrygd og/eller sosiale stønader), «Middels inntekt» (familier med lønn under 1 million og uten dokumentasjon på økonomiske vanskeligheter) og «Velhavende» (familier med inntekt over 1 million).

Det var ikke mulig å oppdrive informasjon i journalene om fosterforeldrenes økonomiske situasjon i 64 prosent av familieplassingene (277 av 433). Vi fant informasjon om fosterforeldrenes økonomiske situasjon i 34 prosent av familieplassingene (156 av 433).

familieplasseringer). I 95 prosent av disse sakene (148 av 156) hadde fosterforeldrene en inntekt som tilsvarte «Middels» økonomisk status. I 3 av de 156 familieplassingene (2 %) var det registrert informasjon som kategoriserte fosterforeldrene som «Lav inntekt», mens det ved ett tilfelle var registrert informasjon som kategoriserte fosterforeldrene som «velhavende». I fire tilfeller var økonomisk situasjon dokumentert som «ikke relevant» for vurderingen av hjemmets egnethet for barnet.

7.1.3 Familiefosterforeldrenes jobbsituasjon

En annen indikator som kan si noe om fosterforeldrenes økonomiske situasjon, er hvorvidt fosterforelder(e) er i jobb forut for fosterhjemsoppdraget. Vi fant at informasjon om fosterforeldrenes jobbsituasjon manglet i 73 prosent (315 av 433) av familieplassingene, mens at dette var dokumentert i kun 27 prosent (114 av 433) av familieplassingene. Av de 114 familieplassingene hvor det var nedtegnet informasjon om fosterforeldrenes jobbsituasjon, fant vi at det var to omsorgspersoner i jobb i 59 prosent av familieplassingene (67 av 114), mens det i 26 prosent av familieplassingene var nedtegnet opplysning om én omsorgsperson i jobb (30 av 144).

7.1.4 Familiefosterforelderens utdanningsnivå

En nærmere gjennomgang viste at det ikke er dokumentert informasjon om omsorgspersonenes utdanningsnivå i 94 prosent (405 av 433) av familieplassingene hvor barn bodde i fosterhjem i familie. Antallet saker med registreringer om familiefosterforeldrenes utdanningsnivå (28 av 433 saker) var så lavt at det ikke er grunnlag for nærmere statistiske analyser.

7.1.5 Familiefosterhjemmets bosituasjon

En gjennomgang viste at det manglet informasjon om bosituasjonen i 80 prosent av sakene med familie- og nettverksplassing (345 av 433). Av de 88 sakene hvor informasjonen om bosituasjonen var til stede, fant vi at i 77 prosent (68 av 88) av sakene eide omsorgspersonene boligen familien bodde i, mens omsorgspersonene leide bolig i 15 prosent (13 av 88). I ett tilfelle bodde familien gratis/privat.

Ved flere av de 88 sakene var det dokumentasjon på at boligens størrelse og kvalitet var et samtaletema mellom barnevernstjenesten og fosterforeldrene. I 6 av de 88 sakene ble bosituasjon dokumentert som «ikke relevant» for valg av fosterhjem.

Det var også dokumentert henvendelser fra fosterforeldre som relaterte seg til både søknader om økonomisk støtte til flytting til «større» bolig, «mer egnet» bolig, eller til «ombygging» av eksisterende bolig. Bare én journal hadde dokumentasjon på at det var innvilget slik støtte. Dette gjaldt også i saker hvor barnevernstjenesten dokumenterte at det var «nødvendig» eller «til fosterbarnets beste» at boligsituasjonen ble endret, og hvor det var journalført gjentatt oppfølging av fosterforeldrene med krav om handling for at barnet skulle kunne bli boende i fosterhjemmet.

7.1.6 Familiefosterhjemmets helsesituasjon

Ved uthenting av informasjon om familiefosterforeldrenes helsesituasjon undersøkte vi om det forelå en «helseattest for å ta imot andres barn til oppfostring» fra lege, og vi undersøkte også hvorvidt det forelå nedtegnet informasjon om fosterforeldrenes helsesituasjon gjennom annen journal- og dokumentføring.

Vi fant ingen nedtegnet informasjon om fosterfamiliens helsesituasjon i 66 prosent (286 av 433) av sakene. I de 147 sakene hvor det var informasjon om fosterfamiliens helsesituasjon, fant vi at det i 79 prosent av sakene (120 av 147) ble opplyst at fosterforeldrene var ved god helse – både fysisk og psykisk. I enkelte saker kom opplysningen fra legeerklæringer, mens i andre saker var det journalført at opplysningene fremkom gjennom selvrapportering.

I 9 prosent av sakene hvor helseopplysninger var nedtegnet (14 av 147), ble det opplyst at én eller begge familiefosterforeldrene hadde redusert fysisk helse, mens det i 4 prosent (6 av 147) var opplysninger om psykisk uhelse hos én eller begge fosterforeldre. I 5 prosent (7 av 147) av sakene fremkom det opplysninger om nedsatt både fysisk og mental helse.

I 69 prosent av familiefosterhjemplasseringene (300 av 433) manglet det informasjon om politiattest som gjelder fosterforeldrene. Vi kan ikke vite om barnevernstjenesten faktisk har unnlatt å innhente politiattest, eller om det bare er journalføringen som er ufullstendig.

Det forelå opplysninger om politiattest i 31 prosent av alle familieplasseringene (133 av 433 saker). I 96 prosent av disse sakene (128 av 133) ble det opplyst at politiattesten var «uten

anmerkning». I 3 av de 133 sakene var det opplysninger om anmerkning på politiattesten, ingen av anmerkningene var av en karakter som i seg selv stiller spørsmål ved personens omsorgsutøvelse. I to saker ble det oppgitt at det ikke var relevant å innhente politiattest for å vurdere familiefosterhjemmets egnethet.

7.1.7 Godkjenning av fosterhjemmene ved familieplassering

Det følger av barnevernsloven § 9-5 at det er barnevernstjenesten i omsorgskommunen som har ansvar for å velge et fosterhjem som er egnet til å ivareta det enkelte barns behov, og at barnevernstjenesten skal godkjenne fosterhjemmet. En slik godkjenning omhandler ikke bare en generell godkjenning av kravene til fosterforeldre slik de fremkommer i barnevernslovens § 9-3 første ledd, men også en spesiell godkjenning for plasseringen av det enkelte barn, jf. barnevernslovens § 9-3 annet ledd. En nærmere beskrivelse av krav til godkjenning av fosterhjem fremkommer av fosterhjemsforskriften § 5. Det følger av bestemmelsens fjerde ledd at fosterhjemmet bare kan godkjennes dersom barnevernstjenesten har undersøkt fosterhjemmet og funnet at fosterforeldrene oppfyller de generelle kravene etter forskriftens § 3, og at flyttingen til det valgte fosterhjemmet er til det aktuelle barnets beste, jf. forskriftens § 4 første ledd. Videre presiseres det i fosterhjemsforskriften § 5 at barnevernstjenesten skal innhente opplysninger om fosterforeldres helsetilstand og vandelstest som del av godkjenningsarbeidet.

Den nærmere gjennomgangen av sakene for familieplasseringer viste at det ikke fantes nedtegnede vurderinger eller godkjenninger av familiefosterhjemmet i 89 prosent (387 av 433) av sakene. I kun 10 prosent (41 av 433) av sakene fantes det informasjon i journalene om at familiefosterhjemmet var vurdert. Tilsvarende var det i 5 av de 433 sakene dokumentert at barnet ble flyttet uten at det forelå nødvendig godkjenning, og at det ikke var relevant å utføre dette etterskuddsvis. Dette omhandlet to barn som flyttet i fosterhjem hos tante/onkel, to barn som flyttet i fosterhjem hos besteforeldre, og ett barn som flyttet i fosterhjem til juridisk forelder. I samtlige saker oppholdt barnet seg i det aktuelle hjemmet på tidspunkt hvor barnevernet fattet vedtak om plassering etter barnevernsloven.

7.2 Oppsummering

Journaldataene viser at familiefosterhjem var benyttet i 31 prosent av utvalget. De mest vanlige familierelasjonene ved familiefosterhjem er besteforeldre og tanter/onkler. Nær alle familiefosterforeldrene i datamaterialet har det vi har definert som å være i en middels økonomisk situasjon. Familiefosterforelderens utdanningsnivå og bosituasjon er i svært liten grad dokumentert. Vi fant ingen nedtegnet informasjon om fosterfamiliens helsesituasjon i 66 prosent av sakene. I 69 prosent av sakene mangler det dokumentasjon på om politiattest er innhentet som del av godkjenningen av familiefosterhjemmet. Det foreligger dokumentasjon på godkjenningsrapport på familiefosterhjemmet i kun 10 prosent av sakene.

8 Spørsmål 2: Hva karakteriserer fosterhjem i barnets nære nettverk?

Dette spørsmålet besvares med journaldata.

8.1 Journaldata

For å svare på hva som kategoriserer fosterhjem i barnets nære nettverk, har vi med utgangspunkt i fosterhjemsforskriften § 3² sett nærmere på følgende forhold: (1) relasjon ved nettverksplassing, (2) fosterforeldrenes økonomiske situasjon og jobbsituasjon, (3) utdanningsnivå, (4) bosituasjon, (5) fosterforeldrenes helsesituasjon, (6) politiattest og (7) hvorvidt det foreligger en godkjenningssrapport på fosterhjemmet.

Det var totalt 93 saker med nettverksplassing i journaldatasettet. Tabell 1 viser forekomst og prosentfordeling av de ulike plasseringsstedene i datasettet. Barn med fosterhjem i nært nettverk (såkalt «nettverksplassing» eller «nettverksfosterhjem») utgjør 7 prosent av disse sakene (totalt 93 nettverksplassing), hvorav 56 jenter (60 %) og 37 gutter (40 %). Tabell 4 gir en oversikt over omsorgskommunens geografiske tilhørighet, fordelt på fylkesinndeling per 2023.

² Forskrift 18. desember 2003 nr. 1659 opphevet 1. januar 2024 og erstattet av forskrift om fosterhjem 13. oktober 2023 nr. 1632.

Tabell 4: Nettverks plassering fordelt på fylke

Fylke	Antall	Prosent
Vestfold og Telemark ^a	35	38 %
Viken ^b	14	15 %
Innlandet	12	13 %
Vestland	7	8 %
Agder	6	7 %
Oslo	5	5 %
Rogaland	4	4 %
Troms og Finnmark ^c	4	4 %
Møre og Romsdal	4	4 %
Nordland	2	2 %
Trøndelag	0	0 %
Totalt	93	100 %

^aFra og med 1. januar 2024 vil Vestfold og Telemark deles i to fylker: Vestfold og Telemark. ^bViken er en sammenslåing av fylkene Akershus, Buskerud og Østfold. Fra og med 1. januar 2024 vil Viken oppløses i de nevnte tre fylker. ^cFra og med 1. januar 2024 vil Troms og Finnmark deles i to fylker: Troms og Finnmark.

Som vi ser av tabell 4, er de ulike fylkene ulikt representert med nettverks plassering i denne studien. Fordi utvalget baserer seg på et avgrenset utvalg, vil det ikke være av statistisk verdi å si noe om forekomst på fylkesnivå, eller sammenligne på tvers av fylker. Tabellen gir et oversiktsbilde på fordeling av de inkluderte saker hvor det er benyttet nettverks plassering.

8.1.1 Relasjon ved nettverks plasseringer

For å svare på hva som kategoriserer fosterhjem i barnets nære nettverk, har vi utforsket hvilke ulike relasjoner som oppgis å være mellom fosterhjemmet og barnet. Gjennomgangen avdekket at barnevernstjenesten kategoriserer fosterhjemmet som et nettverkshjem også der hvor det er en sosial relasjon mellom en av foreldrene og fosterhjemmet, eller der hvor barnet etablerer en relasjon mens det er i offentlig omsorg, eksempelvis ved at beredskapshjemmet endres til et fosterhjem. Dette innebærer at barnevernstjenestens rapportering på bruk av «nettverksfosterhjem» også inkluderer fosterhjem hvor barnet verken har møtt eller har etablert kjennskap til fosterhjemmet forut for flyttingen.

Når det gjelder nettverksfosterhjem hvor barnet har en sosial relasjon forut for flytting, så er den største kategorien «ansatte offentlig instans» som i vårt datamateriale omfatter «ansatte på SFO», «lærer», «ansatte i barnets barnehage», «PPT-rådgiver» eller «ansatte fra ulike

eksisterende eller avsluttede tiltak rundt barnet». Denne gruppen står for 29 prosent (27 av 93) av fosterhjems plasseringene i nettverk (se tabell 5).

Tabell 5: Relasjon til nettverks plassering

Relasjon ved nettverks plassering	Antall	Prosent
Ansatt offentlig instans	27	29 %
Foreldres venner	22	24 %
Stefamilie	17	18 %
Tidligere besøks- eller avlastningshjem	9	10 %
Beredskapshjem omgjort til fosterhjem	7	8 %
Annet	6	6 %
Foreldre til barnets venner	3	3 %
Familie til nær venn av barnet	1	1 %
Nabo	1	1 %
Total	93	100%

I 18 prosent av sakene (17 av 93 saker) blir barnet fosterhjems plassert i det vi velger å kategorisere som «stefamilie», som eksemplifiseres gjennom fosterhjem hos (1) steforelder, men hvor foreldrene har gått fra hverandre, (2) stebesteforelder, (3) tante/onkels tidligere samboer og (4) steforelders tante. Med unntak av steforelder opplyses det ikke hvorvidt barnet har en etablert kjennskap til (eller relasjon) til de ulike stefamiliemedlemmer forut for flyttingen i fosterhjem. I 10 prosent av de inkluderte nettverks plasseringene (9 av 93 saker) blir barnet fosterhjems plassert i det som tidligere var et besøkshjem eller avlastningshjem.

Når det gjelder nettverksfosterhjem hvor det er uklart hvorvidt barnet har en sosial relasjon forut for flytting, er bruk av foreldres venner (også omtalt som «familievenn») hyppigst anvendt (24 %, i 22 av 93 saker). I 1 % (1 av 93 saker) ble det tatt i bruk et familiemedlem (ikke foreldre) til en nær venn av barnet, mens det i 8 prosent av tilfellene (7 av 93 saker) var en akutt plassering i beredskapshjem og hvor beredskapshjemmet deretter ble omgjort til fosterhjem.

Innenfor kategorien «annet» har vi registrert 6 prosent (6 av 93) av nettverks plasseringene i denne studien. Dette er barn som enten flyttet inn i et fosterhjem hvor eldre søsken allerede bor, flytter inn i et fosterhjem hvor en av foreldrene selv har bodd i egen oppvekst, eller er barn som flytter i fosterhjem til rettsoppnevnt verge.

8.1.2 Nettverksfosterhjemmets økonomiske situasjon

Koding av økonomisk situasjon er identisk med det som følger av punkt 6.1.1. Når det gjelder nettverksfosterhjemmenes økonomiske situasjon, fant vi ingen dokumentasjon om fosterforeldrenes økonomiske situasjon i 55 prosent av nettverksplasseringene (51 av 93 saker). Det var informasjon om økonomisk situasjon i 45 prosent av nettverksplasseringer (42 av 93 saker), og i 41 av 42 nettverksplasseringer var fosterfamilien kategorisert med «Middels» økonomisk status. Sammenlignet med dokumentasjonen ved bruk av familiefosterhjem viser gjennomgangen at saker med nettverksfosterhjem oftere har dokumentasjon på økonomisk situasjon (45 %) enn ved saker som familieplasseringer (34 %). Denne forskjellen må likevel fortolkes med forsiktighet siden konfidensintervallet for Odds ratio inneholder nullhypoteseverdien 1, slik at det er vanskelig å entydig si at det er en systematisk forskjell (OR = 1,42; 95% CI [0,93; 2,30]).

Vi fant at det manglet nedtegnet informasjon om fosterforeldrenes jobbsituasjon i 74 prosent (69 av 93 saker) av nettverksplasseringene. I 26 prosent (24 av 93) var det nedtegnet informasjon om fosterforeldrenes jobbsituasjon, og vi fant at det var to omsorgspersoner i jobb i 25 prosent av nettverksplasseringene (6 av 24), mens det i 50 prosent (12 av 24) av familieplasseringene var opplysninger om én omsorgsperson i jobb.

8.1.3 Nettverksfosterforeldrenes utdanningsnivå

En nærmere gjennomgang viste at det ikke var dokumentert informasjon om nettverksfosterforeldres utdanningsnivå i 96 prosent (89 av 93) av sakene. I 3 prosent av sakene (3 av 93) var det dokumentert treårig utdanning (bachelorgrad). Antallet saker med registreringer om nettverksfosterforeldres utdanningsnivå (4 av 93 saker) er så lavt at det dessverre ikke er grunnlag for nærmere statistiske analyser.

8.1.4 Nettverksfosterhjemmets bosituasjon

Vi fant at det manglet informasjon om bosituasjonen til nettverksplasseringsstedet i 89 prosent (83 av 93) av de inkluderte sakene. I 11 prosent av de inkluderte sakene (10 av 93) forelå det informasjon om nettverksfosterhjemmets bosituasjon, og i 70 prosent (7 av 10) av disse tilfellene eide omsorgspersonene boligen familien bodde i. I 20 prosent (2 av 10) av tilfellene leide nettverksfosterhjemmet bolig. Antallet saker med registreringer om

nettverksfosterforeldres bosituasjon (10 av 93 saker) er så lavt at det dessverre ikke er grunnlag for nærmere statistiske analyser.

8.1.5 Nettverksfosterforeldrenes helsesituasjon

Vi fant at det manglet informasjon i journalene om helsesituasjonen i 68 prosent (63 av 93) av sakene. Det forekom informasjon om helsesituasjon i 32 prosent (30 av 93) av nettverkplasseringene. I 87 prosent (26 av 30 saker) av nettverkplasseringene hvor det var dokumentert informasjon om fosterforeldrenes helse, ble fosterforeldrene opplyst å være ved god både fysisk og psykisk helse, og dette var dokumentert med enten legeerklæring eller selvrappotering. Én eller begge familiefosterforeldrene ble opplyst å ha redusert fysisk helse i én sak (1 av 30), mens det i to saker (2 av 30) var opplysninger om psykisk uhelse hos én eller begge fosterforeldre.

8.1.6 Politiattest ved nettverkplasseringer

Det manglet informasjon om politiattest for fosterforeldrene i 66 prosent av de inkluderte nettverkplasseringene (60 av 93), mens det forelå opplysninger om vandel i 34 prosent av alle nettverkplasseringene (33 av 93 saker). I 97 prosent (32 av 33) av sakene hvor det var dokumentert politiopplysninger, ble det opplyst at politiattesten var «uten anmerkning», i én sak var dette anført som «ikke relevant».

8.1.7 Godkjenning av fosterhjemmet

Det ikke mulig å identifisere nedtegnede vurderinger eller godkjenninger av nettverkfosterhjemmet i 74 prosent (68 av 93) av journalene. I 26 prosent (24 av 93) av de inkluderte sakene fant vi informasjon om at nettverksfosterhjemmet var vurdert og godkjent.

8.2 Oppsummering

Journaldataene viste at nettverksfosterhjem var benyttet i 7 prosent av utvalget. De mest vanlige relasjonene ved nettverksfosterhjem er ansatte i offentlig instans, foreldrenes venner og stefamilie. Det mangler dokumentasjon på fosterforeldrenes utdanningsnivå og bosituasjon i svært mange av sakene. Videre manglet informasjon om helsesituasjonen i 68 prosent av sakene. Helseattest forelå i 32 prosent av sakene. Det er dokumentert at det foreligger politiattest i 66 prosent av utvalget, og dokumentert godkjenning av nettverksfosterhjemmet i 74 prosent av sakene.

9 Spørsmål 3: Hva kjennetegner barnets oppfatning av plasseringen når hen er plassert hos familie eller nære nettverk?

Dette spørsmålet besvares med journaldata.

9.1 Journaldata

Det følger av barnevernsloven § 5-3 tredje ledd at barnets oppfatning av plasseringsstedet skal inngå som vurderingselement ved valg av plasseringssted. Tilsvarende finner vi i forskrift om fosterhjem³ § 4 femte ledd at barn som er i stand til å danne seg egne meninger, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før fosterhjem velges. Bestemmelsen fastslår at barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Her vil vi belyse hva som kjennetegner barnets oppfatning av plasseringen når hen er plassert hos familie eller nære nettverk med utgangspunkt i hva som er dokumentert i sak. Vi har her valgt å operasjonalisere spørsmålet til å rette seg mot følgende to prosesser: (1) Er barnet spurt om hva det mener om valg av fosterhjem? (2) Betydningen av barnets mening ved valg av hjem, slik det kommer frem gjennom journalføringen. Vi viser også til kvalitative data om barns medvirkning under spørsmål 11.

9.1.1 Er barnet spurt om hva det mener om valg av fosterhjem?

I 526 av 1324 saker som er inkludert i denne studien, er barnet flyttet til enten familieplassering (433 saker) eller i nettverkplassering (93 saker). Tabell 6 viser en krystabell over hvorvidt barn er snakket med i forbindelse med valg av familie- eller nettverksfosterhjem, sett i forhold til barnets alder på tidspunkt for flytting. I 55 prosent (287 av 526) av sakene fant vi ikke dokumentasjon i journalene om barnet ble snakket med om valg av fosterhjem forut for flytting. I 29 prosent (152 av 526) av sakene var det registrert at samtale med barnet ikke var relevant. Det er dokumentert at barnet er spurt om hva barnet mener om flytting til det aktuelle fosterhjemmet forut for flyttingen i 16 prosent (83 av 526) av sakene.

³ Forskrift 18. desember 2003 nr. 1659 opphevet 1. januar 2024 og erstattet av forskrift om fosterhjem 13. oktober 2023 nr. 1632.

Tabell 6: Krysstabell for barnets medvirkning opp mot barnets alder ved første flytting

Dokumentert snakket med?	Barnets alder ved første flytting			Sum ^a
	< 3 år	3–6 år	> 6 år	
Ja	0	15	68	83
«Ikke relevant»	117	35	0	152
Dokumentasjon mangler	0	78	209	287
Sum	117	128	277	522

Noter: Det er en statistisk signifikant assosiasjon mellom barnets alder og om det er dokumentert om barnet er snakket med ($\chi^2 = 204.2$, $df = 6$, $p < .001$). ^a I 4 saker var det ikke var mulig å oppdrive dokumentert informasjon om beslutningsprosessen eller tidspunktet for når barnet flyttet til familie- eller nettverksfosterhjemmet, og disse 4 sakene er derfor ikke med i tabell 6.

Manglende informasjon i saker hvor barn er under tre år, er registrert som «ikke relevant» grunnet barnets unge alder. Når det gjelder barn i alderen fra 3 til 6 år, utgjør aldersgruppen 3 til 4 år 97 prosent (34 av 35) av alle saker hvor barnevernstjenesten dokumenterte at det ikke var relevant å snakke med barnet om valg av fosterhjem.

Det er 209 barn i utvalget over 6 år (76 %, 209 av 277) hvor det ikke er dokumentert at barnet er snakket med om valg av fosterhjem, uten at det går frem av dokumentasjonen hva som er årsak til dette. Åtte av disse barna (3 %) var over 15 år.

9.1.2 Hva mener barnet om flytting til familie og nært nettverk?

For å nærmere kunne si noe om hva som kjennetegner barnets *oppfatning* av plasseringen når hen er plassert hos familie eller nære nettverk, undersøkte vi derfor hvordan barnets mening var nedtegnet i de sakene hvor barnet ble snakket med. Vi kategoriserte informasjonen om barnets mening til «positiv til flytting», «ambivalent», «negativ til flytting» og «ingen mening». Der hvor informasjonen ikke ble funnet i journaldataene, ble det kodet «informasjon mangler», og der hvor det var beskrevet at det ikke var relevant å spørre barnet, så kodet vi «ikke relevant». Tabell 7 viser oversikten over barnets mening om flytting til fosterhjem i familie eller nært nettverk. Det manglet informasjon om barnets mening om flyttingen i 57 prosent av sakene, mens det i 30 prosent av sakene var oppført som ikke relevant (hovedsakelig med henvisning til barnets alder).

Tabell 7: Barnets mening om flyttinger etter plasseringssted

Hva mener barnet om flyttingen	Plasseringssted		Sum
	Familie	Nettverk	
Positiv til flytting	39 (9 %)	17 (18 %)	56 (11 %)
Ambivalent	4 (1 %)	1 (1 %)	5 (1 %)
Negativ til flytting	2 (0,5 %)	3 (3 %)	5 (1 %)
Ingen mening	4 (1 %)	0 (0 %)	4 (1 %)
Sum	49 (11 %)	21 (23 %)	70 (13 %)
Informasjon mangler	247 (57 %)	53 (57 %)	300 (57 %)
Ikke relevant	137 (32 %)	19 (20 %)	156 (30 %)
Total	433	93	526

Vi fant informasjon i bare 13 prosent av de totalt 526 sakene med familie- og nettverksplassering. Det var for få saker til at vi kunne gjennomføre *kji*-kvadrat- eller odds-ratioanalyser.

9.2 Oppsummering

Journaldata viste at i 76 prosent av sakene med barn over 6 år er det ikke dokumentert at det er snakket med barna om valg av fosterhjem, det går ikke frem av dokumentasjonen hva som er årsak til dette. Barnets mening om flyttingen ble dokumentert i bare 13 prosent av sakene. I 80 prosent av sakene med informasjon om barnets mening var barnet positivt til flytting.

10 Spørsmål 4. Hva kjennetegner organiseringen av fosterhjemsarbeidet i de kommuner der hvor familie- og nettverksplasseringer lykkes?

Dette spørsmålet besvares med journaldata og intervjudata.

10.1 Journaldata

Med fosterhjemsarbeid forstås her barnevernstjenestens ansvar for oppfølging av barn, foreldre og fosterforeldre i perioden hvor barnet er i offentlig omsorg. Dette berører temaer som oppfølging, veiledning og tilsyn og følger av barnevernsloven §§ 8-1 til 8-3. Uavhengig av om barnet er i fosterhjem som frivillig hjelpetiltak, etter et akuttvedtak eller etter vedtak om omsorgsovertakelse, er det i barnevernsloven sammenfallende krav at barnevernstjenesten har et ansvar for å følge med på hvordan det går med barn og foreldre i tiltaksperioden. Når det gjelder operasjonalisering av hva det vil si å lykkes, så har vi i journaldataene forholdt oss til hva lovtekster sier om barnevernsarbeidet.

Barnevernstjenesten skal følge med på både barnet og foreldrenes situasjon og utvikling, gi tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldre ønsker det som del av oppfølgingen, skal barnevernstjenesten også formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser. Av denne grunn er det kun journaldata fra de kommunale barnevernstjenestene som er brukt som data i svaret på dette spørsmålet (totalt omfatter dette 222 saker). For å besvare spørsmålet har vi gjennomgått journalene for å finne ut om det forelå informasjon om 1) oppfølging av barns utvikling og helse, 2) oppfølging av foreldre, 3) oppfølgingsbesøk, 4) tilsynsbesøk og 5) samarbeidsmøter.

10.1.1 Oppfølging av barns utvikling og helse

Av de 222 sakene hvor barn flytter i fosterhjem i familie, viser gjennomgangen at samtlige saker inneholder *informasjon om barnets utvikling og helse*. Fordelingen av disse sakene kan sees i tabell 8.

Tabell 8: Oppfølging av barns utvikling og helse

Plasseringssted	Hvilken type anmerkninger er det på barnets helse?				Sum
	Ingen	Psykisk	Regulerings- /atferdsvansker	Både fysisk og psykisk	
Familieplassering	153	35	15	19	222
Nettverks plassering	30	12	10	6	58
Total	183	47	25	25	280

I 65 prosent av disse sakene (183 av 222) er det beskrevet at barnet har adekvat utvikling uten anmerkning for fysisk eller psykisk uhelse. I 17 prosent av sakene (47 av 222) er det dokumentert bekymring relatert til barnets psykiske helse, mens det i 9 prosent av sakene (25 av 222) er dokumentert bekymring relatert til regulerings- eller atferdsvansker hos barnet, og i det samme antallet er det dokumentert en sammensatt bekymring på tvers av barnets fysiske og psykiske helse.

10.1.2 Oppfølging av foreldre

En nærmere gjennomgang av journalføringer, postjournal og interne føringer relatert til barnet eller fosterhjemmet som oppdragstaker viser at barnevernstjenesten *i svært begrenset grad har dokumentert oppfølgingsarbeid med foreldre* når barn bor i fosterhjem i familie. I de saker hvor det fremkommer opplysninger om dette, er dokumentasjonen primært knyttet til praktisk organisering av samvær eller andre praktiske forhold relatert til barnet. Det fremkommer imidlertid ikke dokumentasjon på oppfølging av forhold relatert til forelderen, eller oppfølging som relaterer seg til forholdet som er journalført som årsak til at barnet ble flyttet i fosterhjem.

10.1.3 Journalføring av oppfølgingsbesøk

Som vi ser av tabell 9, manglet det dokumentasjon på årlig oppfølgingsbesøk i 33 prosent av sakene (91 av 280).

Tabell 9: Forekomst av oppfølgingsbesøk ved familie- og nettverks plassering

	Antall oppfølgingsbesøk				IM	IR	Total
	0	1 > 4	≥4	Total			
Familieplassering	4	16	130	150	69	3	222
Nettverks plassering	1	4	30	35	22	1	58
Total	5	20	160	185	91	4	280

Forkortelser: IM = Informasjon mangler, IR = Ikke relevant.

Når det gjelder oppfølging av fosterhjemmet, så manglet det informasjon om oppfølgingsbesøk i 33 prosent (91 av 280) av sakene. Av de 185 sakene hvor man hadde informasjon, så var det dokumentert minst fire oppfølgingsbesøk i fosterhjemmet per år i 86 prosent (160 av 185) sakene.

10.1.4 Journalføring av tilsynsbesøk

Tabell 10 viser forekomst av tilsynsbesøk fordelt på familie- og nettverksplasseringer. Det mangler dokumentasjon om tilsynsbesøk i 41 prosent (115 av 280) saker.

Tabell 10: Antall tilsynsbesøk i familie- og nettverksplasseringer

	Antall tilsynsbesøk				IM	IR	Total
	0	1 > 4	≥4	Total			
Familieplassering	1	5	128	134	85	3	222
Nettverksplassering	0	1	26	27	30	1	58
Total	1	6	154	161	115	4	280

Forkortelser: IM = Informasjon mangler, IR = Ikke relevant.

Av de 161 sakene som har informasjon, så har 96 prosent (154 av 161) av sakene journalført minst 4 tilsynsbesøk per år.

10.1.5 Journalføring av samarbeidsmøter

Som vi ser av tabell 11, så var det ikke dokumentert iverksatt samarbeidsmøter i 91 prosent av sakene. Av de sakene som har journalført samarbeidsmøter, så er det bare litt over en tredjedel (8 av 22) som har mer enn 4 samarbeidsmøter per år.

Tabell 11: Antall samarbeidsmøter i saker med familie- og nettverksplassering

	Antall samarbeidsmøter				IM	IR	Total
	0	1 > 4	≥4	Total			
Familieplassering	6	3	7	16	205	1	222
Nettverksplassering	2	3	1	6	51	1	58
Total	8	6	8	22	256	2	280

Forkortelser: IM = Informasjon mangler, IR = Ikke relevant.

Fordi antall saker hvor det er dokumentert samarbeidsmøter er lavt, vil det ikke være av statistisk verdi. Tabell 11 gir imidlertid et oversiktsbilde på fordeling av forekomst av samarbeidsmøter.

10.2 Intervjudata

10.2.1 Intervjuer med barnevernsansatte

De barnevernsansatte uttaler seg i overveiende grad positivt til at familie- og nettverksplasseringer kan gi gode oppvekstsvilkår for barn. Det påpekes at slike plasseringer som er mer vanlig i dag enn tidligere, kan mobilisere et helt nettverk som kan støtte opp om barnet og aktivere ressurser. De ansatte trekker frem familieråd som helt vesentlig i planlegging og oppfølging av familie- og nettverksplasseringer. De opplever at familieråd kan bidra positivt på flere måter – som å styrke barns medvirkning, gi større legitimitet til en omsorgsplassering og understøtte et minste inngreps prinsipp.

Ifølge informantene har den systematiske oppbyggingen av familierådsmodellen hatt stor betydning for at barnevernstjenestene i dag i større grad vektlegger plasseringer i familie og nettverk. Arbeidet med familieråd er gjerne overført til bestemte ansatte i barnevernet, der enkelte har en spesialisering som familierådskoordinator. Familierådsmodellen innebærer et forarbeid hvor barnevernet kartlegger muligheten for å samle familienettverket. Det påpekes at det er viktig å snakke med barnet om hva et familieråd er, bli enig med barnet og foreldrene om hva som kan fortelles, og avklare hvilken rolle barnet selv ønsker å ha i familierådsmøtet. Det kan være stor variasjon og kompleksitet i dette arbeidet. Noen ganger orker ikke barn alvoret og trekker seg unna hvis det er store konflikter i foreldrehjemmet. De ansatte understreker at til tross for at forslag som kommer frem i familierådsmøter ikke alltid kan godtas, vil deltakelse kunne ha positive konsekvenser for barnet. De har opplevd at familierådsmodellen kan aktivere og engasjere både kjent nettverk og ukjente ressurspersoner på positive, tidvis også overraskende måter. Informantene understreker at tilstrekkelig med ressurser som tid til og kompetanse på slikt arbeid er forutsetninger for at barnevernet skal lykkes med familie- og nettverksplasseringer.

De ansatte fortalte videre om oppfølging og besøk som en del av det systematiske arbeidet etter en familie- og nettverksplassering. En barnevernsansatt fortalte om hyppigere oppfølgingsbesøk rett etter flytting til nettverk, hvor de også var opptatt av at barn skal høres.

I tillegg er det tilsynsførere som også kommer fire ganger på besøk i året. Dersom plasseringen har vart over lengre tid, bestemmes det at antall besøk kan reduseres noe.

10.3 Oppsummering

Journaldata: Dataene viser at samtlige journaler inneholder informasjon om barnets utvikling og helse. Det fremkommer også at barnevernstjenestene i svært begrenset grad har dokumentasjon på oppfølging av foreldrene når barnet er plassert i fosterhjem. Likeledes er det manglende dokumentasjon på oppfølgingsbesøk i 33 prosent (91 av 280) av sakene, tilsynsbesøk i 41 prosent (115 av 280) av sakene og samarbeidsmøter i 91 prosent (256 av 280) av sakene.

Intervjudata: De barnevernsansatte trekker frem systematisk oppbygging og bruk av familierådsmodellen, at barnet føler seg sett og forstått i større grad, og dessuten oppfølging etter plassering som kjennetegn på å lykkes med familie- og nære nettverksplasseringer.

11 Spørsmål 5: Hva er fosterfamilienes opplevelse av oppfølgingen fra barnevernstjenesten når barnet er i fosterhjem i familie eller nært nettverk sammenlignet med det man vet om hvordan ordinære fosterhjem følges opp?

Dette spørsmålet besvares med journaldata og intervjudata.

11.1 Journaldata

Det følger av barnevernsloven § 9-6 at det er barnevernstjenesten i omsorgskommunen som har ansvar for å følge opp fosterfamilien så lenge barnet de har omsorgsansvar for, er i fosterhjemmet. Barnevernstjenesten er gitt et utvidet og samlet ansvar for oppfølgingen, også når det gjelder å gi fosterforeldre generell veiledning (Lassen, 2023). I tråd med barnevernets journalføringsplikt, jf. barnevernsloven § 12-4, er barnevernstjenesten forpliktet til å journalføre «alle vesentlige faktiske opplysninger» som de bygger sin saksbehandling på, og som kan ha betydning for de beslutninger og vedtak som treffes. Oppfølging av fosterfamilien inngår her som et vesentlig element for barn som er i offentlig omsorg. På denne måten vil dokumentasjon i saken kunne bidra til informasjon om utførelse av oppfølgingsarbeid i praksis.

11.1.1 Journalføring av oppfølging

Med utgangspunkt i uttrekk fra barnevernstjenestens saksbehandlingssystem, og som et supplement til studiens intervjudata, ble det identifisert 318 saker hvor barnet har erfaring fra å bo i fosterhjem i familie, nært nettverk eller ordinært fosterhjem⁴. Med utgangspunkt i disse sakene ble dokumentasjon av oppfølgingsarbeid gjennom følgende tre kategorier kodet: 1) oppfølgingsbesøk, 2) tilsynsbesøk og 3) samarbeidsmøter. Tabell 12a–c gir en oversikt over dokumentasjon på oppfølgings- og tilsynsbesøk i fosterhjem fordelt på fosterhjems-kategoriene familie og nært nettverk og ordinært fosterhjem.

⁴ Barn som har erfaring fra ordinært fosterhjem, måtte ha flyttet minst tre ganger for å bli inkludert i datamaterialet (jf. utvelgelseskriteriene for journalstudien).

Som vi ser i tabell 12a, er andelen som har dokumentasjon på oppfølgingsbesøk for barn plassert i fosterhjem i familie og nettverk (66 %), noe høyere enn for gruppen som er plassert i ordinære fosterhjem (42 %; OR = 1,57; 95 % CI [0,85; 2,90]), men som konfidensintervallet viser, så er ikke denne forskjellen statistisk entydig da konfidensintervallet inneholder nullhypoteseverdien 1 (OR = 1 indikerer ingen forskjell).

Tilsvarende viser tabell 12b at sakene med plassering i familie og nettverk har en noe høyere dokumentasjonsgrad på tilsynsbesøk (58 %) sammenlignet med sakene i ordinære fosterhjem (26 %, OR = 2,19; 95 % CI [1,06; 4,50]). Vi vet ikke om det bare er journalføringen som er mangelfull, eller om det ikke har blitt gjennomført tilsynsbesøk.

Tabell 12a–c: Sammenligning av journalføring av oppfølgings- og tilsynsbesøk samt samarbeidsmøter avhengig av plasseringssted

Tabell 12a	Antall oppfølgingsbesøk				IM	IR	Total
	0	1 < 4	≥4	Sum			
Familie-/nettverks-plassering	5 (3 %)	20 (11 %)	160 (86 %)	185 (66 %)	91 (33 %)	4 (1 %)	280
Ordinært fosterhjem	0	0	16 (100 %)	16 (42 %)	18 (47 %)	4 (11 %)	38
Noter: Prosentandelen i Sum er regnet ut som Sum/Total. Tabellen viser antall journalførte oppfølgingsbesøk per år.							
Tabell 12b	Antall tilsynsbesøk				IM	IR	Total
	0	1 < 4	≥4	Sum			
Familie-/nettverks-plassering	1 (1 %)	6 (4 %)	154 (96 %)	161 (58 %)	115 (41 %)	4 (1 %)	280
Ordinært fosterhjem	0	0	10 (100 %)	10 (26 %)	24 (63 %)	4 (11 %)	38
Noter: Prosentandelen i Sum er regnet ut som Sum/Total. Tabellen viser antall journalførte tilsynsbesøk per år.							
Tabell 12c	Antall samarbeidsmøter				IM	IR	Total
	0	1 < 4	≥4	Sum			
Familie-/nettverks-plassering	8 (36 %)	6 (27 %)	8 (36 %)	22 (8 %)	256 (91 %)	2 (1 %)	280
Ordinært fosterhjem	1 (17 %)	5 (83 %)	0	6 (16 %)	28 (74 %)	4 (11 %)	38
Noter: Prosentandelen i Sum er regnet ut som Sum/Total. Tabellen viser antall journalførte samarbeidsmøter per år.							

Når det gjelder samarbeidsmøter i Tabell 12c, så ser vi at informasjon om samarbeidsmøter mangler i 91 prosent av familie/nettverksplasseringene og i 74 prosent av saker med plassering i ordinært fosterhjem. Antallet saker som har journalført at det forekommer samarbeidsmøter, er så lavt at man ikke kan finne noen entydig statistisk forskjell mellom familie/nettverksplassering og ordinært fosterhjem (OR = 0,50; 95 % CI [0,19; 1,31]).

11.2 Intervjudata

11.2.1 Intervjuer med fosterforeldre

Intervjuene aktualiserer oppfølgingsarbeidet til barnevernstjenesten på to områder: (1) *før og i forbindelse med innflytting*, og (2) *mens barnet bor i fosterhjemmet*. Dette gjelder ved plassering i både familie og nære nettverk og ordinære fosterhjem.

11.2.2 Familie- og nettverksplasseringer

Selv om enkelte har hatt en tett og god oppfølging, opplever flertallet av fosterforeldre manglende oppfølging og fravær av forsterkningstiltak. Plasseringer skjer ofte akutt og uforberedt der beslutninger må fattes raskt. Kritiske kommentarer knyttes til godkjenningsprosessen som omtales som «*sløv*», og det etterlyses mer grundighet. En fosterforelder beskriver flyttingen slik:

«[...] da barnevernet stod på døra og barnet skulle flytte, så fant de ikke noe beredskapshjem, og da var det mammaens ønske å ringe og spørre om hun kunne bo hos oss en periode. [...] barnevernet kom med henne en halvtime etterpå, og etterpå har hun bodd der. Så det var ikke mye forberedelser.»

Også en annen fostermor, som er fosterhjem for nevøen sin, beskriver noe av det samme: *«... jeg har jo egentlig bare fått han plassert tre ganger, uten ... Nå har jeg fått beskjed om at han skal være permanent, men foreløpig har vi bare midlertidig avtale, for vi må jo ha det solid-kurset fikk jeg vite.»* Hun beskriver tre til dels dramatiske plasseringer med bakgrunn i mors psykiske helse, samtidig som hun opplevde at barnevernstjenesten gav henne mye ansvar. Dette var ikke bare relatert til periodene hvor gutten bodde hos henne, men også knyttet til forventninger om at hun fulgte med og rapporterte om endringer i morens helse i periodene gutten bodde hos mor: *«Da gikk jo jeg bare og ventet på at det skulle skje noe, og barnevernet kritiserte meg for at jeg ikke hadde gitt beskjed om at hun [søsteren] begynte å bli syk.»*

Barnevernets oppfølgingsarbeid oppleves varierende. Mens enkelte beskriver hyppige oppfølgingsbesøk i starten med gradvis avtakende besøksfrekvens, har flere lite, nærmest ingenting med barnevernet å gjøre utover fastlagte tilsynsbesøk. En utfordring ved

oppfølgingsarbeid knyttes til hyppige utskiftninger av kontaktperson i barnevernstjenesten, noe som går ut over oppfølging og kontinuitet:

[...] og hver eneste gang det kom en ny en, så ville jo den spørre om akkurat de samme tingene som den som hadde vært der sist, og det samme var det jo på alle fellesmøter med skole eller altså hvis det var noe med barne- og ungdomspsykiatrisk [...] det ble ingen progresjon, og det ble ingen utvikling, og det ble ingen linjer som ble fulgt.

Fosterforeldre opplever at det ikke nødvendigvis er alvorligheten i den enkelte sak som styrer hvilken oppfølging man får, men heller skillet mellom det å være ordinært/forsterket fosterhjem, og fosterhjem i familie eller nært nettverk. Familie- og nettverksfosterforeldre opplever at de selv får mindre oppfølging og ressurser fra barnevernstjenestens side, og at ansatte i barnevernstjenesten ikke har nødvendig kompetanse til å veilede dem. For enkelte blir løsningen å søke hjelp utenfor barnevernstjenesten. Et godt samarbeid med ulike offentlige instanser rundt barnet beskrives. Her trekkes BUP, RVTS og barnehage frem som eksempler.

De fleste familie- og nære nettverksfosterforeldre som inngår i materialet, har god kjennskap til barnet før flytting. Dette, kombinert med barnevernsansattes travle hverdag, gjør at fosterforeldrene opplever et stort ansvar for selv å få oppholdet til å fungere. De kan oppleve å bli pålagt, eller at de selv påtar seg, et ansvar som kjennes stort når det gjelder både oppfølging, vurderinger og ivaretagelse av barnet og av barnets foreldre. Samtidig som de skal ivareta den daglige omsorgen for et barn, må de også forvalte allerede skjøre voksenrelasjoner. Dette kompliseres ytterligere ved at de også er pålagt å rapportere til barnevernstjenesten dersom det er forhold ved foreldrene som krever det. Slik kan roller som eksempelvis mor, søster eller venninne viskes ut. Dette medfører at strekket i lojaliteten mellom barn, foreldre og barnevernstjeneste blir ytterligere spent.

11.2.3 Ordinære fosterhjems plasseringer

Når det gjelder godkjenning og prosessen frem mot å bli fosterhjem, er fosterforeldrene særlig opptatt av tre forhold: (1) *å få vite mest mulig om barnet de får og om utfordringene som vil kunne komme;* (2) *at selve flyttingen skal foregå på best mulig måte for barnet;* og (3) *at premissene som ligger til grunn for plasseringen, må være tydeliggjort.* Det ble tydelig at

mange fosterforeldre hadde opplevd å få mangelfull eller feil informasjon, både om barnet og om de utfordringene de ville kunne møte. Dette gjaldt blant annet barnets smerteuttrykk og atferd, og utfordringer relatert til fosterfamiliens egne barn og øvrige familie.

På spørsmål om hvor ofte fosterforeldrene har kontakt med barnevernet, er svarene forholdsvis samstemte. Flere viser til fire tilsynsbesøk i året, i tillegg til kontakt med saksbehandler. Flere svar tangerer hverandre: «... hun har jo sine fire besøk i året, hvor hun kommer hjem og treffer jenta, men utover det så kommer de jo også hvis det er behov» «... vi har jo tilsyn fremdeles, fire ganger to, så det er fremdeles folk inne ..., saksbehandler fire ganger to, så det blir jo noen møter.»

Også her beskrives stadig utskifting av de sistnevnte en stor utfordring. Det er ingen selvfølge at en ny kontaktperson har satt seg inn i barnets situasjon, og stadige skifter er slitsomt. En informant forteller:

Vi hadde jo da intet mindre enn tolv saksbehandlere i løpet av en treårsperiode. De to første årene var veldig bra, da hadde vi samme saksbehandler, som kjente familien og alt som lå til grunn, og barnas atferdsuttrykk. Det var en svært krevende plassering [...] så der, ja, der var det bra [...] så begynte dette her skiftet med alle de forskjellige og alle som begynte på nytt i saken skulle begynne på nytt i saken, mens vi forsøkte å formidle at livet vårt, livet hennes, har ikke begynt på nytt.

Også fosterforeldre er opptatt av om hvorvidt saksbehandlerne har tilstrekkelig kompetanse, og trekker blant annet frem betydningen av alder og ansiennitet. De kan kjenne på avmakt i møte med unge nyutdannede, som kan være jevnaldrende med deres egne barn. Manglende livserfaring og manglende kompetanse er også temaer som fremheves. Dette, hevdes det, kan fremskynde løsninger som ikke er gode – som eksempelvis å flytte et barn heller enn å sette inn nødvendig forsterkning.

Når det gjelder forsterkningstiltak, fortelles det om ulike erfaringer. Mens enkelte er svært fornøyde, etterspør andre tiltak de trenger, men ikke får.

[...] vi har vært borti supert barnevern [...] det er ikke alltid ting blir akkurat sånn som vi tenker det skal være, selv om det er de supreste som har saken, men da har vi i

alle fall en god dialog, og vi får komme med våre innspill [...] Vi blir sett på som en samarbeidspartner da, vi samarbeider om dette barnet, og alle vil barnets beste.

[...] det er så betegnende [...] hvordan man ikke har med seg hodet i de avgjørelsene som fattes. Altså det at man ikke nødvendigvis ser på de beste løsningene, eller tiltakene for det enkelte barn og fosterhjem. Men at de kanskje har et par standardiserte ting som ja, sånn gjør vi det her [...] Pluss at de siste ... ja spesielt tre–fire årene nå, så begrunnes jo det aller meste i kommuneøkonomi. Sånn at det er ikke hva barnet eller fosterhjemmet har behov for, det er hva kan vi [barnevernstjenesten] spare på.

Blant de tiltakene som nevnes, er besøkshjem, støttekontakt, frikjøp, veiledning og samarbeids- og ansvarsgruppemøter. Frikjøp fra jobb og veiledning fremheves som særlig viktig. Behov for frikjøp begrunnes i å både kunne følge barnet tettere opp og mulighet for å delta på de mange møtene som etableres rundt barnet, og som ofte avholdes innenfor ordinær arbeidstid.

11.2.4 Sammenligning av opplevelsen av oppfølging

Flere erfaringer er sammenfallende for fosterforeldre i familie, nært nettverk og ordinært fosterhjem. Samtidig er det noen temaer som aktualiserer seg ulikt, og som særlig kan forklares i lys av at flertallet av de som blir fosterhjem for et barn i familie eller nært nettverk, har en viss kjennskap til barnet forut for innflytting. Sammenlignet med ordinære fosterhjem kan en se at det å bli fosterforeldre i familie og nære nettverk oftere innebærer at familien allerede har vært i beredskap, eller har kjennskap til barnet og familiens strev forut for innflytting. Informantene i denne studien tegner samtidig et bilde av at det å bli fosterhjem for et barn i familie eller nært nettverk ofte innebærer at innflytting skjer raskt, uten at fosterforeldrene får de samme mulighetene til å reflektere, vurdere og kartlegge hvorvidt de faktisk har nødvendige forutsetninger for å ta på seg et slikt ansvar. På denne måten synliggjør familie og nettverksfosterforeldrenes erfaringer ulike aspekter som de selv mener at både bør og må hensyntas når det gjelder å flytte barn i fosterhjem i familie eller nært nettverk. Fosterforeldrene er opptatt av at familie og nære nettverk ofte kan ha kompliserte livssituasjoner som kan være vanskelig å håndtere, samtidig som relasjonene kan være utfordret over tid. Relasjonen mellom barnet og fosterhjemmet vil derav ikke bare utgjøre en beskyttende faktor for barnet, men også kunne utgjøre en potensiell risiko eller belastning ved

de endringer som skjer i relasjonen som følge av at man blir fosterhjem for det aktuelle barnet.

Når det gjelder ordinære fosterhjem og barnevernets kontakt under plasseringsforløpet, viser analysene at kontakten de har med fosterhjemmene ofte er knyttet til lovpålagt oppfølging, oppfølging av samvær, samarbeidsmøter og andre forhold som krever mer spesifikk oppfølging i fosterhjemmet. Måten oppfølgingen skjer på, og hvordan fosterforeldrene opplever dette, er imidlertid ulikt. Mens fosterforeldre fra ordinære fosterhjem beskriver en forholdsvis sammenfallende erfaring fra at både oppfølgings- og tilsynsbesøk finner sted, opplever flertallet av fosterforeldrene fra barn i familie eller nært nettverk en mer begrenset kontakt med barnevernstjenesten. Et generelt hovedfunn på tvers av type fosterhjem er imidlertid at fosterforeldrene ofte opplever at det er stor utskifting av kontaktpersoner i barnevernstjenesten underveis i plasseringsforløpet, noe de mener utfordrer kontinuiteten i oppfølgingen av både fosterforeldre og -barn. De beskriver også hvordan denne utskiftingen påvirker og tidvis endrer det de mener er avtalte forhold, og slik bidrar til mistillit til systemet.

Tillit fremheves som en viktig betingelse for oppfølging, uavhengig av type fosterhjem. Mangel på tillit kan vanskeliggjøre oppfølgingsarbeidet rundt fosterbarnet. I datamaterialet er det analysert frem to sentrale områder hvor tillit er særlig viktig, på tvers av type fosterhjem: (1) i selve oppfølgingen av barnet og fosterfamilien, og (2) i organiseringen og oppfølgingen av samvær.

Når det gjelder tilbud om veiledning og annen støtte til fosterhjemmet, beskriver denne studiens analyser at familie- og nettverksfosterforeldrene kan ha en større usikkerhet rundt egen rolle, sammenlignet med ordinære fosterhjem. Samtidig viser erfaringene som er formidlet, at de også pålegges et større ansvar for organisering og gjennomføring av fosterhjemsplasseringen. Til forskjell fra fosterforeldre i ordinære fosterhjem påvirker også oppdraget ulike private relasjoner innad i egen familie eller nært nettverk. Roller må omdefineres, og flere fosterforeldre i familie og nært nettverk beskriver opplevelse av lojalitetskonflikt mellom forelderen man har en privat relasjon til, og et ønske om å ivareta oppdraget som fosterforelder.

11.3 Oppsummering

Journaldata: Det mangler informasjon om oppfølgingsbesøk i 34 prosent (109 av 318) av sakene. Tilsvarende mangler det informasjon om tilsynsbesøk i 43 prosent (139 av 318) av journalene. For samarbeidsmøter mangler det informasjon i 80 prosent (254 av 318) av sakene. Dataene viser også at familie- og nettverksplasseringer har høyere dokumentasjonsgrad på tilsynsbesøk og samarbeidsmøter enn ordinære fosterhjem. Vi kan ikke si noe om grunnene til at dokumentasjon mangler, det kan være at det har vært gjennomført besøk og møter, men at dette ikke er journalført, eller det kan bety at samarbeidsmøter og tilsynsbesøk ikke har forekommet.

Intervjudata: Selv om flere erfaringer er sammenlignbare hos fosterforeldre for barn i familie, i nært nettverk og i ordinært fosterhjem, finnes også ulikheter. Flytting til fosterhjem i familie eller nært nettverk skjer ofte raskt, uten nødvendig tid til å reflektere og vurdere. Mens fosterforeldre fra ordinære fosterhjem beskriver at både oppfølgings- og tilsynsbesøk finner sted, opplever flertallet av fosterforeldrene fra barn i familie eller nært nettverk en mer begrenset kontakt med barnevernstjenesten. Stor utskifting av saksbehandlere går igjen i begge gruppene, noe som går ut over nødvendig tillit. I familie- og nettverksplasseringene oppleves fosterforeldre å pålegges et stort ansvar, samtidig som nye roller må forhandles og defineres, og lojalitetskonflikter håndteres, uten at de mottar nødvendig støtte i disse prosessene.

12 Spørsmål 6: Hvilke andre tiltak har kommunen satt inn for at plasseringen ble gjennomført som planlagt?

Dette spørsmålet besvares med journaldata og intervjudata.

12.1 Journaldata

Med andre tiltak menes her tiltak som iverksettes overfor enten barnet, foreldre eller fosterforeldrene for at fosterhjems plasseringen skal kunne gjennomføres som planlagt. Svaret på spørsmålet vil imidlertid avhenge av hvordan man definerer og operasjonaliserer hva som er «planlagt» for fosterhjemsordningen. For å nærmere kunne svare på spørsmålet om hvilke andre tiltak enn fosterhjemstiltaket som blir iverksatt når barn er i fosterhjem i familie og nært nettverk, foretok vi derfor en nærmere gjennomgang av journaldataene fra barnevernstjenesten. Informasjon om følgende tiltak har blitt gitt eller ikke, ble kodet: økonomisk støtte, avlastninger, nettverk/familiearbeid, samarbeidsmøter, veiledning og kontrollerende tiltak. Tabell 13 viser om bruken av et tiltak er forskjellig for familie- og nettverks plasseringer.

Tabell 13: Tiltak iverksatt i plasseringsperioden fordelt på familie- og nettverks plassering

Tiltak	Ja		Nei		Sum	OR [95 % CI]
	Famili	Nettverk	Famili	Nettverk		
Økonomisk støtte	86	22	136	36	280	1,03 [0,57; 1,88]
Avlastning	42	14	180	44	280	0,73 [0,37; 1,46]
Nettverk/familiearbeid	76	24	146	34	280	0,74 [0,41; 1,33]
Samarbeidsmøter	104	33	118	25	280	0,67 [0,37; 1,20]
Veiledning	139	40	83	18	280	0,75 [0,41; 1,40]
Kontrollerende tiltak	65	22	157	36	280	0,68 [0,37; 1,24]

Noter: Som vi ser av konfidensintervallene for Odds-ratioene i Tabell 12, så er det ikke noen statistisk signifikant forskjell (konfidensintervallet inneholder 1, som indikerer ingen forskjell) i hvilke tiltak som gis ved familie- og nettverks plasseringer.

Av de 280 inkluderte sakene er 222 saker (79 %) i tilknytning til fosterhjem i familie⁵, mens 58 saker (21 %) er i tilknytning til fosterhjem i nært nettverk⁶. Det er ikke noen entydige statistiske forskjeller mellom hvor ofte de forskjellige tiltakene blir brukt i familie- og nettverks plasseringer.

12.1.1 Sammenligning av fosterhjem i familie og nært nettverk, med og uten hjelpetiltak

For å svare på dette spørsmålet så sammenligner vi antall planlagte, utilsiktede og totalt antall flyttinger mellom de sakene hvor det er dokumentert at de har mottatt tiltakene a) økonomisk støtte, b) avlastning, c) nettverk/familiearbeid, d) samarbeidsmøter, e) veiledning og f) kontrollerende tiltak med de sakene som ikke har mottatt disse tiltakene. Siden antallet flyttinger er en kontinuerlig variabel, og fordi mottak av tiltak lager to distinkte grupper, så har vi brukt en t-test for uavhengige grupper for å se om det er forskjeller i antall flyttinger som en funksjon av mottak av de enkelte tiltakene (se tabell 14a-f).

Saker som har dokumentert at det forekommer samarbeidsmøter, har lavere antall utilsiktede flyttinger og lavere antall flyttinger totalt enn de sakene hvor det ikke er dokumentert samarbeidsmøter (se tabell 14d).

Vi ser i tabell 14b at det er en statistisk forskjell på utilsiktede flyttinger mellom saker som mottar avlastning som tiltak, og de som ikke har dokumentert mottak av avlastning. Saker som mottar avlastning, har i gjennomsnitt 0,47 flere utilsiktede flyttinger enn saker som ikke mottar avlastning. Siden dette kan antas å ha noe å gjøre med omsorgsbyrden til barnet, så undersøkte vi om en mulig forklaring kunne ha noe å gjøre med barnets fungering å gjøre. For å undersøke dette så vi på om avlastning var assosiert med anmerkninger på barnets helse (se tabell 15 for oppsummering av dataene).

⁵ De ulike fosterhjemmene i familie fordeler seg på følgende slektsforhold: tante/onkel: N = 84, bror/søster: N = 10, besteforeldre: N = 113, annen familie: N = 15.

⁶ De ulike fosterhjemmene i nært nettverk fordeler seg på følgende relasjoner: foreldrenes venner: N = 9, ansatte i offentlige etater: N = 14, beredskapshjem omgjort til fosterhjem: N = 6, stefamilie: N = 15, tidligere avlastningshjem: N = 8, annen relasjon: N = 6.

Tabell 14a-f: *t*-tester for to uavhengige grupper som sammenligner antall planlagte flyttinger, antall utilsiktede flyttinger og totalt antall flyttinger for dem som mottar et tiltak, og dem som ikke mottar tiltaket

Tabell 14a	Økonomisk støtte			95 % CI	<i>p</i>
	Ja (N = 113)	Nei (N = 113)	Ja-Nei		
Planlagte flyttinger	0,73 (0,75)	0,88 (0,86)	0,16	[-0,38; 0,05]	0,14
Utilsiktede flyttinger	1,57 (1,41)	1,24 (1,15)	0,33	[-0,01; 0,66]	0,06
Flyttinger totalt	2,45 (2,33)	2,13 (1,50)	0,32	[-0,20; 0,83]	0,22
Tabell 14b	Avlastning			95 % CI	<i>p</i>
	Ja (N = 61)	Nei (N = 150)	Ja-Nei		
Planlagte flyttinger	0,74 (0,87)	0,83 (0,77)	-0,09	[-0,33; 0,15]	0,46
Utilsiktede flyttinger	1,74 (1,67)	1,27 (1,03)	0,47	[0,10; 0,84]	0,01
Flyttinger totalt	2,49 (2,07)	2,10 (1,28)	0,39	[-0,07; 0,86]	0,10
Tabell 14c	Familie/nettverksarbeid			95 % CI	<i>p</i>
	Ja (N = 112)	Nei (N = 84)	Ja-Nei		
Planlagte flyttinger	0,85 (0,90)	0,67 (0,70)	0,18	[-0,05; 0,42]	0,13
Utilsiktede flyttinger	1,46 (1,01)	1,31 (1,25)	0,15	[-0,17; 0,47]	0,37
Flyttinger totalt	2,31 (1,35)	1,98 (1,51)	0,34	[-0,07; 0,74]	0,10
Tabell 14d	Samarbeidsmøter			95 % CI	<i>p</i>
	Ja (N = 159)	Nei (N = 44)	Ja-Nei		
Planlagte flyttinger	0,76 (0,81)	0,77 (0,74)	-0,01	[-0,28; 0,26]	0,93
Utilsiktede flyttinger	1,26 (0,91)	1,89 (1,53)	-0,63	[-0,99; -0,27]	<0,01
Flyttinger totalt	2,03 (1,29)	2,64 (1,77)	-0,61	[-1,08; -0,14]	0,01
Tabell 14e	Veiledning			95 % CI	<i>p</i>
	Ja (N = 211)	Nei (N = 33)	Ja-Nei		
Planlagte flyttinger	0,76 (0,78)	0,79 (0,70)	-0,03	[-0,31; 0,26]	0,86
Utilsiktede flyttinger	1,43 (1,19)	1,24 (1,06)	0,18	[-0,25; 0,62]	0,40
Flyttinger totalt	2,27 (1,93)	2,03 (1,08)	0,24	[-0,44; 0,92]	0,50
Tabell 14f	Kontrollerende tiltak			95 % CI	<i>p</i>
	Ja (N = 103)	Nei (N = 113)	Ja-Nei		
Planlagte flyttinger	0,80 (0,78)	0,76 (0,76)	0,04	[-0,17; 0,24]	0,37
Utilsiktede flyttinger	1,31 (0,93)	1,45 (1,25)	-0,14	[-0,44; 0,16]	0,18
Flyttinger totalt	2,13 (1,36)	2,20 (1,47)	-0,08	[-0,46; 0,30]	0,34

Noter: CI = Konfidensintervall, *p* = *p*-verdi (signifikansnivå).

Som vi ser av tabell 15, så er det veldig få saker i hver kategori for anmerkning om barnets helse. Vi slo da sammen alle sakene med anmerkninger på barnets helse og så om det var forskjell i forekomst av avlastning som en funksjon av om barnet hadde journalført en eller flere anmerkninger på sin helse. Totalt mottok saker uten anmerkninger på barnets helse avlastning som tiltak i 34 prosent (44 av 128) av sakene, mens barn med helseanmerkninger mottok avlastning som tiltak i 20 prosent (17 av 83) saker.

Tabell 15: Barnets helse og bruk av avlastning som hjelpetiltak.

Anmerkninger på barnets helse	Avlastning			Prosent			
	Ja	Nei	Total	Ja	Nei	Odds	OR ^a
Uten anmerkning	44	84	128	34 %	66 %	0,52	1
Fysisk helse	3	4	7	43 %	57 %	0,75	0,70
Mental helse	8	22	30	27 %	73 %	0,36	1,44
Fysisk og mental helse	1	8	9	11 %	89 %	0,13	4,19
Atferd	2	7	9	22 %	78 %	0,29	1,83
Atferd og mental helse	1	10	11	9 %	91 %	0,10	5,24
Atferd og fysisk helse	0	3	3	0 %	100 %	0,00	N/A
Atferd, Fysisk og mental helse	2	12	14	14 %	86 %	0,17	3,14
Total	61	150	211				

Noter: Utregning av Odds ratio er gjort med sammenligning i de sakene som er uten anmerkning på barnets helse. Forkortelser: OR = Odds ratio, N/A = ikke mulig å regne ut.

Paradoksalt nok indikerer dette at avlastning gis noe oftere til barn uten dokumenterte helseutfordringer enn det gjør for barna med anmerkning på helse, selv om forskjellen ikke er statistisk entydig (OR = 1,68; 95 % CI [0,90; 3,13]). Dette er motsatt av det man skulle forvente, slik at vi ikke kan forklare sammenhengen mellom avlastning og utilsiktede flyttinger med at barnet har helseutfordringer som tilsier et økt avlastningsbehov.

12.1.2 Lineær regresjonsanalyse med tiltak og antall flyttinger

For å undersøke samvariasjonen mellom enkelttiltak og antall flyttinger så gjorde vi en lineær regresjonsanalyse, først hvor vi kontrollerte for alle tiltakene som er brukt (Analyse 1). På grunn av varierende og tidvis få saker i noen fylker så kunne vi ikke inkludere fylke som en kontrollvariabel i analysene, da dette hadde ledet til at noen kombinasjoner av fylke og tiltak ville ende opp tomme. Derfor valgte vi å kontrollere for fylke ved å fjerne den gjennomsnittlige forskjellen i antall planlagte, utilsiktede, og totale flyttinger mellom fylkene. Tre nye variabler (såkalte residualvariabler) ble lagret, og disse variablene ble så brukt for å estimere effekten av enkelttiltak etter at man har kontrollert for fylke (Analyse 2).

12.1.2.1 Regresjonsanalyse av tiltak og antall planlagte flyttinger

Tabell 15 viser samvariasjon mellom enkelttiltak og planlagte flyttinger etter at man har kontrollert for effekten av de andre tiltakene. Her så vi på forekomst av tiltak som uavhengig variabel og henholdsvis antall planlagte flyttinger (se Tabell 16).

Tabell 16: Regresjonsanalyse av sammenheng mellom tiltak og antall **planlagte flyttinger** i familie- og nettverks plasseringer

Variabler	Analyse 1					Analyse 2	
	B	SE	Beta	t	p	Beta	p
(Konstant)	0,55	0,29		1,04	,30		
Økonomisk støtte	-0,40	0,15	-0,24	-2,68	,01	-0,14	,12
Avlastning	-0,17	0,16	-0,09	-1,01	,32	-0,12	,17
Nettverk/familiearbeid	0,10	0,10	0,06	0,67	,51	-0,08	,41
Samarbeidsmøter	-0,22	0,19	-0,12	-1,16	,25	-0,09	,42
Veiledning	0,56	0,28	0,20	2,00	,05	0,20	,04
Kontrollerende tiltak	-0,14	0,15	-0,09	-0,93	,35	0,11	,91

Noter: Avhengig variabel: antall planlagte flyttinger. Tiltakene er kodet som 0 (ikke mottatt tiltak) og 1 (mottatt tiltak). Dette innebærer at en negativ regresjonskoeffisient (B) vil indikere at det å motta tiltak reduserer forekomsten av flyttinger.

Analyse 1 er en vanlig regresjonsanalyse som ser på den unike samvariasjonen mellom et tiltak og planlagte flyttinger etter at man har kontrollert for de andre tiltakene.

Analyse 2 er en regresjonsanalyse som gjøres på standardiserte residualer av variabelen «antall planlagte flyttinger» etter at man har fjernet / kontrollert for forskjellen mellom fylker. Resultatene for analyse 2 er oppført i kursiv. Forkortelser: B = ustandardisert regresjonskoeffisient, SE = standardfeil, Beta = standardisert regresjonskoeffisient, $t = t$ -skåre, $p = p$ -verdi.

Vi ser av tabell 16 at økonomisk støtte og veiledning har statistisk signifikante samvariasjoner med antall planlagte flyttinger, men kun veiledning beholder en samvariasjon som er stor nok til at den er statistisk signifikant etter at man har statistisk kontrollert for fylke. De sakene som har veiledning, har flere planlagte flyttinger enn saker uten veiledning.

12.1.2.2 Regresjonsanalyse av tiltak og antall utilsiktede flyttinger

Vi gjennomførte så den samme type regresjonsanalyser for utilsiktede flyttinger hvor de uavhengige variablene mottak / ikke mottak av tiltak var kodet som 0 (ikke mottatt tiltak) og 1 (mottatt tiltak), mens den avhengige variabelen var utilsiktede flyttinger. Vi gjorde en vanlig lineær regresjonsanalyse (analyse 1) og dessuten en analyse hvor vi kontrollerer for fylkesmessige forskjeller i antallet utilsiktede flyttinger (Analyse 2; se tabell 17).

Tabell 17: Regresjonsanalyse av tiltak mot antall utilsiktede flyttinger

Variabler	Analyse 1					Analyse 2	
	B	SE	Beta	t	p	Beta	p
(Konstant)	1,49	0,35		4,28	<.001		
Økonomisk støtte	0,27	0,22	0,11	1,23	,22	0,05	,56
Avlastning	0,31	0,24	0,11	1,29	,20	0,13	,14
Nettverk/familiearbeid	0,21	0,21	0,09	1,00	,32	0,04	,68
Samarbeidsmøter	-0,96	0,28	-0,35	-3,40	<.001	-0,25	,02
Veiledning	0,37	0,41	0,09	0,89	,37	0,03	,79
Kontrollerende tiltak	-0,07	0,22	-0,03	-0,31	,76	0,04	,67

Noter: Tiltakene er kodet som 0 (ikke mottatt tiltak) og 1 (mottatt tiltak). Dette innebærer at en negativ regresjonskoeffisient (B) vil indikere at det å motta tiltak reduserer forekomsten av flyttinger. Analyse 1 er en vanlig regresjonsanalyse som ser på den unike samvariasjonen mellom et tiltak og utilsiktede flyttinger etter at man har kontrollert for de andre tiltakene. Analyse 2 er en regresjonsanalyse som gjøres på standardiserte residualer av variabelen «antall utilsiktede flyttinger» etter at man har fjernet / kontrollert for forskjellen mellom fylker (se tall i kursiv for resultater). Forkortelser: B = ustandardisert regresjonskoeffisient, SE = standardfeil, Beta = standardisert regresjonskoeffisient, t = t -skåre, p = p -verdi, Avhengig variabel: Antall planlagte flyttinger (Analyse 1), og residualen av totalt antall flyttinger etter at vi har fjernet forskjeller mellom fylker (analyse 2).

Vi ser at samarbeidsmøter er det eneste tiltaket som har en statistisk signifikant samvariasjon med antall utilsiktede flyttinger. Denne samvariasjonen er også statistisk signifikant etter at man har kontrollert for forskjeller mellom fylkene. Analysen viser at samarbeidsmøter ser ut til å redusere antallet utilsiktede flyttinger etter at man har kontrollert for de andre tiltakene.

12.1.3 Regresjonsanalyse av tiltak og totalt antall flyttinger

For å se om noen tiltak hadde en unik samvariasjon med totalt antall flyttinger, så gjorde vi en lineær regresjonsanalyse med tiltak som uavhengig variabel (mottatt tiltak = 1, ikke mottatt tiltak = 0) og totalt antall flyttinger som avhengig variabel (se tabell 18, Analyse 1). Også her fjernet vi fylkesmessige forskjeller fra den avhengige variabelen for å se om det også påvirket resultatene (se Tabell 18, Analyse 2).

Tabell 18: Regresjonsanalyse av tiltak mot totalt antall flyttinger i familie- og nettverks plasseringer

Variabler	Analyse 1					Analyse 2	
	B	SE	Beta	t	p	Beta	p
(Konstant)	2,03	0,44		4,58	<,001		
Økonomisk støtte	-0,13	0,28	-0,04	-0,45	,66	-0,03	,77
Avlastning	0,17	0,31	0,05	0,55	,58	0,05	,57
Nettverk/familiearbeid	0,33	0,27	0,11	1,23	,22	0,00	1,00
Samarbeidsmøter	-1,18	0,36	-0,34	-3,28	<,001	-0,25	,02
Veiledning	0,92	0,53	0,17	1,74	,09	0,12	,23
Kontrollerende tiltak	-0,18	0,28	-0,06	-0,63	,53	0,05	,63

Noter: Tiltakene er kodet som 0 (ikke mottatt tiltak) og 1 (mottatt tiltak). Dette innebærer at en negativ regresjonskoeffisient (B) vil indikere at det å motta tiltak reduserer forekomsten av flyttinger. Analyse 1 er en vanlig regresjonsanalyse som ser på den unike samvariasjonen mellom et tiltak og planlagte flyttinger etter at man har kontrollert for de andre tiltakene. Analyse 2 er en regresjonsanalyse som gjøres på standardiserte residualer av variabelen «totalt antall flyttinger» etter at man har fjernet / kontrollert for forskjellen mellom fylker. Resultatene for analyse 2 er oppført i kursiv. Noter: B = ustandardisert regresjonskoeffisient, SE = standardfeil, Beta = standardisert regresjonskoeffisient, t = t -skåre, p = p -verdi, Avhengig variabel: antall planlagte flyttinger.

Analysen viser at saker som har journalført at det forekommer samarbeidsmøter, har færre antall flyttinger etter at vi har kontrollert for andre tiltak og fylket saken hører hjemme i.

12.1.4 Samvariasjon mellom totalt antall hjelpetiltak og flyttinger

Vi undersøkte så om det totale antall tiltak som hver enkelt sak har mottatt, har noen sammenheng med antall planlagte flyttinger, antall utilsiktede flyttinger og totalt antall flyttinger. Totalt antall tiltak ble utregnet ved at man summerte opp antall tiltak som hver sak hadde. Dette ledet til en rangordnet variabel mellom 0 og 6. Tabell 19 viser de bivariate korrelasjonene mellom antall tiltak og antall flyttinger og dessuten de samme korrelasjonene etter at man har kontrollert for fylkesvise forskjeller.

Tabell 19: Flyttinger og antall tiltak som fosterfamilien har mottatt

Variabel	N	Bivariate korrelasjoner		Korrelasjon etter kontroll for fylke	
		<i>r</i>	95 % CI	<i>r</i>	95 % CI
Planlagte flyttinger	280	-0,13	[-0,24; -0,01]	-0,11	[-0,27; 0,07]
Utsiktede	280	-0,06	[-0,17; 0,06]	-0,04	[-0,21; 0,14]
Totalt antall	280	-0,09	[-0,20; 0,03]	-0,07	[-0,24; 0,10]

Forkortelser: *r* = Pearsons lineære korrelasjonskoeffisient mellom antall tiltak og type flyttinger, CI = konfidensintervall. Konfidensintervaller som inneholder 0 tilsier at det ikke er en entydig statistisk sammenheng mellom antall flyttinger og antall tiltak (en korrelasjon på 0 indikerer ingen korrelasjon).

Som vi ser av tabell 19, så er det en negativ korrelasjon mellom antall tiltak og alle kategorier av flyttinger, noe som indikerer at antall flyttinger synker etter som antall tiltak per sak øker. Korrelasjonene er relativt små, og det er bare planlagte flyttinger som har en liten, men statistisk signifikant samvariasjon med antall tiltak per sak. Når vi kontrollerer for forskjeller mellom fylker, så forblir retningen på korrelasjonene de samme, men korrelasjonene synker såpass mye at ingen av sammenhengene er statistisk entydige / statistisk signifikante.

12.2 Fokusgruppeintervjuer med barnevernstjenesten

Fra fokusgruppene med barnevernsansatte kom det ikke frem noe informasjon om andre tiltak i kommunen som kan knyttes til plassering i familie og nettverk. Dette kan være fordi temaer om andre kommunale hjelpetiltak til disse plasseringene i liten grad har vært snakket om i intervjuene. Mest sannsynlig er det fordi kommunene generelt ikke har andre tiltak knyttet til slike plasseringer, og at det i hovedsak er barnevernet selv som følger opp disse familiene. For videre drøfting, se spørsmål 18.

12.3 Oppsummering

Journaldata: Saker med dokumentert gjennomførte samarbeidsmøter har færre utsiktede flyttinger og færre flyttinger totalt. Samarbeidsmøter synes å være med på å redusere antallet flyttinger et barn gjennomgår.

Avlastning som tiltak synes å utgjøre en forskjell på antall utsiktede flyttinger, hvor saker som mottar avlastning, har flere utsiktede flyttinger i snitt enn saker som ikke mottar avlastning. Denne uventede forskjellen kan ikke forklares av barnets helse/omsorgsbehov da

avlastning tilsynelatende brukes noe mindre i saker hvor barnet har en dokumentert helseutfordring.

Saker med veiledning har flere planlagte flyttinger enn saker uten veiledning. Denne samvariasjonen vedvarer etter at man har kontrollert for fylkesvise forskjeller i antall flyttinger, og for hvilke tiltak som gis til den enkelte sak. En forklaring på dette kan være at i saker hvor det gis veiledning, så vil barnevernstjenesten ha bedre innsikt i forsterfamiliens og barnets tilstand, slik at de i større grad kan forutse og planlegge flyttinger.

13 Spørsmål 7: Hvordan planlegges det for tilbakeføring etter plasseringen?

Dette spørsmålet besvares med journaldata og intervjudata.

13.1 Journaldata

Uavhengig av om et barn er i fosterhjem som frivillig hjelpetiltak jf. barnevernsloven § 3-2, eller om det foreligger en omsorgsovertakelse jf. barnevernsloven § 5-1, har barnevernstjenesten et ansvar for å utarbeide en plan for plasseringstiltaket, se henholdsvis barnevernsloven § 8-1 og § 8-3. Omsorgsovertakelse skal i utgangspunktet være et midlertidig tiltak. Gjenforening mellom barn og foreldre er en målsetting dersom ikke særskilte forhold taler mot det. Barnevernsloven har ingen bestemmelse som eksplisitt sier at omsorgsovertakelser skal være midlertidige, men det følger av barnevernsloven § 8-3 tredje ledd første punktum at barnevernstjenesten, som ledd i oppfølging etter omsorgsovertakelse, skal legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet, jf. § 5-7 oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse.

Spørsmålet her er hvordan det planlegges for tilbakeføring etter at et barn er flyttet i fosterhjem i familie eller nært nettverk. Svaret på spørsmålet avhenger av hvordan man definerer og operasjonaliserer «planlegging». Det er også av betydning om gjenforeningsspørsmålet er opplyst oppgitt eller ikke i den aktuelle sak. Vi har operasjonalisert følgende variabler: (1) *om det foreligger en tilbakeføringsplan*, (2) *om det er journalført at det er en målsetting om tilbakeføring*, og (3) *om det er dokumentert samtale(r) som omhandler tilbakeføring*.

13.2 Forekomst av tilbakeføringsplan og mål om tilbakeføring

I kodingen av journaldata så vi etter om det var journalført at det fantes en tilbakeføringsplan, og om det var dokumentert mål om at barnet skulle tilbakeføres til hjemmet. Vi så også på hvordan det ble jobbet mot barnet, foreldre og plasseringssted for å sikre målet om tilbakeføring. I de journaler hvor det ble identifisert en plan for tilbakeføring (tilbakeføringsplan), fremkom informasjonen i ulike deler av journalene – som journalføring, utarbeidet dokument navngitt tilbakeføringsplan eller plan for tilbakeføring, som del av møtereferat, som del av dokumentasjon etter oppfølgingsbesøk i fosterhjem, eller inntatt i

nemndsvedtak enten på bakgrunn av deltakelse i samtaleprosess eller ved nemndleders nedtegning av barnevernstjenestens beskrivelse av faktiske forhold i saken.

13.2.1 Forekomst av tilbakeføringsplan

Tabell 20 viser forekomst av tilbakeføringsplan fordelt på plasseringssted, hvor vi skiller mellom kategorien fosterhjem i familie eller nært nettverk, og andre plasseringssteder. Tabellen tar utgangspunkt i en nærmere gjennomgang av 1324 saker, hvor 526 saker (40 %) representerer barn som har erfaring fra å bo i fosterhjem i familie eller nært nettverk.

Tabell 20: Finnes det en tilbakeføringsplan fordelt på plasseringssted?

Omsorgsbasis	Ja	Nei	Sum	OR [95 % CI]
Familie/nettverksplassering	80 (15 %)	446 (85 %)	526	1,06 [0,77; 1,44]
Annet plasseringssted	133 (17 %)	665 (83 %)	798	
Sum	213 (16 %)	1111 (84 %)	1324	
Forkortelser: OR = Odds ratio				

Det er ikke noen statistisk forskjell mellom forekomst av tilbakeføringsplan fordelt på de to plasseringskategoriene (OR = 1,06; 95 % CI [0,77; 1,44]). Som vi ser av tabell 20, var der ingen dokumentasjon på tilbakeføringsplan i 85 prosent (446 av 526) av sakene hvor barn bor i fosterhjem i familie eller nært nettverk.

13.2.2 Forekomst av mål om tilbakeføring

Vi undersøkte også hvorvidt det var dokumentert mål om tilbakeføring. Som vi ser av tabell 21, var det dokumentert mål om tilbakeføring i 29 prosent av sakene (151 av 526) hvor barn bor i fosterhjem i familie eller nært nettverk.

Tabell 21: Er det dokumentert mål om tilbakeføring?

Omsorgsbasis	Ja	Nei	UA	Total	OR ^a [95 % CI]
Familie/nettverksplassering	151	371	4	526	1,12 [0,87; 1,43]
Annet plasseringssted	206	565	27	798	
Sum	357	936	31	1324	
Merknad: UA= dokumentert saken har uavklart status hva angår spørsmål om tilbakeføring. ^a Odds ratioen omfatter kun dataene for Ja og Nei.					

Det er ikke noen statistisk forskjell mellom forekomst av dokumentert mål om tilbakeføring på de to plasseringskategoriene som sett i tabell 19 (OR = 1,12; 95 % CI [0,87; 1,43]).

13.2.3 Forekomst av tiltak fordelt på plasseringssted

Deretter undersøkte vi hvordan oppfølgingsarbeidet var dokumentert gjennomført, gjennom å kode forekomst av omsorgsendrende tiltak som veiledning, kompenserende tiltak og kontrollerende tiltak. Vi undersøkte også hvorvidt det forelå dokumentasjon på samtale om tilbakeføring. Alle nevnte forhold ble sett i henhold til de ulike aktørene: foreldre, barn og fosterforeldre. Tabell 22 gir en nærmere oversikt over omfanget av tiltaksoppfølging rettet mot tilbakeføring fordelt på plasseringssted.

Tabell 22: Omfang tiltaksoppfølging rettet mot tilbakeføring fordelt på plasseringssted

Tiltak for foreldre	Plasseringssted			
	Familie- plassering (N = 294)	Nettverks- plassering (N = 59)	Fosterhjem (annet) (N = 406)	Institusjons-plassering (N = 179)
Veiledende	42 %	58 %	49 %	20 %
Kompenserende	18 %	40 %	18 %	7 %
Kontrollerende	34 %	29 %	27 %	7 %
Samtale om tilbakeføring	33 %	39 %	28 %	13 %
Tiltak for barn				
Veiledende	16 %	44 %	26 %	17 %
Kompenserende	19 %	27 %	21 %	8 %
Kontrollerende	25 %	17 %	6 %	7 %
Samtale om tilbakeføring	34 %	45 %	39 %	15 %
Tiltak for plasseringsstedet				
Veiledende	57 %	65 %	42 %	61 %
Kompenserende	21 %	27 %	14 %	17 %
Kontrollerende	29 %	32 %	7 %	25 %
Samtale om tilbakeføring	30 %	37 %	35 %	56 %

Noter: Prosentandel saker hvor det var dokumentert tiltak. Grønt fyll indikerer at forekomsten er statistisk signifikant høyere enn ved de andre plasseringsstedene, gult fyll indikerer at det er statistisk signifikant lavere forekomst enn i de andre plasseringsstedene. Hvite celler har ikke statistisk signifikante forskjeller.

13.2.4 Forekomst av tiltak mot foreldre

Når det gjelder barn som bor i fosterhjem i familie og nært nettverk, og tiltaksoppfølging til foreldre, viser tabell 22 at det var dokumentert iverksatt veiledningstiltak for foreldre i 42 prosent av sakene med fosterhjem i familie, og 58 prosent av sakene med fosterhjem i nettverk.

Når det gjelder kompenserende tiltak for foreldre, var det dokumentert iverksatt kompenserende tiltak i 18 prosent av sakene der barnet var i fosterhjem i familie. Til sammenligning ble det funnet dokumentasjon på kompenserende tiltak til 40 prosent av foreldrene hvor barnet var i fosterhjem i nært nettverk.

Iverksetting av kontrollerende tiltak var dokumentert i 34 prosent av sakene hvor barn bor i fosterhjem i familie, mens det var dokumentert i 29 prosent av sakene hvor barn bor i fosterhjem i nært nettverk.

Samtale om tilbakeføring var dokumentert i 33 prosent av sakene hvor barnet bodde i fosterhjem i familie, mens lignende dokumentasjon var funnet i 39 prosent av sakene hvor barnet bodde i fosterhjem i nært nettverk.

13.2.5 Forekomst av tiltak rettet mot barnet

For barn som bor i fosterhjem i familie og nært nettverk, og dessuten tiltaksoppfølging til barn, viser tabell 22 (over) at det var dokumentert iverksatt veiledningstiltak i 16 prosent av sakene hvor barnet bor i fosterhjem i familie. Til sammenligning var det dokumentert iverksatt veiledningstiltak for barnet i 44 prosent av sakene hvor barnet bor i fosterhjem i nært nettverk.

Når det gjelder omfang av kompenserende tiltak for barn, var det dokumentert iverksatt kompenserende tiltak til 19 prosent av barna som bodde i fosterhjem i familie. Til sammenligning ble det funnet dokumentasjon på kompenserende tiltak til 27 prosent av barna som var i fosterhjem i nært nettverk.

Iverksetting av kontrollerende tiltak var dokumentert i 25 prosent av sakene hvor barn bor i fosterhjem i familie, mens det til sammenligning var dokumentert iverksatt i 17 prosent av sakene hvor barn bor i fosterhjem i nært nettverk.

Mens det var dokumentert samtale med barnet om tilbakeføring i 34 prosent av sakene hvor barnet bor i fosterhjem i familie, var det dokumentert slik samtale i 45 prosent av sakene hvor barnet bor i fosterhjem i nært nettverk.

13.2.6 Tiltak for fosterfamilien i familie eller nært nettverk

Hva gjelder barn som bor i fosterhjem i familie og nært nettverk, og tiltaksoppfølging til fosterfamilien, viser tabell 21 at det var dokumentert iverksatt veiledningstiltak i 57 prosent av sakene i fosterhjem i familie. Til sammenligning var det dokumentert iverksatt veiledningstiltak for barnet i 65 prosent av sakene hvor barnet bor i fosterhjem i nært nettverk.

Når det gjelder omfang av kompenserende tiltak for fosterfamilien, var det dokumentert iverksatt kompenserende tiltak til 21 prosent av barna som bodde i fosterhjem i familie. Til sammenligning ble det funnet dokumentasjon på kompenserende tiltak til 27 prosent av barna som var i fosterhjem i nært nettverk.

Iverksetting av kontrollerende tiltak var dokumentert i 29 prosent av sakene hvor barn bor i fosterhjem i familie, mens det til sammenligning var dokumentert iverksatt i 32 prosent av sakene hvor barn bor i fosterhjem i nært nettverk.

Samtale om tilbakeføring var dokumentert i 30 prosent av sakene hvor barnet bodde i fosterhjem i familie, mens lignende dokumentasjon var funnet i 37 prosent av sakene hvor barnet bodde i fosterhjem i nært nettverk.

13.3 Intervjudata

Datagrunnlag: Intervjuer med beredskapsforeldre, fosterforeldre og barnevernsansatte

13.3.1 Intervjuer med beredskapsforeldre

Beredskapsforeldre opplever ofte at flyttinger ofte skjer brått og lite planlagt, noe som gir dem få muligheter til å forberede barnet. Dette kan påføre barna flere og kraftigere relasjonsbrudd enn det som hadde vært nødvendig. Mange har erfart at slike hurtige og dårlig planlagte tilbakeføringer ender opp med at barna må plasseres på nytt, siden omsorgssituasjonen hjemme ikke har endret seg. En beskriver sin erfaring slik:

(...) det tar ikke så lang tid så er det det samme igjen, og det barnet får så mye større skader enn første gangen.

Beredskapsforeldrene er opptatt av at flyttinger må planlegges godt, og at det må brukes tid slik at tilbakeføringen oppleves trygg og forutsigbar for barna. De trekker frem at dårlig planlegging kan skyldes både utålmodige voksne som gjerne vil at flytting skal skje raskt, og ustabilitet og gjennomtrekk i barnevernstjenesten.

Beredskapsforeldrene etterlyser gode planer og frister som overholdes. Flere opplever kommunikasjonen med barnevernstjenesten og Bufetat som forvirrende, og savner regler og rutiner knyttet til hvordan kommunikasjonen skal foregå. Mange ønsker å bidra som en ressurs både i flytteprosessen og etter at barnet har flyttet hjem. De vil gjerne bli invitert med på råd:

(...) fordi at det kan skape så store traumer for en liten sjel, det å bli flytta rundt og bli kasta ut og skal prøve på nytt og på nytt, dette er ikke greit. Der må beredskapshjemmene spesielt ved langvarige plasseringer bli tatt mye mer med på råd.

Flere ønsker å kunne støtte foreldre i etterkant av tilbakeføring, fordi de har opparbeidet seg viktig kunnskap om barnet og dets behov. Imidlertid blir det ofte vanskelig å opprettholde relasjoner når barna flytter hjem igjen, fordi foreldrene kan ønske å kutte kontakten med beredskapshjemmet umiddelbart – noe beredskapsforeldrene betegner som «*brutalt for barna*». Beredskapsforeldrene understreker betydningen av å samarbeide med familien og det øvrige hjelpeapparatet for å skape en trygghet rundt familier, for å hindre at ny plassering blir nødvendig.

13.3.2 Intervjuer med fosterforeldre

Også fosterforeldrene erfarer at tilbakeføringer skjer brått, uten noe særlig forberedelse. Dette trekkes frem både i familie- og nettverks plasseringer og i ordinære fosterhjem. Flere av fosterforeldrene har erfart at tilbakeføring etter plassering ikke er et tema som tas opp verken med dem, med foreldrene eller med barna.

En særskilt utfordring i familie- og nettverksfosterhjem ser ut til å være utfordringen ved å sitte i en dobbeltrolle overfor biologiske foreldre. De forteller også om opplevelser av å bli sittende med ansvaret for å planlegge, koordinere og vurdere tilbakeføring alene. En bestemor beskriver det slik:

(...) jeg har liksom fått telefoner underveis da at jeg og mor skal bli enige, og det er ikke så enkelt. For hun har jo en atferd som gjør at hun vil at jeg skal lyve til barnevernet. Så alt har liksom blitt overført og skal avgjøres mellom meg og henne, og det har ikke fungert. Ikke i det hele tatt. For da vil hun utnytte meg som mamma da, samtidig som jeg skal være fostermor og bestemor.

Fosterforeldrene etterlyser et systematisk arbeid rundt tilbakeføring. Både samtaler med barna og forberedende arbeid opp mot den biologiske familien trekkes frem som vesentlig for å få til en positiv tilbakeføring. Videre er de opptatt av at det må brukes god tid. Både ordinære fosterforeldre og familie- og nettverksfosterforeldre etterlyser bedre kartlegging og vurdering underveis i tilbakeføringsprosessen. De ønsker at barnevernet skal bruke god tid, eventuelt stoppe opp og revurdere beslutning om tilbakeføring dersom de ser at dette ikke vil være til det beste for barnet. En fostermor som er tante til sitt fosterbarn, beskrev sin bekymring slik:

(...) fra 1. mars skulle han være hos mor fra mandag til fredag sånn at hun (moren) forstår hverdagen. For det er jo det hun sliter med, og en måned hva er det? For hun kan godt stå i ting i en måned og to måneder før hennes psykiske uhelse slår beina under henne. Men en måned fikk hun, og da skal han i utgangspunktet tilbake til mor da, på heltid, fra 1. april.

Samlet viser dette at fosterforeldrene er opptatt av å få til et godt samarbeid med foreldrene. Dette ser de på som en styrke i oppfølgingen av barna, samtidig som det også virker positivt inn på eventuelle tilbakeføringer. Fosterforeldrene savner imidlertid en tettere oppfølging fra barnevernet og et tydeligere ansvar for å sikre gode tilbakeføringer. Dette kan gjøres ved å lage forutsigbare planer for hvordan tilbakeføringen skal skje, og ved å sikre at man har tid nok til at denne kan oppleves positivt og trygt for alle involverte parter.

13.3.3 Intervjuer med barnevernsansatte

I datamaterialet er det vanskelig å knytte planlagte tilbakeføringer til familie- og nettverksplasseringer. En kan stille spørsmål ved om slike plasseringer i større grad enn andre typer plasseringer (slik som ordinære fosterhjem eller institusjon) er frivillige, bestemt gjennom familieråd, og om tilbakeføring dermed ikke nødvendigvis vurderes i tidligere

fylkesnemnda, nå barneverns- og helsenemnda. Hvordan en planlagt tilbakeføring skjer i slike saker, har vi derfor mindre kunnskap om. I intervjuene med de barnevernsansatte kom det i liten grad frem særskilte hensyn som ble tatt ved tilbakeføringer i familie og nettverk.

Imidlertid er det enkelte eksempler på at barn har blitt tilbakeført etter frivilling plassering hos besteforeldre. I slike saker har barnevernsansatte trukket frem at barn blir tilbakeført fordi situasjonen i familien har endret seg for både barnet, foreldrene og familiefosterhjemmet. I et konkret tilfelle tok barnet selv initiativ til en tilbakeføring da mors situasjon hadde bedret seg, og fordi besteforeldrene hadde blitt gamle. For nærmere beskrivelse av denne saken, se spørsmål 11.

De barnevernsansatte trakk videre frem betydningen av å ha tilbakeføringsplaner også ved familie- nettverksplasseringer. Det kom blant annet frem eksempler på lengre prosesser hvor samvær mellom barn og foreldre ble gradvis økt over tid i tråd med en tilbakeføringsplan. En barnevernsansatt fortalte om planlagt gjenforening hvor barna hadde bodd i fosterhjem hos besteforeldre:

Jeg tilbakeførte to barn, og de var syv og åtte, og da lagde vi en sånn tilbakeføringsplan, eller var inne i en prosess med dem, da hadde vi jo stadige samtaler og jeg var med på samvær med foreldrene, og da ble det en sånn trygg prosess for de barna, for da fikk de lissom komme tilbake igjen i den tida de trang da for å kunne komme og være der og bo der og flytte inn, så de fikk være med på å innrede rommene sine, og det ble en litt mer sånn naturlig overgang da.

Videre ble betydningen av å ha gode og konkrete og tydelige planer som systematisk evaluering underveis understreket:

Det var besteforeldrene som hadde dette barnet, hvor man lagde en gjenforeningsplan på absolutt alle punkter. Økning av samvær, fra uke til uke, med månedlige evalueringer med både samtale med barnet, fosterhjemmet og foreldrene, hvor det var helt tydelig for alle parter hva som skulle skje. Den tilbakeføringen gikk veldig, veldig bra. Der fikk vi en god erfaring på hvordan det gjøres, hvor det er helt konkret for alle hva som skulle skje. Det var også

mulighet for å endre, hvis barnet opplever at dette samværet funker ikke. Nei, da endrer vi på det. Det å ha gode planer og konkrete planer er det viktigste i de prosessene der.

13.4 Oppsummering

Journaldata: I flertallet av sakene (84 %) der barnet bor i fosterhjem eller nært nettverk, foreligger ingen dokumentasjon på tilbakeføringsplan. Mål om tilbakeføring er bare dokumentert i 27 prosent av alle sakene. Det er ikke noen statistiske forskjeller mellom plasseringssteder i hvor ofte tilbakeføringsplan eller mål for tilbakeføring dokumenteres i journaler. Med hensyn til tiltak så ser vi at kompenserende tiltak settes i mindre grad inn der barnet bor hos familie enn i nettverk. Kontrollerende tiltak settes i noe større grad inn der barn bor i fosterhjem i familie, enn i nært nettverk. Kompenserende tiltak for barn settes i mindre grad inn for barn i familier i nettverk enn for barn som bor i fosterhjem i familie.

Intervjudata: Beredskapsforeldre opplevde at mange flyttinger skjer brått og er dårlig planlagt, de fremhever betydningen av å ha en plan, og at de som beredskapsforeldre må brukes som ressurs når barna skal flyttes videre eller tilbakeføres. Fosterforeldre opplevde også at flyttinger ofte skjedde brått, en særlig utfordring i familie og nettverk er at fosterhjemmet får en krevende dobbeltrolle, de er opptatt av at tilbakeføring ikke i tilstrekkelig grad tematiseres og planlegges, videre av tidsperspektivets betydning for å lykkes med tilbakeføringer, de ønsker også at tilbakeføringer kan revurderes underveis. Når det gjelder barnevernsansatte, fremhever de også betydningen av tilbakeføringsplaner, ellers henvises det til videre drøfting om dette temaet under spørsmål 11, 13, 14 og 18. Dette er primært knyttet til fosterhjem, men kan også relateres til tilbakeføringer knyttet til familie- og nettverksplasseringer.

14 Spørsmål 8: Hvordan sikrer barnevernstjenesten innblikk i, og oppfølging av, foreldre og ivaretagelse av barnets egenart, herunder kulturelle hensyn og språk underveis i plasseringen?

Dette spørsmålet besvares med journaldata og intervjudata.

14.1 Journaldata

For å svare på spørsmål om hvordan barnevernstjenesten sikrer innblikk i, og oppfølging av, foreldre og ivaretagelse av barnets egenart, har vi utledet fire underspørsmål for hva som søkes besvart: 1) Hvordan sikrer barnevernstjenesten innblikk i endringer hos foreldre når barn bor i fosterhjem i familie eller nært nettverk? 2) Hvordan følger barnevernstjenesten opp foreldre når barn bor i fosterhjem i familie eller nært nettverk? 3) Hvordan sikrer barnevernstjenesten innblikk i barnets egenart når barn bor i fosterhjem i familie eller nært nettverk? 4) Hvordan følger barnevernstjenesten opp barnets egenart når barn bor i fosterhjem i familie eller nært nettverk?

Hva gjelder spørsmålet om hvordan barnevernstjenesten sikrer innblikk i endringer hos foreldre når barn bor i fosterhjem i familie eller nært nettverk (1), og hvordan barnevernstjenesten følger opp foreldre når barn bor i fosterhjem i familie eller nært nettverk (2), henvises det her til rapportens spørsmål 4 og 7, hvor det også vil være en nærmere redegjørelse for barnevernstjenestens oppfølgingsarbeid i relasjon til barnet. I fortsettelsen her ønsker vi å rette særskilt søkelys på «barnets egenart», og spørsmålet som søkes besvart, er hvordan barnevernstjenesten sikrer seg innblikk i og følger opp barnets egenart når barnet bor i fosterhjem i familie eller nært nettverk. For å svare på spørsmålet er det nødvendig å definere og operasjonalisere hva som menes med «barnets egenart».

Det følger av barnevernsloven § 1-8 at barnevernstjenesten skal ta hensyn til *barnets etniske, kulturelle, språklige og religiøse bakgrunn* i alle faser av saken. Tilsvarende finner vi i barnevernsloven § 5-3, som omhandler valg av plasseringssted etter omsorgsovertakelse, at

barnevernstjenesten skal legge vekt på barnets mening, identitet og behov for omsorg i et stabilt miljø, behovet for kontinuitet i barnets oppdragelse og *barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn*. Nedenfor har vi lagt til grunn at *barnets egenart* viser til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Tre temaer bidrar til å belyse dette spørsmålet. For det første undersøkte vi hvorvidt endringer i familiemønstre i barnets opprinnelige familie var dokumentert (tabell 23), deretter hvorvidt foreldreoppfølging var dokumentert (tabell 24), og til slutt hvordan ivaretagelse av barnets egenart var dokumentert (tabell 25).

14.1.1 Dokumentasjon av endringer i familiemønstre i barnets opprinnelige familie

Med endringer i familiemønstre forstås her endring i familiens struktur, dynamikk og interaksjoner. Dette inkluderer hvordan familien er organisert, roller, relasjoner innen familien og dokumentasjon på hvordan disse aspektene påvirker medlemmenes atferd og utvikling. Som vi ser av tabell 23, er endringer i familiemønstre i barnets opprinnelige familie oftest dokumentert ved nettverksplasseringer (62 %, 58 av 93 saker), sett i forhold til totalt antall innen samme kategori.

Tabell 23: Er endringer i familiemønstre dokumentert?

Plasseringssted	Ja	Nei	Sum	OR	95 % CI
Familieplassering	237 (55 %)	196 (45 %)	433	1	—
Nettverksplassering	58 (62 %)	35 (38 %)	93	1,37	[0,87; 2,17]
Fosterhjem (annet)	276 (47 %)	315 (53 %)	591	0,72	[0,57; 0,93]
Institusjonsplassering	38 (18 %)	169 (82 %)	207	0,18	[0,12; 0,28]
Sum	609 (46 %)	715 (54 %)	1324		

Odds ratio (OR) og konfidensintervallet (CI) er regnet ut med familieplassering som baseline. Statistisk signifikante forskjeller er oppgitt i fet skrift.

Vi ser av tabellen at dokumentasjon av endringer i familiemønstre skjer betraktelig oftere ved familie- og nettverksplassering enn ved plassering i ordinært fosterhjem eller i institusjon.

14.1.2 Dokumentasjon av foreldreoppfølging

Foreldreoppfølging er nærmere presentert i tabell 24. Som vi ser av tabellen, mangler det dokumentasjon på foreldreoppfølging i 64 prosent av sakene. Det er oftest dokumentert foreldreoppfølging i saker med nettverksplassering (45%, 42 av 93 saker) og

familieplassering (43 %, 188 av 433 saker) sett i forhold til totalt antall plasseringer innenfor samme kategori. Ved bruk av ordinære fosterhjem ble det funnet dokumentasjon på foreldreoppfølging i 36 prosent (214 av 591) av sakene.

Tabell 24: Er det dokumentert foreldreoppfølging?

Plasseringssted	Ja	Nei	Total	OR	95 % CI
Familieplassering	188 (43 %)	245 (57 %)	433	1	
Nettverksplassering	42 (45 %)	51 (55 %)	93	0,93	[0,59; 1,46]
Fosterhjem (annet)	214 (36 %)	377 (64 %)	591	1,35	[1,05; 1,74]
Institusjonsplassering	29 (14 %)	178 (86 %)	207	4,71	[3,05; 7,28]
Sum	473 (36 %)	851 (64 %)	1324		

Forkortelser: OR = Odds ratio hvor familieplassering er brukt som sammenligning., CI = konfidensintervall.

Vi ser av tabellen at foreldreoppfølging dokumenteres oftere ved familieplassering enn ved fosterhjem (annet) og institusjonsplassering. Forskjellen i andel er statistisk signifikant.

14.1.3 Ivaretagelse av barnets egenart

For å kunne ta stilling til hvordan barnets egenart, herunder barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, blir ivaretatt når barnet bor i familie- eller nettverksfosterhjem, undersøkte vi hvorvidt det var dokumentert forhold relatert til kategoriene «etnisitet», «religion», «kulturell bakgrunn», og «språk», og deretter på hvilken måte disse var dokumentert ivaretatt. Som vi ser av tabell 25, blir ivaretagelse av barnets egenart dokumentert i bare 26 prosent av alle saker.

Tabell 25: Er ivaretagelse av barnets egenart dokumentert?

Plasseringssted	Ja	Nei	Total	OR	95 % CI
Familieplassering	133 (31 %)	300 (69 %)	433	1	
Nettverksplassering	32 (34 %)	61 (66 %)	93	0,85	[0,53; 1,36]
Fosterhjem (annet)	84 (14 %)	507 (86 %)	591	2,66	[1,97; 3,64]
Institusjonsplassering	91 (44 %)	116 (56 %)	207	0,56	[0,40; 0,80]
Summer	340 (26 %)	984 (59 %)	1324		

Vi ser at familieplassering har en betraktelig høyere andel saker med dokumentasjon på ivaretagelse av barnets egenart enn fosterhjem (OR = 2,66; 95 % CI [1,97; 3,64]), mens familieplassering hadde lavere dokumentasjonsgrad enn institusjonsplasseringer (OR = 0,56;

95 % CI [0,40; 0,90]). I hvilken grad barnet opplever sin egenart ivaretatt, fremkommer imidlertid ikke i den gjennomgåtte dokumentasjon.

14.2 Intervjudata

14.2.1 Intervjuer med barnevernsansatte

Når det gjelder spørsmålet om hvordan barnevernstjenesten sikrer innblikk i og oppfølging av endring i familiemønstre og oppfølging av foreldre etter familie- og nettverksplasseringer, er det svært lite som kommer frem i intervjuene. Heller ikke ivaretagelse av barnets egenart, herunder kulturelle hensyn og språk underveis i plasseringen, er tydelig i intervjuene. Når det gjelder familieplasseringer og kulturelle hensyn og språk, er disse temaene i mindre grad aktuelle, da disse plasseringene i all hovedsak er innenfor samme etniske og kulturelle fellesskap.

To temaer kan likevel spores i materialet; henholdsvis bruken av kulturtolk og «matching» mellom foreldrehjem og fosterhjem. Begge disse to tilnærmingene har gode intensjoner sett fra de barnevernsansattes side, men samtidig er det viktig å undersøke motsetninger som kan finnes, og som går utover kulturell og etnisk bakgrunn. Det kan være fordommer innad mot bestemte personer og familier i minoritetsmiljøer, eller klassetilhørighet, klan og geografiske ulikheter som kan komme i veien for det barnevernet mener er «god matching» og kulturtolking.

14.2.2 Intervjuer med fosterforeldre i familie- og nettverk

Også intervjuene med fosterforeldrene gir begrenset med svar på dette spørsmålet. Enkelte er opptatt av at de tar mye ansvar for å sikre et godt samarbeid med foreldre. Det kan eksempelvis skje ved at de inkluderer foreldre i aktiviteter, organiserer samvær, tar foreldre med på helsestasjon og peker på hvilken hjelp foreldre trenger.

14.3 Oppsummering

Journaldata: Endringer i familiemønstre mangler dokumentasjon i over halvparten av alle sakene, men er oftere dokumentert ved familieplassering (55 %) og nettverksplassering (58 %) enn ved plassering i ordinært fosterhjem (47 %) eller i institusjon (18 %).

Foreldreoppfølging er dokumentert i bare 36 prosent av alle sakene. Det er ingen forskjell i foreldreoppfølging for familieplassering (43 %) og nettverksplasseringer (45 %), men det er

betraktelig lavere dokumentasjonsgrad på foreldreoppfølging i saker med plassering i ordinært fosterhjem (36 %) eller på institusjon (14 %). Ivaretagelse av barnets egenart er ikke dokumentert i over halvparten av alle sakene. Institusjoner er de som i klart størst grad dokumenterer at de ivaretar barnets egenart (44 %), mens dettes dokumenteres i minst grad i saker med plassering i ordinært fosterhjem (14 %).

Intervjudata: Dette er et omfattende spørsmål som intervjudata kun i begrenset grad kan svare på. Med henblikk på oppfølging av endring i familiemønster og oppfølging av foreldre viser både fosterforeldre og barnevernsansatte til ulike former for samarbeid med foreldre. Når det gjelder ivaretagelse av barnets egenart, herunder kulturelle hensyn og språk, underveis i plasseringen viser de barnevernsansatte primært til matching og bruk av kulturtolk.

DEL III: Resultatdel: Tilbakeføring

15 Spørsmål 9: Hvor mange barn og unge flytter hjem etter et opphold utenfor hjemmet, og hvor stor andel av disse er utilsiktede?

Dette spørsmålet besvares med journaldata.

15.1 Journaldata

Barn som tilbakeføres, kan være i offentlig omsorg som følge av frivillig plassering jf. barnevernsloven § 3-2, som følge av akuttvedtak jf. barnevernsloven §§ 4-1 og 4-2, som følge av vedtak om omsorgsovertakelse jf. barnevernsloven § 5-1, eller som følge av alvorlige atferdsvansker, jf. barnevernsloven §§ 6-1 og 6-2. Mens det er barnevernstjenesten som har vedtaksmyndighet for plasseringer som frivillig hjelpetiltak, og akuttvedtak, er det nemnda som har vedtaksmyndighet for plasseringer som tvangsvedtak. Nemndas myndighet omhandler også opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse, jf. barnevernsloven § 5-7.

15.1.1 Plasseringssted og tilbakeføring

Vi har valgt å ta utgangspunkt i de 1324 sakene som inngår i studien, hvor vi kodet om barnet var flyttet hjem (ja/nei), og om hjemflyttingen var planlagt eller utilsiktet (planlagt/utilsiktet/informasjon mangler/ikke relevant). Tabell 26 gir en oversikt over antall barn som flyttet hjem i vårt datasett.

Tabell 26: Antall saker med tilbakeføring fordelt på plasseringssted

Er barnet flyttet hjem?	Plasseringssted				Sum
	Familie	Nettverk	Ord. fosterhjem	Institusjon	
Ja	161	38	212	69	480
Nei	272	55	379	138	844
Sum	433	93	591	207	1324

Som vi ser av tabell 26, var barnet flyttet hjem (tilbakeført) i 480 saker (36 %). Av disse hadde 34 prosent (161 av 480) vært plassert i fosterhjem i familie, 8 prosent (38 av 480) i

fosterhjem i nært nettverk, 44 prosent (212 av 480) i ordinært fosterhjem, mens 14 prosent (69 av 480) hadde bodd på institusjon. Disse opplyses å være siste plasseringssted. I flere saker beskrives imidlertid gjentatte flyttinger på tvers av plasseringssted før barnet flytter hjem. Det var ikke noen statistisk signifikante forskjeller mellom plasseringsstedene når det gjaldt andel hjemflyttede barn når vi ikke tok høyde for om hjemflyttingen var planlagt eller utilsiktet. Den største forskjellen i hjemflyttinger var mellom nettverksplassing (41 %, 38 av 93) og institusjonsplassing (33 %, 69 av 207), og denne forskjellen er ikke statistisk signifikant (OR = 1,38; 95 % CI [0,83; 2,29]).

15.1.2 Planlagte og utilsiktede tilbakeføringer

Deretter undersøkte vi hvor mange tilbakeføringer som var planlagt, og hvor mange som var utilsiktet. Resultatet er nærmere presentert i tabell 27.

Tabell 27: Tilbakeføring som planlagt eller utilsiktet flytting

Er barnet tilbakeført?	Er tilbakeføring planlagt eller utilsiktet?				Total
	Planlagt	Utilsiktet	IM	NA	
Ja	180 (38 %)	257 (54 %)	43 (8%)	0	480
Nei	0	0	0	844	844
Total	180	257	50	844	1324

Noter: IM = informasjon mangler, NA = kodet som «ikke relevant» da barnet ikke er flyttet hjem.

Av totalt 480 tilbakeføringer fant vi at 38 prosent (180 av 480) var planlagte. Til sammenligning var 54 prosent av tilbakeføringene (257 av 480) utilsiktet. I 8 prosent av sakene (43 av 480) var det ikke mulig for oss å identifisere hvorvidt tilbakeføringen var planlagt eller utilsiktet.

Fordelt på plasseringssted (se tabell 28) ser vi at av de sakene der vi har informasjon om hvorvidt tilbakeføring er planlagt eller utilsiktet, var tilbakeføring i større grad planlagt ved nettverksplassing (64 %, 23 av 36 saker med informasjon) og familieplassing (50 %, 74 av 147 saker med informasjon) enn ved ordinære fosterhjemsplassing (34 %, 63 av 188 saker med informasjon) og institusjonsplassing (30 %, 20 av 66 saker med informasjon).

Som vi ser fra tabell 28, så er høyere sannsynlighet for planlagt tilbakeføring når barnet har vært plassert i fosterhjem i familie eller nært nettverk, enn ved plasseringer i institusjon eller ordinært fosterhjem.

Tabell 28: Tilbakeføring som planlagt eller utilsiktet flytting fordelt på plasseringssted⁷

Plasseringssted	Er tilbakeføringen planlagt eller utilsiktet?				Ikke flyttet hjem	Sum totalt
	Planlagt	Utilsiktet	IM	Sum		
Familieplassering	74 (46 %)	73 (45 %)	14 (9 %)	161	272	433
Nettverksplassering	23 (61 %)	13 (34 %)	2 (5 %)	38	55	93
Fosterhjem (annet)	63 (30 %)	125 (59 %)	24 (11 %)	212	379	591
Institusjonsplassering	20 (29 %)	46 (67 %)	3 (4 %)	69	138	207
Sum	180 (37 %)	257 (54 %)	43 (9 %)	480	844	1324

Noter: IM = informasjon mangler.

15.2 Oppsummering

Journaldata: Det er en stor variasjon i hvordan flyttinger blir dokumentert, noe som gjør det vanskelig å få oversikt over hvor mange barn som flytter ut og/eller hjem. Fra kodingen av journaldataene fant vi at andel tilbakeførte barn var omtrent lik for alle fire plasseringssteder. I totalt 38 prosent av sakene var barnet tilbakeført. Saker med familieplassering og nettverksplassering hadde høyere sannsynlighet for planlagte tilbakeføringer enn saker med plassering i ordinære fosterhjem eller institusjoner.

⁷ Forskjellen mellom nettverksplasseringer og familieplasseringer var ikke statistisk signifikant (OR = 1,75, 95 % CI [0,82; 3,71], og det var heller ikke forskjell mellom ordinære fosterhjems plasseringer og institusjons plasseringer (OR = 1,16, 95 % CI [0,63; 2,12]). Nettverks plassering hadde betraktelig høyere sannsynlighet for planlagte hjemflyttinger enn ordinære fosterhjems plasseringer (OR = 3,51, 95 % CI [1,67; 7,39]) og institusjons plasseringer (OR = 4,07, 95 % CI [1,72; 9,61]). Familieplassering hadde høyere sannsynlighet for planlagte hjemflyttinger enn ordinære fosterhjems plasseringer (OR = 2,00, 95 % CI [1,30; 3,13]) og institusjons plasseringer (OR = 2,32, 95 % CI [1,27; 4,35]).

16 Spørsmål 10: Hva oppgis som årsak til tilbakeføringene? Hvilke begrunnelser og vurderinger gjøres ved tilbakeføring etter en plassering i fosterhjem, beredskapshjem eller institusjon?

Dette spørsmålet besvares med journaldata.

16.1 Journaldata

16.1.1 Årsaker til tilbakeføring

For å svare på spørsmålet tok vi utgangspunkt i de 480 sakene hvor det var dokumentert tilbakeføring, hvorav 180 tilbakeføringer (37 %) var dokumentert som «*planlagt*», 257 tilbakeføringer (54 %) var dokumentert som «*utilsiktet*», mens det i 43 (9 %) saker med tilbakeføring ikke var mulig å utlede hvorvidt flyttingen var planlagt eller utilsiktet. I 479 av de 480 sakene var det mulig å utlede dokumentert årsak til tilbakeføring.

Tabell 29 viser de ulike årsakene slik de kom frem av dokumentasjonen, og dessuten fordeling av omfang per tilbakeføringsårsak. Som det kommer frem av tabell 26, er tilbakeføring på bakgrunn av oppsigelse av plass (fosterhjem eller institusjonsplass) den hyppigst opplyste årsak for tilbakeføring (35 %, 167 av 479).

Tabell 29: Årsaker til tilbakeføring

Årsaker til tilbakeføring	Antall	Prosent av	
		Tilbakeførte	Alle
Tilbakeføring grunnet oppsigelse av plass	167	34,9 %	12,6 %
Barnet oppholder seg hjemme / motsetter seg å dra	129	26,9 %	9,7 %
Tilbakeført etter samtaleprosess	43	9,0 %	3,2 %
Endring i omsorgsevne hos foreldre	37	7,7 %	2,8 %
Hybel med oppfølging	37	7,7 %	2,8 %
Fosterhjem hos biologisk forelder, tilbakeført	31	6,5 %	2,3 %
Tilbakeført den andre forelder	16	3,3 %	1,2 %
Endringer i barnet	13	2,7 %	1,0 %
Ikke medhold atferdsplasseringer	4	0,8 %	0,3 %
Internatskole, oppsigelse av omsorgsbasis	1	0,2 %	0,1 %
Endring til frivillig plassering	1	0,2 %	0,1 %
Total	479	100 %	36,2 %
Informasjon mangler	1		0,1 %
Ikke flyttet hjem	844		63,7 %
Sum	1324		100 %

Dernest viser gjennomgangen at 27 prosent av tilbakeføringene (129 av 479) forklares med at barn som oppholder seg i foreldrehjemmet, motsetter seg å dra tilbake til offentlig omsorg. Til sammenligning opplyses endringer i foreldrenes omsorgsevne å være årsak til tilbakeføring i 8 prosent av sakene (37 av 479).

16.1.2 Årsaker og planlagte/utilsiktede flyttinger

Deretter sammenstilte vi det som var den journalførte årsaken til tilbakeføringen, med hvorvidt denne var planlagt eller utilsiktet (se tabell 30).

Som vi ser av tabell 30, utgjør oppsigelse av plass (N = 125) og at barnet oppholder seg i foreldrehjemmet og motsetter seg å dra tilbake til offentlig omsorg (N = 107) hele 90 prosent (232 av 257) av de utilsiktede tilbakeføringene. For planlagte tilbakeføringer er de vanligste oppgitte årsakene samtaleprosesser og endring i omsorgsevne hos foreldrene.

Tabell 30: Krysstabell over årsaker til tilbakeføring og om tilbakeføringen er planlagt eller utilsiktet.

Årsaker til tilbakeføring	Er tilbakeføringen planlagt eller utilsiktet?			Sum
	Planlagt	Utilsiktet	IM	
Tilbakeføring grunnet oppsigelse av plass	25	125	17	167
Barnet oppholder seg hjemme / motsetter seg å dra	11	107	11	129
Tilbakeført etter samtaleprosess	38	2	3	43
Endring i foreldrenes omsorgsevne	35	0	2	37
Hybel med oppfølging	23	13	1	37
Fosterhjem hos juridisk forelder, vedtak opphevet	25	0	6	31
Tilbakeført den andre forelder	12	2	2	16
Endringer i barnet	10	3	0	13
Ikke medhold atferdsplasseringer	0	4	0	4
Internatskole, oppsigelse av omsorgsbasis	0	1	0	1
Endring til frivillig plassering	0	0	1	1
Sum	179	257	43	479

Noter: en Kjikvadratanalyse viste at det var en statistisk signifikant sammenheng mellom årsaker til tilbakeføring og om tilbakeføringen var planlagt eller utilsiktet ($Kji^2 = 268,8$, $df = 20$, $p < .001$)

16.2 Oppsummering

Journaldata viser at 54 prosent av tilbakeføringene var utilsiktede, mens bare 37 prosent av tilbakeføringene var planlagt. Den hyppigste årsaken til tilbakeføring var oppsigelse av plassering, dernest kom at barnet oppholdt seg i foreldrehjemmet og motsatte seg å reise tilbake til offentlig omsorg. Disse årsakene var også oppgitt som årsak til 90 prosent av de utilsiktede tilbakeføringene. Planlagte tilbakeføringer kom som følge av samtaleprosesser eller endring i foreldres omsorgsevne, noe som er ting som kjennetegner godt oppfølgingsarbeid fra barnevernstjenestens side.

Intervjudata: Det foreligger ikke intervjudata til dette spørsmålet.

17 Spørsmål 11: Hvordan medvirker barnet i tilbakeføringen?

Dette spørsmålet besvares med journaldata og intervjudata.

17.1 Journaldata

Barns rett til medvirkning følger av flere bestemmelser i barnevernsloven. Det følger av barnevernsloven § 1-4 at et barn som er i stand til å danne seg egne meninger, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter barnevernsloven. Barnet skal ha tilstrekkelig og tilpasset informasjon, skal lyttes til, og barnets mening skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Barn som tilbakeføres, kan være i offentlig omsorg som følge av frivillig plassering jf. barnevernsloven § 3-2, som følge av akuttvedtak jf. barnevernsloven §§ 4-1 og 4-2, som følge av vedtak om omsorgsovertakelse, jf. barnevernsloven § 5-1 eller som følge av alvorlige atferdsvansker utenfor hjemmet jf. barnevernsloven §§ 6-1 og 6-2. For de tilfeller der barn er i offentlig omsorg som følge av et tvangsvedtak, er det nemnda som har opphevelsesmyndighet på vedtaket. Når det gjelder vedtak om plassering i institusjon uten samtykke, jf. § 6-2, fremgår det av nemndas vedtak hva som gjelder med hensyn til plasseringstiden. Barnevernsloven § 14-20 tredje ledd slår her fast at det av nemndas vedtak, eksempelvis ved opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse, skal komme frem av vedtaket hva som er barnets mening om tilbakeføringen, og hvilken vekt barnets mening er tillagt i avgjørelsen om å oppheve omsorgen. Uavhengig av årsak til at barnet har vært i offentlig omsorg, har barnet følgelig rett til medvirkning etter barnevernsloven, i tråd med barnets alder og modenhet.

17.1.1 Barnets medvirkning i tilbakeføring

Spørsmålet som skal svares på her, er hvordan barnet medvirker i en tilbakeføring. For å kunne utforske hvordan barn medvirker i tilbakeføringen med de kvantitative journaldataene var det nødvendig å operasjonalisere og definere «medvirkning». Med utgangspunkt i barnevernslovens rammer utledet vi fem spørsmål som vi brukte for å kode journaldataene: (1) er barnet spurt om det vil flyttes hjem? (2) er barnet spurt om *når* det vil flyttes hjem? (3) er barnet spurt om *hvem som skal bistå* ved tilbakeføringen? (4) er barnet spurt om *hva det trenger* for at tilbakeføringen skal fungere? og (5) har barnet *fått informasjon* om hva tilbakeføringen innebærer? Tabell 31 viser en oversikt over barns medvirkning når de er i offentlig omsorg.

Tabell 31: Barnets medvirkning i tilbakeføringen

Spørsmål: «Er barnet ...»	Ja	Nei	Total
... spurt om det vil flyttes hjem?	343	120	480
... spurt om når det vil flyttes hjem?	44	436	480
... spurt om hvem som skal bistå ved tilbakeføringen?	8	472	480
... spurt om hva det trenger for at tilbakeføringen skal fungere?	14	466	480
... gitt informasjon om hva tilbakeføringen innebærer?	29	451	480

Av de 480 sakene hvor det er dokumentert gjennomført tilbakeføring, var det dokumentert at barnet var spurt om det ønsket å flytte hjem i 72 prosent av sakene (343 av 480). Tilsvarende innebærer dette at 28 prosent (120 av 480 saker) av tilbakeføringene ble besluttet uten at det er dokumentert at barnet ble spurt om det ønsket å flytte hjem. Barna var i alderen fra 6 år til 17 år på tidspunktet for tilbakeføring. Utvalget inkluderer både frivillige plasseringer og tvangsvedtak. Av de 72 prosent som ble spurt om de ønsket å flytte hjem forut for en tilbakeføring, var det dokumentert at 9 prosent (44 av 480) fikk spørsmål om når de ønsket at flytting skulle skje. Hvorvidt barnet var spurt om hvem barnet ønsket at skulle bistå ved tilbakeføringen, var dokumentert i underkant av 2 prosent av sakene (8 av 480). Tilsvarende fant vi at det i 6 prosent av sakene (29 av 480) var dokumentert informasjon gitt til barnet om hva en tilbakeføring ville innebære. I 3 prosent av sakene (14 av 480) var det dokumentert samtale med barnet hvor spørsmålet om hva barnet trenger for at tilbakeføringen skal fungere, var utforsket.

17.1.2 Barnets enighet til tilbakeføring og flytting

Til sammenligning med de 72 prosent av sakene (343 av 480) hvor barnet ble spurt om det ønsket å flytte hjem, så viser tabell 32 at det var det dokumentert at barnet var enig i tilbakeføringen i 82 prosent av sakene (394 av 480). Det foreligger følgelig dokumenterte samtaler i 10 prosent av sakene hvor barnet ikke var snakket med om hvorvidt det skulle tilbakeføres, men hvor det i etterkant av en slik tilbakeføring dokumenteres at barnet uttaler enighet om flyttingen. Samtidig ble det dokumentert at barnet var uenig i at det skulle tilbakeføres i underkant av 3 prosent av sakene (14 av 480).

Vi ser i tabell 32 at i 14 av sakene har det blitt gjennomført en tilbakeføring mot barnets vilje. Vi undersøkte barnets alder i disse 14 sakene og sammenlignet med barnas alder i de andre sakene. Vi fant en gjennomsnittlig alder på 8 år (yngst = 1 år, eldst = 16 år) i gruppen barn

som var flyttet hjem, men som selv ikke ønsket å flytte hjem. Dette forteller oss at flere barn i gruppen som er tilbakeført mot sin vilje, kan uttrykke sin mening.

Tabell 32: Krysstabell over om barnet ønsker å flytte hjem og om barnet er flyttet hjem

Er barnet tilbakeført?	Er barnet enig i tilbakeføring?				Sum
	Nei	Ja	UA	MI	
Ja	14 (3 %)	394 (82 %)	21 (4 %)	51 (11 %)	480
Nei	189 (22 %)	224 (27 %)	51 (6 %)	380 (45 %)	844
Sum	203	618	72	431	1324

Notat: IM = Informasjon mangler, UA = Uavklart, barnet ønsker ikke å ta stilling til spørsmålet.

Vi ser i tabell 32 at i 14 av sakene har det blitt gjennomført en tilbakeføring mot barnets vilje. Vi undersøkte barnets alder i disse 14 sakene og sammenlignet med barnas alder i de andre sakene. Vi fant en gjennomsnittlig alder på 8 år (yngst = 1 år, eldst = 16 år) i gruppen barn som var flyttet hjem, men som selv ikke ønsket å flytte hjem. Dette forteller oss at flere barn i gruppen som er tilbakeført mot sin vilje, kan uttrykke sin mening.

17.2 Intervjudata

17.2.1 Intervjuer med barn

De aller fleste barna vi har snakket med, både de som er tilbakeført og de som fremdeles bor i fosterhjem, sier at de ikke ønsket å flytte hjemmefra i utgangspunktet. Når de har bodd i fosterhjem, har de fleste ønsket å flytte hjem igjen. Dette ønsket opplever de tidvis blir undergravet av fosterforeldrene som «snakker stygt» om barnets foreldre, noe som kan endre barnets oppfatning slik at de selv begynner å tenke på lignende måter. Dette vil kunne få betydning for forberedelse av tilbakeføring, vi har møtt barn som har blitt overrasket når de flytter hjem igjen, fordi det nye bildet de har fått (av mor) viser seg likevel ikke å stemme.

Et gjennomgående funn i hele intervjumaterialet er at barna ikke opplever å medvirke i avgjørelser som angår dem selv. Det er andre som bestemmer for dem – som oftest barnevernet, men noen ganger også foreldrene – som her:

Jeg fikk jo da informasjon om hvem jeg skulle flytte til, at dette jo var en dame med flere hunder, at moren hennes bodde ved siden av, og at det var en fin plass og sånne ting. Men jeg hadde jo ikke noe valg, jeg spurte jo om jeg kunne velge. Og det kunne jeg jo ikke, så liksom ... det var jo

frivillig fra mamma sin side, men jeg følte meg jo tvunget til det da. Så det var liksom frivillig plassering.

Informasjon etterspørres. For å medvirke må man være informert, noe langt fra alle er:

Jeg husker ikke så mye, men jeg husker jo at jeg fikk litt informasjon for jeg spurte jo hvorfor. Hvorfor må jeg flytte, hvorfor er det meg? Og da fikk jeg jo at jeg trengte regler og rutiner. Men de fokuserte kanskje ikke så mye på hva hun som fostermor kunne gi meg, som mamma ikke kunne gi meg. Men fokuserte mer på hva jeg trengte, så jeg følte jo meg som et problem, men når jeg ble eldre, så skjønnte jeg at det handla mye om mamma òg. Så sånne ting ser man jo ikke når man er liten. Men jeg fikk jo ikke så mye informasjon om rettigheter, jeg følte jo at jeg ikke hadde så mye valg.

Tilbakeføring er også noe flere beskriver som noe som «bare skjedde». Dette kan delvis skyldes tilbakeføringer som skjer etter at foresatte (i vårt materiale oftest mor) har vunnet frem i rettssystemet, og der barna blir hentet brått og uten forberedelse. Noen av barna har dramatiske hentefortellinger, men er likevel glade for å være hjemme. Selv om de fleste har ønsket å komme hjem, er ikke tilbakeflytting nødvendigvis problemfri. Å bo hos en mamma man kun har sett noen timer over år, kan oppleves utrygt:

Det var jo litt sånn spennende, rart. Jeg var usikker. (...) Jeg var veldig usikker på hvordan livet skulle bli nå. For jeg hadde gått gjennom såpass mye som jeg egentlig ikke husket så mye av. Og jeg hadde jo bare sett mamma ni timer i året.

Vi har dermed ikke funn som viser at barna medvirker ved tilbakeføring, og kan dermed ikke svare på spørsmålet om *hvordan*. Det vi imidlertid kan se, er at barna har tanker – og bekymringer – om hvordan det vil bli å flytte hjem igjen, særlig etter lange opphold der samvær med foreldre er begrenset til et visst antall timer i året. Dette er i seg selv et argument for å involvere barn aktivt i prosessen rundt tilbakeføring.

17.2.2 Intervjuer med foreldre

Også foreldrene opplevde i liten grad at barnevernet samarbeidet med, eller lyttet til, barna i forbindelse med tilbakeføringsprosessen. De opplevde at barna ikke ble hørt på i sine ønsker om å flytte hjem, noe som samstemmer med det barna fortalte. Foreldre opplevde at barna kunne ha sterke ønsker om å flytte hjem, men resignerte da de ikke nådde frem:

Og når hun da ble flyttet og har prøvd å formidle sin mening så mange ganger på så mange måter, så gav hun rett og slett bare opp til slutt.

Noen foreldre mente at barnevernet tok barnas ønsker til inntekt for foreldrenes ønsker, og at dette var en av årsakene til at barn ikke ble hørt. Et par fortalte at barnas talsperson hadde vært involvert underveis, men hadde liten tiltro til at disse kunne få frem eller presentere barnas ønsker og meninger. Videre trakk de frem at det å snakke med så mange mennesker var krevende for barna. Dersom barna skulle bli hørt, understreket flere, måtte det være profesjonelle voksne som brukte tid på å utvikle gode og trygge relasjoner. Foreldrene gav i all hovedsak uttrykk for at de opplevde at barna i liten grad fikk medvirke i prosesser for tilbakeføring. Dette dreide seg i stor grad om at de ikke opplevde at barna ble hørt på sine ønsker om å flytte hjem. De fortalte at de opplevde at barna kunne ha sterke ønsker om å flytte hjem, men at barna etter hvert resignerte fordi de opplevde at de ikke nådde frem. Noen foreldre presenterte også enkelte eksempler på hvordan barnas ønsker hadde blitt tatt hensyn til under tilbakeføringsprosessen. Flere trakk frem at barnas ønsker om å komme seg hjem så raskt som mulig hadde vært medvirkende til at tilbakeføring skjedde brått. Et par foreldre trakk frem hvordan de selv hadde snakket med barna om hvordan tilbakeføring kunne skje på en måte som ivaretok enkelte ønsker fra barna, blant annet ved å opprettholde avtaler og bli med på planlagte begivenheter. Ingen fortalte om felles prosesser der barn, foreldre og barnevern sammen planla tilbakeføring.

17.2.3 Intervjuer med beredskapsforeldre

Barns medvirkning ved tilbakeføringer var ikke et sentralt tema i intervjuene med beredskapsforeldrene, selv om også de var opptatt av medvirkning. De var særlig opptatt av at barna må få muligheten til å uttale seg om egne ønsker, og at de som beredskapsforeldre bør være med i samtalene andre har med barna, slik at de kan snakke med barna i ettertid. De var også opptatt av barns sterke lojalitet, og dessuten at flere barn slett ikke ønsker å ha kontakt

med foreldrene. Dette er ønsker de kan bringe videre til barnevernet, og slik indirekte bidra til at barns ønsker blir hørt.

17.2.4 Intervjuer med fosterforeldre

Barns medvirkning i tilbakeføringen har heller ikke vært et sentralt tema i intervjuer med fosterforeldre, men også de er opptatt av at det må legges til rette for medvirkning. De understreker at det er viktig å legge til rette for barns medvirkning under hele plasseringsforløpet, noe som også innebærer prosessene rundt tilbakeføring. Videre var de opptatt av at samtaler i forkant av tilbakeføring må skje på en trygg måte, og at kontaktpersonen må gjøre seg kjent med barnet i forkant. Fosterforeldrene er opptatt av at det barna sier skal lyttes til og hensyntas i det videre arbeidet rundt barna, noe de erfarer at ikke alltid skjer. Flere fortalte at fosterbarna har opplevd press fra barnevernstjenesten, noe de opplever belastende. Det finnes også fortellinger om brå, uforberedte meldinger til barna om at de snart skal flytte hjem igjen, noe som skaper uro. De trakk frem at barns medvirkning kan medføre flere dilemmaer og vanskeliggjøre barnets situasjon. For å unngå eskalering av konflikter er det derfor viktig at barnet får de rammene de behøver for å føle seg trygge og ivaretatt.

17.2.5 Intervjuer med barnevernsansatte

Et hovedfunn blant de barnevernsansatte er at barns medvirkning i stor grad er et prioritert felt. Det påpekes også at søkelyset på tilbakeføring er større nå enn tidligere, i tillegg til at barns rettigheter knyttet til medvirkning i barnevernet er forsterket. Samtidig trakk de frem at det fortsatt er et forbedringspotensial, spesielt overfor barn som ikke hadde så tydelig stemme.

Informantene snakket både generelt om barns medvirkning i flytteprosesser og spesifikt knyttet til tilbakeføringer. Det ble fremhevet i alle intervjuene at barnets alder og modenhet har stor betydning når det gjelder medvirkning, for både tilbakeføring og andre plasseringer i regi av barnevernet.

Når barna blir ungdommer får de større makt, og ungdommer som bestemmer seg for å flytte hjem, får ofte viljen sin. Dette skyldes både deres mulighet til å fremme sin egen sak og barnevernsarbeiderens vurdering av at de vil få medhold.

Flere dilemmaer knyttes til barns involvering i flytteprosesser. Informantene syntes det var krevende å finne gode måter for hvordan barn skal involveres i vurderinger om hva som skal til for at foreldrene skal være i stand til å yte forsvarlig omsorg. Samtidig som viktigheten av barns rettigheter ble fremhevet, var de også opptatt av at barnets alder, modenhet, deres situasjon og sårbarhet ble vurdert i hver enkelt sak.

Et dominerende tema i intervjuene var bekymring for å utsette barna for et for stort ansvar når det for eksempel skjer brudd i fosterhjem, og/eller involvere dem i beslutninger om tilbakeføringer. Skyld, skam, dårlig samvittighet, ansvar og lojalitet ble fremhevet som vanskelige følelser barna kan oppleve i slike situasjoner. Det ble pekt på at barns medvirkning også innebærer risikosituasjoner, som i eksempelet der en gutt gikk på smell etter smell mens han har flyttet frem og tilbake i en tilbakeføringsprosess fra institusjon til mor.

Kontaktpersonen forklarte:

Jeg ser jo at jeg på en måte må stramme inn på medvirkningen også for å skåne disse barna. De føler jo at «det er min skyld da for jeg valgte dette selv».

Andre eksempler på sårbarheten er når barnet ønsker tilbakeføring, mens foreldrene sier at de ikke er i stand til dette – eller når barna ikke drar tilbake til fosterhjemmet etter samvær, men blir værende og gradvis tilbringer stadig mindre tid i fosterhjemmet.

Et annet tema som kom frem i intervjuene, er at informantene opplever at det er altfor mange barnevernsansatte og spesialister som er involvert i arbeidet med å hjelpe barna. Enkelte påpeker problemet med å ha årlige vurderinger som må gjennomføres bare for å «krysse av i boka»:

Det som var vanskeligst, det var når det skulle gjøres årlige vurderinger av tilbakeføring. ... eller mange barn ble redde. De følte seg utrygge i forhold til hva som kom til å skje, de visste ikke hvor de skulle være, enten her eller der. De situasjonene der var vanskelige å håndtere, og jeg syntes det var følt at de måtte gjennom disse årlige vurderingene.

Kommunikasjon, og hvordan de ansatte skal snakke med barna og ungdommene om tilbakeføringer og andre flytteprosesser, er et viktig tema i intervjumaterialet. Flere ansatte påpeker at strukturelle endringer i barnevernet, slik som lovgivning og nye retningslinjer, har

hatt positiv effekt. Her trekkes maler fra Bufetat frem som en positiv tilnærming til å snakke med barna om flytteprosesser. Det understrekes at samtaler om flyttinger bør foregå der barna er trygge, og at det er viktig å undersøke sammen med barna hvem de synes det er best å snakke med. Det trygge og kjente er sentrale elementer for å kunne skape mening i det som har skjedd, og forståelse for hvorfor barnet må flytte.

Familie- og nettverksplasseringer ble gjennomgående fremstilt av de ansatte som gode alternative omsorgsløsninger for barn som må flytte fra sine foreldre. Dette kan knyttes til at noe som er kjent, gir trygghet i oppveksten og bedre muligheter for stabilitet gjennom tilhørighet og nærheten til venner, fritidsaktiviteter, skolemiljø og annen familie. Slik sett skulle bruken av familie- og nettverksplasseringer og familieråd være gode arenaer for vurderinger og samtaler med barn om tilbakeføringer. Når det gjelder bruken av familieråd knyttet til flytteprosesser, så fremheves det i intervjuene at disse møtene gjennomgående fremmer barn og unges medvirkning. Det fremkommer imidlertid ingen informasjon i datamaterialet om at familieråd anvendes ved tilbakeføring av barn til foreldre.

17.3 Oppsummering

Journaldata: Data fra journalstudien indikerer at det i 72 prosent av sakene så er det dokumentasjon på at barna har blitt spurt om det vil tilbakeføres til sine foreldre etter omsorgsplassering. Barnets alder kan ikke være en årsak til at ikke alle barn er spurt, da de er mellom 6 og 17 år på tidspunktet for tilbakeføring. Det er i liten grad dokumentert om barn har blitt spurt om når tilbakeføring skal skje (9 % av sakene, 44 av 480 saker), og i enda mindre grad er det dokumentert at det er spurt om hvem barna ønsker skal bistå ved tilbakeføringen (2 %, 8 av 480 saker). Det er også manglende dokumentasjon på om barnet har blitt involvert i samtaler om hva en tilbakeføring innebærer (6 %, 29 av 480), og om barnet er spurt om hva som trengs for at tilbakeføring skal fungere (3 %, 14 av 480). Et annet funn er at det i 3 prosent av sakene (14 av 480) så har barnet tilsynelatende blitt tilbakeført mot sin vilje.

Intervjudata: Et tydelig funn er at de intervjuede barna i liten grad opplever å medvirke i tilbakeføring. De fleste uttrykker et ønske om å få bo hjemme og/eller flytte hjem. Foreldrene deler i stor grad denne bekymringen. Heller ikke de opplever at barna blir involvert, og mener at barnas mening ofte blir tatt til inntekt for det de som foreldre mener. Foster- og

beredskapsforeldre er opptatt av at det må legges til rette for barns medvirkning, og at det barna sier, må lyttes til og hensyntas. Samtidig peker de også på mulige uønskede konsekvenser idet barnet ikke nødvendigvis forstår hvilke følger ønskene deres kan få. De hevder også at barn kan være sårbare i det som kan oppleves som press fra både foreldre, foresatte, barnevernstjeneste og fosterforeldre. Både barn, foreldre, beredskapsforeldre og fosterforeldre forteller om opplevelser av manglende medvirkning. Det handler om ikke å bli spurt, ikke brukt som ressurser, og ikke forstå hva som besluttes og hvorfor. Barnevernsansatte på sin side er opptatt av å få til god medvirkning, samtidig som de peker på utfordringer og begrensninger, blant annet knyttet til barnets alder, modenhet og sårbarhet.

18 Spørsmål 12: Hvordan medvirker foreldre/foresatte i tilbakeføring?

Dette spørsmålet besvares med journaldata og intervjudata.

18.1 Journaldata

Det er flere bestemmelser i barnevernsloven som omhandler foreldres rett til medvirkning. Det følger av barnevernsloven § 1-9 første ledd at barnevernstjenesten så langt som mulig skal samarbeide med både barn og foreldre. For å kunne utforske hvordan foreldre medvirker i tilbakeføringen, var det nødvendig å operasjonalisere og definere «medvirkning» til observerbare fenomener. Med utgangspunkt i barnevernslovens rammer utledet vi fire spørsmål for nærmere koding av de 480 sakene hvor barnet er dokumentert tilbakeført: (1) er foreldrene spurt om de vil at barnet kommer hjem, (2) er foreldrene spurt om hvem som skal bistå ved tilbakeføringen, (3) er foreldrene spurt om hva de trenger for at tilbakeføringen skal fungere, og (4) har foreldrene fått informasjon om hva tilbakeføringen innebærer?

18.1.1 Foreldrenes medvirkning i tilbakeføringer

Tabell 33 viser en oversikt over forelderens medvirkning slik det har blitt kodet.

Tabell 33: Forelderens medvirkning i tilbakeføringer

Spørsmål: «Er foreldre ...»	Ja	Nei	Total
... spurt om de vil at barnet kommer hjem?	287	193	480
... spurt om hvem som skal bistå ved tilbakeføringen?	10	470	480
... spurt om hva de trenger for at tilbakeføringen skal fungere?	43	437	480
... gitt informasjon om hva tilbakeføringen innebærer?	44	436	480

Av de 480 sakene der det er dokumentert gjennomført tilbakeføring, var det dokumentert at foreldrene var spurt om de ønsket at barnet skulle flytte hjem, i 60 prosent av sakene (287 av 480). Tilsvarende innebærer dette at 40 prosent (193 av 480 saker) av tilbakeføringene ble besluttet uten at det er dokumentert at foreldrene ble spurt om de ønsket at barnet skulle flytte hjem. Av de 60 prosent som ble spurt om de ønsket at barnet skulle flytte hjem forut for en tilbakeføring, var det dokumentert at 2 prosent (10 av 480) var spurt om hvem de ønsket at skulle bistå ved tilbakeføringen. Tilsvarende fant vi at det i 9 prosent av sakene (43 av 480) var dokumentert informasjon gitt til forelderens om hva en tilbakeføring ville innebære. I overkant av 9 prosent av sakene (44 av 480) var det dokumentert samtale med forelderens hvor

spørsmålet om hva forelderen eller familien trenger for at tilbakeføringen skal fungere, var utforsket.

18.1.2 Foreldres enighet i tilbakeføring og flytting

Vi sammenstilte foreldrenes enighet i tilbakeføring med om barnet var tilbakeført. Tabell 34 viser at det var det dokumentert at forelderen var enig i at det var tilbakeført i 92 prosent av sakene (443 av 480).

Tabell 34: Krysstabell over om forelderen ønsker barnet hjem, og om barnet er flyttet hjem

Er barnet tilbakeført?	Er forelderen enig i tilbakeføring?			Sum
	Nei	Ja	MI	
Ja	5 (1 %)	443 (92 %)	32 (7 %)	480
Nei	76 (9 %)	475 (56 %)	293 (35 %)	844
Sum	81	918	325	1324

Samtidig var det dokumentert at forelderen var uenig til at barnet skulle tilbakeføres i 1 prosent av sakene (5 av 480).

18.2 Intervjudata

Intervju med foreldre, beredskapsforeldre og institusjonsansatte

18.2.1 Intervjuer med foreldre

Foreldrene fortalte om liten eller ingen opplevelse av medvirkning i kontakten med barnevernet. Flere opplevde at beslutninger ble tatt helt uten deres medvirkning, slik at de ikke hadde noen som helst innflytelse. De fleste beskrev store uenigheter og dessuten krevende og anstrengte forhold mellom dem og barnevernet. Dette førte til at rammene og relasjonene ikke var til stede for samarbeid og medvirkning. En mor forklarte hvordan hun opplevde et dårlig klima for samarbeid:

I tilbakeføringsfasen skulle jeg egentlig ønske meg at barnevernet hadde spurt; hvem andre enn oss vil dere snakke med? For motpolene var så sterke. Dem sa vi må få til et samarbeid. Vi var enige. Skal vi prøve å samarbeide. Men uansett hva vi kom med, så ble vi motarbeidet.

Flere foreldre fortalte om hvordan de hadde opplevd å ha kjempet og kranglet for å få igjennom sine synspunkter på hva barna trenger:

Jeg har måttet kjempe for alt som har kommet gjennom.

Det har jo måttet blitt sånn at jeg har måtte gått til statsforvalteren, altså. Du må drive med trusler nærmest for å få igjennom enkelte ting som ungene har krav på.

Flere hevdet at de hadde ressurser, og at de ønsket å bidra i prosessen rundt tilbakeføring. Dette til tross hadde kun et par foreldre erfaringer med å bli bedt om innspill til selve tilbakeføringsprosessen. En mor fortalte om hvordan hun hadde blitt involvert ved tilbakeføring av datteren som hadde bodd borte fra henne i tre år:

Nei, altså for det første så var jo barnevernet veldig usikre selv, tror jeg. Det var vel første tilbakeføringen de har hatt. De spurte jo meg siden jeg hadde hatt en tilbakeføring på sønnen min, om jeg hadde noe tips og råd til de i forhold til hvordan den tilbakeføringen skulle gå. Det var jo litt sånn, ja. vel. Men vi endte opp med at vi hadde to uker hvor vi på en måte byttet litt på. Jeg reiste til fosterhjemmet, hun kom litt til oss. Sånn daglig. Hadde en overnatting på en måte før hun flyttet. Så vi hadde litt sånn daglig kontakt i to uker. For å på en måte knytte litt bånd igjen.

Imidlertid opplevde de aller fleste foreldrene at det ikke var rom for samtaler eller felles planlegging av tilbakeføring. Flere trakk frem at dette ble vanskeliggjort av svært dårlig kommunikasjon og liten forståelse fra barnevernets side. En mor etterlyste mer forståelse og anerkjennelse av foreldrenes posisjon og situasjon:

Vi kan komme med tips og råd, men det er barnevernet som bestemmer. Men det er litt viktig at barnevernstjenesten generelt faktisk forstår og erkjenner at foreldre er foreldre. De skal behandles som foreldre. Og de må vise foreldre at de forstår at det er vanskelig, og være en støtte.

Videre trakk hun frem hvordan hun ideelt sett hadde ønsket at foreldre kunne medvirke i et samarbeid om tilbakeføring:

Hvis begge parter var enige om tilbakeføring, så kunne vi sitte der og diskutere økt overnatting. Prøve litt skole hos oss. For å så se hvordan dette gikk før en gikk all inn da. for en samtaleprosess er jo bedre i den forstand, at du sitter ikke og kjefter, og du sitter ikke og hører bare negative ting om deg. Da er det på en måte å komme til en enighet uten å sverte den andre på en måte.

Når det gjaldt medvirkning ved etablering av tiltak og hjelp etter tilbakeføring, så hadde foreldrene mange refleksjoner om hva de kunne ha behov for av hjelpetiltak. Mange opplevde av disse behovene ikke ble møtt, dette omtales nærmere under spørsmål 18 og 19.

18.2.2 Intervjuer med beredskapsforeldre

Beredskapsforeldrene synes at foreldre ofte fikk styre for mye, og at barnevernet var fraværende i tilbakeføringsprosessene. Flere opplevde at de som beredskapsforeldre selv må ta ansvar for å få til et godt samarbeid med foreldrene, også når dette stred mot det de selv mente var best for barnet. Flere mente at foreldre fikk medvirke i for stor grad, og at hensynet til dem hindret barna i å få den hjelpen de trengte. De fortalte om vanskelige tilbakeføringer, der foreldrene kutter relasjonen til fosterhjemmet. Dette, mente de, bidro til vanskelige relasjonsbrudd for barna. Samtidig fortalte flere at de var kjent med at barn, kort tid etter tilbakeføring, på nytt ble flyttet til beredskapshjem. Flere av beredskapsforeldrene savner at barnevernet tar mer styring, da de ofte ender opp med å måtte ta ansvar selv.

18.2.3 Intervjuer med fosterforeldre

Mange av fosterforeldrene er opptatt av å ha en god relasjon til foreldre, da de ser dette som en styrke i samarbeidet rundt barnet. De aller fleste informantene understreker betydningen av et godt samarbeid med foreldre for å få til gode tilbakeføringer. Enkelte beskrev foreldre som deres viktigste samarbeidspartnere, og noen trakk også frem hvordan foreldrene hadde medvirket i planlegging av tilbakeføring på en god måte. En fosterforelder viste til følgende eksempel: «*I den saken bestemte biologisk mor at barna skulle bli ferdige på skolen før de flyttet tilbake.*» Dette gav barna to måneder med gradvis tilbakeføring, noe fostermor menter var et suksesskriterium for en god tilbakeføring.

Samtidig pekte flere på at samarbeid kan være utfordrende, og at de kunne oppleve at foreldres medvirkning kunne bidra til beslutninger som førte til brå og lite planlagte overganger for barna. Fosterforeldrene etterlyste også her mer styring fra barnevernstjenesten, slik at slike hastige og uheldige flyttinger kunne unngås.

18.2.4 Barnevernsansatte

De barnevernsansatte trakk i intervjuene frem at foreldrenes medvirkning hang sammen med om foreldrene jobber i riktig retning mot å få en tilbakeføring. De opplevde at noen foreldre primært brukte sine ressurser på å føre saken videre i rettsapparatet, mens andre hadde akseptert at det var fattet vedtak om omsorgsovertakelse for barna. En forklarte det slik: «(...) *det blir ulikt ståsted å jobbe ut ifra.*»

Flere opplever at det ofte er vanskelig å få til planlagte tilbakeføringer, slik som å lage tilbakeføringsplaner gjennom å foreslå ulike hjelpetiltak. De påpekte at dette kunne skyldes at foreldrene tenker mer på å kjøre saken videre i retten, enn å starte tilbakeføringsprosesser. I slike saker er det ofte en konflikt mellom foreldrene og barnevernet, noe som vanskeliggjør kommunikasjonen mellom partene. Slike konflikter gjør det vanskelig å legge til rette for foreldrenes medvirkning. Flere ansatte hadde opplevd en utvikling i de senere årene der medvirkning vies mer oppmerksomhet. Imidlertid trakk de også frem at medvirkning ofte er vanskelig å få til, og at de jobber forskjellig knyttet til tilbakeføringer. En saksbehandler beskrev barnevernets komplekse rolle og hvordan det vanskeliggjør samarbeid og medvirkning med foreldre:

Nei, det er ikke sånn at vi jobber sånn med alle. Det kommer litt an på. Det kommer an på for det første hvor mye som har vært forsøkt før plassering, ikke sant. Og så kommer det an på hva i etterkant de ønsker. (...) Det er jo en sånn dobbeltsidig rolle vi har og da. At vi først står og fratar de barna sine, og så skal vi være de som støtter og hjelper de etterpå. Det er ikke alltid så lett for foreldrene å ta imot. Men vi har jo fått et krav nå da om at alle skal ha en plan om hva som skal til for tilbakeføring.

Foreldres og foresattes medvirkning til tilbakeføring er ifølge de barnevernsansatte ofte komplisert å få til, og skyldes faktorer som uenighet om foreldrenes rettigheter og søkelys på

selve omsorgsplasseringen. De ansatte tydeliggjorde også konflikten mellom det å føre sak om omsorgsplassering og samtidig kunne planlegge og støtte foreldrene i en mulig tilbakeføring.

18.2.5 Intervjuer med institusjonsansatte

Et gjennomgående funn er de institusjonsansattes opptatthet av foreldre som viktige samarbeidspartnere. De er opptatt av et best mulig familiearbeid allerede når barnet flytter til institusjonen, og under hele perioden de bor der. De beskriver ulike systematiske samarbeid med foreldre, blant annet faste treffpunkter med familien og fast deltakelse i ansvarsgruppemøter for foreldre. Det kontinuerlige samarbeidet fremheves som et godt grunnlag for foreldres medvirkning ved tilbakeføring. Når det er planlagt tilbakeføring, blir foreldrene i sterkere grad involvert i alt samarbeid:

(...) der går det et skille på de barna der det er en målsetting å tilbakeføre, da jobber man jo på en måte mot en tilbakeføring og involverer foreldrene. De deltar på ansvarsgruppemøter og får medvirke i sårne på en måte mål og beslutninger.

Flere fortalte om en organisering hvor enkelte ansatte har ansvar for foreldrearbeid, andre for oppfølgingen av barna. Slik opplever de at begge parter får tilgang på viktig støtte, samtidig som de institusjonsansatte kan jobbe parallelt og målrettet med barn og foreldre mot et felles mål. På denne måten beskriver institusjonsansatte at det jobbes målrettet i institusjonen i saker hvor det er besluttet at barna skal tilbakeføres, eller der det er konkrete avtaler knyttet til samvær og familiearbeid.

18.3 Oppsummering

Journaldata: Analysene viser at det forelå dokumentasjon på at foreldrene var enige i tilbakeføring i 60 prosent av sakene. Tilsvarende manglet det i 40 prosent av sakene dokumentasjon på om foreldrene ble spurt om hva de mener om tilbakeføring. Det var ellers meget lav grad av dokumentasjon på om foreldre var spurt om hvem de ønsket skulle bistå ved tilbakeføringen, om de hadde fått informasjon om hva en tilbakeføring ville innebære, eller om de var spurt om hva som trengtes for at tilbakeføringen skulle fungere. Vi kan ikke si

om den lave dokumentasjonsgraden er på grunn av manglende journalføring eller på grunn av manglende praksis (at foreldrene faktisk ikke er spurt om disse tingene).

Intervjudata: Foreldre opplever i svært liten grad medvirkning. Intervjudataene sier noe mindre om beredskapsforeldres erfaringer, men også her fremkommer medvirkning i liten grad. Fosterforeldre fremhever at det er viktig å ha en god relasjon til foreldrene, noe som er positivt for barna og for foreldrenes medvirkning i tilbakeføringsprosesser. I intervju med barnevernsansatte fremheves at foreldrenes medvirkning avhenger av om de jobber i riktig retning mot å få en tilbakeføring, blant annet om de primært fører saken videre i rettsapparatet, eller om de har akseptert at barna er omsorgsplassert. De institusjonsansatte beskriver et systematisk samarbeid med foreldre i saker hvor det er planlagt tilbakeføring.

19 Spørsmål 13: Hva er god praksis vedrørende en tilsiktet (planlagt) tilbakeføring?

Dette spørsmålet besvares med journaldata og intervjudata.

19.1 Journaldata

Hva som er god praksis vedrørende en tilsiktet (planlagt) tilbakeføring, avhenger av hvordan man definerer og operasjonaliserer «god praksis». For å svare på spørsmålet, og med utgangspunkt i de inkluderte sakene hvor det var dokumentert tilbakeføring, kodet vi om følgende praksis var dokumentert i journalene: (1) om foreldrene var snakket med i forbindelse med tilbakeføringen, (2) om barnet var snakket med i forbindelse med tilbakeføringen, (3) om det forelå en tilbakeføringsplan, (4) om det var vurdert behov for tiltak, (5) om vurderte tiltak var igangsatt før tilbakeføringen fant sted, (6) om vurderte tiltak var igangsatt etter at tilbakeføringen fant sted, (7) om familien bor i omsorgskommunen ved tilbakeføring, og (8) hvis annen kommune, om det er dokumentert etablert kontakt med ny bostedskommune i forbindelse med tilbakeføringen.

19.1.1 Praksis og planlagte versus utilsiktede tilbakeføringer

Vi sammenstilte kodingen av praksis i journalene med om barnet hadde en planlagt eller utilsiktet tilbakeføring. Av de dokumenterte handlingene som viste signifikante assosiasjoner, så vi ser av tabell 33 at det er nesten tre ganger så stor sannsynlighet for en planlagt tilbakeføring dersom foreldre er snakket med i forbindelse med tilbakeføringen. Tilsvarende finner vi at igangsetting av hjelpetiltak som er vurdert nødvendige, gir en fire ganger så stor sannsynlighet for tilsiktet tilbakeføring. Klart størst assosiasjon fant vi imidlertid i relasjon til bruk av tilbakeføringsplan. Tabell 35 viser assosiasjoner mellom handlinger som er beskrevet i punkt 6 til 13, og om tilbakeføringen er planlagt eller utilsiktet.

Tabell 35: Assosiasjoner mellom praksis og om tilbakeføringen er planlagt eller utilsiktet

Praksis	Planlagt		Utilsiktet		OR	95 % CI
	Ja	Nei	Ja	Nei		
Har foreldre blitt snakket med i forbindelse med tilbakeføringen?	102	7	81	16	2.88	[1,13; 7,33]
Har barnet blitt snakket med i forbindelse med tilbakeføringen?	87	2	78	2	1.12	[0,15; 8,11] ¹
Er det en tilbakeføringsplan?	57	84	18	195	7.35	[4,08; 13,24]
Har det blitt vurdert behov for tiltak?	117	20	161	41	1.49	[0,83; 2,68]
Er vurderte tiltak igangsatt før tilbakeføring?	61	35	41	96	4.08	[2,35; 7,10]
Er vurderte tiltak igangsatt etter tilbakeføring?	60	19	56	71	4	[2,15; 7,47]¹
Bor foreldrene i omsorgskommunen ved tilbakeføring?	68	46	82	96	1.73	[1,08; 2,79]
Hvis annen kommune, er det etablert kontakt?	14	7	12	32	5.33	[1,73; 16,41]
Noter: Signifikante assosiasjoner er merket med fet skrift (en Odds ratio er signifikant når konfidensintervallet ikke inneholder tallet 1). Forkortelser: OR = Odds ratio, CI = konfidensintervall. ¹ Antallet observasjoner i minst en av cellene er under 5, noe som gjør at det er for lite data til å trekke tydelige konklusjoner fra statistiske analyser. Vi må derfor vise forsiktighet med å fortolke OR og konfidensintervallet for OR.						

Som det fremkommer av tabell 35, er det i overkant av syv (7) ganger så stor sannsynlighet for en planlagt tilbakeføring dersom det foreligger en plan for tilbakeføringen.

Av de inkluderte sakene i denne studien er det få saker hvor det kommer frem dokumentasjon på *hvordan* tilbakeføringen er planlagt gjennomført, eller beskrivelser av faktisk gjennomføring i praksis. Mangel på slike beskrivelser gjør det vanskelig å skille «god praksis» fra mindre vellykkede prosesser. En nærmere gjennomgang av de inkluderte sakene fra barnevernstjenestene og Bufetat viser imidlertid at Bufetat i større grad (19 %, 29 av 150 saker) enn barnevernet (8 %, 21 av 263) har dokumentert at det er utarbeidet en plan for flytting. Denne forskjellen er statistisk signifikant (OR = 2,76; 95 % CI [1,51; 5,05]). Tilsvarende fant vi at saker med behandling i nemnda har 3,7 ganger så høy sannsynlighet for å inneholde en tilbakeføringsplan enn saker som ikke er behandlet i nemnda (OR = 3,70; 95 % CI [2,29; 5,97]).

19.2 Intervjudata

Datagrunnlag: Intervjuer med barn, foreldre, beredskapsforeldre, fosterforeldre, institusjonsansatte, barnevernsansatte og samarbeidende instanser

Denne teksten dekker også spørsmål 15 *Hvilke erfaringer har barna og foreldre/foresatte vedrørende tilbakeføring?*

19.2.1 Intervjuer med barn

Det dominerende bildet er fraværet av opplevd tilsiktet tilbakeføring. Dette gjelder både barn bosatt i slekt og nettverk og barn i andre former for fosterhjem. Barnas opplevelser av tilbakeføring spenner fra det dramatiske i plutselig å bli hentet av mor etter at hun fikk medhold i retten, til det vilkårlige ved plutselig å skulle hjem igjen og til enkeltstående eksempler på langsiktig og tilsiktet hjemflytting. I dette bildet er det også viktig å ta hensyn til at for mange barn skulle tilbakeføring vise seg å bli midlertidig, se mer om dette under spørsmål 3. Flere av barna flytter også videre eller for seg selv etter opphold, slik at tilbakeføring ikke er aktuelt.

Barna snakker om overganger i ulike sammenhenger. Med noe ulike innganger fremholder de viktigheten av gradvis flytting, enten det er inn i fosterhjem eller tilbake til opprinnelseshjem. De etterspør informasjon og medbestemmelse, de ønsker gradvise flyttinger som gjør det mulig å bli kjent (på nytt) og finne ut av hverdagslivet sammen. Særlig barn som har levd lenge i andre hjem, synes dette er viktig. Gleden ved endelig å være sammen igjen kan fort knuses av hverdagspress og konflikter, og for både foreldre og barn vil en trinnvis overgang som regel være til hjelp. Et utsnitt fra et av intervjuene, der også mor var til stede, viser hvordan mor og barn øvde på denne trinnvise tilbakeføringen:

Intervjuer: *Var det bra at det ble bestemt på den måten, eller?*

Barn: *Ja, for da fikk vi jo øve litt på hverandre. (...) Vi fikk liksom snakket veldig mye med ste-pappaen min. (...) Og så fikk vi liksom øvd på at han kommer til å være der noen ganger også.*

Intervjuer: *Hva har vært fint med å flytte hjem?*

Barn: *Det er jo at da kan jeg endelig bo med mamma. (...) Det er jo at da slipper jeg å tenke på (at) jeg må møte mamma tre ganger i året. Litt mer enn det, og så liksom nå så kan jeg jo se henne hver dag.*

Intervjuer: *Ja, har du lengtet etter mammaen din?*

Barn: *Mm. Masse.*

19.2.2 Intervjuer med foreldre

I intervjuene med foreldrene kommer det i liten grad frem positive erfaringer med praksis ved tilbakeføring. Imidlertid ble det trukket frem enkeltteksempler der barna har opprettholdt kontakt med tidligere fosterhjem, noe foreldrene har opplevd som positivt for barna. Noen trakk frem at barna kunne ha kontakt med fosterhjemmene på telefon og meldinger i etterkant, slik at overgangen ikke skulle bli så brå for barna. En mor forteller at de på eget initiativ har valgt å opprettholde kontakten mellom datteren og beredskapshjemmet:

Hun er på besøk hos de annenhver helg nå. Og det har fungert egentlig veldig greit. Og så tenker jeg at den prosessen med å knytte seg tilbake til meg igjen kanskje har tatt lenger tid, men samtidig tror jeg det har vært mye mer skånsomt for henne. I og med at hun har hatt en fot i hver ende.

Det er vanskelig på bakgrunn av intervjuene å trekke frem hva som fremstår som god praksis i tilbakeføringsprosesser. Mange av foreldrenes beretninger fremstår som dårlig praksis, eller som mangel på koordinering og samarbeid. Spesielt bekymringsfullt er at tilbakeføringene fremstår som svært brå og uten at selve tilbakeføringen, og heller ikke hjelpen og oppfølgingen i etterkant, er planlagt. Imidlertid uttrykker foreldrene ønsker om hjelp og oppfølging (se spørsmål 18 og 19). De gir også enkelte eksempler på hvordan overgangen kan gjøres noe mer smidig for barna, noe som kan være viktig informasjon om hva gode praksiser bør inneholde både av koordinering og av oppfølging.

19.2.3 Intervjuer med beredskapsforeldre

Det er begrenset informasjon fra intervjuene med beredskapsforeldrene om hva som er god praksis for planlagte tilbakeføring. Av de opplysningene som finnes, er beredskapsforeldrene imidlertid opptatt av to forhold: at man må bruke den tiden som trengs og planlegge slik at det blir forutsigbart og trygt for alle parter, og at de som beredskapsforeldre kan få være en ressurs både i selve plasseringen og i etterkant av flyttinger. Beredskapsforeldrene har ofte blitt godt kjent med barn og foreldre mens barnet har bodd hos dem, og kan derfor være en ressurs når barna skal flytte tilbake. I den forbindelse er flere opptatt av mulighet til å opprettholde kontakten mellom omsorgsplassering og barnet som et viktig tiltak for å bidra til en bedre overgang. En informant reflekterer slik: «... Det som er veldig bra, er at det er pålagt et tilbakebesøk.» Dette er et besøk der barnet og beredskapsfamilien møtes en gang etter at barnet har flyttet. Den samme beredskapsforelderen påpeker imidlertid at ett besøk

kan være for lite, og at de som beredskapsforeldre i større grad bør inkluderes i flytteprosessen.

19.2.4 Intervjuer med fosterforeldre

God praksis i tilsiktede tilbakeføringer er et tema som også engasjerer fosterforeldrene. Flere forteller om dyrekjøpte erfaringer underveis i plasseringsforløpet og tar til orde for at det trengs endringer for at tilbakeføringer skal fungere for både barn, foreldre/foresatte og fosterforeldre. Fosterforeldrene er i den forbindelse opptatt av at de kjenner sin egen hverdag godt, de kjenner barna og seg selv, og vet hva de står for og kan bidra med. De påpeker at det er viktig for dem å formidle sine refleksjoner, til både barnevernet og foreldrene, om hva som skal til for at tilbakeføringer kan skje på en best mulig måte. Fosterforeldrene er særlig opptatt av tre forhold; at barn og foreldre/foresatte skal få medvirke i prosessen, at det må gis tid slik at tilbakeføringen skjer på en forsvarlig måte, og at de som fosterforeldre må få muligheten til å delta i prosessen og til å fungere som et sikkerhetsnett for barn og foreldre i etterkant av tilbakeføringen.

Når det gjelder tilbakeføringsprosessen, fremhever fosterforeldrene viktigheten av å få til et godt samarbeid med foreldre og foresatte, og at dette er et ansvar som ligger på dem som fosterforeldre. En fosterforelder sier dette:

Det er nødvendig å ha en grunnholdning om at vi ikke er bedre [enn biologiske foreldre], men at vi er likeverdige, at vi gjør hver vår jobb i forhold til det å være foreldre sammen.

Tid viser seg å være en viktig faktor for å sikre en god medvirkningsprosess. En fosterforelder beskriver at de gjennomførte tilbakeføringen over to måneder, slik at barna skulle bli ferdige på skolen før de flyttet tilbake til mor. Dette gav barna en gradvis tilbakeføring, noe som ifølge fosterforelderen var viktig for barna for å kunne gjennomføre tilbakeføringen på en god måte.

Slik posisjonerer fosterforeldrene seg ikke bare for å fortsatt kunne holde kontakt med barna som flytter hjem igjen til foreldrene sine, men også for å etablere et sikkerhetsnett hvis noe skulle vise seg å bli vanskelig etter at barna hadde flyttet hjem. Samlet viser intervjuene at fosterforeldrene er opptatt av å få til et godt samarbeid med foreldre og foresatte, og at de

mener at dette er en viktig faktor for å lykkes i tilbakeføringer. Å opprettholde relasjonen med barnet etter at tilbakeføringen er gjennomført, ansees også å være viktig, både for å unngå relasjonsbrudd og for å fungere som et sikkerhetsnett hvis noe blir vanskelig underveis.

19.2.5 Intervjuer med barnevernsansatte

Det er vanskelig for de barnevernsansatte å skille mellom de gode praksisene og de mange utfordringene de også har. De gode eksemplene de ønsker å formidle, kommer gjerne først gjennom en beskrivelse av hva de ikke er gode på eller får til i arbeidet de står i. Vi vil her fremheve den gode praksisen, mens utfordringene blir tematisert under spørsmål 14.

I en av fokusgruppene svarer de barnevernsansatte følgende om hva som kjennetegner god praksis ved tilbakeføring: *God tid, gode overganger, gode planer med opptrapping, samtaler og forberedelser*. For barnevernstjenestene innebærer dette å ha tilgang til ressurser, fagkompetanse, god organisering av arbeidet, veiledning, faglige vurderinger og godt sosialt arbeid.

Datamaterialet viser tydelig positive endringer i synet på og praksis knyttet til tilbakeføringer i barnevernet. Det påpekes også at de ansatte er pålagt å vurdere tilbakeføring når omsorgsplassering er bestemt, og at det skal lages planer for dette. Et annet tema i fokusgruppene er viktigheten av å se helheten i de sakene de ansatte jobber med, herunder de mange rollene de må påta seg. Dette medfører gjerne det motsatte av helhetstenkning; slik som en utvikling av spesialisering og omorganiseringer i barnevernstjenestene. På tross av en utvikling som innebærer mer rollefordeling og omorganiseringer, så gis det også gode eksempler på at de engasjerer seg i de enkelte familiene de jobber med, og klarer å inneha ulike roller overfor barna og familiene.

Barnevernet skal vurdere og beslutte i kompliserte saker som har store konsekvenser for barn og familiers fremtid. Ofte finnes verken fasitsvar eller muligheter for å finne de beste løsningene. Det er derfor relevant at de barnevernsansatte trekker frem momenter knyttet til beslutningsprosesser i dette arbeidet. I fokusgruppene gis det flere eksempler på god praksis i beslutninger om tilbakeføring. Særlig fremheves barnevernslederens rolle, at de ansatte sjelden er alene i de mest kompliserte beslutningsprosessene, endringer i den nye barnevernsloven og betydningen av teamarbeid. En av informantene påpeker at det er stor forskjell mellom å jobbe alene i en sak og om man er et team som er gjensidig trygge og åpne

med hverandre. Dette medfører at man kan reflektere sammen, og slik også bidra til å nyansere egen forståelse av sakene.

Betydningen av beslutningsmøter fremheves også som særdeles viktig. Dette foregår på ulike måter avhengig av størrelsen på kommunen og hvordan tjenestene er organisert. Når det er beslutningsmøter, er dette formelt og med dokumentasjon av vurderingene som gjøres. Fordelen med slike møter er både å få et bedre grunnlag for å gjøre gode beslutninger om tilbakeføring og å ha bedre forutsetninger for å dokumentere beslutninger i sakene, slik at dokumentasjonen kan skrives inn i et saksfremlegg som skal gå til tidligere fylkesnemnda, nå barneverns- og helsenemnda.

19.2.6 Intervjuer med institusjonsansatte

Et gjennomgående funn fra fokusgruppeintervjuene er at tilbakeføring må være et tema allerede fra oppstarten av plasseringen, slik at man kan begynne å jobbe mot en positiv og god prosess og tydeliggjøre hva som må være på plass for at en tilbakeføring kan skje. Det påpekes at målene må være konkrete, og at familiene tilbys ferdighetsgrupper der de kan trene på aktuelle områder i foreldrerollen. Slik ferdighetstrening kan enten gjennomføres av de institusjonsansatte eller av eksterne instanser som for eksempel Multisystemisk Terapi (MST), Alternativ til vold (ATV) eller familievernkontor. Det er viktig å bruke den tiden man trenger på disse prosessene, de må gjøres forutsigbare, og ungdommene må oppleve seg inkludert. Likeledes at målsettingen er å gjenopprette relasjoner og tillit i familien, slik at foreldrene kan sette grenser og se ungdommenes positive sider og fremme mestring.

Flere er opptatt av at kommunen må ansvarliggjøres slik at nødvendige tiltak settes inn. Dette gjelder særlig kontaktpersonen som skal være med videre, og å undersøke om det er familie og nettverk som kan være en ressurs, og som kan aktiveres. En institusjonsansatt påpeker at når ungdommer er plassert på institusjon, så kan dette lett bli en hvilepute for barnevernstjenesten, og at man slik slipper oppfølging av familie og nettverk.

Oppfølging av barn og foreldre etter at barnet er flyttet hjem, fremheves som en viktig faktor i beskrivelsen av god praksis ved tilbakeføringer. Blant annet vil det å forsterke og bygge opp under ferdighetene barn og foreldre har opparbeidet seg under institusjonsoppholdet, være en viktig og nødvendig faktor for å lykkes videre. Flere fremhever at annet tilbud må på plass ved tilbakeføringen for å sikre oppfølging av barn og foreldre. En ansatt som er

familieterapeut, fremhever kontakten med familievernnet eller en familieveileder i kommunen når institusjonen trekker seg ut av relasjonen til familiene etter tilbakeføringen. Om dette ikke er på plass, så har en institusjon en mulighet for ettervern og kan følge opp og «holde litt i hånden» til ting er på plass.

19.2.7 Intervjuer med samarbeidende instanser

I et av fokusgruppeintervjuene, der én av informantene er ansatt i den kommunale helsetjenesten og den andre i kommunens rus- og psykiske helsetjeneste, svares det på hva som er god praksis for en tilsiktet (planlagt) tilbakeføring. Her fremhever den ene av informantene viktigheten av å ha en «kontinuerlig dialog» med de involverte partene. Dette innebærer å være innforstått med tempoet i en planlagt tilbakeføring og hvilke tilpasninger som må være på plass. Dette gjelder barnets behov, foreldrenes behov og barnevernstjenestens behov for kontroll. Informanten er også opptatt av at familien har behov av tiltaksoppfølging etter at barnet har flyttet hjem, og hvor det kan være viktig for barnet «å kunne opprettholde en del av de tingene som har vært gode» mens det bodde under offentlig omsorg.

I et annet fokusgruppeintervju påpeker to av informantene fra BUP at god praksis handler om en «*helhetlig tankegang*» i oppfølgingsarbeidet av både barn og foreldre. En av informantene utdyper på denne måten:

At det er gjort en vurdering på hva slags omsorg og hva slags helsebehov som barnet har. At den er tydelig formidlet på en måte som er forståelig for foreldrene som skal få tilbake barnet, og at man har sjekket ut at de klarer å gi den omsorgen og følge opp det helsebehovet. (...) At man lager en plan og sier at «dette skal dere gjøre», og så tester man ut litt og så er det når man overfører helt, så har man også en evaluering på at man ser at det går bra. Og at man snakker med barnet. For det er kjempeviktig.

Å hjelpe foreldrene å forstå hva som må til for å få barnet tilbakeført, beskrives som et viktig element i samarbeidet mellom foreldrene og ulike instanser som er involvert i oppfølgingsarbeidet. En av informantene fra BUP trekker frem beskrivelse av hvordan ansvaret rundt familien endrer seg når foreldrene flytter til annen kommune mens barnet er i

offentlig omsorg. Slike flyttinger kan skape en usikkerhet for hva som er god praksis ved tilbakeføring av barnet til foreldrehjemmet.

En av de andre informantene fra BUP aktualiserer spørsmålet om hva som er god praksis for overføring av ansvar for saken mellom to kommuner gjennom å beskrive hvordan en kommune valgte å opprettholde oppfølgingsarbeidet på tvers av kommunegrenser etter at barnet var tilbakeført. Informanten fremholder relasjonen og kjennskapet til barnet og familien som viktige faktorer i hvorfor slik opprettholdelse av ansvar ved tilbakeføring gir eksempler på god praksis. Eksempelvis trekkes det frem at en barnevernstjeneste som familien ikke har tillitt til, ikke bør være dem som skal følge familien videre ved tilbakeføring.

Informantene i det femte fokusgruppeintervjuet introduserte et nytt tema ved å rette søkelyset over på betydningen av samarbeid og kunnskapsoverføring mellom skole og det øvrige systemet. Her deltok to informanter, en ansatt i pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), den andre er ansatt i skole. På spørsmål om hva som er god praksis vedrørende en planlagt tilbakeføring, er informantene samstemte i at det har en betydning når på året barnet flyttes.

En av informantene beskriver det som tidvis krevende å utforme et tilrettelagt skoletilbud når behovet brått oppstår som følge av en flytting av et barn. Når en ny elev kommer inn, så er det ofte ukjent hvor dette barnet står i forhold til den øvrige klassens progresjon, og det skal lite til før det første møtet med den nye skolen blir nok et nederlag. For å lykkes med tilbakeføring av barn mener derfor informanten at det er nødvendig å styrke samarbeidet og kunnskapsoverføringen mellom de ulike instansene som jobber rundt barnet.

19.3 Oppsummering

Journaldata: De sakene hvor foreldrene er snakket med i forbindelse med tilbakeføringen, har tre ganger så høy andel av planlagte tilbakeføringer sammenlignet med de sakene hvor det ikke er dokumentert samtaler med foreldrene. Igangsetting av nødvendige hjelpetiltak i forkant av tilbakeføringen er assosiert med fire ganger så stor sannsynlighet for planlagt tilbakeføring. Det er i overkant syv ganger så stor sannsynlighet for en planlagt tilbakeføring dersom det foreligger en plan for tilbakeføringen. Bufetat har i større grad (19 %) enn barnevernet (8 %) utarbeidet en plan for flyttingen. Vi fant også at saker behandlet av nemnda

hadde 3,7 ganger så høy sannsynlighet for å inneholde en tilbakeføringsplan enn saker som ikke er behandlet i nemnda.

Intervjudata: Dette er et spørsmål som engasjerer mange informanter. Barn, foreldre, beredskapsforeldre, fosterforeldre og samarbeidsinstanser forteller i overveiende grad om fraværet av tilsiktede tilbakeføringer. Foreldre, beredskapsforeldre og fosterforeldre fremhever at det å opprettholde relasjoner med barnet også etter en tilbakeføring er en god praksis. Barnevernsansatte knytter god praksis ved tilsiktet tilbakeføring til om samarbeidet i forkant har vært godt, at det har skjedd positive endringer i holdninger til tilbakeføring, betydningen av teamarbeid og at det er en helhetlig plan for gjenforeningen og oppfølging i ettertid. De institusjonsansatte fremhever at god praksis ved tilsiktede tilbakeføringer avhenger av at planlegging av tilbakeføring må starte tidlig, at det lages en plan, og at kunnskap fra institusjonen må overføres til foreldre. Videre at foreldre må følges opp etter tilbakeføring for å forhindre nye brudd, og at barnevernstjenesten blir ansvarliggjort og har en tydelig rolle i tilbakeføringen. Samarbeidsinstanser fremhever i særlig grad det å lage gode overganger ved tilbakeføring, slik som ved flytting mellom kommuner, skifte av skoler og tiltaksoppfølging for foreldrene og barnet.

20 Spørsmål 14: Hva er utfordringene med hensyn til tilbakeføring og for hvem?

Dette spørsmålet besvares med journaldata.

20.1 Journaldata

Spørsmålet om hva som er utfordringene med henhold til tilbakeføring og for hvem, er et spørsmål som henger nøye sammen med flere av de øvrige spørsmålene i denne studien. Det vil eksempelvis fremkomme beskrivelser av utfordringer relatert til barns og foreldres medvirkning i tilbakeføringer (se rapportens spørsmål 11 og 12), hvordan barnevernstjenesten jobber for å oppfylle målsettingene om at barn skal tilbakeføres når forholdene som skyldtes plasseringen er endret til det bedre (se rapportens spørsmål 17), hvordan oppfølging og involvering av eventuelt annet hjelpeapparat sikres (se rapportens spørsmål 18), hvilke tiltak som settes inn ved tilbakeføring (se rapportens spørsmål 19), men også utfordringer som tilkommer som følge av uenigheter mellom partene om hvorvidt tilbakeføring bør finne sted, og hvilken oppfølging eller bistand som skal iverksettes (se rapportens punkt 22). Vi anbefaler derfor å lese dette punktet i lys av de øvrige nevnte delene av rapporten.

20.1.1 Utfordringer med hensyn til tilbakeføring

Når vi skal svare på hva som er utfordringene med hensyn til tilbakeføring, og for hvem, avhenger dette av hvordan man definerer og operasjonaliserer «*utfordringer*». Barn skal ifølge barnevernsloven § 5-7 tilbakeføres til foreldrenes omsorg «*når det er overveiende sannsynlig at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg*». Vi valgte derfor å se nærmere på dokumenterte beskrivelser av utfordringer ved (1) barnet, (2) forelderen, (3) søskenrelasjon, (4) andre omsorgspersoner og (5) samarbeidende instanser. Nærmere presentasjon av hvilke «*utfordringer*» som var dokumentert, og hvem de ulike utfordringene var relatert til, er presentert i tabell 36. Som vi ser av tabell 36, er det hyppigst dokumentert utfordringer relatert til foreldrene med hensyn til vurdering av tilbakeføring (78 %, 1029 av 1324 saker), da hovedsakelig utfordringer relatert til foreldrenes omsorgsevne (74 %, 975 av 1324 saker) og foreldres psykiske helse (64 %, 841 av 1324 saker). Det er få saker (8 %, 99 av 1324) hvor foreldres fysiske helse opplyses å være en utfordring med hensyn til tilbakeføring. Tilsvarende viser tabell 36 at kvaliteten på relasjonen mellom barn og forelder representerer en mulig utfordring med hensyn til tilbakeføring i 46 prosent av de inkluderte sakene (610 av 1324 saker).

Tabell 36: Hvem er utfordringene relatert til?

Er utfordringene relatert til:	Ja (%)	Nei (%)	IM (%)
barnet	636 (48 %)	465 (35 %)	223 (17 %)
barnets psykiske helse	557 (42 %)	426 (32 %)	341 (26 %)
barnets atferd	504 (38 %)	455 (34 %)	365 (28 %)
barnets fysiske helse	100 (8 %)	706 (53 %)	518 (39 %)
foreldre	1029 (78 %)	134 (10 %)	161 (12 %)
foreldres omsorgsevne	975 (74 %)	52 (4 %)	297 (22 %)
foreldres psykiske helse	841 (64 %)	111 (8 %)	372 (28 %)
relasjon barn–forelder(e)	610 (46 %)	120 (9 %)	594 (45 %)
foreldres fysiske helse	99 (8 %)	662 (50 %)	563 (43 %)
søskenrelasjon	114 (9 %)	444 (34 %)	766 (58 %)
andre omsorgspersoner	158 (12 %)	554 (42 %)	612 (46 %)
andre instanser (skole, BUP etc.)	34 (3 %)	536 (41 %)	754 (57 %)
Noter: IM = informasjon mangler, summen på hver linje er lik 1324			

Når det gjelder særlige forhold ved barnet, opplyses dette å være en utfordring med tanke på tilbakeføring i om lag halvparten av de gjennomgåtte sakene (48 %, 636 av 1324). Forhold ved barnets psykiske helse blir fremholdt som en mulig utfordring i om lag 42 prosent av sakene (557 av 1324), mens forhold ved barnets atferd blir fremholdt som en mulig utfordring i 38 prosent av sakene (504 av 1324). Det er få saker (8 %, 100 av 1324) hvor barnets fysiske helse beskrives som en utfordring med hensyn til tilbakeføring.

20.1.2 Utfordringer og tilbakeføring – bivariate relasjoner

Vi sammenstilte deretter utfordringene i den enkelte sak med om tilbakeføring hadde funnet sted. Resultatene av dette kan sees i tabell 37 hvor vi ser at det er en økt sannsynlighet for tilbakeføring i saker hvor utfordringene er relatert til barnet, og da uavhengig av om utfordringen omhandler barnets psykiske helse eller barnets atferd.

Tabell 37: Utfordringer og tilbakeføring til hjemmet: bivariate analyser

Er utfordringene relatert til ...	Er barnet tilbakeført?					Bivariat OR	
	Ja		Nei		N	OR	95 % CI
	Ja	Nei	Ja	Nei			
barnet	266	145	370	320	1101	1,59	[1,23; 2,04]
barnets psykiske helse	240	142	317	284	983	1,51	[1,17; 1,97]
barnets fysiske helse	33	293	67	413	806	0,69	[0,45; 1,08]
barnets atferd	223	167	281	288	959	1,37	[1,06; 1,77]
foreldre	337	78	692	56	1163	0,35	[0,24; 0,51]
foreldres omsorgsevne	324	38	651	14	1027	0,18	[0,10; 0,34]
foreldres psykiske helse	276	73	565	38	952	0,25	[0,17; 0,39]
relasjon barn–forelder(e)	242	60	368	60	730	0,69	[0,44; 0,97]
foreldres fysiske helse	21	288	78	374	761	0,35	[0,21; 0,58]
søskenrelasjon	57	199	57	245	558	1,23	[0,82; 1,86]
andre omsorgspersoner	70	204	88	350	712	1,37	[0,95; 1,95]
andre instanser (skole, BUP etc.)	14	193	20	343	570	1,24	[0,61; 2,52]

Forkortelser: N = Antall, OR = Odds ratio, CI = konfidensintervall

Tabell 37 viser at det er en redusert sannsynlighet for tilbakeføring når utfordringene relateres til foreldre (vi kan se dette ved at $OR > 1$). Dette uavhengig av om utfordringen relateres til forelderens omsorgsevne, forelderens fysiske eller psykiske helse. Tilsvarende gjelder i saker hvor det er dokumentert utfordring relatert til barn–forelder-relasjonen. Hva gjelder utfordringer relatert til søskenrelasjon i foreldrehjemmet, utfordringer relatert til andre omsorgspersoner som bor i foreldrehjemmet (eksempelvis steforelder), eller utfordringer relatert til ulike offentlige instanser, så gav ingen av disse utfordringene en entydig statistisk assosiasjon med om barnet er tilbakeført eller ikke.

20.1.3 Utfordringer og tilbakeføringer – regresjonsanalyse

Vi undersøkte deretter sannsynligheten for at de nevnte utfordringene påvirker tilbakeføringsspørsmålet, ved utføring av en logisk regresjon (se tabell 36). For å kontrollere for de andre tiltakene i analysen så brukte vi en logistisk regresjonsanalyse hvor vi brukte «er barnet tilbakeført» (med koding Nei = 0, og Ja = 1), og hver utfordring kodet som 0 = ikke til stede, og 1 = til stede.

Tabell 38: Logistisk regresjon med utfordringer ved tilbakeføring

Utfordring	B	SE	Wald	OR [95 % CI]
Barnets psykiske helse	0,49	0,2	6,01	1,63 [1,10; 2,40]
Barnets fysiske helse	-0,64	0,29	4,96	0,53 [0,30; 0,93]
Barnets atferd	0,47	0,2	5,72	1,60 [1,09; 2,35]
Foreldres omsorgsevne	-0,58	0,22	7,16	0,56 [0,37; 0,86]
Foreldres psykiske helse	-0,59	0,19	10,15	0,55 [0,38; 0,80]
Relasjon barn-forelder(e)	0,57	0,17	11,72	1,77 [1,28; 2,45]
Foreldres fysiske helse	-0,65	0,31	4,41	0,52 [0,29; 0,96]
Søskenrelasjon	0,71	0,24	9,05	2,04 [1,28; 3,25]
Andre omsorgspersoner	0,38	0,23	2,87	1,47 [0,94; 2,29]
Andre instanser (Skole, BUP etc.)	0,71	0,55	1,65	2,04 [0,69; 6,02]
Konstant	-0,2	0,17	1,47	

Forkortelser: *B* = ustandardisert regresjonskoeffisient, *SE* = standardfeil, *OR* = Odds ratio, *CI* = konfidensintervall. **Noter:** Nagelkerkes $R^2=0.14$, statistisk signifikante sammenhenger markert i **fet** tekst.

Fra regresjonsanalysen i tabell 38 ser vi at utfordringer relatert til barnets psykiske helse, barnets atferd og relasjonsutfordringer (både relasjon barn-forelder og søskenrelasjoner) alle er assosiert med høyere sannsynlighet for tilbakeføring, mens utfordringer forbundet med foreldrene (psykisk og fysisk helse samt omsorgsevne) og dessuten barnets fysiske helse er assosiert med lavere sannsynlighet for tilbakeføring.

20.1.4 Antall utfordringer og tilbakeføring

Vi undersøkte også om sannsynlighet for tilbakeføring var påvirket av antall utfordringer i hver sak. Dette ble undersøkt ved å re-kode alle variabler med utfordringer slik at tilstedeværelse av en utfordring ble kodet som 1, og fravær av denne utfordringen ble kodet som 0. Vi summerte så undergrupper av utfordringer hos foreldre («foreldres psykiske helse», «foreldres fysiske helse», «foreldres omsorgsevne», «relasjon barn-forelder») og barn («barnets psykiske helse», «barnets fysiske helse», «barnets atferd») med «søskenrelasjon», «andre omsorgspersoner» og «andre instanser» til en ny variabel som viste *antall utfordringer per sak*. Vi sammenstilte så denne nye variabelen «utfordringer» med om barnet var tilbakeført.

Tabell 39: Antall utfordringer til stede og om barnet er tilbakeført

N utfordringer	Er barnet tilbakeført?		Ratio (Ja % / Nei %)
	Ja (%)	Nei (%)	
0	54 (43 %)	73 (57 %)	0,74
1	47 (36 %)	83 (64 %)	0,57
2	81 (29 %)	200 (71 %)	0,41
3	113 (33 %)	227 (67 %)	0,50
4	83 (38 %)	138 (62 %)	0,60
5	78 (51 %)	76 (49 %)	1,03
6	22 (35 %)	41 (65 %)	0,54
7	2 (25 %)	6 (75 %)	0,33

Som vi ser av tabell 39, hvor vi benyttet en logistisk regresjonsanalyse med «har barnet flyttet hjem» som utfallsvariabel (0 = nei, ikke flyttet hjem, og 1 = ja, flyttet hjem) og antall utfordringer, er det en svak tendens til at flere utfordringer reduserer sannsynligheten for tilbakeføring. Resultatet var imidlertid ikke statistisk signifikant ($\exp(B) = 0,953$; 95 % CI of $\exp(B) = [0,89; 1,02]$).

20.1.5 Utfordringer og planlagt vs. utilsiktet tilbakeføring

Vi undersøkte også om utfordringer hadde en sammenheng med om tilbakeføringen skjer planlagt eller utilsiktet. Som vi ser fra tabell 38, er det ikke noe tydelig mønster mellom andelen planlagte tilbakeføringer og antallet utfordringer i saken. Eksempelvis finner vi at det var flest planlagte tilbakeføringer i saker hvor det var dokumentert tre ulike utfordringer (45 av 180, antall utfordringer: 3). Tilsvarende viser tabell 40 at det var en økning i antall utilsiktede tilbakeføringer for saker hvor det var dokumentert fra to til fem utfordringer. Det var betydelig færre saker med tilbakeføring hvor det var dokumentert seks og syv utfordringer. Tabell 38 viser imidlertid en klar større andel utilsiktede tilbakeføringer når antallet utfordringer øker.

Tabell 40: Utfordringer og planlagt vs. utilsiktet tilbakeføring

N Utfordringer	Er tilbakeføringen planlagt eller utilsiktet?		Sum	Pr(Planlagt)
	Planlagt	Utilsiktet		
0	32	18	50	64 %
1	19	18	37	51 %
2	31	40	71	44 %
3	45	57	102	44 %
4	24	53	77	31 %
5	21	56	77	27 %
6	8	13	21	38 %
7	0	2	2	0 %
Sum	180	257	437	

Dette var også understøttet av en logistisk regresjon med utfordringer som uavhengig variabel og planlagt vs. utilsiktet som avhengig variabel som viste at sannsynligheten for en planlagt tilbakeføring ble redusert som en funksjon av antallet utfordringer i saken ($B = -0,26$; $SE = 0,06$; $Wald = 18,98$; $OR = 0,77$; 95 % CI of OR [0,69; 0,87]). Ut fra tabell 40 så ser vi at sannsynligheten for en planlagt tilbakeføring halveres for en sak med fire utfordringer ($Pr = 31$ %) sammenlignet med en sak uten utfordringer ($Pr = 64$ %).

20.1.6 Utfordringer og planlagt eller utilsiktede tilbakeføringer

For å se om spesifikke utfordringer i en sak hadde sammenheng med om tilbakeføringene var planlagt eller utilsiktet når vi kontrollerer for alle andre utfordringer i saken, så gjennomførte vi en logistisk regresjonsanalyse med planlagt (kodet som 1) vs. utilsiktet (kodet som 0) som avhengig variabel og tilstedeværelse av utfordringer (0 = Nei og 1 = Ja) som uavhengig variabler (se tabell 41).

Tabell 41: Sammenheng mellom utfordringer og om tilbakeføring er planlagt eller utilsiktet

Utfordringer	B	SE	Wald	Sig.	OR	95 % CI for OR
Barnets psykiske helse	-0,65	0,28	5,48	0,02	0,52	[0,31; 0,90]
Barnets fysiske helse	0,88	0,41	4,69	0,03	2,41	[1,09; 5,33]
Barnets atferd	-0,54	0,27	3,99	0,05	0,59	[0,35; 0,99]
Foreldres omsorgsevne	-0,01	0,28	0,00	0,98	0,99	[0,57; 1,73]
Foreldres psykiske helse	-0,17	0,26	0,43	0,51	0,84	[0,51; 1,40]
Relasjon barn–forelder(e)	-0,38	0,25	2,36	0,12	0,68	[0,42; 1,11]
Foreldres fysiske helse	0,11	0,54	0,04	0,84	1,12	[0,39; 3,21]
Søskenrelasjon	0,17	0,32	0,27	0,60	1,18	[0,63; 2,23]
Andre omsorgspersoner	-0,23	0,31	0,56	0,45	0,80	[0,44; 1,45]
Andre instanser (skole, BUP etc.)	0,41	0,59	0,49	0,49	1,51	[0,48; 4,79]
Konstant	0,42	0,22	3,76	0,05	1,52	

Forkortelser: B = estimert logistisk regresjonskoeffisient, SE = standardfeil, Wald = Wald-statistikk, Sig. = *p*-verdi, OR = Odds ratio, CI = konfidensintervall.

Som vi ser av tabell 41, er det kun utfordringer med barnet som har en entydig påvirkning på om tilbakeføringen er planlagt eller utilsiktet. Både barnets psykiske tilstand og barnets atferd øker sannsynligheten for utilsiktede tilbakeføringer, mens barnets fysiske helse øker sannsynligheten for en planlagt tilbakeføring. Ingen andre utfordringer har en entydig sammenheng med om tilbakeføring er planlagt eller utilsiktede.

20.2 Oppsummering av journaldata

Vi fant i bivariate analyser at utfordringer relatert til foreldre er entydig assosiert med en redusert sannsynlighet for tilbakeføring, mens utfordringer knyttet til barnet, dets psykiske helse og atferd er assosiert med en økning i sannsynligheten for en tilbakeføring.

Mens når vi kontrollerte for de andre tiltakene med en logistisk regresjon, så beholder utfordringer med foreldre sin negative samvariasjon med tilbakeføring med unntak av utfordringer av relasjonen mellom barn og foreldre som har en høyere sannsynlighet for tilbakeføring. For barnet så beholder barnets psykiske helse og atferdsutfordringer sin positive assosiasjon med tilbakeføring. Ellers virker det som sosiale utfordringer (relasjon til foreldre og søskenrelasjoner) begge øker sannsynligheten for tilbakeføring, noe som indikerer at slike utfordringer i noen grad er midlertidige og/eller kan forbedres med riktige tiltak.

Intervjudata: Det foreligger ikke intervjudata til dette spørsmålet.

21 Spørsmål 15: Hvilke erfaringer har barna og foreldre/foresatte vedrørende tilbakeføring?

Dette spørsmålet besvares med intervjudata.

21.1 Intervjudata

21.1.1 Intervjuer med foreldre

Foreldrene var svært opptatt av hvordan hele forløpet hadde foregått fra plassering til tilbakeføring. De aller fleste uttrykte sterk uenighet i beslutningen om plassering av barna utenfor hjemmet. De fortalte om langtekkelige prosesser med mange år i rettssystemet som skaper steile fronter mellom barnevern og foreldre. I disse periodene flyttet barna ofte svært mange ganger, noe foreldrene opplevde påvirket barna i stor grad. Flere mente at barna tok stor skade av disse flyttingene, slik at tilbakeføring ble mer krevende. En formulerer det slik:

Disse ungene ble aldri plassert i fosterhjem, de ble flytta i hytt og pine i forskjellige beredskapshjem og institusjoner. Totalt så hadde den ene blitt flytta fem ganger. Den neste har blitt flyttet tolv ganger på to år. Og han tredje han har blitt flytta totalt femten ganger.

De beskrev hvor utmattende og ressurskrevende dette var, hvordan dette ofte ødela muligheten for samarbeid med barnevernet. En mor beskrev forelderens situasjon «med fem S-er»:

Det er fem S-er som vi er gjennom. Det er sorg, skam, skyld, savn og til slutt kommer sinne. Og da kan vi være sinte på barnevernet fordi vi ikke forstår, men vi kan også være veldig, veldig sinte på oss selv. Så de fem s-ene der, de går igjen nesten hos alle, både rett etter og en lang stund etter.

I løpet av perioden hvor barna har bodd i beredskaps- og fosterhjem, hadde mange av foreldrene begrenset samvær med barna. Etter slike langvarige og ofte konfliktfylte prosesser med lite samvær var det påfallende ofte svært brå og raske tilbakeføringer. En forelder forteller at hun fikk rapport med anbefaling om tilbakeføring på en mandag. Påfølgende

onsdag fikk hun barnet hjem med kun noen timers varsel. Å få barna hjem på så kort varsel kan oppleves som et sjokk, noe en annen forelder beskriver slik:

Vet du hvor mange timer det gikk før den minste gutten min kom hjem? Fire og en halv time. Fra jeg fikk mail, jeg hadde ikke lest hva de hadde skrevet ferdig engang (...) Han står utenfor blokken med to barnevernsansatte (...) og så åpner jeg opp (...) Advokaten har da ringt og sagt «de kommer med barnet, de kommer med barnet. Du må gjøre deg klar». Du er så i sjokk at du klarer ikke å ta inn over deg hva som skjer, du er helt vekk. Så når jeg ser han utenfor døra, denne blokkdøra med disse to barnevernsansatte. Min instinktive reaksjon er å bare gripe fatt i ungen, og jeg bare rev han inn blokkinngangen.

Samlet sett kan man si at foreldrenes erfaringer med tilbakeføring var sterkt preget av opplevelser av selve beslutningen om plasseringen og kontakten med barnevernet i hele prosessen. Selv om både barn og foreldre har ønsket raske tilbakeføringer, kan slike være for raske og vanskelige å håndtere. Foreldre uttrykte mange ønsker om oppfølging uten at de opplevde å få det. Se mer om dette under spørsmål 18 og 19.

21.2 Oppsummering av intervjudata

De aller fleste foreldre var uenig i beslutningen om å plassere barna utenfor hjemmet. Flere har også lange prosesser i rettssystemet, noe som skaper steile fronter mellom barnevern og foreldre. Videre er de opptatt av at samvær har vært sterkt begrenset, noe som har vanskeliggjort tilbakeføringen. Selv etter lange opphold og begrenset samvær skjer tilbakeføring ofte brått, uforberedt og uten den veiledningen de ønsker.

22 Spørsmål 16: Hvilke erfaringer har andre involverte? Vi tenker her for eksempel på hvordan fosterforeldre, søsken, saksbehandler i barnevernstjenesten, særkontakt på institusjon opplever planlagte og ikke-planlagte tilbakeføringer.

Dette spørsmålet besvares med intervjudata.

Erfaringer med tilbakeføringer belyses for fosterforeldrenes del under spørsmål 13, 14 og 21, barnevernsansattes erfaringer under spørsmål 13 og 14, mens institusjonsansattes erfaringer er omtalt i spørsmål 13, 14 og 18. Her vil vi konsentrere oss om samarbeidspartneres erfaringer.

22.1 Intervjudata

22.1.1 Intervjuer med samarbeidende instanser

Samarbeidspartnerne fremholdt at gode tilbakeføringsprosesser er avhengig av godt samarbeid rundt prosessen. Flere av samarbeidspartnerne gav uttrykk for at de hadde opplevd en del utfordringer i samarbeidet med barnevernstjenesten ved tilbakeføringer. Informantene trakk frem at samarbeid var svært avhengig av den enkelte saksbehandler. Hyppig bytte av saksbehandler ble trukket frem som en stor utfordring i samarbeidet. Nye saksbehandlere har ikke en relasjon til familien og samarbeidspartnere og vanskeligjør samarbeid. Videre trakk de frem saksbehandlers relasjon til familien og holdninger til samarbeidspartnere som avgjørende for kvaliteten på samarbeidet.

22.2 Oppsummering

Intervjudata: Samarbeidspartnerne var opptatt av at gode tilbakeføringsprosesser fordrer godt samarbeid. Hyppige bytter av saksbehandlere i barnevernet ble trukket frem som en utfordring.

23 Spørsmål 17: Hvordan jobber barnevernstjenestene for å oppfylle målsettingen om at barn skal tilbakeføres når forholdene som skyldtes plasseringen er endret til det bedre?

Dette spørsmålet besvares med journaldata.

23.1 Journaldata

Barnevernsloven § 5-7 første ledd første punktum slår fast og fremholder hovedregelen om det midlertidige ved en omsorgsovertakelse. I barnevernsloven § 8-3 tredje ledd sies det at det skal foreligge en plan etter at det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse, og planen skal blant annet beskrive hva som skal til for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet. For å kunne svare på hvordan barnevernstjenestene jobber for å oppfylle målsettingene om at barn skal tilbakeføres når forholdene som skyldtes plasseringen er endret til det bedre, handler dette om hvordan man definerer og operasjonaliserer hvilke krav som stilles til barnevernstjenestens arbeid. I lys av det juridiske rammeverket har vi i denne studien rettet oppmerksomheten mot følgende faktorer: (1) definert mål om tilbakeføring, (2) oppfølging og kontroll av barnets omsorgssituasjon, (3) oppfølging av foreldre, (4) iverksetting av tiltak for å muliggjøre tilbakeføring, (5) oppdatering av foreldrene på barnets utvikling og (6) oppdatering av barnet på foreldrenes utvikling (se tabell 42).

23.1.1 Tiltak for å få til tilbakeføring

Vi undersøkte hvor mange journaler som hadde dokumentert tilstedeværelse av spesifikke tiltak (se tabell 42). Som vi ser av tabell 42, var det dokumentert et klart mål om tilbakeføring i 27 prosent av de inkluderte sakene (353 av 1324). I 2 prosent av sakene (21 av 1324) var det dokumentert at gjenforeningsspørsmålet var oppgitt. I de øvrige 71 prosent av sakene (950 av 1324) var det ikke mulig å identifisere et klart mål for plasseringsperioden utover et dokumentert overordnet mål om å ivareta barnets behov for omsorg og legge til rette for samvær mellom barnet og dets foreldre.

Tabell 42: Informasjon om tiltak for å oppfylle målsetting om tilbakeføring

Tiltak	Ja	Nei	Tilbakeføring oppgitt
Definert mål om tilbakeføring	353 (27 %)	950 (71 %)	21 (2 %)
Oppfølging av foreldre	402 (30 %)	922 (70 %)	-
Satt inn tiltak for å muliggjøre tilbakeføring	297 (22 %)	1027 (78 %)	-
Oppdatert foreldre på barnets utvikling	114 (9 %)	1189 (89 %)	21 (2 %)
Samtaler med barnet om endringer hos foreldrene	46 (4 %)	1278 (96 %)	-
Noter: N = 1324 for hver linje.			

Oppfølging av foreldre var dokumentert i 30 prosent av sakene (402 av 1324), mens det var dokumentert iverksatt tiltak med mål om å endre forhold som begrunnet nødvendighet av omsorgsovertakelsen i 22 prosent av sakene (297 av 1324).

23.1.2 Dokumentasjon på hyppighet av oppfølging og tilsyn

I gjennomsnitt var det dokumentert informasjon om 2,2 (SD = 1,57, Min = 0, Max = 10) møter mellom barnevernstjenesten og foreldre per år. I 9 prosent av sakene (114 av 1324) var det dokumentert samtaler med foreldre, hvor foreldrene fikk oppdaterte opplysninger om barnets utvikling. Tilsvarende var det dokumentert samtaler hvor barnet fikk oppdaterte opplysninger om foreldrenes utvikling i 4 prosent av sakene (46 av 1324).

Tabell 43 viser forekomst av oppfølging og kontroll med barn i fosterhjem, fordelt på studiens inkluderte saker.

Tabell 43: Forekomst av oppfølging og kontroll av barn i alle typer fosterhjem

Type oppfølging	Antall per år						Totalt
	0	1	2	3	4	5	
Oppfølgingsbesøk	89 (28 %)	4 (1 %)	12 (4 %)	7 (2 %)	209 (65 %)	1(<1 %)	322 (100 %)
Tilsynsbesøk	104 (32 %)	0	9 (3 %)	0	208 (65 %)	1(<1 %)	322 (100 %)

Det var dokumentert oppfølgingsbesøk og tilsynsbesøk for barn i fosterhjem i 65 prosent av de inkluderte sakene fra barnevernstjenesten. I 28 prosent av sakene (89 av 322) var det ikke registrert årlige oppfølgingsbesøk. Tilsvarende var det ikke dokumentert tilsynsbesøk i 32 prosent av sakene (104 av 322).

For *oppfølging og tilsyn med barn* som bor på institusjon, var dette med få unntak dokumentert gjennom referat fra samarbeidsmøter i de sakene hvor dokumentasjon ble identifisert, men også gjennom telefonisk kontakt med institusjonsansatte.

23.1.3 Oppfølging og tilrettelegging av samvær

For *oppfølging og tilrettelegging av samvær og kontakt* mellom barn og foreldre var samvær dokumentert regulert av barnevernstjenesten i 77 prosent av sakene (1018 av 1324).

Samværsomfanget varierte fra 0 samvær i året til at barnet bodde hjemme full tid som del av en samværsavtale, og hvor det var vedtak om tilsyn i 57 prosent av sakene (579 av 1018). I 14 prosent av sakene (143 av 1018) var det avtalt samvær med overnatting. I 65 prosent av sakene (689 av 1062) var samværsregulering mellom 0 og 12 ganger i året, og i 25 prosent av sakene (253 av 1062) var det dokumentert regulering av telefon- eller digital kontakt mellom barn og foreldre. Det var dokumentert endring av samvær i 58 prosent av sakene (589 av 1018). Det var imidlertid betydelig lavere andel saker med dokumentert endring i samvær der hvor sak ikke var til vurdering hos nemnda (4 %, 12 av 293).

23.2 Oppsummering

Journaldata: Det mangler dokumentasjon på et klart mål for plasseringsperioden i majoriteten (71 %) av journalene. Det samme gjelder dokumentasjon av oppfølging av foreldre (70 % mangler dokumentasjon) og dessuten tiltak for å muliggjøre tilbakeføring (78 % mangler dokumentasjon). For oppfølgingsbesøk og tilsynsbesøk så er det dokumentert minst 4 slike møter i 65 prosent av sakene, mens det i mindre enn 1/3 av sakene er dokumentert 0 møter. Det er dokumentert samvær med foreldre i 77 prosent av journalene. Overordnet sett er journalføringen på dette området manglende med klare muligheter for forbedringer og tydeliggjøring av faktisk praksis.

24 Spørsmål 18: Hvordan sikres oppfølgingen/involveringen av eventuelt annet hjelpeapparat, og hvordan er samarbeidet mellom barnevernstjenesten og andre aktører?

Dette spørsmålet besvares med journaldata og intervjudata.

24.1 Journaldata

Det følger av barnevernsloven § 15-8 at barnevernstjenesten skal samarbeide med offentlige instanser og andre tjenesteytere dersom samarbeid er nødvendig for å gi barnet et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Ifølge barnevernsloven § 8-3 annet ledd skal barnevernstjenesten kontakte foreldre kort tid etter en omsorgsovertakelse og gi dem tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barnevernstjenesten som del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrig hjelpeapparat.

24.1.1 Dokumentasjon på samarbeidsmøter

For å svare på hvordan oppfølging og involvering av annet hjelpeapparat sikres når barn er i offentlig omsorg, har vi tatt utgangspunkt i de gjennomgåtte sakene fra barnevernstjenesten (N = 331) og Bufetat (N = 150), totalt 481 saker (se tabell 44).

Tabell 44: Forekomst av dokumentasjon om samarbeidsmøter i journalene

Samarbeidsformer	Foreligger dokumentasjon?		Totalt
	Ja	Nei	
Samarbeidsmøte med andre instanser om foreldre	141 (29 %)	340 (71 %)	481
Samarbeidsmøte med andre instanser om barnet	277 (58 %)	204 (42 %)	481
Samarbeidsmøte uten foreldre invitert	197 (41 %)	284 (59 %)	481

Som vi ser av tabell 44, var det dokumentert samarbeidsmøter med ulike instanser som bistod med oppfølging og endringsarbeid i relasjon til foreldrene, i 29 prosent av sakene (141 av 481). Tilsvarende fant vi at det var dokumentert samarbeidsmøter med ulike instanser som bistod med oppfølging og endringsarbeid i relasjon til barnet, i 58 prosent av sakene (277 av 481). I 41 prosent av sakene (197 av 481) var det dokumentert samarbeidsmøter mellom ulike

faginstanser og barnets nye omsorgsbasis, men hvor foreldre ikke var dokumentert invitert eller deltakende.

24.2 Intervjudata

Denne delen besvares med data fra intervjuer med foreldre, beredskapsforeldre, fosterforeldre, barnevernsansatte, institusjonsansatte og samarbeidende instanser.

24.2.1 Intervjuer med foreldre

Mange tilbakeføringer er, slik foreldre ser det, preget av plutselige flyttinger der tilbakeføring i liten grad er planlagt og tilrettelagt i et samarbeid. Dette førte i mange tilfeller til at svært lite var på plass med tanke på både skole og andre aktuelle instanser. Dette kunne medføre problemer da mange mente at barna deres hadde behov for ekstra skoleoppfølging. En far fortalte hvordan hans datter ble stående uten skoleplass etter flytting, han uttrykte sin frustrasjon over situasjonen etter tilbakeføring slik:

Og attpåtil så klarte de å forhindre at hu skulle få gå skolegang i år, første året på videregående. For hu har ikke søkt skole her, hu har søkt sørafor. Ja, for det var der hun skulle bo. Hun skulle jo bo sørafor, men det gikk jo så jævlig dårlig, og nå bor hu hos meg.

Et par foreldre uttrykte et behov for ansvarsgrupper etter tilbakeføring, noe den ene opplevde til en viss grad hadde fungert. Flere fortalte om private konsulenter som var leid inn av barnevernet, og som bidro inn som veiledere i forbindelse med tilbakeføring. Dette trakk de frem som gode og fleksible tiltak, men likevel som et usikkerhetsmoment da de ikke visste hvor lenge de fikk beholde tiltakene.

Andre foreldre fortalte om hjelp fra familievernkontoret, en etat de opplevde som mer nøytrale enn barnevernstjenesten. Flere fortalte at barna hadde kontakt med BUP både før og etter tilbakeføring. En mor fortalte at foreldrene på eget initiativ hadde funnet ut av og fått et opphold for hele familien på et familie- og rehabiliteringssenter, noe hun opplevde som svært nyttig etter tilbakeføring, da både hun og barnet hadde behov for å bearbeide traumer og sorgreaksjoner. Dette, sier hun videre, «...er ofte motstridende følelser som er bra å få profesjonell hjelp å håndtere».

24.2.2 Intervjuer med beredskapsforeldre

Når det gjelder involvering av hjelpeapparat og tjenester i forbindelse med tilbakeføring til foreldre, kom det frem relativt få funn i intervjuene med beredskapsforeldrene. Flere pekte imidlertid på utfordringer ved at barnevernstjenesten ikke følger opp det tverrfaglige samarbeidet rundt barna. Dette gjorde at enkelte følte de selv måtte ta mye ansvar. De knyttet barnevernets passive rolle opp mot for stor ansvarsbyrde på den enkelte saksbehandler. Videre beskrev de at barna ofte hadde store hjelpebehov for eksempel fra BUP, hjelp de ikke fikk som følge av ustabil omsorgsbasis. De fleste beredskapsforeldrene beskrev et godt samarbeid med både nåværende og tidligere skoler. De opplevde at et slikt samarbeid kunne være med på å hjelpe barna til å skape kontinuitet i skolesituasjonen, noe som også kunne spille positivt inn ved tilbakeføring.

24.2.3 Intervjuer med fosterforeldre

Fosterforeldrene opplever ofte at barna har store hjelpebehov, og at det er satt inn en rekke tiltak for å sikre en god oppfølging av barnet. Flere understreker betydningen av at barna får en god oppfølging fra skole og annet hjelpeapparat i tillegg til barnevernstjenestens tiltak. I tillegg til skole nevnes også BUP, helsesykepleier og medisinsk oppfølging. De er også opptatt av betydningen av å ha ansvarsgruppe og å samarbeide i team som har som felles mål at barnet skal ha det bra og trives. I en del tilfeller fungerer ikke samarbeid med og mellom hjelpeinstansene like godt. Der det i tillegg er flere utskiftninger av kontaktpersoner i barnevernet, kan ansvaret oppleves både ensomt og krevende.

Datamaterialet gir lite svar på om og hvordan tiltak videreføres etter tilbakeføring. Intervjuer med foreldre tyder på at så ikke et tilfelle, og at det er et tankekors dersom den betydelige støtten fosterforeldre får grunnet i barnets behov, ikke videreføres ved tilbakeføring. Det er liten grunn til å anta at behovet reduseres ved og etter tilbakeføring.

24.2.4 Intervjuer med barnevernsansatte

I intervjuene med de barnevernsansatte kommer det frem et sterkt ønske om å ha både interne ressurser og samarbeid med ulike eksterne velferdstjenester knyttet til gjennomføring av tilbakeføringsplaner og tilbakeføringsprosesser. Dette synes likevel svært vanskelig å få til i praksis. Internt i barnevernet fremstår dette som «skippertak» der det opprettes interne tiltak

som Ressursteam, Verktøykassen, Barne- og familiehjelpen, samarbeid med helsestasjon omtalt som Familieenheten og ulike private aktører. Dette oppleves som positivt, men er ikke satt i et system som blir varig.

Når det gjelder eksterne ressurser, fremheves familievernkontoret, men heller ikke dette samarbeidet er satt i system ved tilbakeføring. Likeledes er DPS (Distriktpsikiatrisk senter) og ATV (Alternativ til vold) tjenester som blir kontaktet, men man opplever gjerne å bli avvist eller satt i kø da disse enten ikke har kapasitet, eller ikke ser at de kan hjelpe de aktuelle foreldrene. Det er likevel en av informantene som sier at de ikke har opplevd å få nei til tiltak som de har ment at foreldrene trenger, og at de bruker enormt mye ressurser på private tiltak til disse foreldrene.

Det blir påpekt i fokusgruppeintervjuene at barnevernet trenger eksterne ressurser i tilbakeføringsprosesser. De kan ikke ivareta alle de oppgavene de er pålagt, og opplever å bli dratt i flere retninger. Videre påpekte de store lokale forskjeller i hvilke tilbud kommuner kan tilby ved tilbakeføring.

Heller ikke familievernkontoret dekker behovet for hjelp ved tilbakeføring. Informantene opplever dette mer som en tjeneste som kan hjelpe foreldrene til å bli gode samværsforeldre:

Familievernkontoret, de går jo ikke inn i det liksom. De har jo noen sånne kurser da, hun ene mammaen har jo vært med på kurs der og syntes det var kjempefint det som familievernkontoret hadde. Men så blir det liksom ikke noe mer.

Når det gjelder den interne tjenesten i barnevernet, omtalt som barne- og familiehjelpen, er denne primært opprettet som et hjelpetiltak for barn som bor hjemme hos sine foreldre. Det påpekes også at det gjerne oppstår «*kiminger med den tjenesten på hvor mye ressurser de skal bruke i disse tilbakeføringssakene*». Barnevernet arrangerer også foreldrekurs slik som COS (Circle of Security), ICDP (International Child Development Program) og TIK (Tuning in to Kids), PYC (Parenting Young Children). Dette er tiltak som ikke er direkte rettet mot denne foreldregruppen, da de ikke er knyttet til tilbakeføringsplaner. Økning av samvær frem mot tilbakeføring fremheves også som en god tilnærming, med mulighet for veiledning.

Når det gjelder samarbeid med tjenester innen psykisk helse og rus, kan barnevernet formidle kontakt. Å få til et fast samarbeid oppleves imidlertid som vanskelig.

Det understrekes også i flere intervjuer at barnevernet har komplekse oppgaver og mange roller de skal fylle overfor barna, foreldrene og systemet. Dette er krevende oppgaver og mange hensyn å ta:

(...) vi skal jo både jobbe med at barna skal knytte seg til og lande i fosterhjemmene, samtidig som vi skal jobbe med tilbakeføring og at de ikke skal bli der. Så det er veldig todelt oppgave som er vanskelig.

Alle de barnevernsansatte er opptatt av at det må satses mer på oppfølging av tilbakeføringer, samtidig som oppfatninger om hvordan dette best kan løses rent organisatorisk, varierer. Enkelte peker på økt spesialisering som en vei å gå, mens andre advarer mot det samme, særlig med tanke på å bruke eksterne:

Jeg tror det hadde blitt vanskeligere å jobbe helhetlig hvis det hadde blitt så splitta, for vi ser jo det at det er noen foreldre som unndrar seg mye kontakt. Og da, når de da har mange flere eksterne å spille på, så får de ikke det helhetlige i det her da, som gjør at de sklir litt mellom noen stoler i systemet.

På tross av uenigheter rundt det organisatoriske med eksterne og/eller interne støttetjenester er det likevel et sterkt ønske om mer eksterne ressurser til tilbakeføringsprosesser. Det etterlyses et tilbud for foreldre som har mistet omsorgen, noe som bør ligge på en annen etat «(...) for jeg tror at det er mange som trenger noen å støtte seg på, men som synes det er vanskelig at det er oss.» Dette kunne være et sted barnevernet kan henvise til:

(...) «det er ikke barnevernstjenesten, og du kan gå dit.» Dersom de kunne møte andre i samme situasjon og få støtte, tror jeg kanskje det hadde vært lettere for de foreldrene å ta kontakt og å følge det opp.

24.2.5 Intervjuer med institusjonsansatte

Barna har ofte støtte fra flere hjelpeinstanser mens de bor på institusjonen. Eksempler på instanser som nevnes, er BUP, fastlege og nærscole. Skolen er den de har tettest samarbeid

med. Mens barnet bor hos dem, tar institusjonen ansvar for oppfølging og involveringen av instansene, noe de opplever som ressurskrevende. Oppfølging som involverer mange tjenester og fagpersoner, krever koordinering. De institusjonsansatte opplever det som utfordrende å få på plass det samme støtteapparatet hjemme hos foreldrene når de unge flytter hjem. De knytter dette opp mot lokale forskjeller i tilbudet i ulike kommuner, i tillegg til kompetansen, engasjement og individuelle egenskaper hos den enkelte kontaktperson i barnevernet:

(...) det er veldig forskjellig hva kommunene legger i det av innsats der, og hvor mye og hvem som er saksbehandler. Det kan jo være en tjuetreåring som ikke kan systemet, og det kan være en dreven person som setter krav til resten av hjelpesystemet. Så det er nok store variasjoner, og kanskje store uønska variasjoner i hvor godt det samarbeidet fungerer.

Flere hevder å ofte legge press på barnevernstjenesten for å få dem til å sette i gang veiledning av foreldrene mens barnet fortsatt bor på institusjon, slik at foreldrene kan bli godt nok rustet når barnet kommer flyttende hjem. Samtidig er de opptatt av at institusjonen og barnevernstjenesten jobber i samme retning mens barnet ennå bor på institusjon, noe som de tidvis opplever som utfordrende. Blant annet nevnes den store utskiftingen av kontaktpersoner i barnevernet, og at både individuelle og organisatoriske forhold kan påvirke det tverrfaglige samarbeidet. Når det gjelder oppfølgingen og involveringen av annet hjelpeapparat, er de institusjonsansatte opptatt av å ta ansvar for at dette kommer på plass mens barnet bor på institusjonen. Flere stiller seg kritiske til den oppfølgingen barn og foreldre får når barnet skal flytte hjem igjen. Imidlertid har enkelte i den senere tid opplevd en positiv endring og økt søkelys på oppfølging.

24.2.6 Intervjuer med samarbeidende instanser

Samarbeidspartnerne understreker betydningen av å bistå med helhetlig hjelp til familiene ved tilbakeføring. Flere trekker frem behovet for økonomisk bistand, eksempelvis for å kunne følge opp barnas fritidsaktiviteter. Videre var de opptatt av at familiene ofte hadde behov for bistand fra flere tjenester, for eksempel skole, psykisk helsevern og NAV.

Samarbeidspartnere beskrev samarbeidet mellom de ulike instansene som krevende, noe som blant annet begrunnes i uklare ansvarsområder mellom tjenestene. De etterlyste et tettere og

mer koordinert samarbeid i kommunene rundt disse familiene. Samtidig gav flere uttrykk for at dette var et viktig arbeid der flere tjenester burde ta et større ansvar. En formulerte det slik:

Jeg tror det der med at vi ser (...) altså at man begynner å se på det som våre barn. Altså fordi, jeg har jobba i ulike tjenester i kommunen og, og det blir litt sånn at det blir barnevernstjenesten sitt ansvar eller det blir barnevernstjenesten sitt barn. Og så er det egentlig, det er jo hele kommunen sitt ansvar for at de skal få det til.

Flere trekker frem at ansvaret for arbeid rundt disse familiene burde vært tydeligere formulert i retningslinjer.

24.3 Oppsummering

Journaldata: Dokumentasjonsgraden på samarbeid med andre instanser er gjennomgående lav. Samarbeidsmøter med instanser som bistod foreldrene med oppfølging, er dokumentert i 29 prosent av sakene. Samarbeidsmøter med instanser som bistod med oppfølging og endringsarbeid i relasjon til barnet, er dokumentert i 58 prosent av sakene. I 41 prosent av sakene var det dokumentert samarbeidsmøter mellom ulike faginstanser og barnets nye omsorgsbasis, uten at foreldre var invitert til møtet.

Intervjudata: Foreldre foreller om plutselige flyttinger der svært lite var på plass med tanke på både skole og andre tjenester. De etterspør, men opplever i liten grad, å få nødvendig hjelp i etterkant av tilbakeføring. Samarbeid mellom barnevernstjenesten og andre instanser beskrives som beskjedent og lite helhetlig. Beredskapsforeldrene beskriver at barna ofte har behov for hjelp fra mange tjenester. De etterlyser en bedre oppfølging og koordinering fra barnevernstjenesten, og opplever at et uheldig stort ansvar blir lagt på dem.

Fosterforeldre beskriver i liten grad hvordan oppfølging skal gis etter tilbakeføring, men beskriver et behov for betydelig hjelp og støtte fra ulike tjenester og dessuten koordinering av tiltak for barna mens de bor i fosterhjem. De etterlyser mer støtte fra barnevernstjenesten.

Barnevernsansatte uttrykker et sterkt ønske om gode samarbeid med øvrig hjelpeapparat, men erfarer at dette er krevende å få til i praksis. Når det lykkes, fremstår det mer som skippertak enn som følge av en helhetlig plan. Institusjonsansatte har gjerne formaliserte samarbeid eksempelvis med skole, BUP og fastlege. Det uttrykkes en bekymring over at barn mister viktig oppfølging når de flytter ut av institusjon. Samarbeidende instanser er opptatt av at det

er viktig å bedre samarbeidet mellom ulike instanser og tydeliggjøre ansvarsforhold for å bedre tilbudet for familiene.

25 Spørsmål 19: I hvilken grad benyttes nettverksmøter, familieråd, støttende tiltak eller veiledende tiltak ved tilbakeføring?

Dette spørsmålet besvares med journaldata. Det foreligger ikke intervjudata her, men vi viser til spørsmål 5 og 7 som berører samme tema.

25.1 Journaldata

25.1.1 Dokumentasjon av tiltak benyttet ved tilbakeføring

I hvilken grad nettverksmøter, familieråd, støttende tiltak eller veiledende tiltak er dokumentert benyttet ved tilbakeføring i de inkluderte sakene, er nærmere presentert i tabell 43. Som vi ser av tabell 45, er det forholdsvis få saker med tilbakeføring hvor det er dokumentert bruk av *nettverksmøte* eller *familieråd*. Mens det var dokumentert bruk av nettverksmøte i 4 prosent av henholdsvis både de planlagte tilbakeføringene (7 av 180) og de utilsiktede tilbakeføringene (10 av 257), så var familieråd anvendt i 8 prosent (15 av 180) av de planlagte tilbakeføringene, og i 7 prosent (18 av 257) av de utilsiktede tilbakeføringene.

Tabell 45: Tiltak dokumentert benyttet ved tilbakeføring

Nettverksmøte	Ja	Nei	Sum	OR	95 % CI
Planlagt	7 (4 %)	173 (96 %)	180 (100 %)	1,00	[0,37; 2,68]
Utsiktet	10 (4 %)	247 (96 %)	257 (100 %)		
Sum	17 (4 %)	420 (96 %)	437 (100 %)		

Familieråd	Ja	Nei	Sum	OR	95 % CI
Planlagt	15 (8 %)	165 (92 %)	180 (100 %)	1,21	[0,59; 2,46]
Utsiktet	18 (7 %)	239 (93 %)	257 (100 %)		
Sum	33 (8 %)	404 (92 %)	437 (100 %)		

Støttende tiltak	Ja	Nei	Sum	OR	95 % CI
Planlagt	68 (38 %)	112 (63 %)	180 (100 %)	2,39	[1,56; 3,67]
Utsiktet	52 (20 %)	205 (80 %)	257 (100 %)		
Sum	120 (27 %)	317 (73 %)	437 (100 %)		

Veiledende tiltak	Ja	Nei	Sum	OR	95 % CI
Planlagt	92 (51 %)	88 (49 %)	180 (100 %)	2,85	[1,91; 4,26]
Utsiktet	69 (27 %)	188 (74 %)	257 (100 %)		
Sum	161 (37 %)	276 (64 %)	437 (100 %)		

Forkortelser: OR = Odds ratio, CI = konfidensintervall.

Støttende tiltak var dokumentert iverksatt som del av tilbakeføringsarbeidet i 38 prosent av de planlagte tilbakeføringene (68 av 180). Til sammenligning var det bare dokumentert støttende tiltak i 20 prosent av sakene hvor det endte med en utsiktet tilbakeføring (52 av 257).

Vi ser av tabell 43 at saker med støttende tiltak er assosiert med en økt sannsynlighet (OR = 2,39) for planlagt tilbakeføring. Veiledende tiltak var dokumentert iverksatt som del av tilbakeføringsarbeidet i 51 prosent av de planlagte tilbakeføringene (92 av 180). Til sammenligning var det bare dokumentert veiledende tiltak i 27 prosent av sakene hvor det endte med en utsiktet tilbakeføring (69 av 257), dette gir en 2,85 økt sannsynlighet for en planlagt enn en utsiktet tilbakeføring når man sammenligner saker med og uten veiledende tiltak.

25.2 Oppsummering

Journaldata: Støttende og veiledende tiltak er assosiert med økt sannsynlighet for tilbakeføring.

26 Spørsmål 20: Er det forskjell på oppfølging etter tilbakeføring når plasseringen har vært i familie og nære nettverk, ordinære fosterhjem og når barn flytter fra et institusjonsopphold?

Dette spørsmålet besvares med journaldata.

26.1 Journaldata

For å svare på spørsmålet om hvorvidt det er forskjell på oppfølging etter tilbakeføring sett i forhold til plasseringssted, tok vi ut krysstabeller over de forskjellige tiltakene «veiledende tiltak», «økonomisk støtte», «avlastning» og «andre kompensierende tiltak», og så det i sammenheng med plasseringsstedene «fosterhjem i familie», «fosterhjem i nært nettverk», «ordinært fosterhjem» og «institusjon». Resultatene er gjengitt i tabellene 46–49.

26.1.1 Veiledende tiltak og plasseringssted

Som vi ser av tabell 46, er veiledende tiltak iverksatt i noe høyere grad dersom barnet tilbakeføres fra fosterhjem i nært nettverk eller institusjon.

Tabell 46: Veiledende tiltak etter tilbakeføring og plasseringssted

Plasseringssted	Ja	Nei	Sum	Kji ²	p
Fosterhjem i familie	48 (30 %)	113 (70 %)	161	8,87	0,45
Fosterhjem i nært nettverk	15 (40 %)	23 (60 %)	38		
Ordinært fosterhjem	69 (33 %)	143 (67 %)	212		
Institusjon	26 (38 %)	43 (62 %)	69		
Sum	158 (33 %)	322 (67 %)	480		

Det er imidlertid ingen entydig statistisk forskjell i bruk av veiledende tiltak sett i forhold til hvor barnet bodde før det blir tilbakeført.

26.1.2 Økonomiske støtte og plasseringssted

Tabell 47 viser antall saker hvor det er iverksatt økonomisk støtte som tiltak ved tilbakeføring av barn fra offentlig omsorg.

Tabell 47: Økonomisk støtte etter tilbakeføring og plasseringssted

Plasseringssted	Ja	Nei	Sum	Kji ²	p
Fosterhjem i familie	13 (8 %)	48 (92 %)	161	17,08	0,05
Fosterhjem i nært nettverk	10 (26 %)	28 (74 %)	38		
Ordinært fosterhjem	29 (12 %)	183 (88 %)	212		
Institusjon	9 (13 %)	60 (87 %)	69		
Sum	61 (13 %)	419 (87 %)	480		

Det er tilsynelatende vanligere med økonomisk støtte etter tilbakeføringer fra fosterhjem i nært nettverk, men utvalgsstørrelsen er så liten av vi skal være forsiktige med å si at det er en entydig sammenheng.

26.1.3 Avlastningstiltak og plasseringssted

Nedenfor, i tabell 48, ser vi at det er forholdsvis lavt antall saker i det inkluderte utvalget hvor det ble iverksatt avlastningstiltak etter tilbakeføring (10 %).

Tabell 48: Avlastning etter tilbakeføring og plasseringssted

Plasseringssted	Ja	Nei	Sum	Kji ²	p
Fosterhjem i familie	14 (9 %)	147 (91 %)	161	14,86	0,10
Fosterhjem i nært nettverk	5 (13 %)	33 (87 %)	38		
Ordinært fosterhjem	26 (12 %)	186 (88 %)	212		
Institusjon	2 (3 %)	67 (97 %)	69		
Sum	47 (10 %)	433 (90 %)	480		

Igjen er andel saker som mottar avlastning etter tilbakeføring liten (bare 10%). Det foreligger imidlertid ingen statistisk forskjell i bruk av avlastningstiltak sett i forhold til hvor barnet bodde før det blir tilbakeført.

26.1.4 Andre kompenserende tiltak og plasseringssted

Vi undersøkte også forholdet mellom forekomst av andre kompenserende tiltak sett i forhold til plasseringssted. Dette kan sees i tabell 49.

Tabell 49: Andre kompenserende tiltak og plasseringssted

Plasseringssted	Ja	Nei	Sum	Kji²	p
Fosterhjem i familie	17 (11 %)	144 (89 %)	161	10,5	0,31
Fosterhjem i nært nettverk	3 (8 %)	35 (92 %)	38		
Ordinært fosterhjem	25 (12 %)	187 (88 %)	212		
Institusjon	12 (17 %)	57 (83 %)	69		
Sum	57 (12 %)	423 (88 %)	480		

Det foreligger imidlertid ingen statistisk forskjell i bruk av andre kompenserende tiltak sett i forhold til hvor barnet bodde før det blir tilbakeført.

26.2 Oppsummering

Journaldata; Plasseringssted er bare marginalt assosiert med økonomisk støtte etter tilbakeføring. Det er ikke noen entydig sammenheng mellom plasseringssted og noen andre tiltak etter tilbakeføring.

27 Spørsmål 21: Hvilke tiltak er satt inn for særlig å ivareta fosterfamilien ved en tilbakeføring, inkludert egne barn?

Dette spørsmålet besvares med journaldata og intervjudata.

27.1 Journaldata

Med utgangspunkt i de 480 inkluderte sakene hvor tilbakeføring har funnet sted, undersøkte vi hvorvidt det var dokumentert iverksatt tiltak i form av (1) kompenserende tiltak eller (2) veiledende tiltak overfor fosterhjemmet, i de saker hvor barnet ble flyttet fra fosterhjem.

27.1.1 Manglende dokumentasjon på iverksetting av tiltak

Gjennomgangen identifiserte manglende dokumentasjon på iverksatt kompenserende tiltak i den overveldende (99 prosent, 6 av 480 saker) majoriteten av saker. I kun to (2 av 480) saker fant vi dokumentasjon på at kompenserende tiltak var iverksatt. Tilsvarende ble det kun funnet dokumentasjon i fire (4 av 480) saker på at det var brukt veiledende oppfølging for å ivareta fosterfamilien ved tilbakeføring.

27.2 Intervjudata

27.2.1 Intervjuer med fosterforeldre

I intervjuene med fosterforeldrene kommer det ikke frem beskrivelser av konkrete tiltak som iverksettes for å ivareta fosterfamiliene. Enkelte fosterforeldre fortalte om tilbakeføringer som de hadde opplevd som uproblematisk. For eksempel ble det beskrevet en situasjon hvor en ungdom flyttet midlertidig tilbake til foreldre etter at hun ble myndig, for så å flytte videre for seg selv. Andre fortalte om tilbakeføringer hvor flyttinger skjedde brått, og hvor de som fosterforeldre var svært bekymret for barnet. En fosterforelder fortalte om en tilbakeføring hvor de var veldig imot avgjørelsen om tilbakeføringen. De følte seg verken hørt eller ivaretatt i situasjonen:

Vi prøvde jo å se etter og diskutere noen løsninger på det. Men det ble vi jo egentlig ikke hørt på, eller vi ble ikke snakket med om det, så vi fikk vel da faktisk ikke vite hvor hun skulle heller. Nei, det var veldig voldsomt, det var faktisk det.

Fosterforelderen fortalte videre at de ble avvist i sitt ønske om å holde kontakt med ungdommen, men at hen på eget initiativ tok kontakt med dem. Denne kontakten har de siden beholdt. Flere situasjoner hvor fosterforeldre var uenige i tilbakeføringer, ble beskrevet som krevende. Imidlertid fortalte de også om tilbakeføring hvor de opplevde støtte fra barnevernstjenesten på tross av uenighet. En slik støtte opplevdes som avgjørende for å føle seg ivaretatt. En forelder fortalte at de hadde blitt besøkhjem for et barn etter tilbakeføring, noe de opplevde som veldig positivt. Disse fosterforeldrene ble inkludert i prosessen, samtidig som de fikk en viktig rolle og muligheten til å opprettholde relasjonen med barnet.

Samlet sett ser vi at brå flyttinger uten involvering av fosterforeldre fører til at de opplever å bli stående alene om både følelser og ansvar. Vi har ingen eksempler på at fosterforeldres egne barn har blitt særskilt ivaretatt. Når fosterforeldre opplever støtte og får bidra som en ressurs og gjerne opprettholde en form for kontakt med fosterbarnet, oppleves dette positivt.

27.2.2 Intervjuer med barnevernsansatte

I fokusgruppeintervjuene kommer det tydelig frem at det i liten grad gjennomføres systematiske tiltak for å gi støtte til fosterfamilien etter brudd og tilbakeføring til foreldrene. Dette betyr likevel ikke at slik oppfølging ikke gis, men at det blir mer tilfeldig og gjerne opp til den enkelte barnevernsansatte, eller at fosterfamilien selv fremmer ønske om oppfølging. De barnevernsansatte omtaler oppfølgingen som samtaler, støttesamtaler, evaluering, debriefing og veiledning uten at dette er standardisert som en fast praksis. Flere av informantene sier de ikke er gode nok på oppfølging av fosterhjem ved tilbakeføringer. En barnevernsansatt reflekterer:

Vi har som rutine at vi skal ha en debriefingssamtale med fosterhjemmet. Men det er veldig lite, og det blir kanskje ikke alltid fulgt opp det heller. Men vi burde kanskje hatt som rutine at vi skal ha en debriefingssamtale etter et par måneders tid og etter et års tid når det er gått litt lengre tid. Og, holdt på å si, den verste følelsesmessige stormen har lagt seg.

De barnevernsansatte påpeker at det er mange oppgaver i forbindelse med en tilbakeføringssak, og at støtte til fosterhjemmet ofte blir nedprioritert. En forklarer at de ikke har noen plan for slik oppfølging, og at det blir for ressurskrevende å ha planer for alt arbeid de skal gjøre: «Vi kan ikke ha alle disse planene, da blir vi bare opphengt i det å skrive

planer.» Det trekkes også frem at årsaken til tilbakeføringen har betydning for hvordan de følger opp fosterfamilien. Når fosterforeldrene er imot tilbakeføring og føler at barna er tatt fra dem, så er det vanskeligere for barnevernet å få til et godt samarbeid om støttende tiltak. På tross av at de ansatte påpeker at støttende tiltak for fosterforeldrene både er for dårlig systematisert og på flere måter er problematisk å få til, så vises det også til hvordan de allikevel gjør en innsats for fosterforeldrene som står i vanskelige situasjoner når fosterbarna skal tilbakeføres.

27.2.3 Intervjuer med samarbeidende instanser

I intervjuer med samarbeidspartnere kom det frem at de hadde erfaringer med at fosterhjem fikk ulik oppfølging ved tilbakeføringer basert på hvilke tjenester som hadde ansvaret for fosterhjemmet. Informantene beskrev at de hadde erfart at en del fosterforeldre kunne ha det svært vanskelig i forbindelse med tilbakeføringer, og at også deres biologiske barn kunne synes situasjonen var krevende. Det kom frem flere eksempler på at fosterhjemstjenesten og statlige fosterhjem via Bufetat fulgte opp familier på en mer systematisk og god måte. En fortalte: *«Der har vi hatt et godt samarbeid med fosterhjemstjenesten som har en relasjon til familien i forbindelse med rekruttering. Så har vi ofte fått til det.»* Videre ble det trukket frem at private tilbydere av fosterhjem og familieveiledere også hadde et nært og tett samarbeid med fosterhjemmene både i forkant og ved eventuell tilbakeføring. Imidlertid var det en oppfatning av at barnevernstjenestene ikke hadde samme oppfølging, og følgelig ikke hadde noe særlig tilbud til verken fosterforeldre eller deres barn ved tilbakeføringer. Flere informanter trodde det handlet om mangel på ressurser i barnevernstjenestene og ikke nødvendigvis mangel på interesse, andre trodde det handlet om uklare ansvarsforhold. En av informantene utdypet: *«Altså saksbehandleren eller kontaktpersonen i det kommunale barnevernet. De vet ofte ikke hva ungene heter.»*

De trakk også frem erfaringer fra saker hvor barnet blir tilbakeført og fosterhjemmene blir stående alene på grunn av uklare ansvarsforhold:

Og de blir stående i et sånt vakuum på hvem har egentlig ansvaret for de, er det da fordi kommunen har gjerne da en annen kommune enn de bor i selv, og barnevernstjenesten er da opptatt av å følge det barnet videre oppi sin familie. Så der har vi hatt et godt samarbeid med fosterhjemstjenesten, faktisk, som vi har sagt at noen må passe på den familien for det kan være ganske stor krise.

Informantene fortalte videre at både kurs for fostersøsken og individuelle samtaler med fostersøsken hadde blitt gjennomført i regi av Bufetat. Samlet sett ser det ut til at informantene opplevde at oppfølging av fosterhjem ved tilbakeføringer var vilkårlig og avhengig av hvilke tjenester som hadde ansvaret for dem. Det var et gjennomgående funn at de vurderte at barn av fosterforeldre var en nedprioritert gruppe ved tilbakeføringer.

27.3 Oppsummering

Journaldata: Det foreligger bare dokumentasjon på tiltak for å ivareta fosterfamilier etter tilbakeføring i 6 av 480 saker. Dette er for lavt antall til å gjøre noen meningsfulle statistiske analyser.

Intervjudata: Fosterforeldrene opplever at ivaretagelse etter en tilbakeføring varierer. Flere opplever seg lite ivaretatt etter at barnet er tilbakeført, mens andre beskriver god støtte. Ifølge intervjuer med barnevernsansatte gjennomføres det i liten grad systematiske tiltak for å støtte fosterfamilier ved tilbakeføring. De viser likevel til samtaler, støttesamtaler, evaluering, debriefing og veiledning, uten at dette er etablert som faste praksiser. De samarbeidende instansene beskriver ingen systematikk i oppfølging av fosterforeldre ved tilbakeføring. Det er ulik oppfølging avhengig av hvem som har ansvaret for dem, Bufetat har et mer utbygd tilbud. Fosterforeldrenes barn får i liten grad oppfølging.

28 Spørsmål 22: Påvirker enighet/uenighet mellom partene om hvorvidt tilbakeføring bør finne sted, hvorvidt tilbakeføring finner sted eller hvilken oppfølging og bistand barnet og dets foresatte mottar? Vi tenker her på begrunnelse for tilbakeføring, overgangsordninger, oppfølging, skolegang, helseoppfølging, nettverksbygging, tidsperspektiv etc.

Spørsmålet besvares med journaldata og intervjudata.

28.1 Journaldata

Spørsmålet forstås todelt. Vi vil gjøre dette ved å utforske følgende spørsmål: (1) i hvilken grad partenes enighet i tilbakeføring påvirker hvorvidt tilbakeføring finner sted, (2) om enighet/uenighet mellom barnevernstjenesten og de andre partene har en påvirkning på om tilbakeføring skjer, (3) om grad av enighet har en påvirkning på hvilken oppfølging og bistand foresatte mottar, (4) om forholdet mellom grad av enighet/uenighet mellom parter påvirker oppfølging og bistand fra barnevernstjenesten.

28.1.1 Forholdet mellom enighet/uenighet og tilbakeføring

Spørsmålet som her skal svares på, er hvorvidt enighet eller uenighet mellom partene har påvirkning på hvorvidt tilbakeføring finner sted. Hvordan spørsmålet besvares, henger sammen med hvordan man definerer og operasjonaliserer «parter». Dette må ikke forveksles med part i sak, men forstås som aktører som er involvert når et barn er i offentlig omsorg. Vi har derfor undersøkt forholdet mellom hvorvidt et barn blir tilbakeført, og om det er dokumentert enighet eller uenighet fra (1) barnet, (2) foreldre, (3) fosterforeldre, (4) samarbeidende instanser og (5) barnevernstjenesten. Resultatet er nærmere presentert i tabellene 50–54.

28.1.1.1 Barns enighet om tilbakeføring

Tabell 50 viser en sammenstilling av om barnet er tilbakeført, og barnets mening om å bli tilbakeført. Som vi ser av tabell 50, er det dokumentert at barnet ønsker å flytte i hjem i flertallet av sakene hvor barn tilbakeføres (81 %, 307 av 377). En Odds ratio-analyse av de tilfellene hvor vi faktisk har informasjon om barnet samtykker («Ja») eller ikke samtykker («nei»), så ser vi at det er 18,7-ganger så stor sannsynlighet for tilbakeføring i de tilfeller barnet ønsker tilbakeføring, sammenlignet med når barnet ikke ønsker tilbakeføring.

Tabell 50: Sammenstilling av om barnet er enig og om barnet er tilbakeført

Er barnet tilbakeført?	Er barnet enig i tilbakeføring?					Sum
	Nei	Ja	Ønsker ikke uttale seg	IM	IR	
Nei	82	112	29	67	265	555
Ja	12	307	15	35	8	377
Sum	94	419	44	102	273	932
Note: IM = informasjon mangler i journalen, IR = ikke relevant å spørre om barnets ønsker.						

Gitt kun ja/nei-dataene i tabell 48 så ser vi at samvariasjonen er statistisk signifikant (OR = 18,7; 95 % CI [9,8; 35,6], $p < 0.001$). Barns enighet i tilbakeføring ser ut til å være en viktig faktor i om barnet tilbakeføres eller ikke.

28.1.1.2 Foreldres enighet om tilbakeføring

Tabell 51 viser en sammenstilling av om barnet er tilbakeført, og hvorvidt foreldrene er enig i at barnet skal tilbakeføres. Som vi ser av tabell 49, er det dokumentert at barnet er tilbakeført i overkant av halvparten av sakene hvor foreldrene ønsker barnet tilbakeført (55 %, 352 av 290).

Tabell 51: Foreldres enighet i tilbakeføringen og om barnet er tilbakeført

Er foreldrene enig i tilbakeføring?	Er barnet tilbakeført?		Sum	OR	95 % CI
	Nei	Ja			
Nei	7	3	10	2,83	[0,72; 10,05]
Ja	290	352	642		
Sum	297	355	652		

Det foreligger imidlertid ingen statistisk sammenheng mellom forelderens uttalte enighet sett i forhold til hvorvidt barnet tilbakeføres eller ikke. Dette er nok også påvirket av at det er veldig få saker hvor foreldrene ikke er enige i tilbakeføring.

Fosterforeldres enighet om tilbakeføring: Tabell 52 viser en sammenstilling av om barnet er tilbakeført, og hvorvidt fosterforeldrene er enig i at barnet skal tilbakeføres.

Tabell 52: Fosterforeldres enighet og om tilbakeføring har skjedd

Er fosterforeldrene enig i tilbakeføring?	Er barnet tilbakeført?		Sum	OR	95 % CI
	Nei	Ja			
Nei	64	20	84	14,84	[8,00; 27,54]
Ja	36	167	203		
Sum	100	187	287		

Som vi ser av tabell 52, er det dokumentert at fosterforeldrene er enig i tilbakeføring av barnet i flertallet av sakene hvor barnet er tilbakeført (82 %, 167 av 203). Tilsvarende finner vi at fosterforeldrene var uenig i tilbakeføring i 76 prosent av sakene som ender i at barnet ikke blir tilbakeført. Tabellen viser at det er i overkant av 14 ganger så stor sannsynlighet for at barnet tilbakeføres i saker hvor fosterforeldre er enig i tilbakeføring.

28.1.1.3 Samarbeidende instansers enighet

Tabell 53 viser en sammenstilling av om barnet er tilbakeført, og hvorvidt samarbeidende instanser er enig i at barnet skal tilbakeføres. Som vi ser i tabellen, er det få journaler med dokumentasjon på hvordan samarbeidende instanser stilte seg til spørsmålet om tilbakeføring. Av de saker hvor vi fant dokumentasjon på meningen til samarbeidende instans (N = 98), var det dokumentert at samarbeidende instanser var enig i tilbakeføring av barnet i flertallet av sakene hvor barnet ble tilbakeført (81 %, 42 av 52).

Tabell 53: Samarbeidende instansers enighet og om barnet er tilbakeført

Er samarbeidende instans enig?	Er barnet tilbakeført?		Sum	OR	95 % CI
	Nei	Ja			
Nei	29 (63 %)	17 (37 %)	46	7,17	[2,88; 17,86]
Ja	10 (19 %)	42 (81 %)	52		
Sum	39	59	98		

Tilsvarende finner vi at samarbeidende instanser var uenig i tilbakeføring i 63 prosent av sakene som ender i at barnet ikke blir tilbakeført. Tabellen viser at det er i overkant av syv ganger så stor sannsynlighet for at barnet tilbakeføres i saker hvor samarbeidende instanser er enig i tilbakeføring.

28.1.1.4 Barnevernstjenestens enighet om tilbakeføring

Tabell 54 viser en sammenstilling av om barnet er tilbakeført, og hvorvidt barnevernstjenesten er enig i at barnet skal tilbakeføres.

Tabell 54: Barnevernets enighet og om barnet er tilbakeført

Er barnevernet enig i tilbakeføring?	Er barnet tilbakeført?		Sum	OR	95 % CI
	Nei	Ja			
Nei	224 (90 %)	25 (10 %)	249	37,28	[22,97; 66,48]
Ja	75 (19 %)	312 (81 %)	387		
Sum	299	337	636		

Som vi ser av tabell 54, er det dokumentert at barnevernstjenesten er enig i tilbakeføring av barnet i flertallet av sakene hvor barnet er tilbakeført (81 %, 312 av 387). Tilsvarende finner vi at barnevernstjenesten var uenig i tilbakeføring i 90 prosent av sakene hvor barnet ikke ble tilbakeført. Tabellen viser at det er i overkant av 37 ganger så stor sannsynlighet for at barnet tilbakeføres i saker hvor barnevernstjenesten er enig i tilbakeføring.

28.1.1.5 Sammenstilling av tabellene 48–52

Ut fra informasjonen i tabellene 50–54 så har vi sammenstilt og rangert informasjonen om hvilken parts enighet i tilbakeføring som har størst samvariasjon med om tilbakeføring finner sted. Tabell 55 viser den endelige rangeringen.

Tabell 55: Rangering av hvilken part som har mest å si for om barnet tilbakeføres

Part i saken	OR [95 % CI]
<i>Barnevernet</i>	37,38 [22,97; 66,48]
<i>Barnet</i>	18,73 [9,84; 35,64]
<i>Fosterforeldre</i>	14,84 [8,00; 27,54]
<i>Samarbeidende instanser</i>	7,17 [2,88; 17,86]
Foreldre	2,83 [0,72; 10,05]

Forkortelser: OR = Odds ratio, CI = konfidensintervall. Statistisk signifikante funn er satt i kursiv.

Vi ser i tabell 55 at for alle parter så vil enighet fra en part i saken øke sannsynlighet for at tilbakeføring finner sted. Barnevernet har størst påvirkningskraft, etterfulgt av barnet, fosterforeldre, samarbeidende instanser og, til slutt, foreldre. For foreldrenes del så er denne sammenhengen klart mindre enn for de andre partene, og konfidensintervallet inneholder 1 slik at denne sammenhengen ikke kan sies å være statistisk entydig.

28.1.2 Har enighet mellom partene noen betydning for tilbakeføring?

For å teste om uenighet mellom barnevernstjenesten og barnet kan ha betydning for tilbakeføring, så klassifiserte vi enighet/uenighet i henhold til beslutningsmatrisen i tabell 56. Som vi ser av tabell 56, så får vi tre distinkte kategorier av relevans for koding av enighet – «uenighet», «enig i tilbakeføring» og «enig i ikke tilbakeføring». Vi skiller mellom de to typene av enighet fordi de vil ha forskjellige utfall – enighet i tilbakeføring bør lede til tilbakeføring, mens enighet i ikke tilbakeføring bør lede til at barnet ikke tilbakeføres.

Tabell 56. Kategorier for enighet/uenighet mellom barnevernstjenesten og barnet (eksempelmatrise)

Barnets holdning til tilbakeføring	Barnevernstjenestens holdning til tilbakeføring	
	Positiv	Negativ
Positiv	«Enig i tilbakeføring»	«Uenighet»
Negativ	«Uenighet»	«Enig i ikke tilbakeføring»

Basert på kategoriene oppgitt i Tabell 546 så identifiserte vi at det var uenighet mellom barnevernstjenesten og barnet i 17 prosent (83 av 476) av sakene, mens det var enighet om

ikke tilbakeføring i 16 prosent (76 av 476) av sakene. Det var enighet om tilbakeføring i 67 prosent (317 av 476) av sakene.

28.1.2.1 Enighet mellom barnet og barnevernstjenesten om tilbakeføring

Vi brukte samvariasjonen mellom uenighet og tilbakeføring som sammenligningsgrunnlag («baseline») for å se på om enighet påvirket sannsynligheten for tilbakeføring. Vi regnet deretter Odds ratio for å forstå hvordan enighet mellom barn og barnevernstjenesten påvirker sannsynligheten for tilbakeføring. Resultatet er presentert i tabell 57.

Tabell 57: Forholdet mellom barnevernstjenestens og barnets enighet og tilbakeføring

Enighet	Er barnet tilbakeført?		Sum	OR [95 % CI]
	Nei	Ja		
Uenighet	55	28	83	1 (baseline)
Enige om ikke tilbakeføring	74	2	76	0,05 [0,01; 0,23]
Enige om tilbakeføring	55	262	317	9,36 [5,45; 16,06]
SUM	184	292	476	
Forkortelser: OR = Odds ratio og CI = konfidensintervall				

Tabell 57 viser at enighet mellom barnevernstjeneste og barnet om tilbakeføring er assosiert med en økt sannsynlighet for at barnet blir tilbakeført (OR = 9,36), mens enighet mellom barn og barnevernstjenesten om at det ikke er ønskelig med tilbakeføring, er klart assosiert med en redusert sannsynlighet for tilbakeføring (OR = 0,05). Begge disse sammenhengene er statistisk signifikante.

28.1.2.2 Enighet mellom foreldre og barnevernstjenesten om tilbakeføring

Vi gjorde så det samme datauttrekket for enighet mellom foreldre og barnevernstjenesten. Resultatet er presentert i tabell 58.

Tabell 58: Forholdet mellom foreldrenes og barnevernstjenestens enighet og tilbakeføring

Enighet	Er barnet tilbakeført?		Sum	OR [95 % CI]
	Nei	Ja		
Uenighet	205	23	228	1 (baseline)
Enige om ikke tilbakeføring	5	1	6	0,56 [0,06; 5,01]
Enige om tilbakeføring	71	302	373	37,91 [2,94; 62,67]
SUM	281	326	607	
Forkortelser: OR = Odds ratio og CI = konfidensintervall				

Tabell 58 viser at enighet om tilbakeføring mellom foreldre og barnevernstjenesten gir 38 ganger så høy sannsynlighet for tilbakeføring sammenlignet med uenighet. På grunn av få datapunkter på «enighet om ikke tilbakeføring» så finner vi ikke en statistisk entydig sammenheng mellom enighet for ikke tilbakeføring og tilbakeføring.

28.1.2.3 Enighet mellom samarbeidende instanser og barnevernstjenesten om tilbakeføring

Når det gjelder enighet mellom barnevernstjenesten og samarbeidende instanser, så har vi mindre utvalgsstørrelse, noe som øker usikkerheten i estimatene. Resultatene kan sees i tabell 59.

Tabell 59: Forholdet mellom samarbeidende instansers og barnevernstjenestens enighet og tilbakeføring

Enighet	Er barnet tilbakeført?		Sum	OR [95 % CI]
	Nei	Ja		
Uenighet	3	3	6	1
Enige om ikke tilbakeføring	23	14	37	0,61 [0,11; 3,44]
Enige om tilbakeføring	6	38	44	6,33 [1,03; 38,98]
SUM	32	55	87	
Forkortelser: OR = Odds ratio og CI = konfidensintervall				

Det er indikasjon på at enighet mellom samarbeidende instanser og barnevernstjenesten om tilbakeføring øker sannsynligheten for at tilbakeføring finner sted, men det er stor usikkerhet knyttet til dette resultatet på grunn av lavt antall saker hvor informasjon om samarbeidende instansers mening om tilbakeføring var nedtegnet (87 saker) og brede konfidensintervaller.

28.1.2.4 Enighet mellom fosterforeldre og barnevernstjenesten om tilbakeføring

Når det gjelder enighet mellom fosterforeldre og barnevernet, er funnene tydeligere. Se tabell 60 for resultater.

Tabell 60: Forholdet mellom forsteforeldres og barnevernstjenestens enighet og tilbakeføring

Enighet	Er barnet tilbakeført?			OR [95 % CI]
	Nei	Ja	Sum	
Uenighet	10	14	24	1
Enige om ikke tilbakeføring	58	5	63	0,06 [0,02; 0,21]
Enige om tilbakeføring	30	162	192	3,86 [1,57; 9,49]
SUM	98	181	279	
Forkortelser: OR = Odds ratio og CI = konfidensintervall				

Enighet mellom fosterforeldre og barnevernstjenesten om at barnet ikke bør tilbakeføres, reduserer sannsynligheten for en tilbakeføring, og enighet om tilbakeføring mellom disse partene er assosiert med en høyere sannsynligheten for tilbakeføring (OR = 3,86), mens enighet om å ikke tilbakeføring er assosiert med en lavere sannsynlighet for tilbakeføring (OR = 0,06).

28.1.3 Forholdet mellom grad av enighet/uenighet og oppfølging og bistand

For å estimere påvirkning mellom enighet i tilbakeføring og tiltak som barn og foreldre mottar, så laget vi en samleskåre som viste hvor mange av partene barn, foreldre og barnevern som er enige i tilbakeføring. Uenighet i tilbakeføring ble kodet som 0, «vil ikke uttale seg» eller ambivalent ble kodet som 1, og enighet ble kodet som 2. Disse fem variablene ble så summert, og dette ledet til en enighetsskår som gikk fra 0 til 6, og som viste grad av enighet blant de fem partene, hvor 0 var at alle var uenige, og 6 var at alle var enige.

Vi brukte så denne enighetsskåren for å se på om grad av enighet hadde en sammenheng med tildeling av tiltak etter tilbakeføring. Tabell 61 viser grad av enighet slik det dokumenteres i journalene, og hvilke tiltak som er dokumentert iverksatt etter tilbakeføring.

Tabell 61: *t*-test av grad av enighet og tildeling av tiltak etter tilbakeføring

Tiltak		N	Grad av enighet	SD	Forskjell enighet	95 % CI av forskjell
Er barnet flyttet hjem?	Ja	398	5,65	0,77	2,25	[2,04; 2,46]
	Nei	434	3,41	2,00		
Veiledende	Ja	135	5,56	0,83	-0,01	[-0,22; 0,19]
	Nei	149	5,58	0,94		
Økonomiske tiltak	Ja	54	5,15	1,16	-0,47	[-0,75; -0,18]
	Nei	181	5,61	0,85		
Avlastningstiltak	Ja	43	5,70	0,67	0,21	[-0,10; 0,51]
	Nei	198	5,49	0,98		
Kompenserende annet	Ja	43	5,19	1,18	-0,40	[-0,71; -0,09]
	Nei	191	5,59	0,87		
Barn kontakt med plasseringssted	Ja	142	5,82	0,56	0,82	[0,59; 1,06]
	Nei	70	5,00	1,15		

Noter: Statistisk signifikante forskjeller er oppgitt i fet skrift. Forkortelser: N = antall observasjoner, Gj.snitt = gjennomsnitt, SD = standardavvik, CI = konfidensintervall.

Tabell 59 viser at det var dokumentert høyere grad av enighet mellom partene i saker med tilbakeføring sammenlignet med saker hvor det ikke var tilbakeføring. Det samme gjelder for barns kontakt med plasseringssted.

For «økonomiske tiltak» og «kompenserende andre tiltak» er det derimot en motsatt sammenheng. Der virker det som at det er lavere sannsynlighet for å få økonomiske tiltak eller kompenserende tiltak etter tilbakeføring dersom det er høy grad av enighet mellom barn, foreldre og barnevernstjenesten. En mulig hypotese er at høy grad av enighet kanskje indikerer at sakene er mindre komplekse eller problematiske, og at disse sakene derfor har lavere behov for tiltak.

28.2 Intervjudata

Enighet/uenighet mellom partene tematiseres langs flere linjer i materialet, noe som gir mulighet for en rekke analyser. Vår avgrensning, som følger av spørsmålet, er å søke etter om *enighet/uenighet om hvorvidt tilbakeføring bør finne sted*, får betydning for *oppfølging av og bistand til barnet og de foresatte*. Selv med en slik avgrensning er spørsmålet krevende, da det sjelden er mulig å vise til klare årsakssammenhenger mellom *enighet/uenighet* og *oppfølging*.

28.2.1 Intervjuer med foreldre

Konflikter med barnevernet var et fremtredende tema i foreldreintervjuene, der mange viste til vanskelige forhold som hadde vedvart gjennom flere år. Flere opplevde at barnevernet hadde negative forestillinger om dem som foreldre, noe de mente påvirket saken deres negativt både mens barnet var plassert, og etter tilbakeføring. Som vist under spørsmål 19 ønsket svært mange mer hjelp, støtte og veiledning etter tilbakeføring enn det de faktisk fikk tilbud om. At barnevernstjenesten var den rette instansen til å gi dem dette, var flere skeptiske til – noe følgende sitat kan illustrere:

Barnevernstjenesten har sagt at de har lyst til å følge opp, men hvordan kan jeg ta imot hjelp fra en instans som ikke kan forklare meg hvorfor de i det hele tatt tok ungene? Det kan jeg jo ikke gjøre. Jeg er jo ikke trygg på de folka der, jeg.

Utsagnet gjenspeiler spørsmål 18 der barnevernsansatte etterlyser et tilbud for foreldre som har mistet omsorgen, noe som bør ligge på en annen etat (...) *for jeg tror at det er mange som trenger noen å støtte seg på, men som synes det er vanskelig at det er oss.*

At samfunnet trenger et barnevern, og det ikke nødvendigvis må være konflikter mellom foreldre og barnevern, er mange foreldre enig om. De etterlyser likevel bedre forhold mellom foreldrene og barnevernet, der barnevernet i større grad er en instans foreldre kan henvende seg til og få hjelp fra. For å komme dit, sier en far, «... *kreves enormt med ressurser, sykt mye kommunikasjon, (for å) bygge tillit, og bygge bruer. Det er det som mangler i dag*».

Iblant oppstår vendepunkter der et vanskelig samarbeidsklima snur, og der foreldre opplever å få bedre støtte og oppfølging. Dette skjer som oftest som følge av at nye personer kommer inn, som ved bytte av saksbehandler, eller ved bruk av settekommuner. Nye personer som ser dem med nye øyne, kunne føre til mer konstruktive samarbeid. En mor beskriver sin opplevelse slik:

Så heldigvis skjønte jeg at det er ikke bare onde folk i barnevernet, ikke sant. Det finnes også folk som er kloke og godt utdanna og snille. Så jeg fikk en ganske sånn god opplevelse, hun bygget liksom sånn stein på stein på stein. Og til slutt så jobbet hun for at barnevernet skulle trekke den saken (...) Jeg nektet jo å bli skrevet ut (av barnevernet) for jeg skulle ha sånt hjelpetiltak. Og jeg

klarte å true meg til å få et år til da kan du si, for hun var fantastisk og hjalp meg jo også i den tilbakeføringssaken med barna.

28.2.2 Intervjuer med beredskapsforeldre

Spørsmålet om enighet/uenighet om *hvorvidt tilbakeføring bør finne sted får betydning for oppfølging av og bistand til barnet og de foresatte*, besvares i svært begrenset grad av denne informantgruppen. De er imidlertid svært opptatt av tilbakeføring, og mange uttrykker bekymring for at barn flyttes tilbake til foreldre som ikke er i stand til å ta vare på dem. De stiller spørsmål ved vurderinger som blir gjort for raskt og på et svakt grunnlag, og uttrykker bekymring for at barn blir påført ytterligere skade ved tilbakeføring. Flere opplever også å ikke å bli lyttet til når de argumenterer for det de mener er best for barnet.

28.2.3 Intervjuer med fosterforeldre

På tilsvarende måte som beredskapsforeldre kan fosterforeldre i begrenset grad svare på spørsmål knyttet til oppfølging av og bistand til barnet og de foresatte. Det vi imidlertid kan finne i materialet, er meninger om hvordan tilbakeføringer gjøres, og dessuten etterlysning av bedre samarbeid og større forutsigbarhet. Det synes ofte å være uenighet mellom fosterforeldre og barnevernstjeneste, uten at dette sier noe om hvilken innflytelse dette vil kunne ha på oppfølging etter tilbakeføring.

Enighet/uenighet tematiseres på noe ulike måter av fosterforeldrene. Problemer kan blant annet oppstå når foreldre motarbeider barnevernstjenesten og fosterforeldrene ved å oppføre barnet til å gjøre motstand. Videre kan uenigheter oppstå mellom fosterforeldre og barnevernstjenestens saksbehandlere, noe som kan skje om fosterforeldrene klager på noe, eller sier ifra om noe de ikke er enige i. Ved en uenighet mellom fosterforelderen og barnevernstjenesten vedrørende økonomi truet saksbehandleren med å flytte barnet. Konflikter kan eskalere og oppleves svært dramatiske, noe en fostermor beskriver slik:

(...) det førte oss inn i en stor konflikt hvor hun (den konstituerte barnevernslederen) var helt irrasjonell, og det var trusler om flytting og brudd i fosterhjemmet, altså ikke fra vår side, men fra barnevernet da, fordi man nok en gang blir stemplet som vanskelig når man egentlig bare følger loven da. (...) Helsetilsynet har også en sånn knapp du kan trykke på inne på den nettsiden,

men vi vet jo at gjør vi det, så vil jo vi bli truet med å miste barnet, og dette er ikke fantasi eller overdrivelsesfortelling, dette er helt reelt. Vi har blitt skremt fra å bruke de kanalene.

Uenigheter kan også oppstå når nye saksbehandlere som ikke har satt seg inn i den aktuelle situasjonen, kommer inn. Dette kan medføre endringer med potensielt store konsekvenser både for barn og for andre involverte.

28.2.4 Intervjuer med barnevernsansatte

Dette spørsmålet er komplisert, og det er vanskelig å analysere frem data fra intervjuene og å finne svar på hvordan enighet/uenighet har konsekvenser for oppfølging og bistand i tilbakeføringsprosesser. Noen slike prosesser finnes allerede i de analysene som er gjort.

Ulike roller som hjelper og bødde (jf. spm. 12, 13 og 14) er et eksempel på hvordan uenighet mellom barnevernsansatte og foreldre kan påvirke samarbeidet, men kan i mindre grad nyansere hvilke konsekvenser dette har for oppfølging og bistand. Det som i noen grad kommer frem i dataene, kan knyttes mer til interne forhold i barnevernstjenestene. Det skal understrekes her at dette ikke er et dominerende funn i datamaterialet, men det finnes. Det kan gjelde hvordan saker skal bestemmes, om samarbeid og åpenhet i barnevernstjenesten og at noen har kjepphester og at det blir prestisje i noen saker. I en sak knyttet til beslutninger om tilbakeføring mente en barnevernsansatt:

... at det var et lite håp for disse foreldrene, at det skjedde noe under en veiledning, de hadde små skritt, og jeg kunne ikke si at det var godt nok, men at det var rom for å prøve mer. Det var ikke tidligere prøvd noe særlig. Da sier barnevernsleder at 'Er du klar over hva du sier nå? Hvis du sier dette i nemnda og denne gutten blir tilbakeført, så er det ditt ansvar hvis han blir tilbakeført og dette ikke går'.

En annen informant i dette fokusgruppeintervjuet påpeker at dette nok skyldes prestisje i denne saken, men at dette ikke skjer ofte. Og at det jo er gode erfaringer på det motsatte også, når man samarbeider og får til gode ting.

28.2.5 Intervjuer med institusjonsansatte

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt enighet eller uenighet mellom partene påvirker beslutninger om en tilbakeføring bør finne sted, mener flere av de institusjonsansatte at det kan få en innvirkning på avgjørelsen som tas, det samme gjelder spørsmål knyttet til annen oppfølging og bistand. De institusjonsansatte trekker særlig frem to forhold i den forbindelse: at barnevernstjenestens rolle blir for perifer i forhold til barn og foreldre, og dermed i forhold til beslutningen som skal tas, og samarbeidet med det øvrige nettverket.

Når det gjelder beslutninger som knytter seg til hvorvidt en tilbakeføring skal skje, eller eventuelt om annen oppfølging og bistand skal iverksettes, er de institusjonsansatte opptatt av at barnevernstjenesten spiller en viktig rolle. Samtidig som barnevernets kontaktperson må være bevisst den makten som følger med det å ha en slik rolle.

Flere peker også på at samarbeidet med barnevernstjenesten kan oppleves utfordrende, særlig med tanke på at de som institusjonsansatte jobber tettere på barnet enn det saksbehandlerne ofte gjør:

(...) det at barnevernstjenesten på en måte blir den av de etatene som er viktige rundt barnet, som er vanskeligst å samarbeide med. (...) Altså jeg skjønner jo hvorfor det er sånn, men det som blir problematisk, er jo at det er den instansen som på en måte er minst oppdatert, eller sånn tett på, som faktisk tar de beslutningene og avgjørelsene som er viktige for barnet da. Så for meg så handler det rett og slett om at de ikke er like inne i sakene som de andre instansene som vi jobber med.

Denne typen konflikter kan få følger i beslutninger som tas, og det er viktig å ta høyde for at uenighetene kan gå begge veier. Det kan synes som et paradoks at uenighetene kan være så store selv når man jobber under samme lovverk:

Jeg tenker at vi har en ganske lang vei å gå mellom kommunalt og statlig barnevern i forhold til det å få en felles oppfatning av at begge jobber etter lov om barnevernstjenester og skal sørge for det beste for barnet. Jeg synes vi har kommet for kort. (...) jeg tenker at Bufetat også har en vei å gå i forhold til å se på sin egen rolle ovenfor kommunene. (...) kommunene opplever at vi

kontrollerer og legger oss borti ting vi ikke har noe med. (...) Så jeg tenker at det må på et eller annet nivå, for å få fokus på samarbeid, at vi er et lag om dette prosjektet, om det enkelte barnet.

De institusjonsansatte hevder at det er de som ofte løfter de unges stemmer frem, da de er tette på de unge. Derfor må de også tåle den motstanden de møter.

Samarbeid med andre instanser som eksempelvis skole, PPT, BUP og fastlege beskrives i hovedsak positivt, men også her kan uenigheter oppstå. Flere peker på betydningen av å kjenne hverandres ansvarsområder, rammer og muligheter. Samarbeid kommer ikke av seg selv, men avhenger av innsats på tvers av instansene:

Ofte når det er vanskelige saker og ungdommer som det ikke går så bra med, så kan vi på en måte få en opplevelse av at man sitter litt sånn og skylder på hverandre, sant. «Ja, men de gjør jo ingenting, sant?» Mens i de sakene hvor man klarer å si «okay, hvordan kan vi samarbeide sammen liksom for å få dette til», så får vi ofte mye til. Så det samarbeidet er jo helt ekstremt viktig. Men ofte vanskelig, og så krever det en god del for å få det til.

Enkelte beskriver også at de største konfliktene ofte kan oppstå i saker hvor det ikke går så bra, eller der oppfølgingen har vært mangelfull. Samtidig pekes det på at de enkelte ganger kontakter statsforvalteren for at barn og foreldre skal få den støtten de har behov for. Dette skjer i saker hvor de mener beslutninger er feil, eller dersom oppfølgingen av de unge og deres foreldre og foresatte uteblir. Dette kan også ha noen omkostninger som gjør at man vegrer seg for å ta kontakt:

... vi er liksom så avhengig av å ha det gode samarbeidet da (...) så blir det nesten en litt sånn lojalitetskonflikt på en måte. At du kanskje burde meldt til statsforvalteren, men du gjør det ikke for å ikke ødelegge samarbeidet på en måte.

28.3 Oppsummering

Journaldata: Resultatene viser at det er barnevernet som har mest påvirkning i tilbakeføringssaker, etterfulgt av barnet, dernest fosterforeldre og til sist samarbeidende instanser. Foreldrene har en positiv, men ikke statistisk signifikant påvirkning på om tilbakeføring finner sted. Nå vi ser på hvordan enighet mellom forskjellige parter er assosiert med tilbakeføring, så ser vi at enighet mellom barnevernet og alle de andre partene øker sannsynlighet for en tilbakeføring, mens for enighet om å ikke tilbakeføring så er det bare enighet mellom barnevernet, barnet og fosterforeldre som har en statistisk signifikant assosiasjon. For grad av enighet (antallet parter som er enige om tilbakeføring) så ser vi at høyere grad av enighet kjennetegner saker hvor tilbakeføring finner sted, og hvor barnet har kontakt med plasseringsstedet etter tilbakeføring. Mens lavere grad av enighet mellom partene (dvs. at en eller flere av partene ikke er enige i tilbakeføring) er assosiert med bruk av økonomiske tiltak og kompenserende andre tiltak. Dette kan kanskje forklares med at saker med uenighet er mer problemfylte og komplekse, noe som vil kreve tiltak for at sakene skal løses tilfredsstillende.

Intervjudata: I intervjuene med foreldrene var konflikter med barnevernet et gjennomgangstema. Flere var svært skeptiske til å ta imot hjelp fra barnevernstjenesten, da de ikke stolte på dem. Det er et tydelig funn at konflikter, mistillit og dårlig samarbeidsklima mellom foreldre og barnevernstjenesten utgjør en barriere for planlegging og oppfølging i forbindelse med tilbakeføringer. Samtidig er foreldrene i utgangspunktet positive til at det finnes et barnevern. Enkelte fremhever også *vendepunkter* som muliggjør samarbeid, gjerne når det kommer nye saksbehandlere inn i saken. Spørsmålet er begrenset besvart i intervjuene med beredskapsforeldrene, noe som kan skyldes at dette er et vanskelig tema. Samtidig viser de til bekymringer rundt tilbakeføring. Flere opplever å ikke bli hørt når slike bekymringer uttrykkes. Flere av fosterforeldrene etterlyser bedre planlegging og større forutsigbarhet rundt tilbakeføringer. Analysene viser at det særlig er to forhold som er av betydning for beslutningen om tilbakeføring: enighet, eller uenighet, rundt forhold som oppleves å være av betydning for barnet, og at nye kontaktpersoner kommer inn, noe som kan føre til nye vurderinger. Med hensyn til intervjuene med barnevernsansatte er det vanskelig å finne klare svar på hvorvidt enighet/uenighet har fått konsekvenser for oppfølging og bistand i tilbakeføringsprosesser. Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt enighet, eller uenighet, mellom partene påvirker beslutninger om en tilbakeføring bør finne sted, mener flere av de institusjonsansatte at det kan få en innvirkning på avgjørelsen som tas, det samme gjelder

spørsmål knyttet til annen oppfølging og bistand. De trekker særlig frem to forhold i den forbindelse: at barnevernstjenestens rolle blir for perifer i forhold til barn og foreldre, og at samarbeidet med det øvrige nettverket kan medføre uenigheter.

Del IV: Avsluttende drøfting og anbefalinger

29 Oppsummering og drøfting av resultater

I dette kapitlet oppsummeres og drøftes studiens sentrale funn som danner fundamentet for avsluttende anbefalinger. Innledningsvis oppsummeres funn i lys av oppdragets to overordnede tema: fosterhjem i barnets familie og nære nettverk (spørsmålene 1–6) og (2) tilbakeføring til hjemmet etter plassering i fosterhjem eller institusjon (spørsmålene 7–22).

29.1 Plasseringer i familie og nære nettverksfosterhjem

Familiefosterhjem har vært plasseringsalternativ i cirka 1/3 av utvalget som er studert via journalldata. De hyppigst forekommende familierelasjonene her er tanter, onkler og besteforeldre, noe som også understøttes av kvalitative intervjuer. Gjennom barneintervjuene får vi høre om gjentatte flyttinger innad i familien, eksempelvis fra mor til bestemor, tilbake til mor, deretter videre til tante. Journalldata-studien viser at ved svært mange av disse sakene foreligger mangelfull dokumentasjon. Det mangler blant annet dokumentasjon på fosterforeldres utdanningsnivå, bosituasjon og helsesituasjon. Videre mangler dokumentasjon på politiattest i 69 prosent av sakene, mens godkjenningsrapport for familiefosterhjem kun er dokumentert i 10 prosent av de studerte sakene.

Barn er i liten grad tatt med på råd i spørsmål om hvor de skal bo, også ved familie- og nettverksplasseringer. I saker der barn var fylt 6 år på tidspunkt for flytting, var barnets mening dokumentert i 13 prosent av tilfellene, mens i de resterende 76 prosent forelå det ingen dokumentasjon på at barnet hadde blitt spurt. Der barnets mening er dokumentert, ser vi at de var enig i flytting i 80 prosent av sakene. Barn fortalte at det kjennes trygt å komme til noen de kjenner, samtidig som de kan føle at de forstyrrer. Da de kjenner familien og vet hvor mange barn som bor der fra før, kan de bli ekstra vare på at de «roter til» familieforholdene. Flere er også opptatt av vanskelighetene ved å tilpasse seg vanlige familiemønstre etter å ha levd lenge under langt mer ustabile forhold.

Fosterforeldre i slekt og nært nettverk opplever gjerne å bli kontaktet av barnevernet når en situasjon blir akutt, og plasseringen gjøres ofte midlertidig. Siden dette gjelder familie, som

en søster eller en datter, kan det være vanskelig å si nei, selv om oppgaven gjerne er større enn det man er klar for å ta på seg. De forteller om opplevelsen av å stå alene om å følge opp både barnet og mor/foreldre.

Journaldata viser at barnevernstjenesten i svært begrenset grad har dokumentert oppfølgingsarbeid med foreldre når barn bor i fosterhjem i familie. I de sakene der opplysninger foreligger, er dokumentasjonen primært knyttet til organisering av samvær eller andre praktiske forhold relatert til barnet. Det manglet informasjon om oppfølgingsbesøk i 33 prosent av sakene. I 91 prosent av sakene var samarbeidsmøter ikke dokumentert iverksatt.

29.2 Tilbakeføring til hjemmet etter plassering i fosterhjem eller institusjon

Både barn, foreldre, beredskapsforeldre, fosterforeldre og samarbeidsinstanser forteller om fravær av planlagte tilbakeføringer. Når vi ser etter dokumentasjon på mål for plassering, finner vi at dette mangler i en stor del (71 %) av de studerte tilfellene. Lignede funn gjelder oppfølging av foreldre og tiltak som kan muliggjøre tilbakeføring. I 84 prosent av de studerte sakene der barnet bor i fosterhjem eller nært nettverk, foreligger ingen dokumentasjon på tilbakeføringsplan.

De fleste barna uttrykker et ønske om å kunne få bo hjemme og/eller få flytte hjem igjen, uten at de opplever å bli hørt. Foreldre på sin side uttrykker bekymring for barnas manglede medvirkning, da de tror at barnets meninger ofte tolkes som uttrykk for det de som foreldre ønsker. De aller fleste foreldre var uenig i beslutningen om å plassere barna utenfor hjemmet i utgangspunktet. Flere av dem har hatt lange prosesser i rettssystemet, noe som skaper steile fronter mellom barnevern og foreldre. Selv etter lange opphold utenfor hjemmet med begrenset samvær skjer tilbakeføring brått, uforberedt og uten den veiledningen foreldrene ønsker og trenger.

Verken barn eller foreldre opplever å bli involvert i planlegging og gjennomføring av tilbakeføring. Ser vi på journalstudiene, finner vi imidlertid at i et flertall (72 %) av sakene er det dokumentert at barna har blitt spurt om det vil tilbakeføres, men at det i mindre grad er dokumentert om barn har blitt spurt om når tilbakeføring skal skje, og hvem de ønsker skal bistå. Dokumentasjon på hvorvidt foreldre er spurt om hva de mener rundt tilbakeføring,

foreligger i mindre enn halvparten av sakene. Det er lite dokumentasjon på hvorvidt foreldre er informert om hva en tilbakeføring vil innebære, eller er spurt om hvilken hjelp og støtte de vil trenge i en slik prosess. Vi må bemerke at manglende informasjon i journalene kan peke på både sviktende journalføringsrutinger og at tiltak/samtaler ikke har funnet sted. I datamaterialet vi har tilgang til, kan vi ikke vite noe om årsakene til at dokumentasjonen mangler i journalene.

De sakene der barnevernstjenesten har snakket med foreldrene i forbindelse med tilbakeføringen, viser seg å ha tre ganger så høy andel av planlagte tilbakeføringer sammenlignet med de sakene hvor dette ikke er dokumentert. Videre er igangsatte hjelpetiltak i forkant av tilbakeføringen assosiert med fire ganger så stor sannsynlighet for planlagt tilbakeføring. Det er i overkant syv ganger så stor sannsynlighet for en planlagt tilbakeføring dersom det foreligger en plan for tilbakeføringen.

Årsakene som hyppigst begrunner tilbakeføring, er oppsigelse av plass (12,6 %), fulgt av at barn blir værende i foreldrehjemmet og motsetter seg å dra tilbake til plasseringshjem (9,7 %). Til sammenligning oppgis endringer i foreldrenes omsorgsevne som årsak i 8 prosent av sakene.

Barnevernsansatte fremhever at foreldrenes medvirkning avhenger av om de jobber i riktig retning mot å få en tilbakeføring, blant annet om de har akseptert at barna er omsorgsplassert, eller om de primært fører saken videre i rettsapparatet. Institusjonsansatte på sin side beskriver et systematisk samarbeid med foreldre i saker hvor det er planlagt tilbakeføring. De knytter god praksis ved tilsiktet tilbakeføring til om samarbeidet i forkant har vært godt, at det har skjedd positive endringer i holdninger til tilbakeføring, betydningen av teamarbeid og at det er en helhetlig plan for gjenforeningen og oppfølging i ettertid. De fremhever at planlegging av tilbakeføring må starte tidlig, at det må lages en plan, og at kunnskap fra institusjonen må overføres til foreldre. Videre at foreldre må følges opp etter tilbakeføring for å forhindre nye brudd, og at barnevernstjenesten må ansvarliggjøres og ha en tydelig rolle i tilbakeføringen.

Dokumentasjonsgraden på samarbeid med andre instanser er gjennomgående lav.

Barnevernsansatte uttrykker et sterkt ønske om gode samarbeid med øvrig hjelpeapparat, men erfarer at dette er krevende å få til i praksis. Når det lykkes, fremstår det mer som skippertak

enn som følge av en helhetlig plan. Institusjonsansatte har gjerne formaliserte samarbeid eksempelvis med skole, BUP og fastlege. Det uttrykkes en bekymring over at barn mister viktig oppfølging når de flytter ut av institusjon. Samarbeidende instanser er opptatt av at det er viktig å bedre samarbeidet mellom ulike instanser og tydeliggjøre ansvarsforhold for å bedre tilbudet for familiene.

Det foreligger dokumentasjon på tiltak for å ivareta fosterfamilier etter tilbakeføring bare i 6 av 480 saker.

Enighet mellom barnevernet og alle de andre partene synes å øke sannsynligheten for en tilbakeføring, mens for enighet om å ikke tilbakeføre er det bare enighet mellom barnevernet, barnet og fosterforeldre som har en statistisk signifikant assosiasjon.

30 Drøfting

I dette delkapittelet drøftes studiens resultater og mulige implikasjoner under følgende overskrifter:

- Skadevirkninger ved mange og utilsiktede flyttinger
- Barns mangelfulle medvirkning
- Dokumentasjon og oppfølging av familie- og nettverks plasseringer
- Utskifting av kontaktpersoner fører til mangel på kontinuitet
- Manglende oppfølging hindrer samarbeid om planlegging av tilbakeføring
- Udekkede hjelpebehov i etterkant av tilbakeføring

30.1 Skadevirkninger ved mange og utilsiktede flyttinger

Studien viser at mange barn flytter gjentatte ganger, ofte brått og med liten eller ingen forutgående planlegging. I spørsmål 7 kommer det frem i journaldataene at i flertallet av sakene (84 %), der barnet bor i fosterhjem eller nært nettverk, foreligger det ingen dokumentasjon på tilbakeføringsplan. Dette gjelder både ved flytting mellom bosted utenfor hjemmet og når barnet flytter hjem igjen til foreldre. Den yngste informanten i den kvalitative studien, en elleve år gammel jente, forteller om hele ni flyttinger. Det fremkommer av både det kvantitative og det kvalitative datamaterialet at barn har gjentatte flyttinger på tvers av plasseringssted før de til slutt flytter hjem til foreldrene. I det kvalitative materialet ser vi også at barna flytter svært raskt og uten planlegging ved rettsavgjørelser om tilbakeføringer. Den hyppigst dokumenterte årsaken til at barn flytter hjem, er at fosterhjemmene sier opp avtalen, den nest hyppigste at barnet blir værende foreldrehjemmet og motsetter seg å dra tilbake til offentlig omsorg. Dette gir grunn til å anta at flyttinger ikke primært er begrunnet i barnets behov.

Funnene inngår i et større bilde som viser mange, ofte utilsiktede flyttinger. Dette er i tråd med Helsetilsynets rapport hvor gjentatte flyttinger er et gjennomgående mønster i saker der barn har mistet livet under offentlig omsorg (Helsetilsynet, 2023). Det er knyttet en stor bekymring og et stort alvor til at barna er utsatt for en slik ustabil oppvekst under det offentlige omsorg. Tematikken og bekymring for gjentatte flyttinger er også et vesentlig tema i NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen*, der vi ser at mange barn som bor på institusjon, flytter mye, ofte brått og uten at de selv ønsker det. Her fremheves at mange barn har flyttet svært mye mellom familie, fosterhjem og ulike institusjoner innen barnevern og

helsetjenestene. Flyttingene fører til en rekke brudd med nettverk, skole og behandlere i helsetjenestene. Det understrekes at barna dermed blir fratatt muligheten til å føle tilhørighet. Videre fremholdes at barna mister tilliten til systemet som skal hjelpe dem, og i verste fall til samfunnet som helhet. Relasjonsbruddene kan også forstyrre normalutvikling av relasjonell kompetanse og være direkte skadelig for barna (NOU 2023: 24). Barneombudet deler også bekymringen for en ustabil oppvekst med mange flyttinger. Ombudet understreker sterkt at barn må få en stabil omsorgsbasis, og at barna må få avklaring av hvor de skal vokse opp (Barneombudet, 2023).

Gjennom intervjudata i denne studien fremkommer bekymringer fra både foreldre og barn knyttet til skadevirkninger som følge av flyttinger. De forteller om traumer, sosial angst, redsel, søvnproblemer, atferdsutfordringer og mangel på tillit. Barna kan være engstelige for å knytte seg til nye personer, de kan miste venner og streve med å finne nye. Det blir også beskrevet store utfordringer på skolen. Barn kan bli stående i krevende lojalitetskonflikter uten å vite hvilke versjoner av virkeligheten de skal stole på. Foreldre forteller om barn som har fått så store skader av selve flyttingene at de trenger hjelp etter å ha flyttet hjem igjen. Imidlertid opplever de sjelden at de får den nødvendige hjelpen. Barn i barnevernet har i større grad enn andre barn opplevd traumer, omsorgssvikt og ustabile familieforhold. Videre har de høyere forekomst av psykiske plager og lidelser (Jozefiak et al., 2016; Lehman et al., 2013; Ådnanes et al., 2023). Med bakgrunn i denne sårbarheten er det særskilt viktig at disse barna og ungdommene får trygghet, stabilitet og forutsigbarhet i nære relasjoner og omsorgsbasis, da det er den viktigste forutsetningen for å kunne ivareta barnet og bidra til positiv utvikling. Bunkholdt (2022) understreker betydningen av å kalkulere inn så vel gevinster som omkostninger i vurderinger om barn skal flytte. Hun holder frem at når det gjelder et så komplisert og stort inngrep i barn og familiers liv som en fosterhjemsplassering er, øker prisen både barnet, familien og fosterfamilien må betale dersom ikke alle forhold er vurdert. Hun understreker at dersom dette ikke er vurdert, står vi fare for at tiltaket ikke virker etter sin hensikt. I denne studien viser det seg at mange av barna utsettes for gjentatte flyttinger som ofte til slutt ender med en utilsiktet tilbakeføring. Videre viser kvalitative funn at flyttingene i seg selv har bidratt til opplevelser av ytterligere belastninger for barna og familiene deres. Det offentlige er på den måten med på å påføre barna ytterligere skade ved ustabilitet i omsorgssituasjon, relasjoner og nettverk.

Barne- og familieminister Kjersti Toppe har uttalt at hun vil gi barnevernet klare føringer for hvordan flyttinger av barn skal forebygges. Ifølge ministeren skal de nå jobbe systematisk for å forebygge at barn må flytte mange ganger. Ministeren har understreket at «Vi må innrette barnevernet slik at ressursene kommer til barnet og ikke at barnet må flytte etter ressursene». Dette poenget er også utdypet i NOU 2023: 24 hvor det fremlegges forslag for å endre rammene for institusjonsomsorgen for å kunne tilpasses barnets behov. Denne foreliggende studien understreker betydningen av å jobbe systematisk for å redusere antall flyttinger av det enkelte barn i barnevernet.

30.2 Barns mangelfulle medvirkning

De mange flyttingene er nært forbundet med opplevelser av manglende innflytelse og medvirkning i de beslutningene som fattes. Medvirkning, eller heller mangelfull medvirkning, er et stadig tilbakevendende tema i denne studien. Journaldata viser at det i liten grad er dokumentert at barn er tatt med på råd i spørsmål om hvor de skal bo, særskilt gjør dette seg gjeldende ved plassering i familie og nære nettverk. Videre viser journaldata at det i liten grad er dokumentert at barn og foreldre er med på planlegging av tilbakeføring. Dette formidles også i de kvalitative dataene. Her kommer det frem opplevelser om at flyttinger og beslutninger blir tatt over hodet på dem det gjelder, og en opplevelse av avmakt hos både barn og foreldre.

Også foreldrene hevder at barna i liten grad ble samarbeidet med og lyttet til i tilbakeføringsprosessen. De opplevde at barnevernet tok barnas ønsker til inntekt for foreldrenes ønsker, og forstod dette som en årsak til at barna ikke ble hørt. Ingen av foreldrene fortalte om felles prosesser der barn, foreldre og barnevern hadde planlagt tilbakeføring sammen. I den forbindelse er det interessant å se at dokumentanalysen viser at saker som har dokumentert at det forekommer samarbeidsmøter, har lavere antall utilsiktede flyttinger og lavere antall flyttinger totalt enn de sakene hvor det ikke er dokumentert samarbeidsmøter. Det kan dermed se ut til at slike møter vil kunne brukes til felles dialog og mulighet for utvikling av felles planer.

Når det gjelder beredskapshjemmene, er de også opptatt av at barna skal få medvirke, men at de ikke vil påvirke barnas ønsker og tanker. Samtidig understreker de betydningen av å delta i samtalene mellom barna og barnevernstjenesten, for slik å bedre kunne hjelpe barna med å

huske og forstå hva som ble sagt. Fosterforeldrene fremhever at det må legges til rette for barnets medvirkning, at det barna sier må lyttes til, og at konsekvensene av barns medvirkning må belyses. De påpeker at medvirkning kan medføre dilemmaer som kan være vanskelig å balansere, som eksempelvis å ikke forstå alt som blir sagt i samtaler om tilbakeføring. Videre at barnets mening, der denne blir tatt hensyn til, kan få konsekvenser barnet ikke så for seg. Fosterforeldrene påpeker også at barnet er sårbart for påvirkning fra både foreldre, foresatte, barnevernstjenesten og fosterforeldrene.

Et hovedfunn i intervjuene med de barnevernsansatte er at også de er svært opptatt av barns medvirkning. De formidlet at medvirkning er et prioritert område innen barnevernet, og at barns rett til medvirkning er forsterket. Intervjuene viser refleksjoner over hvordan og hvorfor barn medvirker og ikke medvirker i beslutningsprosessene. Her vektlegges i særlig grad hensyn til barns modenhet, alder og sårbarhet. I enkelte av de kvalitative intervjuene kommer det frem at barna flyttet hjem etter bare timer eller dager etter å ha bodd i fosterhjem i flere år. Dette blir til dels forklart med at barna selv ønsket det. Det må settes spørsmålstegn ved slike prosesser og hvilket ansvar som kan pålegges barn. De barnevernsansatte reflekterte rundt sårbarhet og pekte på at de vurderte barns medvirkning opp mot risiko for følelser av skyld, skam, dårlig samvittighet, ansvar og lojalitet. Dette kan være vanskelig når barn skal inkluderes i vurderinger om eksempelvis tilbakeføring.

Alle informantgruppene understreker at de er opptatt av medvirkning. Imidlertid gir ikke barna selv uttrykk for at de føler seg hørt. Dette viser seg både gjennom direkte sitat og gjennom beskrivelser av brå og lite planlagte flyttinger. Tidligere forskning har vist at barns medvirkning ikke i tilstrekkelig grad tas hensyn til i barnevernet. Dette knyttes blant annet til beslutninger om omsorgsplasseringer og tilbakeføring til foreldre (Strandbu, 2011; Backe-Hansen, 2016, 2023; Seim & Slettebø, 2017; Paulsen, 2022). Dette er i samsvar med våre funn, der flere av barna som er intervjuet, ikke hadde ønsket å flytte hjemmefra i første omgang, og gjerne ville flytte hjem igjen. Andre igjen er mer usikre eller ambivalente. Barnas fortellinger er preget av mangel på medvirkning når det gjelder både valg av fosterhjem, hva de fikk bestemme under oppholdet, og ved fastsettelse av samvær. Også når det gjelder tilbakeføring, opplevde flere av barna at dette bare var noe som skjedde uten at de hadde noe de skulle ha sagt. Hvorfor dette skjer, kan forstås på flere måter. Det kan være akutte situasjoner der tiden ikke strekker til, men det kan også være at barnevernet ikke har planer,

eller benytter planer, for systematisk å ivareta barns medvirkning. I denne studien er det mangel på dokumentert tilbakeføringsplan i 84 prosent av de studerte sakene i journalstudien. Et annet viktig funn som har negativ betydning for barns medvirkning, er den store utskiftingen av barnevernsansatte, de årlige vurderingene av tilbakeføring og barnas ønske om stabilitet som ikke tas nok hensyn til ved flyttinger. Utfordringene med høy turnover blant ansatte er godt dokumentert og trekkes frem i Bufdirs rapport (2022a). Studier viser at betydningen av god kjemi og relasjon til kontaktpersonen i barnevernet er helt avgjørende og den viktigste faktoren for å fremme medvirkning for barn i barnevernet (Paulsen et al., 2016; Paulsen, 2022). Motsatt trekker barna frem sin frustrasjon over stadig å møte nye voksne hjelpepersoner som negativt for deres møte med barnevernet (Barneombudet, 2023). En hyppig utskifting av barnevernsansatte vil dermed ha direkte påvirkning på mulighetene barn har til å medvirke ved at de ikke får kontinuitet i sin relasjon til saksbehandleren.

Mer positive tilnærminger til barns medvirkning fremheves i strukturelle endringer i barnevernet, slik som anvendelse av maler for samtaler med barn, lovendringer og oppnådde rettigheter for medvirkning. Det pekes også på gode eksempler på kommunikasjon med barn og betydningen av stabilitet gjennom geografisk tilhørighet, og personer og barnevernsansatte de har tillit til og som kan støtte dem i vanskelige beslutningsprosesser. Det er også opp gjennom årene gjennomført flere ordninger for å støtte opp om barns medvirkning – det gjelder eksempelvis opprettelsen av ulike spesialoppdrag og stillinger som for eksempel tillitsperson, tilsynsperson, talperson og nå sist forslag om en uavhengig barnerepresentasjonsordning (NOU, 2023:7). Det er grunn til å stille spørsmål ved om hvorvidt slike spesialiseringer vil bidra til at barn i større grad får medvirke i flytteprosessene, eller om det bare blir nok en person barn og unge må forholde seg til. Heller enn en intern eller ekstern spesialisering i barnevernet må det skapes en kontekst for medvirkning som tar hensyn til alder, modenhet og sårbarhet (Backe-Hansen, 2016), og som skaper både person- og systemtillit (Grimen, 2009) innad i barnevernet hvor de barnevernsansatte bygger stabilitet, tillit og tillitsverdighet i møte med barnet (Eide et al., 2020). Videre er det viktig med ytterligere kvalifisering i barnesamtaler (Strandbu, 2011; Kvello, 2021), og med strukturelle ordninger som i mindre grad utvikler spesialisering av ansatte og fører til utskifting av personale (Seim & Slettebø, 2017).

30.3 Dokumentasjon og oppfølging av familie- og nettverksplasseringer

Studien viser en omfattende mangel på dokumentasjon ved plasseringer i familie og nære nettverk. Særlig bekymringsfullt er mangel på godkjenningsrapporter og rapportering av politiattester. I faglitteraturen har det også blitt trukket frem at familie- og nettverksplasseringer ofte kan skje brått, og at ordinære rutiner for godkjenning derfor fravikes (Bunkholdt, 2022). Vår kvalitative studie viser at plassering i slekt og nært nettverk ofte kan ha skjedd brått, og det vil derfor være forståelig at dokumentasjonen kan være noe mer mangelfull ved overføring til slike plasseringer. Samtidig setter familie- og nettverksfosterforeldre selv spørsmålsteget ved en slik praksis. De peker blant annet på at dette er familier hvor relasjoner kan ha vært utfordret over tid, noe som ikke nødvendigvis heles når et barn flytter inn og rollene endres innad i familien. Det er alvorlig når vi finner at det mangler dokumentasjon på politiattest i 69 prosent av sakene. Selv om plasseringer skjer brått og også kan være av midlertidig karakter, skal barnevernstjenesten så raskt som mulig fremskaffe dokumentasjon på politiattest. Dette er et krav for alle som arbeider med barn og unge i barnevernet og en bestemmelse pålagt i barnevernsloven (jfr. §12-11). Det vil være avgjørende at barnevernstjenesten prioriterer å innhente politiattest også fra slekts- og nettverksfosterhjem da de skal ha døgnomsorg for barn i en sårbar situasjon.

Alle som vil bli fosterhjem, skal gjennom en grunnopplæring og vurdering før et barn får flytte inn. Etter gjennomført opplæringsprogram fullføres vurderingsprosessen med en sosialfaglig vurdering, som konkluderer med anbefaling om hvorvidt familien kan godkjennes som fosterfamilie. Selv om det er ønskelig at slik opplæring skjer før barnet flytter inn, vil forholdene rundt slektsplasseringer kunne gjøre dette vanskelig. Dette kan for eksempel skyldes at plassering ordnes privat, slik at barnevernstjenesten først kommer inn etter at flyttingen er gjennomført (Bunkholdt, 2022). Det kan dermed ta noe lengre tid før disse familiene får gjennomført opplæringen og får sin formelle godkjenning som fosterhjem. Imidlertid skal disse utredes og godkjennes etter samme prinsipper som ordinære fosterhjem (Bunkholdt, 2022). Det er derfor svært bekymringsfullt at kun 10 prosent av journalene i vårt datagrunnlag kunne vise til dokumentasjon på slik godkjenning.

I intervjuene vi har gjort med fosterforeldre i disse fosterhjemmene, har verken opplæring eller politiattest vært et fremtredende tema. Fortellingene deres dreier seg i hovedsak om å stå alene med et stort ansvar, å strekke seg langt for familie, å ikke få den støtte og veiledning de

trenger for å bli værende i oppdraget. Mange opplever å bli stående alene med oppfølging av både barnet og deres foreldre, uten alltid å vite hvem de skal være mest lojale overfor. Dette er i tråd med funn fra internasjonal forskning som også trekker frem de særskilte utfordringene som slekts- og nettverksfosterhjem står i (Gerds-Andresen et al., 2023a). Informantene i våre intervjuer har ønsket seg mer oppfølging og veiledning. Dette er ikke alltid tilfellet ved familie- og nettverks plasseringer; familie som kjenner barnet fra før, har i andre studier trukket frem at de ikke har behov for veiledning fra barnevernet (Holtan et al., 2020). Imidlertid har det vært understreket at dette ikke er en grunn for barnevernet til å trekke seg unna. Utfordringer kan oppstå etter som tiden går, knyttet både direkte til barnet, til skole og andre tjenester barnet trenger, og til relasjoner med øvrig familie. Et lyttende og nærværende barnevern vil kunne avhjelpe noe av dette før problemene får vokst seg for store.

I vår kvalitative studie kommer det frem at fosterhjem i familie og nettverk strever med en del særskilte problemer som dreier seg om krevende dobbeltroller som for eksempel å være både mor, bestemor og fostermor, og avtaler om samvær. Slike problemstillinger er også kjent fra internasjonal forskning som peker på at det er viktig at disse familiene får veiledning og bistand til å håndtere slike utfordringer (Gerds-Andresen et al., 2023a). Slik veiledning vil ha betydning for å unngå rivalisering og konflikter innen familien, og vil være viktig for positiv utvikling og vekst for barnet (Gerds-Andresen et al., 2023a). Våre analyser viser at det kan se ut til at familie- og nettverksfosterhjem har et udekket behov for veiledning og oppfølging.

Det er lite grunn til å anta at familie- og nettverksfosterhjem har mindre behov for støtte og veiledning enn andre. Det motsatte kan heller være tilfelle. Dette vil som oftest være familier som ikke selv har valgt å bli fosterforeldre, men som stepper inn ved kriser. Slik som hos våre informanter, for eksempel ved mors psykiske sykdom eller rusbruk. Videre må det tas høyde for at dette kan være familier med flere belastninger som har pågått over tid. Dette, sett sammen med manglende godkjenninger og manglede politiattest, gir særlig grunn til oppmerksomhet og vil trenge videre oppfølging. Det vil være avgjørende for disse barna at fosterhjemmene får veiledning og oppfølging for å sikre stabil og god omsorg.

30.4 Utskifting av kontaktpersoner fører til mangel på kontinuitet

Et gjennomgående funn i datamaterialet er, som vist, betydningen av den store utskiftingen av barnevernets kontaktpersoner. Dette bidrar til manglende kontinuitet i oppfølgingen av og kontakten med barn, foreldre og øvrige samarbeidspartnere, både når barn er plassert i offentlig omsorg, og ved tilbakeføring. Videre finner vi at det ofte foretas akutte beslutninger når det gjelder både flyttinger og tilbakeføringer. Dette fører ofte til uforutsigbare flyttinger preget av hastverk, med liten eller ingen planlegging i forkant. Denne mangelen på kontinuitet og oppfølging bidrar til at verken barn, foreldre, eller fosterforeldre, som alle kan ha store behov for veiledning og oppfølging, får den hjelpen og støtten de har behov for i svært krevende situasjoner.

Det er bred enighet både i fag- og forskningsfelt om at forutsigbarhet og kontinuitet i oppfølgingen av barn og foreldre etter en omsorgsovertakelse er av stor betydning for kvaliteten på det barnevernfaglige arbeidet, og for det enkelte barns livskvalitet, helse og utvikling (Bunkholdt, 2022; Stang et al., 2023). Barn i barnevernet har ofte opplevd mange relasjonsbrudd og er dermed ekstra sårbare for nye brudd i relasjoner med hjelpere (Curry, 2019). En kontinuitet i relasjoner som er preget av trygghet, stabilitet og varme, vil kunne være spesielt virksomt for disse barna, da mange av dem har ulike tilknytningsvansker (Curry, 2019). Mange av informantene gir uttrykk for stor bekymring for den hyppige utskiftingen av kontaktpersoner. For eksempel har enkelte fosterforeldre endt opp med å skjerme barna fra å møte stadig nye kontaktpersoner, ved å be nye ansatte om ikke å involvere seg for mye i barna.

Utskifting av kontaktpersoner i barnevernstjenestene utgjør et vedvarende og alvorlig problem (Barneombudet, 2023; Bufdir, 2022). Det fremheves i den forbindelse at dette utgjør en risiko for at barnas tillit til barnevernet svekkes (Barneombudet, 2023). Slik kan systemet bidra til å påføre barn og unge i barnevernet nye relasjonsbrudd som er særskilt skadelig for denne gruppen barn (Curry, 2019). Dette kan også være et hinder for sakenes fremdrift, da nye kontaktpersoners manglende kunnskap om det spesifikke barnet hindrer god veiledning og oppfølging. Videre kan den stadige utskiftingen gå ut over kvaliteten på tjenestene, da det medfører en mangel på erfarne kontaktpersoner. Ifølge Pedersen et al. (2022) er fosterhjem en knapp ressurs i Norge. Mange barn, hvor det er besluttet at barnet skal flytte i fosterhjem, må vente lenge før flyttingen skjer. Sannsynligheten for utilsiktede flyttinger fra fosterhjem vil

kunne reduseres dersom man lykkes med å matche barn og fosterforeldre, basert på kunnskap om barnas behov og fosterhjemmets kapasitet. Barns behov er ikke statisk, men endrer seg over tid og i takt med økende alder. Videre vil opplæring og veiledning underveis i fosterhjems plasseringen, avlastningsordninger for barn og fosterforeldre og støtte fra kommunen der fosterhjemmet ligger, være av stor betydning for muligheten til å lykkes (Pedersen et al., 2023). Vår studie viser at hyppige bytter av kontaktpersoner vanskeliggjør en slik oppfølging, noe som i ytterste konsekvens kan medføre at barn må flytte enda en gang, fordi fosterforeldrene ikke får den veiledningen de har behov for. Også internasjonale studier peker på at ustabilitet blant barnevernsansatte påvirker tilbakeføringsprosessene (Gerdtz-Andresen et al., 2022b).

På den annen side har både barnevernsansatte og foreldre i denne studien trukket frem at skifte av kontaktperson kan oppleves positivt når nye vurderinger skal tas, eller dersom kontaktperson og foreldre har stått i vanskelige prosesser over tid, noe som særlig gjelder ved tilbakeføringer. Et bytte av kontaktperson kan potensielt føre til et mer konstruktivt samarbeid mellom foreldre og barnevernet, idet nye blikk og nye vurderinger bringes inn. Slik kan et skifte av kontaktperson føre til et vendepunkt som muliggjør nytt samarbeid.

På tross av enkelte positive sider ved skifte av kontaktpersoner fremhever flere barnevernsansatte at utskiftinger utfordrer kontinuiteten og kvaliteten på tjenestene, og påpeker vansker med å rekruttere erfarne kontaktpersoner. I tillegg til manglende dokumentasjon utfordrer dette kvaliteten i de barnevernfaglige vurderingene som skal tas. Utskiftinger bidrar til uforutsigbarhet, da kontinuiteten i oppfølgingen basert på tidligere vurderinger og beslutninger fravikes. Slike vendepunkter kan dermed også være med på å forsterke inntrykket av at beslutninger om flyttinger og tilbakeføringer styres av tilfeldigheter og uforutsigbarhet. Samlet sett er utskiftingen av kontaktpersoner og manglende kontinuitet i oppfølging av barn, familier, fosterforeldre og samarbeidspartnere et alvorlig problem som skaper utfordringer på både individ- og systemnivå.

30.5 Manglende oppfølging hindrer samarbeid om planlegging av tilbakeføring

Forholdet mellom barnevernstjenesten og foreldre er ofte preget av lange perioder med pågående saker i rettssystemet. Slike rettsprosesser er en stor belastning for barna, og det kan

være vanskelig å leve normalt i slike perioder (Barneombudet, 2023). I disse periodene er det gjerne strengt regulert samvær og lite kontakt mellom foreldre og barn. Ofte er det også liten eller ingen kontakt mellom foreldre og barnevernstjeneste. Våre funn viser at det da kan bygge seg opp en manglende tillit mellom foreldre og barnevernstjenesten, noe som ser ut til ytterligere å vanskeliggjøre et samarbeid om planlegging av tilbakeføring, i tillegg til oppfølging i etterkant av tilbakeføring.

Oppfølging av foreldre og foresatte under en omsorgsplassering ansees å være av stor viktighet (Bunkholdt, 2022). Dette innbefatter en god oppfølging knyttet til den emosjonelle påkjenningen det er å miste omsorgen for et barn, og dessuten det sosiale stigmaet dette medfører (Stang et al., 2023). Videre vil en positiv kontakt mellom barnevernstjenesten og foreldrene ved en plassering kunne gi et godt utgangspunkt for felles planlegging av tilbakeføring (Bunkholdt, 2022). Også internasjonale studier viser at tilgang til tjenester og oppfølgingsarbeid med foreldre under plasseringer er vesentlige faktorer for at tilbakeføring skal kunne skje (Gerds-Andresen et al., 2022b). Et gjennomgående funn i vårt datamateriale er at det er lite oppfølging av foreldre når barna bor i fosterhjem, og at kontakten mellom barnevernet og foreldre ofte er preget av langvarige konflikter. Foreldrene har i liten grad opplevelse av å få medvirke og bidra med sin kjennskap til og kunnskap om barna. Et unntak er ved institusjonsplasseringer, der de ansatte understreker viktigheten av å jobbe med foreldrene parallelt under hele barnets plasseringsforløp. Dette medfører kunnskapsoverføring mellom institusjonen og foreldrene. På denne måten kan barna sikres en best mulig støtte, samtidig som foreldrene styrkes på en måte som gjør at de skal kunne ivareta barna når tilbakeføringen skjer. Herunder understrekes det at institusjonsplasseringer som hovedregel er kortvarige, noe som gjør at arbeidet med tilbakeføring allerede kan starte opp i forkant av at barnet flytter inn på institusjonen, for så å følges målrettet opp underveis i plasseringsforløpet.

Det påpekes også i faglitteraturen og internasjonale studier at det er svært viktig med god planlegging av flyttinger, slik at barnet og alle impliserte parter kan forberede seg på det en stor omveltning av omsorgsbasis innebærer (Bunkholdt, 2022; Gerds-Andresen et al., 2023a og b). I denne studien foreligger det ikke dokumentasjon på tilbakeføringsplan i 84 prosent av de studerte sakene hvor barnet bor i fosterhjem. Også barna i de kvalitative intervjuene i studien trekker frem at de ønsker seg planlagte og gradvise overganger og flyttinger. Spesielt viktig synes dette for barna som har bodd lenge i et fosterhjem. Datamaterialet gir imidlertid et bilde av gjentatte flyttinger som skjer brått og er lite planlagt. Flyttinger synes å skje raskt

og akutt, også etter flere års plassering i fosterhjem, noe som må antas å være svært emosjonelt belastende for både barn, foreldre og andre involverte.

Ansatte i barnevernet understreker betydningen av god tid, gode planer, opptrapping av samvær, samtaler og forberedelser for å få til gode tilbakeføringer. I datamaterialet finner vi imidlertid få beskrivelser av slike ønskede praksiser. Fortellinger om planlagte tilbakeføringer, med en gradvis tilbakeføring over tid, var nærmest fraværende i intervjuene med foreldre og barn. Spor av slike fortellinger finnes i noe større grad hos fosterforeldrene. Dette til tross beskriver majoriteten av så vel beredskaps- som fosterforeldre at flyttinger og tilbakeføringer skjer akutt, noe som igjen medfører uforutsigbarhet for alle parter og kan påføre barna ytterligere store belastninger i form av relasjonsbrudd og utilstrekkelig tilrettelegging. Konflikter og dårlig samarbeidsklima mellom foreldre og barnevernstjenesten utgjør en barriere for planlegging og oppfølging i forbindelse med tilbakeføringer. Andre studier har også trukket frem at foreldre ikke har fått den hjelpen de trenger mens barn er i fosterhjem (Stang et al., 2023). Tilpasset hjelp vil øke sannsynligheten for en god tilbakeføring og redusere risikoen for ytterligere omsorgssvikt med påfølgende nye flyttinger (Bunkholdt, 2022). Det vil være avgjørende å legge til rette for at det blir stabilitet og kontinuitet i kontakt mellom barnevernet og familien mens barnet er plassert, da dette vil kunne bidra til mer planlagte, mer skånsomme og mer vellykkede tilbakeføringer.

30.6 Udekkede hjelpebehov i etterkant av tilbakeføring

Studien viser at lite er på plass når det gjelder praktiske løsninger og støtte fra hjelpeapparatet når barn tilbakeføres til foreldrene. Dette kan sees i sammenheng med at mange flyttinger skjer akutt, og dermed er lite planlagte. Etter tilbakeføring finner vi at familiene i liten grad mottar oppfølging og støtte fra barnevernstjenesten, til tross for deres ønsker om veiledning og slik støtte både under og etter tilbakeføringer. Mangelen på oppfølging kan forstås i lys av barnevernets ressurser, men kan også skyldes vansker med å identifisere hvilke tjenester som kan bidra med relevant støtte. En annen forklaring kan være at foreldrene har flyttet til ny kommune. Dersom dette er tilfelle, må omsorgskommunen oversende bekymringsmelding, som igjen må vurderes med henblikk på hvorvidt ny undersøkelse skal åpnes, og om det er behov for tiltak, jfr. barnevernslovens kapittel 2. Vår studie viser en tendens til at slike saker konkluderes henlagt, noe som igjen medfører at støtten til foreldrene uteblir. De sentrale vilkårene for tilbakeføring av omsorgen følger av barnevernsloven § 5-7, der det sies at det

må være «overveiende sannsynlig» at foreldrene kan yte barnet «forsvarlig omsorg» for at tilbakeføring skal kunne skje. I tillegg må ikke barnet ha knyttet seg til mennesker og miljøet der det er, slik at flytting kan medføre alvorlige problemer for barnet. Beslutningen den nye kommunen tar om å henlegge saken, kan dermed ha sin bakgrunn i at omsorgskommunen har vurdert det riktig å tilbakeføre barnet, og at den nye kommunen derfor vurderer at vilkårene for å iverksette tiltak ikke ansees å være til stede.

Studien viser imidlertid klare ønsker om oppfølging ved tilbakeføring, både før, underveis og etter at barnet har flyttet hjem. Behovet for, og ønsket om, veiledning og støtte uttrykkes i særlig grad av foreldrene selv, uten at de opplever at dette følges opp i praksis. Internasjonal forskning understreker behovet for oppfølging og veiledning av familien over tid dersom man skal kunne forebygge en ny flytting for barnet (Gerds-Andresen et al., 2022a). Enkelte av foreldrene i studien ønsket ikke at støtten skulle komme fra barnevernet, da tilliten var brutt etter langvarig konflikt. Andre hadde bedt barnevernstjenesten om bistand til veiledning for å forstå og håndtere barna, og dessuten til frikjøp av tid og økonomisk bistand, uten at dette hadde blitt imøtekommet. Isteden opplevde de å bli stående igjen med udekkede hjelpebehov både praktisk og emosjonelt.

Også beredskaps- og fosterforeldre uttrykker stor bekymring for at tiltak ikke settes inn for å bedre foreldrenes omsorgskompetanse når tilbakeføringer blir vurdert, og understreker hvor skadelig det vil være dersom barnet igjen må flytte akutt. Lignede bekymringer finner vi hos barnevernsansatte som også vurderte behovet for oppfølging som stort, uten at de opplevde å ha tilstrekkelig kapasitet eller riktige ressurser til å kunne følge opp slik de ønsket. Andre instanser som kunne bidra ved tilbakeføring, ble nevnt her – som eksempelvis BUP, familievernkontoret, ATV, DPS eller innleide konsulenter.

Gjennomgang av journaldata relatert til oppfølgingen av barn, foreldre og fosterhjem viste imidlertid at det ikke var mulig å identifisere at det var iverksatt et slikt tverrfaglig samarbeid i et stort antall saker. Når vi samtidig finner at det er en tendens til at det er færre utilsiktede flyttinger, og færre flyttinger totalt, i saker hvor tverrfaglige samarbeidsmøter er iverksatt, er mangel på slikt samarbeid særlig interessant, fordi det er dokumentert at tverrfaglig samarbeid bidrar til mer positive tilbakeføringer (Gerds-Andresen et al., 2022b). Det fremgår av våre analyser at oppfølgingen etter tilbakeføring oppleves å være lite systematisk og helhetlig, og at den består av fragmenterte, kortvarige og noe tilfeldig bruk av både interne og eksterne

tjenester. Dette er et funn som man også finner igjen i andre studier. Blant annet peker Hansen et al. (2020) på manglende kjennskap til hva andre tjenester og profesjoner i kommunen kan bidra med, at den enkelte instans vegrer seg for å måtte påta seg et koordineringsansvar, og manglende oppmerksomhet om helhetlige behov hos barn og familier kan hindre at samarbeid initieres. Tøssebro et al. (2023) peker på at tiden det tar å få tjenestene på plass, skaper ekstra belastninger i familier. Både Helsetilsynet og Institusjonsutvalget fremhever også at hjelpen som tilbys ofte blir fragmentert, at det er behov for koordinering mellom tjenestene, og at det er uenighet om hva barna trenger og hvem som har ansvar (Helsetilsynet, 2023; NOU 2023:24). I internasjonale studier pekes det på flere viktige faktorer i oppfølgingen av foreldre etter omsorgsovertakelse: koordinering av hjelpetjenester rundt familien og styrking av foreldreferdigheter og myndiggjøring av både foreldre og barn. Det understrekes at det må gis tilstrekkelig ressurser og kapasitet til dette oppfølgingsarbeidet (Gerds-Andresen et al., 2022b).

Både beredskaps- og fosterforeldre gir i intervjuene uttrykk for at de ønsker å være en ressurs. Dette gjelder både ved videre flytting til nytt fosterhjem, hvis barnet skal flytte til institusjon, og ved tilbakeføring av barna til foreldrene. De fremholder at de har mye kunnskap om barnas behov som de ønsker å videreformidle. Et tettere samarbeid mellom barnevernet, fosterforeldre og foreldre ville kunnet gi en smidigere overgang i flyttingene. Samtidig ville det kunne bidratt til at de relasjonelle bruddene for barna ble mindre brå, og slik bedre sikre en planlagt prosess i tråd med barnas behov. Behovet for å støtte foreldre og fosterforeldre har også vært understreket i faglitteraturen (Bunkholdt, 2022).

Samlet sett fremstår det som et stort behov for en større grad av oppfølging av og støtte til foreldre og barn både i tilbakeføringsprosessen og etter at tilbakeføring har skjedd. Videre er det behov for at flere tjenester kobles på, og at hjelpen koordineres. Det ser ut til at eksisterende hjelpetilbud verken er dekkende eller tilpasset situasjonen til denne gruppen barn og foreldre. Det fremstår som paradoksalt at det brukes store ressurser både faglig og økonomisk når barn er plassert under offentlig omsorg. Når barna tilbakeføres, blir oppfølgingen av familiene tilfeldig og lite dekkende for disse familienes hjelpebehov som ofte er omfattende. Barna og familiene blir ofte sittende med store udekkede hjelpebehov, noe som er en alvorlig situasjon for disse barna. Videre vil den manglende oppfølgingen kunne bidra til økt risiko for nye flyttinger og en ustabil omsorgssituasjon.

31 Anbefalinger – implikasjoner for praksis

I dette kapittelet presenteres anbefalinger som er basert på funn presentert i rapporten. Disse innledes med punktlistor knyttet til studienes to hovedtemaer, supplert av anbefalinger på systemnivå som går utover disse.

Oppdragsgiver har videre bedt om forslag til hvordan statistikk angående tilbakeføringer kan etableres for fremtiden, basert på kunnskap utviklet gjennom denne studien, dette følger som avsluttende anbefalinger.

31.1 Faglige anbefalinger

Ved plasseringer i familie og nære nettverksfosterhjem:

- Der flytting skjer uten forutgående godkjenning, vurdere en forenklet, foreløpig godkjenning ved plasseringer der politiattest vanligvis kreves.
- Sikre rutiner for reell medvirkning for barn ved valg av bosted. Sikre at barnets mening blir dokumentert.
- Sikre rutiner for oppfølging der barn motsetter seg å flytte til stedet det blir plassert.
- Sikre stabil oppfølging av fosterforeldre i familie- og nære nettverksfosterhjem.
- Sikre oppfølging av foreldre når barnet flytter.
- Der barnevernstjenesten ikke selv har ressurser eller kompetanse til oppfølging og veiledning av barn og fosterforeldre, må det avklares hvem som skal gjøre dette.
- Sikre at tilbakeføringsplan utarbeides og dokumenteres.

Ved tilbakeføring til hjemmet etter plassering i fosterhjem eller institusjon:

- Sikre at barn blir spurt og hørt om sine ønsker om tilbakeflytting i samtaler med personer de føler seg trygg på, på måter de er bekvemme med, og med den tiden som kreves. Herunder undersøke
 - ønsket tidslinje
 - ønsket progresjon
 - ønsker om bistand – hvem og hva
- Sikre at barns meninger blir dokumentert, om mulig dokumentere sammen med barnet.
- Følge opp dokumentasjon og justere denne ved behov, da barns mening ikke nødvendigvis er gitt en gang for alle.
- Sikre at foreldre blir spurt og hørt om sine ønsker om tilbakeflytting på måter de er bekvemme med, og med den tiden som kreves. Herunder undersøke
 - ønsket tidslinje
 - ønsket progresjon
 - ønsker om bistand – hvem og hva
- Sikre at foreldres meninger blir dokumentert, om mulig dokumentere sammen med dem.
- Sikre oppfølging av barn og foreldre under og etter tilbakeføring basert på deres behov.
- Ved varige konflikter, vurdere hvilke andre instanser som kan gå inn her. Avklare og sikre ansvarsforhold.

- Vurdere hvorvidt dagens lovverk er tilfredsstillende, eller om det er behov for å innta en rett til oppfølging ved tilbakeføring for å sikre at barn og foreldre får nødvendig støtte ved tilbakeføring. Vurdere hvorvidt det skal lovfestes et ansvar for en omsorgskommune å ha oppfølgingsansvar etter en tilbakeføring, eksempelvis det første året. Tilsvarende barnevernsloven § 15-4 kunne man her se for seg at kommunene kan inngå avtaler om oppfølgingsansvaret, men hvor det som hovedregel var omsorgskommunen som har ansvaret den første perioden etter at barnet er tilbakeført. Dette ville sikret familien mulighet for planlegging og iverksetting av tiltak i prosess, og hvor de som har oppfølgingsansvaret har inngående kjennskap til familien.

Anbefalinger på systemnivå:

- Sikre arbeidsforhold som bidrar til at barnevernsansatte blir værende i jobbene sine.
- Sikre nødvendig kompetanse til å samarbeide med, veilede og følge opp barn, foreldre, fosterforeldre og øvrig familie.
- Sikre forpliktende samarbeid rundt barn og familier slik at oppfølging bedre kan sikres ved både flytting og tilbakeføring.
- Sikre koordinering av tjenester ved flytting og tilbakeføring.
- Følge med på og dokumentere flyttemønster ved familie- og nettverks plassering med en særlig oppmerksomhet på gjentatte frem- og tilbakeflyttinger.
- Vurdere hvorvidt foreldre som får barn tilbakeført, skal ha rett til en tiltakspakke i en overgangsfase for å sikre nødvendige økonomiske rammer, veiledning og koordinering av tjenester.
- Utrede hvorvidt samtaleprosess kan være en pålagt oppfølging for å sikre at både foreldre og barnevernstjenesten ivaretar sitt ansvar for å følge opp det som avtales forut for tilbakeføring. Slike samtaler vil kunne avdekke behov for veiledning, støtte og koordinering av tjenester. Gjennom samtaleprosess vil nemnda kunne følge opp premissene som skrives frem i vedtaket, barnevernstjenesten vil bli stilt til ansvar for iverksetting av tiltak, og foreldre vil få et tydelig ansvar. I saker hvor samtaleprosess er gjennomført i forkant av tilbakeføring, vil denne kunne utvides etter barnet er flyttet hjem.

31.2 Anbefalinger for fremtidig statistikk

En nærmere gjennomgang av barnevernstjenestens saksbehandlingssystem i dette prosjektet har avdekket stor variasjon i hvordan flyttinger blir dokumentert og journalført. Denne journalføringen vil lede til en feilkilde ved data i journaler, som igjen innebærer at det med dagens journalføringssystem er utfordrende, om mulig, å få en *uttømmende oversikt* over hvor mange barn og unge som flytter i regi av barnevernstjenesten. Likeledes hvor mange av flyttingene som er planlagt eller utilsiktet. Dette skaper utfordringer med kvaliteten på journaldataene.

På tidspunkt for prosjektstart var det ikke et skille mellom fosterhjem i familie og fosterhjem i nære nettverk i Statistisk sentralbyrås (SSB) statistikk. Dette gjør at det ikke er mulig å gi en nærmere angivelse av type hjem som inngår i ulike prosesser. Tilsvarende angir ikke den

offisielle barnevernsstatistikken til SSB hvor mange barn i fosterhjem eller institusjon som årlig flytter hjem etter avsluttet tiltak. Fra fagsystemet til Barneverns- og helsenemnda er det mulig å hente ut tall på hvor mange omsorgsovertakelser som oppheves, jf. barnevernsloven § 5-7. Det er imidlertid ulike årsaker til at barn flytter hjem, og hvor ikke alle hjemflyttinger stiller krav til behandling av nemnda.

I 2022 gjennomførte Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (Bufdir) på bestilling fra Barne- og familiedepartementet (BFD) en utredning av tiltak for å øke tilgjengeliggjøring av vesentlig statistikk og informasjon om barnevernets vurderinger, tiltak og saksgang. Bufdir identifiserte i den anledning fem utfordringer for god statistikk om barnevernet. Dette knyttet seg til at (1) kildene til statistikken er spredt og vanskelig å se i sammenheng, (2) kontaktperson registrerer ikke informasjon på lik måte, (3) dataene som registreres er for lite tilgjengelig som statistikk, (4) mangel på strukturerte data om sentrale temaer knyttet til barn og familier med barnevernstiltak, og (5) mangel på strukturerte data om sentrale forhold ved barnevernstjenestene, institusjoner og fosterhjem. Av rapporten kommer det frem informasjon om at det allerede er iverksatt en rekke tiltak for å forbedre statistikken om barnevernet (s. 6–7):

- Fortsatt utvikling av barnevernsregisteret til bruk i kommunenes halvårsrapportering. Dette registeret gir Bufdir tilgang på data fra de kommunale fagsystemene på individnivå.
- Spørsmål til barnevernet i Norge, som er en planlagt jevnlig spørreskjemaundersøkelse til ledere og ansatte i kommunale barnevernstjenester og barnevernsinstitusjoner.
- Fortsatt arbeid med KOSTRA-arbeidsgruppen på barnevernsområdet, med fokus på endringer i statistikken fra de kommunale fagsystemene.
- Bestilling av utvidelse av offisiell statistikk fra SSB gjennom midler fra Bufdir.
- Fortsatt utvikling av Bufdirs datavarehus «Bufdata», hvor det struktureres data om andrelinjebarnevernet⁸ inn i Bufdirs datavarehus. Dette vil bidra til enklere sammenstilling av tall fra fagsystemene til statistikk.
- Fortsatt utvikling av BIRK, som er andrelinjebarnevernets⁸⁶ fagsystem.
- Fortsatt utvikling av BFDs krav til rapportering fra Sentralenheten, som gir informasjon i ProSak fra saker som behandles av Barneverns- og helsenemnda.
- Fortsatt utvikling av Bufdir sin datakatalog, hvor det gis en oversikt over data som forvaltes av direktoratet.

I tillegg til de nevnte tiltak foreslår Bufdir (2022b) fem nye tiltak for å møte de ulike utfordringene for god statistikk om barnevernet (s. 7):

⁸ Bufdir omtaler det statlige barnevernet (Bufetat) som andrelinjebarnevernet i denne rapporten.

- Mindre fragmentert og mer tilgjengelig statistikk om andrelinjebarnevern og barneverns- og helsenemnda.
- Utvidet krav til rapportering fra kommunale barnevernstjenester.
- Gjennomgang og videreutvikling av datainnsamling i fagsystemene til andrelinjebarnevernet.
- Gjennomgang og videreutvikling av datainnsamling i fagsystemet til Barneverns- og helsenemnda.
- Utvide barnevernsregisteret med felles begreper og krav til innrapportering for hele andrelinjebarnevernet og barneverns- og helsenemndene.

Med utgangspunkt i Bufdirs egen utredning om bedre statistikk om barnevernet (2022b) forstår vi spørsmålet om forslag til hvordan statistikk angående tilbakeføringer kan etableres for fremtiden som et ønske om innspill til hvordan man bør organisere og strukturere journalføring og dessuten uttrekk og statistikk på disse dataene. Meningen med dette er at man ønsker en enhetlig og strukturert informasjon om den enkelte sak. I tillegg vil man ha muligheten til å gjennomføre strukturerte statistiske dataanalyser som gir muligheten til å evaluere konsekvenser av tiltak, og å se hvordan individuelle, demografiske og strukturelle faktorer påvirker utfallene av disse tiltakene.

En strukturert journaldatabase med utførlig informasjon om den enkelte sak kan gi informasjon om hvordan barnevernstjenesten og andrelinjebarnevernet bedre kan organisere sitt arbeid. Dette vil gi et bedre grunnlag for å vurdere og utvikle god barnevernspraksis.

Med utgangspunkt i Bufdirs egen utredning (2022b) og de erfaringene som er gjort gjennom denne studien, foreslår vi følgende punkter:

1. Det bør etableres et nasjonalt saksbehandlingssystem for de kommunale barnevernstjenestene. Et slikt system er allerede etablert for både andrelinjebarnevernet og Barneverns- og helsenemnda.

Begrunnelse: Ved gjennomføring av journalstudien ble det avdekket at de ulike barnevernstjenester registrerer egen kontakt med barn og foreldre, men uten at historikk i sak følger. Dette innebærer at et barn eksempelvis vil bli statistisk registrert med en ny førsteflytting dersom barnet tilbakeføres, flytter til ny kommune, for deretter å bli flyttet til offentlig omsorg på nytt. Tilsvarende gjelder muligheten til å sikre en statistisk historisk tidslinje for det enkelte barn, uavhengig av kommunen barnets familie flytter til.

2. Informasjon som legges inn, må være standardisert og enkelt å legge inn for den ansatte, slik at man sikrer enhetlig innføring av data.

Begrunnelse: Denne studien har identifisert en forholdsvis stor variasjon i hvordan informasjon registreres i barnevernssystemet. Dette samsvarer med tidligere funn i Bufdir (2022b).

3. Det bør etableres nasjonale retningslinjer/prosedyrer for hvilken informasjon som skal legges inn.

Begrunnelse: For å ivareta en standardisert registrering av informasjon i saksbehandlingssystemet er det nødvendig med tydelige retningslinjer og prosedyrer som ensretter hvilken informasjon som legges inn. Utvikling av slike retningslinjer vil også åpne for mulighet for å føre tilsyn med journalføringen på området, og stille målbare krav til journalføringen til den enkelte ansatte innenfor det aktuelle området.

4. Man bør etablere sjekklister med hvilken informasjon som skal legges inn knyttet til de forskjellige oppgavene som barnevernstjenesten, andrelinjebarnevernstjenesten og Barneverns- og helsenemnda utfører i forbindelse med saker.

Begrunnelse: Slike sjekklister vil gjøre at informasjonen som legges inn i journalene, blir mer like, det vil – hvis sjekklistene følges – sørge for komplette datafiler (noe som vil fjerne problemer med manglende data), og det danner utgangspunkt for opplæring og etablering av felles nasjonale rutiner for journalføring. Sjekklistene kan også brukes til kvalitetskontroll av journalføring.

5. Sjekklistene bør, der det er mulig, ha forhåndsdefinerte svaralternativer som er gjensidig utelukkende.

Begrunnelse: Dette vil lette datainnlegging og redusere feilføring, noe som vil øke datakvalitet. Det vil også øke muligheten for å etablere felles nasjonale retningslinjer for registrering av informasjon i journalen.

6. Koding og kategorisering av enkeltvariabler i sjekklistene bør vurderes opp mot hvilke statistiske analyser som kan og bør gjennomføres.

Begrunnelse: En god statistisk analyse er avhengig av at dataene som brukes i analysen, er meningsfulle og mulige å fortolke. Dette krever at man på forhånd definerer måter å kode dataene på slik at de kan brukes i statistiske analyser. Dette vil også muliggjøre automatisering av analyser og av rapporter, noe som vil forenkle det å få oversiktsbilder over barnevernets praksis og hvilke effekter denne praksisen har.

7. På grunn av punkt 2–6 bør sjekklister utformes av en ekspertkomité som består av ekspertise innen følgende områder: a) barnevernsarbeid, b) statistisk analyse, c) kompetanse innen programmering og brukersentrert design, d) menneske–teknologi-samspill.

Begrunnelse: Listen over hvem som bør være med er ikke fullstendig, men de fire overnevnte bør være representert i komiteen. *Fagekspert*er i barnevernsarbeid vil sikre at praksisperspektivet tas med i betraktning, og at kategorier i sjekklister er relevante for barnevernstjenestens arbeid. *Ekspert*er i statistikk vil sikre at kategorier og inndelinger er satt på en slik måte at det muliggjør (automatiserte) statistiske analyser, og at man legger til rette for multivariate statistiske analyser. Personer med kompetanse innen *programmering og brukersentrert design* bør bidra med å utforme et datasystem hvor dataene lett kan legges inn, og hvor man lager et system som reduserer sannsynligheten for feilhandlinger. Ekspert i menneske–teknologi-samspill (også kalt «*Human Factors*») vil kunne bidra med kunnskap om hvordan man kan utforme prosedyrer og rutiner for bruk av slike sjekklister for å registrere data i journalene, og dessuten hvordan man kan redusere menneskelige feilhandlinger.

.

32 Litteraturliste

- Aamodt, H.A. & Olkowska, A. (2023). «Og husk at vi ikke har mistet omsorgen for våre barn. Den er blitt tatt fra oss». – Om hvordan foreldre som har blitt fratatt omsorgen inkluderes og ekskluderes i samfunnet. *Dansk Sociologi*, Vol. 1/23.
- Backe-Hansen, E. (1982). *Når fosterhjems plasseringer ender med utilsiktet flytting – hvorfor skjer de, og hvordan kunne de vært unngått?* Rapport fra et forskningsprosjekt utført ved Oslo barnevernkontors fosterhemssentral i 1980. Rapport 1/02. NAVFs senter for klinisk psykologisk forskning.
- Backe-Hansen, E. (2009). *Hvordan motvirke og forebygge utilsiktet flytting fra fosterhjem?* NOVA.
- Backe-Hansen, E. (2016) *Barn og unges medvirkning i barnevernet – hvorfor og hvordan? I: Stensæth, K. (red.): I transitt – mellom til og fra* (Skriftserie fra Senter for musikk og helse, vol. 9, s. 37–48 NMH-publikasjoner 2016:4). Norges musikkhøgskole.
- Backe-Hansen, E. (2023) Children's perspectives in context. *Children and Youth Services Review*, 154.
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. & Havik, T. (2013). *Utilsiktet flytting fra fosterhjem. En litteratursammenstilling* (NOVA Notat 2/13). NOVA – norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Backe-Hansen, E., Kjelsaas, I., Bruvoll, A., Ellingsen, D., Westberg, N. B. & Guldvik, M. K. (2019). *Oppfølging av fosterhjem og fosterbarn* (Menon-Publikasjon 112/2019). Menon Economics.
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L. B. & Hvinden, B. (2014). *Barnevern i Norge 1990–2010. En longitudinell studie* (NOVA-rapport 9/2014). NOVA.
- Barneombudet (2023). Blod er ikke alltid tykkere enn vann. Rapport om barn i fosterhjem. Barneombudet.no.
- Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (2022a). Turnover blant ansatte i barnevernet – hvorfor slutter så mange? En nasjonal omfangsundersøkelse av årsaker og kjennetegn ved tjenester og institusjoner med høy turnover. Bufdir.no.
- Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (2022b). Utredning av bedre statistikk om barnevernet. Svar på oppdrag 3 i tillegg 8 til tildelingsbrevet 2022. Bufdir.no.
- Berg B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen, G.M.D., Garvik, M. & Tøssebro, J. (2017): *Myter og realiteter. Innvandreres møter med barnevernet*. NTNU Samfunnsforskning.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, (2), 77–101.
- Braun, V. & Clarke, V. (2022) *Thematic Analysis. A practical Guide*. London: Sage Publication
- Brodie, E., Cowling, E., Nissen, N., Paine, A. E., Jochum, V. & Warburton, D. (2009) *Understanding participation: A literature review*. Institute for Volunteering Research: Pathways through participation.
- Bunkholdt, V. (2022). Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring. Gyldendal.
- Cohen, J. (1992). Quantitative methods in psychology: A power primer. *Psychol. Bull.*, 112, 1155–1159.
- Cohen, J. (1994). The earth is round ($p < .05$). *American psychologist*, 49(12), 997–1003.
- Cumming, G. (2012). *Understanding the new statistics: effect sizes, confidence intervals, and meta-analysis*. Routledge.
- Curry, A. (2019). «If you can't be with this client for some years, don't do it»: Exploring the emotional and relational effects of turnover on youth in the child welfare system. *Children and youth services review*, 99, 374–385.

- Denworth, L. (October 2019). A significant problem. *Scientific American*, 321(4), 62–67. doi:10.1038/scientificamerican1019-62.
- Donohue, C., Bradley-King, C. & Cahalane, H. (2013). *Permanency*. Springer Science.
- Eide, K., Lidén, H., Haugland, B., Fladstad, T. & Hauge, H.A. (2020) Trajectories of ambivalence and trust: experiences of unaccompanied refugee minors resettling in Norway. *European Journal of Social Work*, 23(4), 554–565.
- Ejfestad, J.S., Falch, M.R. & Riiber, T.C. (2023). *Barnevernssaker i domstol og nemnd*. Universitetsforlaget.
- Egelund, T. (2006). *Sammenbrud i anbringelser. En forskningsmessig belysning* (rapport 06:01). Socialforskningsinstituttet.
- Fosterhjemsforeningen (2023). *Hva skal Norge gjøre uten fosterhjemmene? En rapport basert på funnene i fosterhjemsundersøkelsen 2023*. Norsk fosterhjemsforening.
- Gerdts-Andresen, T., Eide, K., Krane, V. & Kvello, Ø. (2022a). *Fosterhjemsplassering i familie og nære nettverk – en oppsummering av hovedtrekkene i forskningslitteraturen. Flyttinger i regi av barnevernet. Delrapport 1* (Skriftserien nr. 99). Universitetet i Sørøst-Norge.
- Gerdts-Andresen, T., Eide, K., Krane, V. & Kvello, Ø. (2022b). *Tilbakeføring til foreldrehjemmet etter en plassering i fosterhjem eller institusjon – en oppsummering av hovedtrekkene i forskningslitteraturen. Flyttinger i regi av barnevernet. Delrapport 2* (Skriftserien nr. 100). Universitetet i Sørøst-Norge.
- Grimen, H. (2009) *Hva er tillit?* Universitetsforlaget.
- Gundersen, T., Havre, M., Neumann, C. E .B., Fugletveit, R. & Jevne, K.S. (2023). *Enetiltak og alenetiltak i barnevernet. Et nødvendig botilbud til barn og ungdom* (NOVA Rapport 9/2023. Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
- Hansen, I. L. S., Jensen, R. S. og Fløtten, T. (2022). *Trøbbel i grenseflatene. Samordnet innsats for utsatte barn og unge* (Fafo-rapport 2020-02). FAFO.
- Havik T. (2007): *Slik fosterforeldrene ser det – II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005*. Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet.
- Helsetilsynet, (2023) *Gjennomgang av saker der barn med tilknytning til barnevernsinstitusjon har mistet livet* (Rapport fra Helsetilsynet 3/2023). Helsetilsynet.
- Holtan, A., Thørnblad, R. & Skoglund, J. (2020) *Slektsfosterhjem – mellom barnevern og familie*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Johansen, T. B., Jacobsen Jardim, P. S. & Borge, T. C. (2022). *Foreldreoppfølging i familievernet etter omsorgsovertakelse: en systematisk kartleggingsoversikt*. Folkehelseinstituttet.
- Jozefiak T, Kaye N. S., Rimehaug T, Wormdal A. K., Brubakk A. M. & Wichstrøm L. Prevalence and comorbidity of mental disorders among adolescents living in residential youth care. *Eur Child Adolesc Psychiatry*. 2016;25(1), 33–47.
- Kaye, N. S., Jozefiak, T., Rimehaug, T., Tjeldflaat, T., Brubakk, A.-M. & Wichstrøm, L. (2015). *Psykisk helse hos barn og unge i barnevernsinstitusjoner. Resultater fra forskningsprosjektet*. RKBU Midt.
- Kvello, Ø. (2021). *Samtaler med barn og ungdom – medvirkning, kommunikasjon og metoder*. Fagbokforlaget.
- Lassen, R. (2023). *Karnov lovkommentar til barnevernsloven 2021*. Lovdata.no.
- Lehmann S., O.E. Havik, T. Havik & E.R. Heiervang (2013): Mental disorders in foster children: A study of prevalence, comorbidity and risk factors. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 7(1), 39, <http://doi:10.1186/1753-2000-7-39>
- Lehmann, S. & Kaye, N.S. (2018) Children placed in alternate care in Norway: a review of mental health needs and current official measures to meet them. *Int J Social Welf*, 27(4), 364–374.

- Meehl, P. (1978). Theoretical risks and tabular asterisks: Sir Karl, Sir Ronald, and the slow progress of soft psychology. *Journal of consulting and clinical psychology*, 46, 806–834.
- Munro, E.R. & Hardy, A. (2006). *Placement stability – a review of the literature. Report to the Department for Education Skills*. CCFR.
- Newton, R.R., Litrownik, A.J. & Landsverk, J.A. (2000). Children and youth in foster care: Disentangling the relationship between problem behavior and number of placements. *Child Abuse and Neglect*, 24, 1363–1374.
- Paulsen, V. & Berg, B. (2016). Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare services. *Children and Youth Services Review*, 68, 125–131.
- Paulsen, V. (2022). *Barn og unges medvirkning i barnevernet*. Gyldendal
- Pearl, J. (2009). *Causality* (2nd ed.). Cambridge University Press.
- Pedersen, S., Halvorsen, C. Aa., Rødal, M., von Hanno, I. L. & Kjelsaas, I. (2023). *Samfunnsøkonomisk verdi av fosterhjem i Norge* (Menon-Publikasjon nr. 57/2023). Menon Economics.
- Powell, J. T. & Sweeting, M.J. (2015). Retrospective studies. *European journal of vascular & endovascular surgery*, 50, 675.
- Seim, S. & Slettebø, T. (2016). Challenges of participation in child welfare. *European Journal of Social Work*, 20(6), 882–893.
- Skilbreid, D. & Iversen, A.C. (2014). Unge voksne som har bodd i fosterhjem og tatt høyere utdanning: suksessfaktorer? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 04.
- Stang, E.G. (2023). *Karnov lovkommentar til barnevernsloven 2021*. Lovdata.no.
- Strandbu, A. (2011). *Barnets deltakelse. Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Universitetsforlaget.
- Tufte, P. A. (2018). *Hvordan lese kvantitativ forskning?* Cappelen Damm Akademisk.
- Tøssebro, J., Berg, B., Bruteig, R., Caspersen, J. Hermstad, I.H. & Wendelborg, C. (2023). *Bedre tjenester til barn og unge med sammensatte behov? Delrapport 1: Utgangspunktet da lovendringene trådte i kraft*. NTNU Samfunnsforskning.
- Ziliak, S.T. & McCloskey, D.N. (2008). *The cult of statistical significance: how the standard error costs us jobs, justice, and lives*. The University of Michigan Press.
- Ådnanes, M., Melby, L., Kaasbøll, J. & Kaspersen, S.L. (2023). *Ambulant psykisk helsehjelp til barn i barnevernsinstitusjoner. Barnevernets erfaringer og perspektiv*. SINTEF.

Lover

Barnevernsloven – lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern

Proposisjoner

Prop. 1 S (2020–2021:193) Helse- og omsorgsdepartementet

NOU

NOU 2023: 7 Trygg barndom, sikker fremtid. Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet

NOU 2023: 24 Med barnet hele vegen. Barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit ...

Forskrifter og rundskriv

Forskrift 18. desember 2003 nr. 1659 om fosterhjem – opphevet forskrift om fosterhjem

Forskrift 13. oktober 2023 nr. 1632 i kraft fra 1. januar 2024

Retningslinjer for fosterhjem (Q-1072B)

Rettsavgjørelser

HR-2020-661-S

Appendix:

Beskrivelse av alle kodede variabler fra journalstudien, variabelnavn, innholdsbeskrivelse, koding, målenivå samt hvilke spørsmål dataene har blitt brukt til å svare på.

Variabelnavn	Innhold	Koding	Målenivå
ID	Sakskode	(Unik tallkode per sak)	Nominal
Demografi, bakgrunnsinformasjon og saksinformasjon			
Kilde		1 = Barnevern, 2 = Fylkesnemnd, 3 = Buf-etat	Nominal
Fylke	Hvilket fylke er saken i?	1= Oslo, 2 = Viken, 3= Rogaland, 4= Agder, 5= Innlandet, 6= Vestland, 7= Trøndelag, 9 = Troms og Finnmark, 9 = Vestfold og Telemark, 10 = Nordland, 11 = Møre og Romsdal, 12 = Oslo og Viken	Nominal
År_start	Året saken blir opprettet? (YYYY)	Årstall i form ÅÅÅÅ, 666 = Informasjon mangler.	Nominal
År_flyttet	Året for første flytting (YYYY)	Årstall i form ÅÅÅÅ, 666 = Informasjon mangler.	Nominal
Ant_planlagte_flyttinger	Antall planlagte flyttinger	Antall planlagte flyttinger i form X, 666 = Informasjon mangler	Scale
Ant_utsiktede_flyttinger	Antall utsiktede flyttinger	Antall utsiktede flyttinger i form X, 666 = Informasjon mangler	Scale
Antall_flyttinger	Antall flyttinger totalt	Totalt antall flyttinger i form X, 666 = Informasjon mangler	Scale

Paragraf_plassering_første_flytting	Lovparagraf brukt ved første flytting	0 = Privat plassering, 1 = 4-4.6 (gammel)/3-2 (ny lov), 2 = 4-12 (gammel)/5-1 (ny lov), 3 = 4-6.1 (gammel)/4-1 (ny lov), 4 = 4-6.2 (gammel)/4-2 (ny lov), 5 = 4-24 (gammel)/6-2 (ny lov), 6 = 4-26 (gammel)/6-1 (ny lov), 7 = 4-25.2.3 (gammel)/4-4 (ny lov), 8 = 4-9 jf. 4-8, 666 = Informasjon mangler	Nominal
Vedtak_flytting_siste_paragraf	Lovparagraf i vedtak om siste flytting	0 = mangler, 1 = 4-17 (gammel)/5-5, 2 = 4-6,1. (gammel)/4-1, 3 = 4-6,2. (gammel)/4-2, 4 = 4-25,2.2.(gammel)/4-4, 5 = 4-21 (gammel)/5-7, 6 = 4-12 (gammel)5-1, 7 = 4-4,6., 8 = kun en flytting, 9 = 4-24, 666 = Informasjon mangler, 999 = Ikke relevant	Nominal
Flyttinger_etter_par_4_17	Antall flyttinger etter Paragraf 4-17	0 = ingen, 1 = en flytting, 2 = to flyttinger, 3 = tre flyttinger, 4 = fire flyttinger, 5 = 5 eller flere flyttinger, 666 = informasjon mangler	Nominal
Nationalitet	Kontinent barnet kommer fra	1 = Norsk, 2 = europeisk, 3 = Afrika, 4 = Asia, 5 = Amerika, 6 = Oceania, 7 = Blandet, 666 = Informasjon mangler	Nominal
Fødselsår_barn	Fødselsår for barn (YYYY)	Årstall i form ÅÅÅÅ, 666 = Informasjon mangler	Nominal
Kjønn_barn	Barnets kjønn	1 = jente, 2 = gutt, 3 = annet/not disclosed, 666 = informasjon mangler	Nominal
Alder_ved_førsteflytting	Alder ved første flytting	Utrekning (Årstall første flytting - årstall fødselsår)	Scale
Barnets_omsorgssit_ved_første_flytting	Hvem bor barnet med	1 = begge foreldre, 2 = bare mor, 3 = bare far, 4 = mor og partner som ikke er biologisk forelder, 5 = far og partner	Nominal

		som ikke er biologisk forelder, 6 = annen familie, 666 = informasjon mangler	
Barnet_fungering_ved_første_flytting		1 = Uten anmerkning, 2 = fysisk, 3 = mental, 4 = fysisk og mental, 5 = atferd, 6 = atferd og mental, 7 = atferd og fysisk, 8 = atferd, fysisk og mental, 666 = mangler opplysninger	Nominal
Data som svarer på spørsmål 1 og 2 «Hva karakteriserer fosterhjem i barnets egen familie/nettverk» under her.			
Plasseringssted	Familie- eller Nettverkplassering	1 = Familieplassering, 2 = Nettplassering, 3 = Fosterhjem (annet), 4 = institusjonsplassering, 666 = Informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Nominal
s1_2a_relasjon	Relasjon_hvem plasseres barnet hos	1 = Tante/onkel, 2 = Bror/søster, 3 = besteforeldre, 4 = annen familie, 11 = foreldre til barnets venner, 12 = ansatt offentlig etat, 13, foreldrenes venner, 14 = naboer, 15 = gudfedre/fadder, 16 = annet nettverk, 666 = Mangler opplysninger, 999 = ikke relevant	Nominal
s1_2b_økonomi	Plasseringsstedets økonomi	1 = Fattige - Under fattigdomsgrense, 2 = Vanlig - over fattigdomsgrensen = 3 = velhavende (over 1 mill inntekt)	Nominal
s1_2c_jobbsit	Plasseringsstedets jobbsituasjon	1 = Omsorgsperson uten jobb, 2 = en omsorgsp i jobb, 3 = to omsp i jobb, 4 = uføretrygdet, 5 = annet (langtidssykemeldt), 666 = mangler opplysninger, 999 = ikke relevant	Nominal

s1_2d_helse	Plasseringsstedets helsesituasjon	1 = Uten anmerkning, 2 = fysisk, 3 = mental, 4 = fysisk og mental, 666 = mangler opplysninger, 999 = ikke relevant	Nominal
s1_2e_utdanning	Plasseringsstedets utdanningsnivå	1 = Ungdomsskole, 2 = videregående, 3 = fagbrev, 4 = bachelor/3årig, 5 = master/5årig, 6 = doktorgrad, 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Nominal
s1_2f_vandel	Plasseringsstedet vandel	1 = Uten anmerkning, 2 = anmerkning, 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Nominal
s1_2g_bosituasjon	Plasseringsstedets bosituasjon	1 = eier, 2 = leier, 3 = offentlig, 4 = uten registrert bolig, 5 = bor privat (gratis), 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s1_2h_godkjenning	Foreligger det godkjenning av fosterhjemmet	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
Data som svarer på spørsmål 3: «Hva kjennetegner barnets oppfatning av plasseringen når hen er plassert i familie eller nære nettverk» under.			
s3a_medvirkning	Er barnet spurt om hva det mener	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s3b_barnetsmening	Hva mener barnet om flytting til slekt/nettverk	1 = positiv til flytting, 2 = ambivalent, 3 = negativ til flytting, 4 = ingen mening, 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Nominal
Data som svarer på spørsmål 4: «Hva kjennetegner organiseringen av fosterhjemsarbeidet i de kommunene der familie- og nære nettverksfosterhjems plasseringer lykkes»			
s4a_oppfølging	Antall oppfølgingsbesøk	Antall (XXX), 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall

s4b_tilsyn	Antall tilsynsbesøk	Antall (XXX), 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
s4c_samarbeidsmøter	Antall samarbeidsmøter	Antall (XXX), 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
s4d_kontakttimer_f	Antall kontakt med foreldre (snitt timer per måned)	Antall (XXX), 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
s4e_kontaktganger_f	Antall ganger kontakt med foreldre (snitt ganger pr måned)	Antall (XXX), 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
s4f_kontakttimer_ff	Antall kontakt med fosterforeldre (snitt timer per måned)	Antall (XXX), 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
s4g_kontaktganger_ff	Antall ganger kontakt med fosterforeldre (snitt ganger pr måned)	Antall (XXX), 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
s4h_kontakttimer_b	Antall kontakt med barnet (snitt timer per måned)	Antall (XXX), 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
s4i_kontaktganger_b	Antall ganger kontakt med barnet (snitt ganger pr måned)	Antall (XXX), 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
s4j_kontakt_f_ff_b	Antall ganger kontakt mellom fosterforeldre, foreldre og barn (snitt ganger pr måned)	Antall (XXX), 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
s4k_økonomi	Økonomisk arbeidsgodtgjøring	0 = ingen, 1 = 1 KS, 2 = 2 KS, 3 = 3 KS, 4 = 4 KS, 5 = Mer enn 4 KS, 6 = Frikjøp lønn <20%, 7 = Frikjøp lønn	Nominal

		21-50%, 8 = Frikjøp lønn, 51-75%, 9 = Frikjøp lønn 76-100%, 666 = Informasjon mangler, 999 = ikke relevant	
s4l_økonomi_utgiftsdekning	Økonomisk godtgjøring utgiftsdekning	0 = ingen, 1 = 1/2 utgiftsdekning, 2 = 1 utgiftsdekning, 3 = 1.5 utgiftsdekning, 4 = 2 utgiftsdekning, 5 = Mer enn 2 utgiftsdekning, 666 = Informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Nominal
s4m_økonomi_annet	Økonomisk godtgjøring annet	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s4n_forsterkningstiltak_avlastning	Mottar avlastning som forsterkningstiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s4o_forsterkningstiltak_veiledning	Mottar veiledning som forsterkningstiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s4p_forsterkningstiltak_fritidstiltak	Mottar fritidstiltak som forsterkningstiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s4q_samvær	Samvær regulert av barnevernstjenesten	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s4r_antall_samvær_p_a	Antall samvær per år (dager)	1, Fritt regulert av barn og foreldre, 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
s4s_samvær_overnatting		1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s4t_samvær_tilsyn		1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal

s4u_kontakt_ellers	Kontakt mellom barn og foreldre regulert av barnevernstjenesten	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s4v	Antall ganger samvær har vært endret (tall mellom 0 og X)	Antall i form XXX, 666 = Informasjon mangler	Nominal
s4w	Retning på endring fra første til siste gang (fra negativt til positivt tall inkl. 0)	Antall = XXX (Uttregnet fra (Første samværsavtale (antallt ganger) - siste samværsavtale (antall ganger))	Intervall
Data som svarer ut spørsmål 5: «Hva er fosterfamilienes opplevelse av oppfølging fra barnevernstjenesten når barnet er i familie eller nære nettverk sammenlignet med det man vet om hvordan ordinære fosterhjem følges opp?»			
s5a	Har forsterforeldre fått oppfølging	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s5b	Antall forespørsler om oppfølging/støtte/tiltak som har blitt godkjent	Antall i form XXX, 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
s5c	Antall forespørsler om oppfølging/støtte/tiltak som har blitt avslått	Antall i form XXX, 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Intervall
Data som svarer på spørsmål 6. «Hvilke andre tiltak har kommunen satt inn for at plasseringen ble gjennomført som planlagt?»			
s6a	Økonomisk støtte	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s6b	Avlastning	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal

s6c	Nettverk/familiearbeid	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s6d	Samarbeidsmøter	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s6e	Veiledning	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s6f	Kontrollerende tiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s6x_antalltiltak	Sum av alle tiltak som gis	Antall i form XXX (summere antall tiltak som er gitt i hver sak)	Scale
Data som svarer på spørsmål 7: «Hvordan planlegges det for tilbakeføring etter plasseringen?» under her.			
s7a	Finnes det en tilbakeføringsplan	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7b1a	Hvordan jobbes det mot foreldre: Veiledende tiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7b1b	Hvordan jobbes det mot foreldre: Kompenserende tiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7b1c	Hvordan jobbes det mot foreldre: Kontrollerende tiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7b1d	Hvordan jobbes det mot foreldre: Samtale om tilbakeføring	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7b2a	Hvordan jobbes det mot barna: Veiledende tiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal

s7b2b	Hvordan jobbes det mot barna: Kompenserende tiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7b2c	Hvordan jobbes det mot barna: Kontrollerende tiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7b2d	Hvordan jobbes det mot barna: Samtale om tilbakeføring	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7b3a	Hvordan jobbes det mot plasseringsstedet: Veiledende	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7b3b	Hvordan jobbes det mot plasseringsstedet: Kompenserende	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7b3c	Hvordan jobbes det mot plasseringsstedet: Kontrollerende	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7b3d	Hvordan jobbes det mot plasseringsstedet: Samtale om tilbakeføring	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7c	Er det i dokumentene uttalt mål om tilbakeføring	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s7c_dik	Er det i dokumentene uttalt mål om tilbakeføring	0 = Nei, 1 = Ja	Nominal

Data som svarer på spørsmål 8: «Hvordan sikrer barnevernstjenesten innblikk i og oppfølging av endringer i familiemønstre, oppfølging av foreldre og ivaretagelse av barnets egenart, herunder kulturelle hensyn og språk underveis i plasseringen?» under her.

s8a	Er endringer i familiemønstre dokumentert?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s8b	Er foreldreoppfølginger dokumentert?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s8c	Er ivaretagelse av barnets egenart dokumentert?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
Data som svarer på spørsmål 9: «Hvor mange barn og unge flytter hjem etter et opphold utenfor hjemmet og hvor stor andel av disse er utilsiktede (i betydningen ikke-planlagte)?» under her			
s9a	Er barnet flyttet hjem?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s9a_dik	Er barnet tilbakeført	0 = Nei, 1 = Ja	Nominal
s9b	Er hjemflyttingen planlagt eller utilsiktet?	1 = planlagt, 2 = utilsiktet, 666 = ingen informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
Data som svarer på spørsmål 10: «Hva oppgis som årsak til tilbakeføringene? Hvilke begrunnelser og vurderinger gjøres ved tilbakeføring til etter en plassering i fosterhjem, beredskapshjem eller institusjon?» under her.			
s10a	Årsaker til tilbakeføring	1 = endring i omsorgsevne, 2 = endringer i barnet, 3 = flytting hjem pga. oppsigelse av plass, 4 = barnet oppholder seg hjemme/motsetter seg å dra, 5 = tilbakeført etter samtaleprosess, 6 = Fosterhjem hos bio. Foreldre, tilbakeført, 7 = ikke medhold atferdsplassering, 8 = hybel med oppfølging, 9 = tilbakeført hos den andre forelder, 10 = internatskole, oppsigelse av omsorgsbasis,	Nominal

		11 = endring til frivillig plassering, 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	
s10merknad	Skriv merknader til s10a om du trenger	Fritekst	Kvalitativ
tilleggsvariabel	Årsak første plassering	1 = vold, 2 = seksuelt overgrep, 3 = emosjonell omsorgssvikt, 4 = neglekt, 5 = rus foreldre, 6 = psykisk uhelse foreldre, 7 = rus og psykisk uhelse forelder, 9 = annet (atferd ungdom, sammensatt), 666 = informasjon mangler	Nominal
Data som svarer på spørsmål 11: «Hvordan medvirker barnet i tilbakeføringen?» under her.			
s11a	Er barnet spurt om det vil flyttes hjem	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s11b	Er barnet forespurt om når det vil flyttes hjem?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s11c	Er barnet spurt hvem som skal bistå ved tilbakeføringen?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s11d	Er barnet spurt om hva det trenger for at tilbakeføringen skal fungere?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal

s11e	har barnet fått informasjon om hva tilbakeføringen innebærer?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
Data som svarer på spørsmål 12: «Hvordan medvirker foreldre/foresatte?» under her.			
s12a	Er foreldre spurt om de vil at barnet kommer hjem	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s12b	Er foreldre spurt om hvem som skal bistå under tilbakeføringen?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s12c	Er foreldres spurt om hva som trengs for at tilbakeføringen skal fungere	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s12d	Er foreldrene gitt informasjon om hva tilbakeføring innebærer?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
Data som svarer på spørsmål 13: «Hva er god praksis vedrørende en tilsiktet (planlagt) tilbakeføring?» under her.			
s13a1	Har foreldre blitt snakket med i forbindelse med tilbakeføringen?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s13a2	Har foreldrenes meninger blitt hørt?	1 = nei, ikke i det hele tatt, 2 = i liten grad, 3 = i noen grad, 4 = i stor grad, 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Nominal
s13b1	har barnet blitt snakket med i forbindelse med tilbakeføringen?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s13b2	Har barnets meninger blitt hørt?	1 = nei, ikke i det hele tatt, 2 = i liten grad, 3 = i noen grad, 4 = i stor grad, 666 = informasjon mangler, 999 = ikke relevant	Nominal

s13c	Foreligger det tilbakeføringsplan	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s13d	Har blitt vurdert behov for tiltak?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s13e	Er vurderte tiltak igangsatt før tilbakeføring?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s13f	Er vurderte tiltak igangsatt etter tilbakeføring?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s13g	Bor foreldrene i omsorgskommunen på tidspunkt for tilbakeføring?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s13h	Dersom annen kommune, er det etablert kontakt før tilbakeføring?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
Data som svarer på spørsmål 14: «Hva er utfordringene mht. tilbakeføring og for hvem?» under her.			
s14a	Er utfordringene relatert til: Barnet	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14b	Er utfordringene relatert til: Foreldre	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14c	Er utfordringene relatert til: Andre omsorgspersoner	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal

s14d	Er utfordringene relatert til: Andre instanser (Skole, BUP, etc.)	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14e	Hva er utfordringene: Barnets psykiske helse	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14f	Hva er utfordringene: Barnets fysiske helse	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14g	Hva er utfordringene: Barnets atferd	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14h	Hva er utfordringene: Foreldrenes psykiske helse	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14i	Hva er utfordringene: Foreldrenes fysiske helse	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14l	Hva er utfordringene: Foreldrenes omsorgsevne	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14j	Hva er utfordringene: Relasjon barn-forelder(e)	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14k	Hva er utfordringene: Søskenrelasjon	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14m	Hva er utfordringene: Hjelpetjenester ikke klare	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal

s14n	Hva er utfordringene: Barnevernstjenesten ikke satt igang nødv. tiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s14o	Hva er utfordringene: Ny kommune ikke påkoplet sak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
Data som svarer på spørsmål 17: «Hvordan jobber barnevernstjenestene for å oppfylle målsettingene om at barn skal tilbakeføres når forholdene som skyldtes plasseringen er endret til det bedre?» under her.			
s17a	Følger barnevernstjenesten opp tilstanden hos biologiske/juridiske foreldre?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s17b	Antall møtepunkter med biologiske/juridiske foreldre (snitt ganger pr år)	666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Intervall
s17c	Blir det satt inn tiltak for å muliggjøre tilbakeføring	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s17d	Er det definert en målsetning om tilbakeføring	1 = ja, 2 = nei, 3 = tilbakeføring oppgitt, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
c17e	Har barnevernstjenesten oppdatert foreldrene på barnets utvikling	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
c17f	Antall samværsdager per år	Antall i form XXXX, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Intervall

c17g	Samtale med barnet om endringer hos foreldre	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
Data som svarer på spørsmål 18: «Hvordan sikres oppfølgingen/involveringen av eventuelt annet hjelpeapparat, og hvordan er samarbeidet mellom barnevernstjenesten og andre aktører» under her.			
c17e18a	Deltar barnevernstjenesten i samarbeid med andre enheter om foreldrene	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
c17f18b	Deltar barnevernstjenesten i samarbeid med andre enheter om barnet	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s18c	Hva slags samarbeidsformer er nevnt i journalen: telefon	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s18d	Hva slags samarbeidsformer er nevnt i journalen: fagmøte uten foreldre	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s18e	Hva slags samarbeidsformer er nevnt i journalen: fagmøte med foreldre	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s18f	Hva slags samarbeidsformer er nevnt i journalen: epost	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
Data som svarer på spørsmål 19: «I hvilken grad benyttes nettverksmøter, Familieråd, støttende tiltak eller veiledende tiltak ved tilbakeføring?» under her.			

s19a	Nettverksmøte	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s19b	Familieråd	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s19c	Støttende tiltak?	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s19c1	Hva slags støttende tiltak? Beskriv med ordene dine	Tekst	kvalitativ
s19d	Veiledende tiltak	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s19d1	Hva slags veiledende tiltak? Beskriv med ordene dine	Tekst	kvalitativ
Data som svarer på spørsmål 21: «Hvilke tiltak er satt inn for særlig å ivareta fosterfamilien ved en tilbakeføring, inkludert egne barn?» under her.			
s21a	Type tiltak: Veiledende	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s21b	Type tiltak: Kompenserende	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s21c	Merknader: Hva kan vi si om s21a og s21b	Tekst	kvalitativ
Data som svarer på spørsmål 22: «Påvirker enighet/uenighet mellom partene om hvorvidt tilbakeføring bør finne sted hvilken oppfølging og bistand barnet og de foresatte mottar? Vi tenker her på begrunnelse for tilbakeføring, overgangsordninger, oppfølging, skolegang, helseoppfølging» under her.			

s22a	Er barnet enig i tilbakeføring	0 = Nei, 1 = ja, 2 = ønsker ikke ta stilling, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s22b	Er foreldre enig i tilbakeføring	0 = Nei, 1 = ja, 2 = ønsker ikke ta stilling, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s22c	Er fosterforeldre enige i tilbakeføring	0 = Nei, 1 = ja, 2 = ønsker ikke ta stilling, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s22d	Er samarbeidende instanser enige i tilbakeføring	0 = Nei, 1 = ja, 2 = ønsker ikke ta stilling, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s22e	Er barnevernet enige i tilbakeføring	0 = Nei, 1 = ja, 2 = ønsker ikke ta stilling, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s22f	Tiltak igangsatt etter tilbf: Veiledende	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s22g	Tiltak igangsatt etter tilbf: Økonomisk støtte	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s22h	Tiltak igangsatt etter tilbf: Avslastning	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s22i	Tiltak igangsatt etter tilbf: Kompenserende annet	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s22j	Tiltak igangsatt etter tilbf: Kontrollerende	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal
s22k	Tiltak planlagt etter tilbf: Barn kontakt med plasseringssted	1 = ja, 2 = nei, 666 = mangler informasjon, 999 = ikke relevant	Nominal

s22_sum2	Totalt Antall tiltak mottatt	Tall regnet ut som sum av s22f-s22k (hvor nei = 0 og ja = intervall 1).
----------	------------------------------	---

Flyttinger i regi av barnevernet

Ketil Eide, Vibeke Krane, Kjell
Ivar Øvergård, Reidun Follesø,
Eva Lill Fossli Vassend,
Øyvind Kvello,
Anita Hegdahl-Galterudhøgda,
Tina Gerds-Andresen

**Skriftserien fra Universitetet i
Sørøst-Norge nr. 145**

ISSN 2535-5325
ISBN 978-82-7206-853-9

usn.no